DRAMA'S van Cyriel BUYSSE

Driekoningen-avond, drama in drie bedrijven

Tweemaandelijksch Tijdschrift voor Letteren, Kunst en Wetenschap
5e jrg., deel 1, juli 1899, afl. 4

Maria, drama in vijf bedrijven

Tweemaandelijksch Tijdschrift voor Letteren, Kunst en Wetenschap
6e jrg., deel II - nov. 1900, afl. 6

De Landverhuizers, dramatische optocht in drie tafereelen

Groot Nederland, jaargang 2
Letterkundig Maandschrift voor den Nederlandschen stam
Van Holkema & Warendorf, Amsterdam, 1904

Jan Bron

Groot Nederland, 1921, XIX jrg. Deel II, blz. 237 - 267

Susususususut!

Groot Nederland, 1921, XIX jrg. Deel II, blz. 441 – 455

Johan Boelaert
jboelaert@skynet.be
02/06/2015

TWEEMAANDELIJKSCH TIJDSCHRIFT VOOR LETTEREN, KUNST, WETENSCHAP EN POLITIEK
5e jrg., deel 1
juli '99, afl. 4

DRIEKONINGEN-AVOND.

Drama in drie bedrijven,

DOOR

CYRIEL BUYSSE.

PERSONEN.

CLOET.	DE BUURMAN.
ROSTEN TJEEF.	VROUW CLOET.
JAN.	DE BUURVROUW.
JULKEN.	ZULMA.
DE PASTOOR.	

EERSTE GENDARME, TWEEDE GENDARME, DORPELINGEN.

Tusschen eerste en tweede bedrijf vijf jaar tijdruimte.

EERSTE BEDRIJF.

Een laag vertrek, slecht verlicht, dienend voor woonkamer en keuken. Links de haard. In de achtergrond een deur; rechts een tweede deur. In de rechterhoek de zoldertrap. Links, tegen de achterwand, een oude Vlaamsche klok en een eetkast. Op de eetkast een Lieve-Vrouw-beeld tusschen vazen met artificiëele bloemen. In 't midden een vierkante tafel met een brandende olielamp. Enkele stoelen. Alles ziet er somber en armoedig uit.

Eerste Tooneel.

VROUW CLOET, DE BUURVROUW.

Bij het ophalen van 't gordijn komt vrouw Cloet met een dampende, rood-steenen papschotel van den haard, en plaatst die midden op de tafel. Dan gaat ze naar de kast en haalt

er twee gele biksteenen borden, een roggebrood, een mes en twee houten lepels vandaan, die zij insgelijks op de tafel komt schikken. Even blijft zij onbewegelijk staan, met een der lepels nog in de hand, het angstig-luisterend gezicht half omgekeerd naar de deur in den achtergrond, waarachter men een dof geluid van voetstappen hoort naderen.

DE BUURVROUW. (*duwt de deur half open en steekt omzichtig 't hoofd naar binnen. Sneeuwvlokken bedekken haar hoofd en schouders. Met gedempte, geheimzinnige stem*): Es 't er gien belet?

(*Terwijl de deur half open blijft, hoort men de wind loeien, en in de verte een onduidelijk geluid van zang, door de tonen eener harmonica begeleid*).

VROUW CLOET. (*met een zucht van verlichting*): Och, Hiere! 't es gij die doar zijt! Och, Hiere, gij hêt mij doen verschieten! 1) (*Drukt de eene hand op haar hart en houdt zich met de andere aan de tafel vast.*) 't Hê mij aan mijn herte gepakt!... Maor kom binnen,... kom al gauwe binnen en zet ou wat.

DE BUURVROUW. (*komt binnen en sluit de deur. Schudt de sneeuw van haar kleêren*): Pouah! wat 'n weere! Hondeweere!

VROUW CLOET. Jong, jong, gij hêt mij doen verschieten!... Mijn bienen die schudden en beven d'r van! (*Hijgt*). 'K en kan d'r hoast gien woord van spreken!... Moar zet ou toch,... 't zal wel pesseeren,... 'k ben toch hiel kontent da' 'k ou zie.

DE BUURVROUW. (*Huivert*). Brr... (*Gaat zitten; spreekt langzaam*). Ge peisde ge zeker dat 't Cloet was, hè!

VROUW CLOET. Joa ik,... want ou 'n verwachtte ge 'k nie mier.

DE BUURVROUW. Maar 't kosten toch euk ou kinders zijn. Ge moest gij ou zeu schouw 2) nie moaken ier da' ge wist wa' dat 't was.

1) Schrikken. 2) Schuw, bang.

VROUW CLOET. Nie, nie,..., 'k wist ik da' hiel goed da 't mijn kinders nie en woaren, en toch verwacht 'k ulder 1) ieder eugenblik. 'K heur ik da sebiet 2) as ze 't zulder 3) zijn die komen... 't Snieuwt nog altijd veurt, geleuf ik.

DE BUURVROUW. (*Schudt de laatste sneeuwvlokken van zich af*). Joa 't, zulle!... de stroate ligt heul-de-gansch wit, en as 't nie en woare van 't lawijd van de wind en 't zijnge van de kinders, g'en zoedt gie' muizeke mier heure' piepen. D'r ligt al te minsten 'nen halve voet snieuwe. De kinders die nog veur de deuren stoan te zijngen zien d'r heul-de-gansch wit van, en ze stoan zeudoanig te dudderen 4) da' z' er van blitten 5) lijk gietses 6). As 'k noar hier kwam hê'k de sandurms 7) ontmoet, die op ulder nachtronde uitgingen: ze zagen d'r percies uit lijk speuken onder ulder lange mantels. (*Geheimzinnig*). Moar zeg: zoedt-e gij peizen dat hij nog zal komen van den aovond!

VROUW CLOET. (*Na een oogenblik gedrukt tobben*). Och Hiere, 'k en wee' 'k da niet, e-woar? 't Es het altijd tusschen vieren en vijven da' ze de dieë losloaten dien ulderen tijd uitgedoan hên. Bijgevolg as ze zij Cloet euk losgeloaten hân en dat-ie hij direkt noar huis gekome woare, zoedt-ie hij hier al lang moete zijn. Moar hên z' hem losgeloaten?... dat es de kwestie, nie woar? As ie hij gien verminderijnge van straffe gekregen en hêt z' en zulle zij hem nie losgeloaten hên. Toe 8) rond de zessen hê 'k ik hem verwacht, al bevend en schuddende lijk 'n riet. Nou voel ik mij weer 'n beetse geruster, en 'k en geleuve niet dat hij van doage nog zal komen. Moar, bij 't minste dat er gebeurt, begin 'k toch weere van schouwte 9) te schudden en te beven. 'K en zal moar weere veur 'n weeke gerust zijn as die verdomde zoaterdag-oavend nog 'ne kier veurbij es.

DE BUURVROUW. (*Schudt het hoofd*). Ik hê toch al dikkels 10) op ou gepeisd die loaste doagen, en 'k hê mij toch al zeu

---

1) Hen. 2) Dadelijk. 3) Zullie. 4) Huiveren. 5) Blaten. 6) Geitjes. 7) Gendarmen. 8) Tot. 9) Angst. 10) Dikwijls.

dikkels afgevroagd wa da 'k ik in ou ploatse zoe doen; ... moar 'k moe ou zeggen da 'k 't nie en wete. 't Es schrikkelijk, zulle! Ge zoedt verdome beter deud zijn! Moar woarom hê je da nou toch euk gedoan!

VROUW CLOET. Ha joa, woaromme?... Doar hê je gij scheun spreken over, omdatte gij gelukkig zijt en da' ge niets te kurt en hêt! Moar 'k zoe wel e kier wille weten wa da' e gij zoedt gedoan hên as ge gien stik breud in ou huis mier en hêt, veur ou en veur ou kinders?... Da es nou de vierde kier in drei joar tijd da Cloet in 't kot 1) zit, telkens veur vechten of pensejaogen 2). 't Es van den aovend percies tien moanden dat er hij de loaste kier noartoe gegoan es, e-woar? (*De buurvrouw knikt bevestigend met het hoofd.*) Ha wel, weet-e gij wa da' 'k nog hâ as hij wig was! *(Ontkennende hoofdschudding van de buurvrouw.)* Nog twie zakken eirdappels, 'ne zak meel, vier stikken buikschotel 3), en dertien fran vijf en tzeventig in geld. *(Kruist de armen op haar borst.)* Begin gij doar 'ne kier mee ou dreien tien moanden van te leven! En anders van niemand iets krijgen! G' hêt doar ulder Bureel van Weldoadigheid, die d'r toch es om d'oarme meinschen t'helpen, ewoar? Zoe-e gij peizen da 'k doar oeit 'ne cens van gekregen hê! Niet dàt! *(Knapt met de nagel van haar duim op haar voortanden).* We'n stoan niet ingeschreven op ulder boeken, zeggen ze!... G' hêt doar al die rijke keirels: den burgemiester, den notoarus, de twie dokteurs, miende gij dat er doar wa van te krijgen es?... Giene cens, gien stikske breud: »hadt ou beter gedregen g'n zoedt in d' armoe nie zijn!" durven die smeirlappen ou antwoorden, percies lijk of da *mijn* schuld was da Cloet zuik 4) 'ne vechter en 'ne pensejoager es! En de paster en es gien zierken beter: die poaait ou mee wa zoete woorden uit de catechissemus, moar doar en worde nie vet van, zulle!... Hawel? wa moest ik anders doen!... Rosten Tjeef wilde mij helpen en 'k hê 't ik aangenomen. Moar natuurlijk en deed-ie hij da veur nie niet; en as ie hij gekomen es om d'r veuren

1) Gevangenis. 2) wildstroopen. 3) Gerookt spek. 4) Zulk.

te krijgen wa dat-ie hij wilde, en hê 't ik hem nie keune riffezeeren. Al wa da 'k doen kon en wa da 'k euk gedoan hê, da was van hem scheune te spreken dat hij toch veurzichtig zoe zijn... Moar doar zijt-e wa mee gekurt 1), bij 't mannevolk! Beloven zullen ze genoeg, om ulder goeste 2) te meugen doen. Moar 't es percies lijk of ge nie 'n sprak; 't en es moar as de pap verbrand es da ze weten wa dan ze gedoan hên. En tons 3) nog en kan 't ulder nie schelen.

DE BUURVROUW. Joa, zwijg mij van 't mannevolk! Da zijn sloebers! 4) 't Es ulder al percies gelijk, wa dat er gebeurt, as ze zij moar ulder goest en hên! Moar 't es nog 't irgste van al as da gebeurt woar dat er 'ne keirel es lijk ouë Cloet. 'K en wèe ik niet we da-e gij doar moet mee doen.

VROUW CLOET. 'K en weet-e 'k ik euk niet, en as-e'k ik doar begin op te peizen voel ik mijn heufd droaien percies lijk of 'k zot 5) zoe worden. 'K weinsche da 'k deud woare! 'K weinsche da'k in de Leie versmeurd 6) lag! As de Leie doar veur mijn voeten lag, op 't eugenblik dat hij zal binne komen, 'k geleuve da 'k er in zoe sprijngen! 'K en weet ik nie wa da d'r zal gebeuren. 'K peize 'k ik dat hij mij deud zal schuppen, mee schuppen in den buik, of mij deudsteken mee 'n mes. *(Wijst naar het mes op de tafel)* doar, mee dà mes da doar op toafel ligt, zie, lijk 'n virken 7) die ze de keel afteken!

DE BUURVROUW. *(Kijkt verschrikt naar het mes).* Doe 't gij wig, jong, doe 't gij wig.

VROUW CLOET. Wa geeft dat? Hij zal wa anders pakken. Hij zal mij de kop insloan mee 'ne stok, mee 'ne stoel, mee 'n koterijzer. 8)

DE BUURVROUW. *(Rilt).* Ha!... 't es wried! 't es wried!... Zoedt-e gij peizen dat hij al van wa weet?

VROUW CLOET. 'K en kan ik doar nie van peizen, jong, moar 'k vrieze 'k ik wel van jao. Hij zal hij da toch wel

---

1) Geholpen. 2) Zin. 3) Dan. 4) Schurken. 5) Krankzinnig.
6) Verdronken. 7) Varken. 8) Pook.

oardig 1) gevonden hên da 'k ik hem al sedert verscheide weken gien iene kier in 't kot mier bezocht en hè. En as-ie hij toevallig in dien tusschentijd iemand anders van 't durp gezien hêt, ge keun gij toch wel peizen da z' hem doar zulle van gesproken hên.

DE BUURVROUW. (*Geheimzinnig*). In ouw ploatse zoe 'k toch geprobeerd hên van de kuïel 2) kwijt te geroaken, zulle.

VROUW CLOET. Ha!... ge zijt er wel mee as ge peist da 'k 't nie geprobeerd en hè! 'K hê 'k mee alles geprobeerd; mostoardtreksels, zaovelbeum op dzjenuiver, azijn en ziepleuge, bedevoarten, geloften en offranden, al wa da ge moar peizen en keunt, en alles vreuchteleus. Zij moar zeker da z' er wel komen, die keirels die d'r veel beter noeit en zoên zijn!

DE BUURVROUW. 'K hê ik 'n wijf gekend die de kuïel kwijt geraokte mee heur de vijfde maond van de zoldertrap te loate rollen.

VROUW CLOET. Dat en hê 'k nie geprobeerd, moar 'k ben wel zeker dat 't toch nie en zoe geholpen hên. Ne kier as da bij mij zeu ver es, die goat da toch veurt. Zie ne kier wat al sloagen en oarmoe da 'k nie g'had en hê in den tijd da 'k gruet-ging 3) van Zulma! Eiwel, z' es er zij toch gekomen, nie woar?... Nie nie, 't es gedoan mee mij. 'K zit hier zeu goed as deud op mijne stoel. (*Zij huilt*).

DE BUURVROUW. (*Na een oogenblik stilzwijgen*). En Rosten Tjeef?... komt den dienen ou nog bezoeken?

VROUW CLOET. Moar joa joa hij! Wa kan hem da schelen zeulang as hij d'r kan van profeteeren! Moar weette gij hoe slim dat hij es: van doage en hê 'k hem nie gezien. Hij weet da Cloet zou keunen thuiskomen en hij houdt 'em uit de goaten.

(*Terwijl de beide vrouwen met elkaar spreken hoort men buiten achter de deur in den achtergrond, een vaag geluid van voetstappen, en dan de klagende tonen eener harmonica, die zingende kinderstemmen begeleiden*).

1) Vreemd. 2) Boel. 3) Zwanger was.

Het is van a - vond drie - ko - nin - gen - - a - - - - -

vond. En 't is mor - gen Drie - ko - nin - gen - dag, Toen Ma -

ri - - a al met Mag - da - le - - - - na Al op het

hei - lig gra - ve - ke zat. Al op het hei - - - lig

gra - ve - ke zat.

VROUW CLOET. (*Staat ongeduldig op*). Alweere die zangers!... Ze miene zij da 'k ik de baronesse van 't Kastiel ben, geleuf ik! (*Tot de buurvrouw*). Da es nou al de zesde bende in min dan 'n ure tijd en 'k hê al drei stuivers uitgedield!... Joa

---

1) **Driekoningen-avond-lied.**

Als zij al over het kerkhof kwamen
Wat vond men daar geschreven staan!
't Was Heer Jesus al met Magdalena
Al met heur ar-rems rond 't Kruisse gedaan (*bis*).

Staat op Maria al met Magdalena
En staat op van den bitteren dood
Zijn der uw zondekens alle vergeven
Ja en al waren zij nog zoo groot (*bis*).

Die der dit liedeken wilt hooren zingen
Des Zondags vóór den hoogmis-tijd
Ons Lieve-Vrouwken zal eene keers onsteken
Totdat ge van de wereld scheidt (*bis*).

moar 't es gedoan, zulle! 'K en geve niets mier! (*Roept dwars door de deur, tot de zangers*). Goa moar veurt! 'K en gève nie mier! (*Het lied, even onderbroken, herneemt*).

VROUW CLOET. (*Komt met een nijdige spotlach weer in 't midden van de keuken*). O! wilde gulder nog 'n beetse blijve zijngen 't es het mij euk goed! (*Tot de buurvrouw, terwijl men het lied, achter de deur, aldoor blijft hooren*). Moar 'k en zalle 'k ik verdome zeu stom nie zijn van mijn loaste cenzen wig te gêen aan vrendelijngen, binst 1) da 'k mijn eigen kinders uit zende zijngen om te goan scheuïen. 2) Zijn da nou manieren van doen, mee oarme meinschen? Woarom en goan ze bij de rijke nie zijngen? Moar de rijke zijn te bieste-gierig, dâ zijn ze, en 't es altijd weer op den oarmen duvel zijne zak da ze kome kloppen. (*Er wordt op de deur geklopt. Vrouw Cloet keert zich om*). Joa, joa, klop moar, 'k heur ulder wel! Moar 't es mij percies gelijk, zulle! al smiet-e heul den boel omverre! (*Er wordt harder geklopt. Vrouw Cloet vliegt naar den haard en grijpt de pook*). Moar 'n kom verdome in huis niet of 'k sloa ulder de kop in! (*Het lied houdt even op*).

DE BUURVROUW. Tut! tut tut, en moakt ou doar nie kwoad in! (*Voelt in haar zak*). Kijk, 'k hê hier nog drei cens. Geef z' ulder en da z' ons gerust loaten. (*Er wordt opnieuw aan de deur geklopt en het zingen herneemt*).

VROUW CLOET. (*Met een weigerend gebaar*). Nien ik, verdome! 'k en geve niets meer. As ge veurt blijft geven goan ze 't al aan mallekoar vertellen en g' en hêt giene menuut ruste mier.

DE BUURVROUW. (*Gaat naar de deur*). Tut, tut, tut! (*Opent de deur en steekt de hand naar buiten*). Neem, doar zijn drei cens, en hoast ulder nou wig, zulle! (*Het zingen houdt op midden in 't refrein en men hoort een dof gemompel van dankende stemmen*). En zeg sitoe 3) aan d' andere dat er

1) Terwijl. 2) Bedelen. 3) Surtout.

hier nie mier gegeven en wordt. (*Opnieuw hoort men verdofd geluid van stemmen en de deur gaat dicht. Aftrekkend gezang en harmonica-spelen*).

VROUW CLOET. G' hêt ongelijk, ze verdienen 't niet.

DE BUURVROUW. (*Komt weer op haar plaats*). Nou,.., ze zijn doarmee toch wig en we keunen nog 'n beetse klappen. (*Schudt enkele sneeuwvlokjes van haar mouw*). God van den hemel es da toch 'n weere! Zeu, ge peis gij dat Rosten Tjeef van doage nie en durrevde komen, hè! Moar zeg 'ne kier: as Cloet nou thuis komt en dat hij ziet wa dat er gebeurd es, goat-e gij hem zeggen dat 't van Rosten Tjeef es!

VROUW CLOET. (*Neerslachtig*). Och Hiere, jong, 'k en wete 'k ik da niet! Ge meug gij mij woarachtig geleuven da 'k 't nie en wete. 'K en wete 'k ik nie mier wa da 'k ik zeggen zal, as da 'k ik en wete wa dat er zal gebeuren. Da zal allemoal van d' omstandigheden afhangen. Al wa da 'k ik wete es dat 't schrikkelijk zal zijn. As ik het nog duiken 1) kon, dan zoe 'k ten minste den tijd hên om d'r nog over te peizen. (*Staat op*). Moar kijk 'ne kier: ès da nou nog meugelijk? Van as hij mij ziet weet hij alles.

DE BUURVROUW. Nie, zulle, g' en keunt 't zeker nie mier duiken! 't Es wried! 't es wried! Hij zal ou deudsloan!... Ik zoe wigleupen! (*Geluid van voetstappen achter de deur*).

VROUW CLOET. (*Keert zich angstig om*). Och Hiere godheid!... (*Eensklaps gerustgesteld*). Och God, nie, 't zijn de kinders! 'k herken ulder stappen! (*De deur gaat open. Zulma komt binnen, de sneeuw van haar kleeren schuddend*).

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, ZULMA.

VROUW CLOET. (*Verbaasd, tot Zulma*). Wa es dà nou? Zij-e gij doar alliene dan? Woar es Jan?

---

1) Verbergen.

ZULMA. (*Met steunende stem*). 't Es al wel te minsten 'n ure dat hij van mij wiggeleupen es, om mee andere zangers rond te goan. »Goa gij van ouwe kant zeid hij, 'k zal-e'k ik euk mijnen eigene wig goan; op die maniere zullen we mier krijgen dan as we zoên te goare blijven.

VROUW CLOET. (*Woedend*). Ha! die sloeber! Ha die kuifel! 1) 'K hê hem wel tien kiers gezeid dat hij bij ou moest blijven! Moar woarom en zij-e gij zelve bij hem nie gebleven, gij dwoaze-kalle? 2) Hê de sloeber ou ten minste 't geld gegêen?

ZULMA. (*Huilend*). Nie nien hij. 'K hê 't ik 'em wel gevroagd, moar hij 'n hê 't nie wille gêen; hij zei da 'k 't zoe verliezen. 'K hê ik tons geprobeerd om 't uit zijne zak t' haolen, moar hij hê mij slaogen gegêen en 'k benne 'k ik wiggeleupen.

VROUW CLOET. Verdome!... en ge kom zonder 'ne cens noar huis! (*Zij vliegt op Zulma af en geeft haar slagen. Zulma vlucht schreeuwend in een hoek*).

DE BUURVROUW. Ha! moar wa kan da kind da nou toch helpen! Dat en es toch heur schuld niet! Wa moe ze zij goan doen tegen azeu 'ne keirel lijk Jan!

VROUW CLOET. Wa da ze moe doen?... Heur weiren, verdome! Bijten, scharten 3) en klauwen, as 't anders nie en goat. (*Tot Zulma die ze heftig schudt*). Zeu ge 'n hêt gij nou niets mee? Of ge steekt het meschien wig! Ala! ijëlt e-kier sebiet 4) ou zakken uit!

ZULMA. (*Snikkend*). 'K hê ik toch iets mee, moeder. (*Maakt haar zakken leeg en geeft het geld aan vrouw Cloet. Gaat dan, steeds snikkend, aan tafel vóór de papschotel zitten*).

VROUW CLOET. Nou,... iets... 't es wel de moeite weird. (*Minachtend tellend*). Dertig, twie en dertig, viertig,... al te goare viertig cens, verdome! En hoeveel hêtte achtergehauwen? Hoeveel hêtte gestolen?

ZULMA. Niets, moeder;... giene cens, ge meug mij aftasten as ge mij nie 'n geleuft.

---

1) Schelm. 2) Domoor. 3) Krabben. 4) Dadelijk.

VROUW CLOET. (*Minachtend het geld aan de buurvrouw toonend*). Verdome! Verdome! viertig cens! Da durven z' ou tegenwoordig meebrijngen! 't Es verdome om d'r van deud te vallen! As me wulder 1) in onzen tijd op Dertienaovond 2) gijngen zijngen, die brachte we dikkels vijve, zesse, zeve fran mee noar huis. Ge zoedt er nondedzju toch van creveeren! (*Langzaam, met nog snikkende keel, bedient Zulma zich van pap, en begint zij te eten*).

DE BUURVROUW. Joa datte!... de menschen zijn zeu biestegierig geworden.

ZULMA. Moeder!...

VROUW CLOET. (*Ruw*). Hawel wa es 't er?

ZULMA. Moeder 'k hê doar Rosten Tjeef gezien aan den hoek van de stroate en hij hê mij gevroagd of da voader al thuis was.

VROUW CLOET. Goat 't hem aan?

ZULMA. 'K en weet ik nie, moeder, moar hij hê mij 'ne stuiver gegeên en d'r mij nog ienen beloofd as ik hem kwam zeggen da voader nog nie thuis en was... As voader wèl thuis was en moest ik niets zeggen noch vroagen. Hij stoat doar te wachten achter 't hoekhuis.

VROUW CLOET. Hier zult-e blijven! En as Rosten Tjeef hier nie 'n durft komen zonder gewoarschouwd te zijn, dat hij noar al de gloeiende duuvels van d' helle leupt! 'K hê d'r verdome genoeg van, van altijd veur de zot g'hauên te worden! (*Buiten, achter de deur, hoort men verdofd geluid van voetstappen, en dan harmonica-spel en zingende kinderstemmen*):

Het is van avond Driekoningen-avond
En 't is morgen Driekoningen-dag.
Enz. enz....

VROUW CLOET. (*Opspringend*). Alweere! (*Schaterlacht*). Verdome da is hier plezierig van den aovend! (*Wijst naar*

1) Wij. 2) Driekoningen-avond: dertien dagen na Kerstdag.

Zulma). Hier gejank en... welverdiende kletsen op heur smoel! (*Wijst naar de deur*). Doar meziek en zang! Bravo! jongens! doe moar veurt! en geneert ulder niet! (*Barst opnieuw in een schaterlach uit en vliegt dan plotseling woedend naar de deur*). Wacht! wacht! 'K zal ulder 'n beetsen helpen! 'K zal ulder cenzen goan geven, zie, mee heule peuten! (*Rukt de deur open, strekt de hand uit in de duisternis, grijpt een der zangers vast en sleurt hem naar binnen, de arm opgeheven om te slaan. Blijft eensklaps stom en roerloos staan, in verwildering de knaap aanstarend*).

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, JAN.

VROUW CLOET. Gij! gij!... Zij-e gij dat! *(Stottert van woede).* Zij... zij... zij-e gij dat die hier komt zijngen!... die... die... die hier komt scheuien veur ons eigen deure! Ge zendt ou zuster wig om hier te komen stelen, sloeber! *(Zij slaat er op los en Jan huilt).* Ge komt ou moeder bestelen in ploatse van heur t' helpen! *(Nieuwe slagen en geschreeuw. De buurvrouw slaat van verbazing haar handen in elkaar, en verschrikt houdt Zulma op met eten).* Ge zij 't gij mee ou bende die hier heul den aovond aan de deure geweest hêt! *(Schudt hem heftig).* Zeg, sloeber, kuifel, hoe dikkels hêtte geweest? Hoeveel geld hêtte mij gestolen?

DE BUURVROUW. Da goa nou toch te verre!

JAN. *(Huilend, met vergeefsche pogingen om te ontsnappen).* Loat mij los, gij! Loat mij los! 'K en doe ik ou euk gien kwoad! Aïe! aïe, loat mij los, zeg ik ou!

VROUW CLOET. *(Sleept Jan op de voorgrond).* Ik ou losloaten! Ik ou losloaten!... Ge zilt hier iest ou zakken uityëlen! Ge zil mij hier iest al geên wa da g' hêt, tot de loaste cens. *(Zij voelt in zijn zakken, neemt er het geld uit, en keert die om. Tast in de voering.)* Ha! gij sloeber! Hier in de voerijnge zitten d'r euk nog! *(Geeft hem een oorveeg. Voelt in de rug).* En hier euk, verdome! Ala! ou vest uit! Ou vest uit, zeg ik!

(Rukt hem die uit met geweld. Voelt onderaan in de broekspijpen). En hier euk! *(nieuwe oorvegen).* Doar! doar! doar!... Doe ou kloefen 1) uit, smierlap!

JAN. *(Doet huilend zijn klompen uit).* Moar 'k en hê ik niets mier; kijk liever!

VROUW CLOET. Joa ge doet, 2) sloeber, 't klijnkt! 't klijnkt! D'r zitten d'r in ou keissen 3), kuifel! Doe z' uit! Doe z' uit, zeg ik ou! *(Heft dreigend de hand op).* Wilde ze verdome uit doen! *(Snikkend doet Jan zijn kousen uit en enkele centen rollen op de vloer. Zulma gaat ook weer aan 't huilen).*

VROUW CLOET. *(Raapt het geld op).* Ha! die leulijke sloeber! Es 't er nou al, dief? *(Bevoelt hem weer).* Moe 'k ou nou wurmnoakt stellen? Wil ik ou vel omme kieren? *(Strekt gebiedend de hand uit).* Ala! hoast ou nou noar de zolder, zulle! zonder eten noch drijnken! en morgen 't zelve spel!

JAN. *(Wanhopig huilend).* 'K hê honger! 'k hê honger! ... 't Was om d'r mij e poar schoaverdeinen 4) mee te keupen! ... 'K en hê sedert van den noene 5) gien beetse mier g'eten! Gee mij 'n beetse pap mee ne rogge-smeiterham.

VROUW CLOET. *(Spotlachend).* Schoaverdeinen! 'k zal ou lieren schoaverdeinen! wacht en beetsen! ... Zij-e hoast wig, verdome!

JAN. *(Vliegt naar de zoldertrap).* 'n Stikste breud, moeder! 'n stikste breud! 'K hê toch zuik 'nen honger!

VROUW CLOET. *(Neemt een snee brood van de tafel en gooit z' hem na),* Doar es e stik breud! ... en creveert er mee! *(Huilend raapt Jan het stuk brood op en verdwijnt langs de trap).*

VROUW CLOET. (*Met gevouwen armen, tot de buurvrouw*). Hawel! ... es da nou nie om d'r roazend van te worden? ... Verdome! (*Neemt een stoel en slaat hem tegen de grond. Tot Zulma*). En wa zit-e gij doar nog in die pap te zieveren?

---

1) Klompen. 2) Je hebt zeker nog. 3) Kousen. 4) Schaatsen. 5) Twaalf uur.

Ala! uit mijn eugen, of 'k zoe ongelukken doen! (*Zulma vliegt spoedig de zoldertrap op*).

DE BUURVROUW. (*Staat op*). 't Es woar; 'ne meisch zoe d'r wa van krijgen... Moar zeg ne kier, hoe loat es't al? (*Kijkt op de klok*). Verdome! 't es al over half negen! Wa vliegt dien tijd toch om as ge begint te klappen! 'K leupe wig, zulle! As mijne man iest thuis es krijg ik op mijn smoel. (*Zij loopt naar de deur. Op 't oogenblik dat ze die wil openen verschijnt Rosten Tjeef op den drempel, schuchter naar binnen kijkend. Even schrikkend wijkt de buurvrouw een stap op zij*).

Vierde Tooneel.

VROUW CLOET, DE BUURVROUW, ROSTEN TJEEF.

ROSTEN TJEEF. (*Verlegen*). Goên oavend!... goên oavend.

DE BUURVROUW. Goên aovend!... da es e weer, hè? Nog altijd woaaien en snieuwen?

ROSTEN TJEEF. (*Komt aarzelend, met schuwe blikken rechts en links, een weinig naar voren*).

Nog altijd woaaien en snieuwen... (*Tot vrouw Cloet*). Goên aovend, goên aovend,... gien belet? 'K weinsch ulder 'ne zoaligen Dertienaovend, zulle. Wille we te goar 'n dreupelke pakken? (*Haalt uit zijn binnenzak een jeneverflesch te voorschijn*).

DE BUURVROUW. (*Komt weer in 't midden van de keuken*). Lijk dàtte! 1) e gloazeken én kan percies gien kwoad in zuik 'n leulijk weere.

VROUW CLOET. (*Tot Rosten Tjeef*). Hawel!... Kom moar binnen; ge moet nie schouw zijn. G' 'n moet doar aan die deure nie blijve stoan dudderen. (*Bekijkt Rosten Tjeef spottend-uitdagend*). Hè! ge ziet er woarachtig uit lijk of ge schouw woart!

ROSTEN TJEEF. Bah ten doet! bah ten doet! 2) moar 't

---

1) Nou. 2) Heelemaal niet.

es zeu kaud, o, 't es zeu kaud! En euk 'k peisde da 'k ulder meschien steurde. 'K hâ aan Zulmatje gevroagd of ze mij wilde komen zeggen of 't er soms belet was, en 'k en wist nie wa peizen omdat ze nie en kwam. (*Tilt de flesch op*). Hê je gloazekes!... kleine gloazekes?

VROUW CLOET. (*Gaat naar de kast, neemt er glaasjes uit en brengt die op tafel*). Kijk, doar zijn d'r. (*Spottend*). Wil-e 'k ik schijnken as ge te veele beeft?

ROSTEN TJEEF. (*Vult bevend de glaasjes*). G' hêt ongelijk van de zot meę mij t' hauên. Woarom doe-e da nou toch? (*Neemt een der glaasjes en klinkt aan met vrouw Cloet en de buurvrouw*). Ala, op ulder gezondheid; wel bekome 't ulder. (*Kijkt om naar de deur, waarachter men de wind hoort loeien*). Verdome da es toch 'n weere! 'K en peize niet da d'r nou nog veel meinschen langs de boane zijn. 'K hê doar twie sandurms tegen gekomen die op ulder nachtronde uitgijngen: 't was al da ge ze nog kost herkennen, zeu wit as ze woaren. Al wa da ge nog ziet of heurt in de stroate zijn e poar kinders die bevend van de kauwe veur de deuren stoan te zijngen.

VROUW CLOET. Ge wil zeker zeggen da ge peist as da Cloet mee da slecht weere van den aovond nie mier thuis en zal komen? (*Rosten Tjeef maakt een gebaar van schrik*). Es't gie woar da ge da peist?... Joa moar ge zoedt er keunen aon bedrogen zijn, zulle! 't Kan gemakkelijk gebeuren da da slecht weer hem moar 'n beetse vertroagd en hêt.

ROSTEN TJEEF. Ha moar schie toch uit van azeu te babbelen! (*Wijst met schrik naar de buurvrouw, die haar borreltje leeg drinkt*). 't Es zotteproat da ge vertelt! 't Es woarachtig zotteproat!

VROUW CLOET. O! ge moet gij nie schouw zijn! Veur de buurvrouwe en moete wij ons nie geneeren. Peisde gij meschien da ze zij nie en weet wa dat gebeurd es? Peisde gij meschien da heel 't durp da nie en weet?

ROSTEN TJEEF. (*Hevig ontsteld*). Moar ge wor gij heul-de gansch zot, geleuf ik! Keunde gij dan ouw eigen kwoad nie mier zwijgen? Vertelt-e gij dan aan heul de weireld al wa dat-e gij weet?

VROUW CLOET. (*Barst in woede uit*). Nou moar zeg 'ne kier, Tjeef, veur wie aanziet-e gij mij dan? Ha! ge peis gij meschien da 'k ik aan Cloet niet zeggen en zal da ge gij den doader zijt! Ge peist da 'k mij zal loaten deudsloan zonder 'n woord te zeggen, lafoard woar da ge stoat!

DE BUURVROUW. Chut! chut! Zwijgt! . . . in Godsnoame zwijgt! 'n kijf niet! Moakt dat 't de geburen nie en heuren! *Ik* magge da wel weten, dat en geeft niet, ik kan zwijgen. Maor 'n moakt in Godsnoame toch al da laweid nie veur de heule weireld. Ge keunt toch wel peizen da de meinschen nie beter en vroagen of. . . .

VROUW CLOET. (*Valt haar in de rede*). Joa moar hoe vindt-e gij dat van die lafhertige smeirlap?

ROSTEN TJEEF. Joa moar, joa moar. . . .

DE BUURVROUW. Moar zwijg toch, zeg ik ulder! 't Zal al slecht genoeg zijn zonder dat-e 't gulder nog verirgert. Ala toe toe, tracht mallekoar liever te verstoan. Ik moe wig. (*Neemt haar glas*). Geef mij nog 'n dreupelken om deur da hondeweere te goan. (*Rosten Tjeef vult bevend het glaasje, waarvan zij de inhoud in één teug naar binnen slaat*). Merci, merci, en elk 'ne goên aovond. 'K ben wig, zulle! 'K ben verdomd schouw da 'k op mijn smoel zal krijgen. (*Loopt rechts naar een stoel*). Wach 'ne kier! wach 'ne kier! 'K hoa 'nen hoaring meegebracht; 't es veur mijne man. 't Zoe wa zijn as ik hem nie mee 'n hoa!

(*Plotseling vliegt de deur in den achtergrond open, en vloekend holt de buurman binnen. Vrouw Cloet en Rosten Tjeef springen met een angstkreet op zij, terwijl de buurman, na een seconde aarzeling, zijn vrouw ontwarend, razend naar haar toesnelt en haar bij de keel grijpt.*)

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, DE BUURMAN.

DE BUURMAN. Alweer hier in da smeirig kot, bezig mee zuipen en mee babbelen, binst da de jongens thuis liggen te vechten en te schriemen 1) en da heul den boel overheup stoat! (*Hij schudt heftig zijn vrouw, die scherp gilt en huilt, en duwt en trapt haar naar de deur*). 'K zal-e 'k ik ou verdome wel lieren thuis blijven! (*Beiden af. Achter de gesloten deur hoort men het gevloek, gegil en gehuil trapsgewijs-afnemend zich verwijderen*).

Zesde Tooneel.

VROUW CLOET, ROSTEN TJEEF.

ROSTEN TJEEF. (*bevend van schrik*): O! wa veur 'n bieste! 'k Stoa d'r heul-de-gansch van te schudden en te beven! 'k Miende dat... dat 't Cloet was! 'k Ben d'r schouw van geworden. 'k Vrieze dat hij van den aovend toch nog zal thuis komen.

VROUW CLOET (*met hikkende stem*): O! 'k hê toch euk zeu wried verschoten! (*Legt haar hand op Rosten Tjeef's arm*). Voel 'ne kier hoe da 'k beve!... Ge moet wig goan, ge moet wig goan. De buurvrouw hê gelijk: we meugen gien laweid moaken,... 't zal al irg genoeg zijn! Goa wig, goa wig! G'en meugt hier nie blijven! 'K en peize wel niet dat hij nou nog zal komen, maor ge moet toch wig goan, 'k ben te schouw geworden!... 't Hê mij aon 't herte gepakt... 'K en kan hoast nie meer spreken!... Mijn tong es zeu dreug as e stik leer!

ROSTEN TJEEF (*hafluid*): As ge de deur op 't nachtslot deed?... 'K zoe zeu geirn nog 'n beetse blijven. 'K en hê ou van heul den dag nog nie gezien... En doe de lucht 2) uit... Doe de lucht uit en loat ons dóár goan, (*wijst naar rechts. Geheimzinnig, met fluisterstem*) dóár, in de koamer. As hij

1) Huilen. 2) Het licht.

per ongeluk nog moest komen, zoe 'k al achter keune wigsprijngen, binst dat-e gij al veuren de deur open doet.

VROUW CLOET. O, gij lafoard! gij lafoard! gij dreidobbele lafoard! Es da nou al wa da ge mij te zeggen hêt?

ROSTEN TJEEF. (*vastberaden*): Nien 't, 't en es nie al. En 't es percies omda 'k ou nog veul mier te zeggen hê, da 'k mee ou alliene wille zijn. Me moeten eindelijk 'n besluit nemen. As-e we niets en doen zullen w'alle twie lijk biesten deudgeslegen worden. Gij zegt da ge 't spel nie mier 'n keunt verduiken. As da woar es en blijft er ons moar iene moyen mier over.

VROUW CLOET. Wa veur 'ne moyen?

ROSTEN TJEEF. Wigleupen.

VROUW CLOET. Ik alliene?

ROSTEN TJEEF. Mee mij.

VROUW CLOET. Ho! . . . en de kinders?

ROSTEN TJEEF. De dieë moeten hier blijven.

VROUW CLOET Ho!

ROSTEN TJEEF. Doar en es nie anders mee te doen. Me zullen verre wig goan, noar 't Fransche, woar da'k mijn breud zal verdienen as tirresier 1). Veur ons alle twieë en veur de kleinen die moe komen, kan ik 't verdienen. Moar mee d'ander 'n kan ik mij nie bezighaûen.

VROUW CLOET. Ha joa moar, wa moet er van geworden, van d'andere?

ROSTEN TJEEF. Die moete moar bij Cloet blijven. Hij kan hij zurgen veur de zijne, lijk of-e 'k ik zal zurgen veur 't mijne.

VROUW CLOET. Ho! . . . .

ROSTEN TJEEF. (*Gaat naar de deur, rechts*). Kom, . . . kom nou mee mee mij in de koamer, we zillen d'r doar op

1) Terrassier.

ons gemak over klappen. (*Komt terug en neemt haar bij de hand. Fluistert*). Kom, ... sluit de deur en doe de lucht uit... Wil 't e'k ik doen? Ala, ... goa gij moar in de koamer, 'k komme seffens 1) bij ou.

VROUW CLOET. (*Keert zich half om en staart luisterend naar de deur in den achtergrond*). Chut! ... zwijg 'ne kier. 'K miende da 'k doar iets heurde.

ROSTEN TJEEF. (*Luistert*). Nie, ... 't zijn kinders die nog in de verte zijngen ... (*Beiden een tijd roerloos luisterend*). Of 't es de wind. (*Men hoort het loeien van de wind.*) Joa, 't es zeker dat 't de wind es. (*Fluisterend, terwijl hij haar den arm om het middel slaat en haar poogt mee te trekken*). Ala, toe, kom, kom, 'k moe ou hên, 'k en kan zonder ou nie mier leven!

VROUW CLOET. (*Gaat twee stappen rechts, in de richting der kamerdeur. Fluistert*). Zeg, ... pak da mes mee, da doar op toafel ligt; g' 'n keunt somtijds nie weten! ... En 'n moak sitoe gien laweid, te wille van Jan en van Zulma, doar boven....

ROSTEN TJEEF. (*Neemt het mes in de hand. Fluistert*). Zij moar gerust ... (*Vrouw Cloet rechts af*).

ROSTEN TJEEF. (*Roept haar met gedempte stem terug.*) Hm! ... pstt! ... zeg ... loat ons iest nog 'n dreupelke pakken, da geeft kroaze 2). (*Vrouw Cloet komt glimlachend, op de teenen, in de keuken weer; Rosten Tjeef legt het mes even op de tafel neer en tilt de flesch op. Op het oogenblik dat vrouw Cloet haar glaasje in de hand neemt, gaat de deur in den achtergrond plotseling open, en Cloet komt te voorschijn, met een stok en een pakje in de hand*).

Zevende Tooneel.

DE VORIGEN, CLOET.

VROUW CLOET EN ROSTEN TJEEF. (*Te gelijk, met een gebaar van schrik.*) Ho! ... (*Vrouw Cloet laat het glaasje vallen en*

1) Dadelijk. 2) Courage.

Rosten Tjeef springt instinctmatig van naast haar weg. Dan blijven zij alle drie een oogenblik roerloos, als versteend, staan. Met een vervaarlijke uitdrukking van woede gaat Cloet's blik zich op zijn vrouw vestigen).

VROUW CLOET. (*Met schorre, hikkende stem*). Zij... zij... zij-e gij doar!... Wij... wij... 'k en... 'k en hê je 'k ik ou van den aovend... nie mier verwacht! ... Ge zij welgekomen,... ge... zij welgekomen!...

ROSTEN TJEEF. (*Als boven*). De... de buurvrauwe... es doar sebiet wiggegoan... Ze... ze was mee ou wijf!... Ik... ik was ulder 'ne zoaligen Dertienaovend kome weinschen... en... en ulder mee 'n dreupelken trekteeren.... Wil... wilt-e gij euk 'n dreupelke pakken?

CLOET. (*Zonder Rosten Tjeef een antwoord te geven treedt hij drie stappen naar voren, de woedende blik halsstarrig op zijn vrouw gevestigd. Strekt plotseling de hand naar haar lichaam uit*). Wie hêt er da gedoan?

VROUW CLOET. (*Hevig ontsteld*). Gedoan?... wie... wa gedoan?

CLOET. (*Als boven. Knarsetandend.*) Dát doar. (*Vrouw Cloet barst in tranen los zonder te antwoorden*).

CLOET. (*Gooit stok en pak op zij, springt naar haar toe en grijpt haar bij de keel*). Wilde mij nondedzju zeggen wie dat er da gedoan hêt, of 'k wrijng ou de keele toe?

(*Vrouw Cloet slaakt een scherpe gil, terwijl Rosten Tjeef verwilderd naar de deur vliegt. Maar Cloet, die zijn beweging ziet, laat dadelijk zijn vrouw los en verspert hem de weg. Hij knakt de deur dicht en doet die op slot. Dan holt hij naar de tafel en neemt er het broodmes. Op dit oogenblik hoort men een dof geluid van voetstappen achter de deur, en kinderstemmen zingen, zonder begeleiding van harmonica*).

Het is van avond driekoningen-avond
En 't is morgen driekoningen-dag.

(*De zang gaat door*).

CLOET. (*Holt weer naar zijn vrouw en grijpt haar bij de keel, het mes in de hoogte*). Joa of nie, wilde mij zeggen wie dat er da gedoan hêt?

VROUW CLOET. (*In een worgkreet, wijzend met de vinger naar Rosten Tjeef*). Hij!

(*Cloet laat zijn vrouw los en holt Rosten Tjeef na, die door de keuken vlucht, stoelen omgooiend. Het liedje houdt plotseling op, midden in 't refrein*).

ROSTEN TJEEF. 't En es gie woar! Ze liegt! ze liegt!

(*Met een gebrul van woede grijpt Cloet hem eindelijk vast en geeft hem een messteek in 't lijf*).

ROSTEN TJEEF! (*Valt achterover*). Meurd!... meurd! (*Met reutelende stem*). Meu... rrrd!

(*Scherp gillend holt vrouw Cloet heen en weer door de keuken. Huilend komen Jan en Zulma half aangekleed, langs de zoldertrap naar beneden gesneld. Cloet, stom en roerloos, het bebloede mes nog in de hand, staart, als versteend, zijn slachtoffer aan. Buiten hoort men wild lawaai van kreten. Hevige slagen bonzen op de deur, die wijkt en eindelijk open vliegt. Twee gendarmen hollen binnen, door een enkele dorpelingen gevolgd*).

Achtste Tooneel.

DE VORIGEN, JAN, ZULMA, DE GENDARMEN, DE DORPELINGEN.

EERSTE GENDARME. Wa es dat hier! Wa gebeurt er hier! (*Hij vliegt naar Cloet, vat hem bij de kraag, rukt hem 't mes uit de hand*).

TWEEDE GENDARME. (*Drijft de joelende dorpelingen achteruit*). Achteruit! Achteruit! in noame van de Wet.

(*Een gedrang grijpt plaats en de dorpelingen komen weer naar de voorgrond. De tweede gendarme trekt zijn sabel en snelt zijn kameraad ter hulp. Midden in een verward geraas van kreten en gehuil duwen zij Cloet, die geen tegenstand biedt, naar buiten, terwijl twee mannen Rosten Tjeef optillen, en hem rechts, in de slaapkamer, dragen*).

Gordijn.

TWEEDE BEDRIJF.

(*Zelfde tooneelschikking als in 't eerste bedrijf, plus een klein tafeltje naast de haard*).

Eerste Tooneel.

JAN, ZULMA. (*Bij het ophalen van 't gordijn zit Jan midden in de keuken neergehurkt, bezig met een lange touw tusschen de reetjes van de vloer te verbergen. Zulma staat naast hem en ziet onbewegelijk toe*).

JAN. Hawel, . . . haudt ou nou 'ne kier stille, en urkt 1). Peere en Meere en meugen 't nie zien, da verstoa-e, of we zoên keune kletsen op ons smoel krijgen . . . Kijk: (*Hij gaat zich verstoppen onder het tafeltje, naast den haard*). Ik hauwe mij hier stille lijk 'n muizeken, binst datte gij op de zulle 2) stoat te wachten. As 't Peere of Meere zijn die g'iest zie komen, ge kiert ou omme en zegt »Peere" of »Meere" en ik hauwe mij koes. As 't den bastoard es, ge komt al gauwe weerom in de keuken, en leupt noar de greute toafel. En van as g' hem in 't deurgat ziet, roept-e: »Hè, Julken, kom ne kier hier, 't es hier wa te zien! Moar hoast ou, hoast ou, of anders es't wig!" Doarop komt den bastoard natuurlijk gevlogen, en, binst dat hij over die keurde leupt trek ik ze op. Paf! doar vliegt hij mee zijn smoel tegen de grond, en gij komt noar hem geleupen om hem zeugezeid t'helpen opstoan, binst da 'k ik de keurde wigtrekke en in mijne zak stoppe, percies lijk of ik van niet en wist. We zillen verdomd veel leute 3) hên! Peisde 't euk niet? (*Hij wrijft zich lachend de handen*).

ZULMA. (*Koel*), Nou, . . . 'k en weet 't niet . . .

JAN. Ala! veuruit! Begin gij moar mee op de zulle te goan stoan. Alle menuten kan 't ien of 't ander komen.

ZULMA. Och! loat ons da liever niet doen. Da kind en hê ons toch nie misdoan.

1) Luistert. 2) Drempel. 3) Pret.

JAN. (*Komt half van onder het tafeltje uit*). Ha, nondedzju! wa zij-e gij 'n dwoaze-kalle! Meuge we nou ne kier gien beetse leute hên?

ZULMA. Bah toet! 1) Moar woarom moet dat op die maniere goan?

JAN. (*Staat op. Boos*). Hè?... wa zegde doar? (*Geeft haar een duw*). Zij-e hoast op de zulle?

(*Langzaam, in stilte huilend, gaat Zulma naar de deur en doet die half open. Jan kruipt weer onder 't tafeltje, de blik gevestigd op Zulma. Enkele oogenblikken stilte*).

ZULMA. (*Met moedelooze stem*). Hij es doar.

JAN. Wie es 't er doar?

ZULMA. Hij ... Julken.

JAN. (*Woedend*). Hawel, verdome! woarom en goa je noar toafel niet? (*Zulma gehoorzaamt, snikkend*).

JAN. Wilt-e nondedzju! ophaûen mee kwijlen of 'k sloa ou de kop in!

(*Julken verschijnt op den drempel. Bij 't gezicht van Zulma, die steeds huilt, blijft hij verschrikt stilstaan*).

JAN. (*komt uit zijn schuilplaats gevlogen en geeft Zulma slagen*): Ha! gij verdomde lafhertige slonse!

(*Zulma gilt en huilend vlucht Julken in de verste hoek der keuken. Binnen vrouw Cloet en de buurvrouw*).

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, JULKEN, VROUW CLOET, DE BUURVROUW.

VROUW CLOET. Wa es dat hier? Wa gebeurt er hier alweere? (*Grijpt heftig Julken bij den arm en schudt hem*) Wa stoa-e gij doar te tuiten? 2) (*Tot Jan en Zulma*) En gulder, doar! ... Zwijgen, zulle! (*Heft dreigend de hand op, als om te slaan*).

---

1) Jawel. 2) Brullen.

JAN (*wijst naar Zulma*): 't Es al 't schuld van die dwoazekalle, die veur mij noeit iets en wil doen.

ZULMA. 't En es gie woar, moeder, hij liegt! Hij wilde mij Julken kwoad doen doen.

VROUW CLOET. Chut!... zwijgen, zeg ik. (*Wijst naar de deur in den achtergrond*). Voader es doar. Den iesten die nog z'n muile roert krijgt 'n koaksmeete. (*Gaat naar Julken en rukt hem ruw de handen van vóór het gezicht*). En schiedt er gij nou uit mee tjiepen, zulle, of anders goa je zonder eten noar ou bedde.

DE BUURVROUW. Ik gao veurt noar huis; 'k zie da ge geried zijt om t'eten.

VROUW CLOET. (*Gaat naar den haard, neemt er een ketel van 't vuur en giet de dampende karnemelkpap uit in twee schotels, een groote en een kleine, staande op de groote en de kleine tafel*). Ha moar blijf nog liever 'n beetsen. 'K ben altijd blije as er 'ne vrendelijng in huis es. Anders ben ik altijd schouw, en die jongens zòen mij de deud aondoen mee ulder kijven en vechten. Ala toe toe, zet ou doar 'n beetsen, bij de toafel, ge zilt 'r op ou gemak zijn.

DE BUURVROUW (*gaat zitten*): Enfin,... om ou plezier te doen. Moar 'k en magge toch nie lange blijven, zulle. 'K ben altijd schouw, as ik te lange wigblijve, dat mijne keirel, ge weet wel....

(*De buurvrouw maakt het gebaar met de hand of zij een oorveeg kreeg. Tegelijk gaat de deur in den achtergrond open, en Cloet stapt loom binnen, met een spade op de schouder. Zonder iemand aan te kijken noch een woord te spreken, gaat hij zijn spade in een hoek zetten en komt naar het tafeltje bij den haard. Een zijner voeten raakt verward in het door Jan dwars over de keuken gespannen touw. Met een doffe vloek bukt hij zich, rukt het touw los, rolt het op en stopt het in zijn zak. Dan gaat hij zitten aan het tafeltje naast den haard en begint te eten, driekwart met de rug naar de anderen gekeerd. Algemeene stilte. Men hoort het slurpen van Cloet's lippen in de houten lepel*).

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, CLOET.

VROUW CLOET (*tot de kinderen*): Ala! allemoal aan toafel! (*tot de buurvrouw*): Eet-e mee? d'r es genoeg, zulle.

DE BUURVROUW. Nie, nie, merci, 'k hê al geëten.

VROUW CLOET. Anders...

DE BUURVROUW. Joa, joa, 'k weet 't wel... (*Allen nemen plaats aan de groote tafel en de maaltijd begint, in een volkomen stilte. Men hoort alleen het slurpen der lippen in de lepels*).

VROUW CLOET. (*Tot de buurvrouw*). Dat es toch 'n leulijk weer, hè, die loaste doagen?

DE BUURVROUW. 't Es schrikkelijk. 'Ne meinsch leeft compleet in woater en in smeur 1). Mijne veint zegt da den helft van ons eirdappels noar den duvel zijn.

VROUW CLOET. Cloet es sedert moandag begost 2) mee d'onze uit te doen, en ge zoedt toch schriemen en vloeken as ze dà ziet: van de tien struiken zijn d'r wel zesse vurt 3). (*Op dit oogenblik gaat er een gekibbel op tusschen Jan en Julken, die naast elkaar aan 't uiteinde der tafel zitten*).

VROUW CLOET, Wa es da doar? (*Tot Julken*). Ou stil hauèn, zulle! Anders... (*Wijst naar de deur van de slaapkamer*).

JULKEN. (*Jankend*). Moeder, 't es Jan die stanvastig irreweten 4) in mijn talleure 5) smijt. 'K en kan d'r nie mier van eten.

VROUW CLOET. Irreweten!... Verdome!... (*Spotlachend*). Ha, ha!... den dienen bekloagt hem nou da z' irreweten in zijn talleure smijten! Wa zoeë dan willen hên, jongen? Gebroadte kiekens? O gij verdomde snotneuze die kloagt omdat hij eten krijgt! Worde meschien zot, jongen? Wie hêt er dat oeit van z'n leven g'heurd: janken omda g' eten krijgt!

JULKEN. Joa moar, moeder, 't es zeu hard! 't Zijn dreug' irreweten.

1) Mist. 2) begonnen. 3) Rot. 4) Erwten. 5) Bord.

VROUW CLOET. Watte?... ge durft tegenspreken! Kom hier, verdome! (*Roerloos, zijn houten lepel in de hand, kijkt Julken met verschrikte oogen zijn moeder aan. Jan en Zulma staken insgelijks het eten. Alleen Cloet blijft door eten, met slurpende lippen*).

VROUW CLOET. (*Tot Julken*). Goa je komen, joa of nie! Moe 'k ou meschien bij 't vel van den nekke van ouwe stoel hoalen? (*Julken maakt een beweging op zijn stoel en men hoort zijn klompjes op de vloer neervallen. Hij komt, schuw-schoorvoetend, om de tafel heen bij vrouw Cloet*).

VROUW CLOET. (*Geeft hem een oorveeg*). Doar! eet da, verdome!... da zult-e meschien zochter vinden! (*Snikkend vlucht Julken weg.*)

VROUW CLOET. (*Staat dreigend op*). Wilde zwijgen, ezel!... of ge krijg nog wat! (*Bang gaan Jan en Zulma weer aan 't eten. De buurvrouw schudt het hoofd. Zulma legt haar lepel neer en begint ook weer, in stilte, te huilen. Cloet, die zijn schotel geledigd heeft, blijft even roerloos-onverschillig zitten, als een bruut. Vrouw Cloet keert het hoofd naar hem om, staat op, schiet bereidwillig toe*). Nog 'n beetse pap? (*Zonder te antwoarden haalt Cloet zijn pijp uit en vult die met tabak*).

VROUW CLOET. (*Neemt de schotel weg, gaat er mee naar den haard, vult ze met pap, brengt ze weer op 't tafeltje*). Kijk... en d'r es er nog as g' er wilt. (*Opnieuw geeft Cloet geen antwoord en de grootste stilte heerscht. Julken en Zulma smoren hun tranen. Vrouw Cloet komt weer op haar plaats en eet alleen voort. Eindelijk staat Cloet op, steekt zijn pijp aan en verlaat de keuken*).

VROUW CLOET. (*Driftig-opgewonden tot de buurvrouw*). 't Es om d'r zot van te worden! 't Es om d'r roazend van te worden! 'K en kàn 't nie langer mier uithaûen! (*Met naar de deur in den achtergrond gebalde vuist.*) Azeu 'n bieste van 'ne man! (*Met de vuist naar de kinderen*). Azeu sloebers van jongens! Ala! naar ulder bedde, nondedjzu! 'K en kan ulder in mijn eugen nie meer zien.

(*Angstig vliegen de kinderen op; Jan en Zulma langs de zoldertrap; Julken naar de kamerdeur, rechts*).

DE BUURVROUW. Es 't ie hij nou altijd azeu?

VROUW CLOET. Wie?

DE BUURVROUW. Cloet.

VROUW CLOET, Altijd. Da es nou weer al vier moanden dat hij uit 't kot gekomen es, woar dat hij, lijk as ge weet, vijf joar gezeten hêt veur de meurd van Rosten Tjeef, en nog en hêt hij zijn muile nie ope gedoan anders as om t' eten en te drijnken.

DE BUURVROUW. Ala dan!... En wa zeid-hij as hij weere thuis kwam? Vertel mij da 'ne kier, ge 'n hêt mij doar nog nie van gezeid.

VROUW CLOET. Wa dat hij zei?... Gie woord. Ik, en de jongens, we zeiën wij »goen avond, ge zij welgekomen," moar da was percies of da we wij nie gesproken en hân... Zonder noar ons zelfs te kijken leit-ie hij zijn paksken en zijne stok op 'ne stoel, kwam noar de toafel, nam de paptiele wig en gijnk er mee bij 't vier 1) zitten, mee zijne rugge noar ons gekierd, percies lijk of ge gij hem doar van den aovend hêt zien zitten.

DE BUURVROUW. (*Hoofdschuddend*). Wel, wel, wel! 't En es hoast nie te geleuven!... Joa moar toch, as hij... as hij dan 't kind gezien hêt,... de... de kleinen bastoard enfin, wa hêt hij tons gezeid!

VROUW CLOET. Niets, zeg ik ou, niets, absoluut niets! En 't es percies doarvan da 'k zeu schrikkelijk schouw geworden ben. 'K hê je 'k ik gepeisd, ewoar? dat hij mij half deud zoe geslegen hên as ie weere thuis kwam, moar hij 'n doet of hij 'n zegt-ie hij niets, en da es al veel irger veur mij... As-e 'k ik hem doar azeu zie zitten, da es percies veur mij lijk of er doar 'n wilde bieste zat, die heur al mee 'ne kier omme zal kieren en mij op 't lijf sprijngen. En da zal toch

1) Vuur.

den ienen of den anderen kier gebeuren ... Ge moet gij nie verwonderd zijn as ge gij ne kier op 'ne nuchtijnk 1) heurt zeggen dat-ie hij mij vermeurd hêt.

DE BUURVROUW. O! 'k en peist niet! 'K en peist niet! 'K peize dat er hij 'n reden van gemoakt hêt. Die loaste vijf joar in 't kot zullen 'em wel 'n beetse getemd hên. Meschien 'n loat zijn konsjense 2) hem nie g'rust noar die meurd?

VROUW CLOET. 't Es doar prijkel af! 3) Ge kent hem nie zulle! as ge da peist. Ik die 'm moar al te goed 'n kenne voel d'r heul wat anders achter. We zillen 't meschien noeit weten wa dat er in zijne kop moalt, moar zij gij moar zeker dat 't zijn konsjense nie en es die 'm kwelt.

DE BUURVROUW. En hoe goat da anders? Sloapt-e gulder te goare?

VROUW CLOET. Wa zoên we! ... 's Aovonds as hij thuis gekomen es, achter dat hij doar alliene, lijk 'n biest hâ zitten eten, es hij opgestoan, en, in ploatse van noar de sloapkoamer, rechte noar de zoldertrap gegoan. D'r stoat doar boven, onder de pannen, nog 'n oud versleten bedde, nog van in den tijd as mijn scheunbroere bij ons inweunde. Hawel, van as-e 'k ik zag wa dat hij gijnk doen, die gijnge 'k ik achter hem, en 'k zeie: »Boas, 't en es doar niet da we sloapen, 't es hier in de koamer." Moar 'k wil hâ je da gezichte gezien! Hij bekeek mij mee 'n poar eugen lijk kogels en in ploatse van joa of nien 't antwoorden, gijnk hij den trap veuder op. 'K stond er compleet deuzig 4) van geslegen. »Verdome wa moe'k nou doen?" peisde 'k in m'n eigen. 'K wachtte tot dat hij boven was, en tons gijnk 'k euk boven. Moar 'k en was nog oan de deure van 't zolderkoamerke niet of hij kwam d'r al weer uit.

DE BUURVROUW. En wa zeid hij?

VROUW CLOET. Hieruit, schandoal! zeid hij. 'K verscheut er van da'k hoast achterover van den trap vleug ... Da zijn

1) Ochtend. 2) Conscience. 3) Daar is geen kwestie van. 4) Duizelig.

d'ienegste woorden die 'k hem sedert vier moanden hê heuren zeggen.

DE BUURVROUW. Ha! da es oardig, zulle! da verwonder mij toch! Over 't algemien en zijn 't mannevolk ulder passie toch nie miester. Ze sloan ou iest half deud en 'ne menuut doarnoar moên z' ou toch weer hên. Ge zoedt percies zeggen da da ulder goeste doe krijgen as z'ons e kier firm afgeranseld hên. Mee de mijnen toch es da altijd 't zelve spel.

VROUW CLOET. Mee de mijnen niet. Hij 'n geêt hij om gie vrauwevolk. Hij sloat hij ou plat en 't es er mee gedoan.

DE BUURVROUW. Hij 'n kan nou pertan 1) anders van ou nie kloagen. Ge bedient hem lijk 'n meissen, en hij 'n kan ou woarachtig nie verwijten da ge da kind van Rosten Tjeef te geiren ziet.

VROUW CLOET. 'K en kàn da kind nie geiren zien. Dat doe mij telkens weer oan zuiken schrikkelijke dijngen peizen. Alle kieren as 'k noar 'em kijkke zie 'k weer die wrieë meurd gebeuren.

DE BUURVROUW. Da kind 'n kan da toch nie helpen. 't Es het toch euk 't ouwe, zeu wel as d'andere.

VROUW CLOET. 'K weet-e 'k ik da wel! moar 't en es doarom niet te min woar da dàt d'eurzoak es woarom da 'k mee Cloet nie mier en kan overienkomen. Die jongen es mijn straf en mijn torment. Zeulang of dat hij ons in de wig stoat en zal 't er gien ruste mier zijn.

DE BUURVROUW. Zend 'm liever wig.

VROUW CLOET. Joa, joa, da es al gemakkelijk gezeid; moar woar noartoe?

DE BUURVROUW. 't Es gelijk woar! Iest en veural rust en vrede in huis. Oarme meinschen lijk of wij zijn, 'n keunen ulder mee ulder jongens nie veele bezighâuen. Da es amoal goed as ge rijke zijt.

1) Pourtant.

VROUW CLOET. Joa, joa, da es al wel gezeid, moar 't en helpt niet. 'K en hê je 'k ik gien geld genoeg om 'em ieverst 1) in de kost te zenden.

DE BUURVROUW. Ha joa moar kijk, ge moet doar 'ne kier op peizen, ewoar? Gent en Brugge en zijn op ienen dag nie gemoakt. As Rosten Tjeef nog leefde, da zoe gemakkelijk zijn, ewoar? Ge liep mee hem wig en alles was zjuust 2). Moar nou, ha joa, 't es het moeielijk...

VROUW CLOET. Och!... 'k en weet nie of 'k mee hem zoe wiggeleupen zijn. 'K zag-e 'k ik 'm wel geiren, da es zeker, moar 't en zat toch moar weinig kroaze in 'm.

DE BUURVROUW. Woar zoe Cloet nou zijn?

VROUW CLOET. Joa, dàt 'n wee 'k ik niet! Doar ieverst in den donkeren buiten leupen, zeker, lijk 'n bieste. Wij zien wij 'em noeit anders of 't en zij as 't tijd es van t' eten of te goan sloapen.

DE BUURVROUW. En zit hij doar azeu iederen dag alliene t' eten, aan da toafelken?

VROUW CLOET. Iederen dag. Hij 'n wilt hij mee niemand van ons gien gemiens mier hên.

DE BUURVROUW. Watte!... zelfs mee zijn eigen kinders niet! De die 'n hên 'em toch nie misdoan.

VROUW CLOET. 'T es verloren! 3) Hij 'n spreekt hij nie mier mee ulder as mee ons. Hij hoat hij ons allemoal om 't miest. 't Es of hij 't huis zelve verdomde.

DE BUURVROUW. Goat hij nog pensejoagen?

VROUW CLOET. Noeit mier. Hij beult hij en hij zwoegt hij lijk 'n bieste van den nuchtijnk toe den aovend op zijn land.

DE BUURVROUW. As-e 'k ik in ou ploatse woare, 'k gijnge mij van den aovend in zijn bedde leggen, ier dat hij weere thuis es. Hij 'n zoe de kroaze nie hên om d'r ou uit te smijten.

1) Ergens. 2) In orde. 3) Om 't even.

VROUW CLOET. (*Met een gebaar van schrik*). O! dàt en zoe 'k nie durven doen! Hij zoe mij deudsloan! hij zoe mij noar beneen schuppen.

DE BUURVROUW. 'T es gelijk; 'k zoe 't toch probeeren. Es da 'n leven, lijk of ge nou hêt? (*Buiten, achter de deur, hoort men het geluid van naderende voetstappen*).

VROUW CLOET. (*Verschrikt, met doffe stem*). Zwijgt! zwijgt! Hij es doar weere! (*De deur gaat open en Cloet komt binnen. 't Gelaat somber, zonder naar iemand te kijken noch een woord te spreken, gaat hij naar de schoorsteenmantel, legt er zijn pijp op, neemt er een steenen blaker, steekt het licht aan, en klimt met zware tred langs de trap naar boven*).

DE BUURVROUW. (*Stoot vrouw Cloet aan. Fluisterend*). Ala toe,... reschiert 1) ou.

VROUW CLOET. (*Aarzelend opstaande; zelfde toon*). 'K en durve niet!... 'k en durve niet!

(*Door de buurvrouw voortgeduwd, nadert zij evenwel de trap en is op 't punt er op te stijgen, toen Cloet, omhoog gekomen, met een schop het trapluik dichtslaat*).

VROUW CLOET. (*Verschrikt achteruitwijkend*). Ho!

DE BUURVROUW. Wat es't er?

VROUW CLOET. Hij hê gezien wa da 'k wilde doen, en hij schupt de valle 2) toe om 't mij te beletten. As 'k nou moest durven boven komen zoedt hij mij deudsloan. (*Een oogenblik stilte*).

DE BUURVROUW. (*De oogen naar de zoldering, waar men Cloet zwaar heen en weert hoort loopen*). 'T es toch ne wrieë keirel zulle! Hij es nog irger as de mijnen! 't Es waarachtig percies 'n wilde bieste!

VROUW CLOET. (*Heftig opgewonden, met naar de kamerdeur, rechts, gebalde vuist*). Hà à à à!... dòàr, zie!... dòàr ligt d' eurzoake van alles! Dòàr ligt de noagel van m'n

1) Van het Fransch werkwoord: Risquer. 2) Trapluik.

deudkiste! (*Komt naar de buurvrouw, sidderend, knarsetandend met gekruiste armen*). Weet-e gij wa da 'k weinsche?... (*Strekt weer de hand uit naar de kamerdeur*). Dat hij craveeren zoe! (*Strekt de hand uit naar de zolder*). En hij euk! (*Strekt de hand uit naar de buurvrouw*). En òùwe smeirlap euk! (*Slaat op haar borst*). En ik zelf euk, verdome! (*Met een breed, cirkelvormig gebaar*). En euk gij en al de hongerlijers van ons miseroabel ras! (*Slaat herhaaldelijk en driftig op haar borst*). Dà weinsch ik, verrr... dome!

Gordijn.

DERDE BEDRIJF.

(*Zelfde tooneelschikking als in het tweede bedrijf. Buiten hoort men bij tusschenpoozen het loeien van de wind en het spatten van regen.*)

Eerste Tooneel.

DE PASTOOR, VROUW CLOET.

DE PASTOOR. (*Zit neer; spreekt langzaam.*) Enfin,... da es toch 't gien da de meinschen zeggen. D'r zijn d'r hier op 'nen aovend twieë veurbijgekomen, dien 't kind heure schriemen hên, en ze zijn overal in 't durp goan vertellen datte gij geprobeerd hêt om 't de keele toe te wurgen... Ik en wete nie wa da 'k er van geleuve moe. Gij die haudt stoan dat 't leugens zijn, en de bewijzen van ou schuld ontbreken.... Moar, onthaud wel wa da 'k ou zegge: as ge gij woarlijk geprobeerd hêt van die schrikkelijke misdoad te begoan, dan zal God, die alles ziet en alles weet, ou vroeg of loate straffen, as 't de meinschen nie en doen. As ge gezondigd hêt zult g'r veuren boeten.

VROUW CLOET (*opgestaan; zeer ontsteld*): Moar, menier de paster, g'hêt gij 't kind doar nou gezien. G'hê je 't gij onderzocht en ondervroagd. Hêtte gij iets aon hem ondervonden van mishandelijngen of van sloagen? Da kind es

fleiw 1) en ziekelijk, moar kan-e 'k ik da helpen? 'K doe-e 'k ik mijn best om hem te genezen, ge meugt da woar geleuven, menier de paster, moar we zijn wulder 2) oarme meinschen en 't en es het toch mijn schul niet as-e 'k ik hem nie iederen dag bouillon en eiers 'n kan geven, lijk aon 'n rijke-meinschens-kind. 't Zijn leugens, menier de paster, 't zijn leulijke, greute leugens wa da ze van mij verteld hên.

DE PASTOOR. Ik hope veur ou da ge de woarheid zegt; en as 't azeu es 'n zillen euk de lasteroars aon de goddelijke wroake nie ontsnappen. Al wa dat er 'k ik van zeggen kan es 't giene da 'k van de meinschen g'heurd hê. Liegen ze zulder 3) 'k liege 'k ik. D'r wordt verteld dat-e gij 't kind iest ziek gemoakt hêt deur hem nie genoeg t'eten te geven, en da ge tons 'ne kier op 'nen aovend geprobeerd hêt hem in zijn bed onder de soarzen 4) te versmachten 5).

VROUW CLOET. Menier de paster, da kind hê hier altijd, percies zeuwel as d'andere, zijn diel g'had in al wa da we zelf hân. 'T es het woar: 't en was het dikkels nie veele, moar as ge gij oarm zijt ge moet gij ou kontent hauên mee 't gien da g'het. Aangoande van hem onder de soarzen te wille versmachten, da es alweer 'n schandoalige leugen, menier de paster. Al wa da er gebeurd es, es da 'k hem ne kier op 'nen aovend onverwist 6) 'n heufdkussen op zijn heufd gesmeten hê, omda 'k heul-de-gansch vergeten hâ dat hij nog in zijn bedde lag te sloapen. Van as 't hij begost te schriemen ben 't 'k gewoare geworden en hê 'k 't heufdkussen wiggenomen.

DE PASTOOR (*kijkt haar een ruimen tijd met een doordringende blik, die zij poogt te ontwijken, aan*). 'T es meugelijk, ... 't es meugelijk, ... 'k en zal nie zeggen dat 't gie woar 'n es. Ik hope veur ou da ge de woarheid zegt. D'r nog bij liegen zoe ou misdoad nog veel irger moaken ... Moar 'k moe ou toch weere doen opmirken, dat ou woorden nie overien 'n komen mee 't gien dat er in 't durp van verteld wordt. De

1) Flauw, zwak. 2) Wij. 3) Zullie. 4) Dekens. 5) Doen stikken. 6) Zonder 't te weten.

meinschen beweiren da g'ou mee greut geweld op 't kind hêt loaten vallen, en da g'hem moar weere losgeloaten en hêt, as ge gevoeld hêt dat hij nog veel stirker was of da ge peisde... Es hij nie seffens doarop uit zijn beddeke gesprongen en achter ou in de keuken gekomen, al schriemend en al scheune-sprekende 1) da g'hem toch nie mier 'n zoedt mishandelen?

VROUW CLOET. Hij was hij schouw en ziek, menier de paster. Hij hê hij geschriemd zonder te weten woaromme. Da es amoal heul veel overdreven.

DE PASTOOR. Enfin, 't mag zijn lijk as 't wilt, ge zijt en ge blijf gij toch in alle geval 'n leulijke zondoaresse, en 't es Gods rechtveirdegheid da ge de straffe van ou slecht gedrag moet droagen. Ge zijt de vrijwillig' eurzoake van de deud van de man die mee ou gezondigd hâ; ge zijt de vrijwillig' eurzoake van de schande van ou ongelukkig huisgezin. (*Een oogenblik stilte. Vrouw Cloet begint te huilen*). Maar ach,... d'r es vergiffenesse veur alle zonden, hêt onz' Heer in zijn almachtige goedheid gezeid,... en,... as ou berouw oprecht es, wil ik nog wel iets veur ou doen.

VROUW CLOET. (*Snikkend*). O, menier de paster, 't es zeu oprecht! 't Es toch zeu oprecht! 'K hê al zeu lank en zeu veele geleên! 'K ben zeu ongelukkig!

DE PASTOOR. Eiwel, 't ieste da ge moet doen es weere mee ouwe man overienkomen.

VROUW CLOET. 'K en vroage 'k ik nie beter, menier de paster, moar 't es-ie hij die d'r nie en wil van weten. G' 'n keun gij da peizen, menier de paster, hoe kwoad dat hij op mij es. Hij is in stoat om mij deud te sloan bij 't ieste woord da 'k er zoe van spreken.

DE PASTOOR. Ge vergeet meschien da ge gij alliene de schuldige zijt en dat euk alles nou van ouwe kant alliene moe komen.

---

1) Smeekende.

VROUW CLOET. Bah 'k en doe! 1) menier de paster, 'k en vergeet-e 'k ik da niet, 'k wil-e 'k ik alles doen da meugelijk es, as-ie hij moar 'n beetsen van zijne kant 'n wil meehelpen.

DE PASTOOR. 'T es van den oavond dat hij weere thuis komt, ewoar?

VROUW CLOET. 'K peis-e 'k ik van joa, menier de paster, moar 'k en weet-e 'k ik toch nie zeker. 't Es het nou omtrent vijf moanden dat-ie hij ginder wirkt oan 't sas 2) van Lauwegem, en van al dien tijd en hê 'k ik hem nie mier gezien noch van 'em nie mier g' heurd. Al wa da 'k ik wete da es da 't wirk doar nou gedoan es, en da 't ander wirkvolk van 't durp van den oavond noar huis komt. 'K peis-e 'k ik toch wel dat-ie hij mee zal komen.

DE PASTOOR. Jao hij, ... hij zal meekomen. Van den oavond zult 'm zien.

VROUW CLOET. Hoe weet-e gij da, menier de paster?

DE PASTOOR. Omda 'k mee hem gesproken hê.

VROUW CLOET. Van doage?

DE PASTOOR. Nie, ... passeerde 3) weeke, op 'nen achternoene da 'k 'ne kier noar die wirken ben goan kijken. 'K wilde 'm absoluut ne kier spreken. Zeuwel veur ulder eigen geluk as veur d' eere en de goeje reputoatie van mijn parochie, moet die vijandschap tusschen ou en ouwe man eindigen. Nie langer as van den oavond moet-e weere goeje vrienden worden.

VROUW CLOET. (*Ontsteld*). En hê je gij woarlijk mee hem gesproken, menier de paster? En wa hêt hij g' antwoord?

DE PASTOOR. Niets, ... hij hê mij aanheurd zonder e woord te spreken en zonder z'n wirk te stoaken ... Moar 'k en hê hem euk niets gevroagd. 'K en hê hem moar est 4) gezeid wa da zijn plicht was, en euk wa dat ouw plicht was.

VROUW CLOET. En hij 'n hêt hem nie kwoad gemoakt? ...

1) In 't geheel niet. 2) Sluis. 3) Verleden. 4) Enkel.

Hij 'n es nie beginne vloeken? Hij 'n hê nie gezeid,... absoluut niets?

DE PASTOOR. Gie woord. Moar 'k hê gevoeld da m'n woorden indruk op hem moakten. Veur de rest hangt alles nou van ou af.

VROUW CLOET. Wa moe 'k doen, menier de paster? Zeg mij wa da 'k moe doen en 'k zal blindelijngen g'heurzoamen. 'K wil alles doen, àlles!

DE PASTOOR. Nederig zult ge hem wellekom hieten, as 't hij binne komt.

VROUW CLOET. Da zal 'k doen, menier de paster, moar 't en zal d'r nie mee helpen. Hij 'n zal nie antwoorden, hij 'n zal noar mij nie kijken.

DE PASTOOR. 'T es gelijk, ge moe 't toch doen... Doarnoar zilt 'em zijn eten geven.

VROUW CLOET. (*Wijst naar de haard*). 'T stoat al geried, menier de paster, alhoewel da 'k hem nie zeker 'n verwachtte. 'K hê mijn loaste dertig stuivers uitgegêen om hem iets g'ried te moaken dat hij heul geiren eet: 'n stikske van den buikschotel mee saveuïen en eirdappels. 'K hè euk bier.

DE PASTOOR. Heul goed,... heul goed!... Zeu veel as hij d'r van wil zilt g'hem van dat alles bedienen.

VROUW CLOET. Da zal ik, menier de paster.

DE PASTOOR. En binst dat hij eet zilt g'hem zeggen da 'k hier geweest hê.

VROUW CLOET. Da zal ik, menier de paster.

DE PASTOOR. Moar g' 'n meugt hem nog nie seffens van overienkomste beginne spreken. Ge moet hem iest zeggen da 'k hier gekomen ben om hem te vroagen of 't hij in 't veurjaar 'n poar moanden in mijnen hof 1) zoe wille kome wirken. 'K kan hem doar 'n aongenoam, gemakkelijk, wel betaald wirk verschaffen.

1) Tuin.

VROUW CLOET. O! wa zij-e gij toch broave, meneer de paster, en wa ben ik ou dankboar! Ge redt ons uit d' oarmoê.

DE PASTOOR. 'K probeere sitoe om ou ziele te redden; die hêt 't heugst neudig. Doarom hoop ik euk da die schrikkelijke lesse veur ou nie verloren en zal zijn.

VROUW CLOET. Ho!... menier de paster!

DE PASTOOR. Enfin, da zille we wel zien.., Doarnoar dan, achter dat hij zal geëten hên, 'n zal ou moeielijkste wirk nog moar beginnen... Woar sloapt hij?

VROUW CLOET. (*Wijst naar de deur rechts*). Ha, menier de paster, in den tijd sliept-ie hij doar, mee mij, in de koamer. Moar sedert dat-ie hij uit 't kot gekomen es en dat-ie hij van mij nie mier weten en wilt (*wijst naar de zolder*) sloapt-ie hij allien op de zolder.

DE PASTOOR. En de kinders?... Jan en Zulma, wil 'k zeggen?

VROUW CLOET. Ha euk...

DE PASTOOR. Op de zolder?

VROUW CLOET. Joa, menier de paster.

DE PASTOOR. Zijn z' al thuis?

VROUW CLOET. Nog niet, menier de paster, maar 'k verwacht z' alle menuten. Lijk ieder joar zijn ze zij Dertien-oavend goan zijngen.

DE PASTOOR. Hawel, ge zilt ze van den nacht doar in de koamer doen sloapen, en ge zilt zelve bij Cloet goan, op de zolder.

VROUW CLOET. (*Met schrik*). Ho! menier de pastor, wa peist-e! Da 'n es nie meugelijk! Hij zoe mij noar beneen schuppen! Hij zoe mij deudsloan!

DE PASTOOR. Het moet wel meugelijk zijn. Anders 'n kèùnde mee mallekoar nie overeenkomen.

VROUW CLOET. Ho!...

DE PASTOOR. Ge zilt hem op de zolder volgen, al zond hij ou wig, al gaf hij ou zelfs sloagen. Ge zilt er hem volgen lijk of ge zijn sloave woart, en lijk 'n sloave zilt g' er hem

om vergiffenesse vroagen, mee gevauwen handen, op ou bleute kniens.

VROUW CLOET. Ho! menier de pastor! (*Buiten hoort men 't loeien van de wind en 't kletteren van de regen.*)

DE PASTOOR. (*Opstaande*). Da' zulde doen; da moet-e doen. En as hij, niettegenstoande dàtte, van gien overienkomst 'n wil weten, komt 't mij dan morgen nuchtijnk zeggen. Dan zal-e 'k ik 'ne kier heul serieus mee hem spreken.

VROUW CLOET. Ho!

DE PASTOOR. Adzju!.., Da God ou bijstoa en vergiffenesse schenke. (*Af*).

Tweede Tooneel.

VROUW CLOET. (*Alleen*). Hij zal mij deudsloan; 'k ken hem! Noeit en zal 't hij mij 't gepasseerde vergeven (*wijst naar de deur rechts*) zeulank of da den dienen ons in de wig stoat. (*Zij luistert, met gespannen aandacht naar een klagend geluid, dat uit de kamer komt*). Wa es dàtte?... 'k geleuve dat hij ligt te koarmen,... of dat hij dreumt.... 't Was 'n gerucht om d'r schouw van te worden!... 't Was lijk iemand die zoe stirven!... (*Twijfelachtig*). O, 't en es meschien nie anders as de wind die in de schauwe bloast... 't Woaait zeu hard van den oavond... (*Opnieuw klagend geluid in de kamer. Vrouw Cloet hevig schrikkend*). Och Hier, och God, wa es da toch! 'k worde schouw!... Es-ie hij dat? Of es 't iemand anders?... Es... es da meschien de giest van Rosten Tjeef die weere komt!... Dat 'n gelijkt op zijn stemme nie mier!

(*Vrouw Cloet maakt twee passen in de richting van de kamerdeur. Dan blijft ze stilstaan, angstig, aarzelend. En op hetzelfde oogenblik hoort men een verdofd geluid van voetengetrappel achter de deur in den achtergrond; en gedempt, met een nuance van melancholie, weerklinkt het spelen der harmonica en het gezang der kinderstemmen:*)

Het is vanavond Driekoningen-avond
En t is morgen Driekoningen-dag.
Enz. enz.......

VROUW CLOET. (*Half omgekeerd; met stille stem*). 'T es woar, ... 't es vandoage Dertienoavend! ... 'k hâ 't al hoast vergeten. (*Luistert.*) Wa zijnge ze zachte, van den oavend ... (*In gedachten*). Dertienoavend! ... 't es percies vijf joar geleên, as van den oavend, ... dat hij Rosten Tjeef vermeurd en mijzelf hoast deud geslegen hêt.

(*Plotseling houdt 't liedje op en men hoort verward geraas van stemmen*).

VROUW CLOET. (*Komt weer in 't midden van de keuken; verschrikt*). Wat es datte? ... Zoedt hij doar al zijn? ... Of zijn 't de kinders?

(*De deur gaat open en de buurvrouw treedt op*).

Derde Tooneel.

VROUW CLOET, DE BUURVROUW.

DE BUURVROUW. 'K hê ze wiggejoagd. 'K hê ulder gevroagd of da ze nie beschoamd en woaren van te kome zijngen aan de deure van oarme meinschen, woar dat er e kind op stirven ligt. (*Geheimzinnig*). Hoe goat 't mee hem?

VROUW CLOET. Nie goed, geleuf ik. 'K miene da 'k hem doar straks heure koarmen hê. 'K wierd er schouw van. 'T klonk zeu oardig, zeu wried! ... 'T es best da ge die jongens wiggezonden hêt. Zet ou 'n beetsen.

DE BUURVROUW. (*Vertrouwelijk*). Zie, ... 't es meschien leulijk da 'ne mensch da zegt, moar 't zoe toch wel 'n greut gemak veur ou zijn as ge doarvan (*wijst naar de kamerdeur rechts*) verlost woart.

VROUW CLOET. Joa 't, ... en toch ben-e 'k ik alliene de schuld van al wa dat er gebeurd es. O, jong, 'k hê doar zeu schouw geweest! 'K stoa d'r nog van te beven! (*Met een angstblik naar de deur rechts.*) 'K geleuve da 'k zoe wiggeloopen zijn as ge gij nie gekomen 'n woart. Moar zet ou dan toch, zet ou 'n beetsen.

DE BUURVROUW. (*Neemt een stoel*). G' hêt 't bezoek g'had van de paster? 'K hê hem zien wiggoan.

VROUW CLOET. (*Gaat insgelijks zitten*). Joa ik, . . . en peist e kier: hij wil mij absoluut weere mee Cloet doen overienkomen!

DE BUURVROUW. Hij hê gelijk. Es da 'n leven lijk of ge nou hêt?

VROUW CLOET. Joa moar, peist e kier: hij wil da 'k van den nacht bij Cloet goa sloapen, al was 't mee geweld. 't Es m'n deud, hij zal mij deudsloan!

DE BUURVROUW. Tut, tut, tut, en zij ne kier zeu dwoas niet. 't Moest al lank gedoan zijn. 't Zal amoal al veel beter goan of da g'n peist.

VROUW CLOET. Ho, jong, 'k ben d'r zeu schouw van! 'K ben d'r toch zeu schouw van.

(*Een korte stilte. Eensklaps hoort men weer het klagend geluid, in de kamer, rechts. Vrouw Cloet staat verschrikt op*).

DE BUURVROUW. Wa es dàtte? es da de kleinen? Es hij zèù ziek?

VROUW CLOET. (*Met schorre stem*). Joa 't, joa 't', 't es hem! 't Es weer da zelve geruchte! (*Gaat aarzelend naar de kamerdeur*). Wacht, . . . wacht, . . . 'k moe toch ne kier goan zien; . . . 'k en hê gien ruste mier. (*Zij verdwijnt in de kamer. Op het zelfde oogenblik komen Jan en Zulma, nat van de regen, langs de middendeur binnen.*)

Vierde Tooneel.

DE VORIGEN, JAN, ZULMA.

DE BUURVROUW. Ha! dat es broave, da g'azeu te goare thuis komt! en zeu goed op ulderen tijd! Moeder zal kontent zijn.

JAN. Joa maor, wil-e 'k ou wa zeggen... 't en was de moeite nie weird om langer uit te blijven, zulle! 't Weer es te slecht om d'r nen hond deure te joagen, en g'n krijgt toch hoast niets. (*Keert zich om naar den haard.*) Hm! wa riekt er hier zeu goed? Wa es er doar in? Woar es moeder?

DE BUURVROUW (*wijst naar de kamerdeur*): Doar binnen, bij Julken. (*Tot Zulma, die bibberend haar voetjes warmt aan het haardvuur*): Hê je zeu kaud dan, mijn kind?

ZULMA. Jao ik, buurvrauwe. O, 't es zeu kaud en mijn voeten zijn zeu nat! (*Buigt voorover.*) Hm! joa 't, da riekt hier goed. Hm!... 't woater komt er van in mijne mond. Hoe goat 't mee Julken, buurvrauwe? Es 't hij nie 'n beetsen beter?

DE BUURVROUW, Bah nien hij, geleuf ik. (*Tot vrouw Cloet, die weer binnen komt*): Newoar?... 't en goat er het nie al te best mee?

VROUW CLOET. Hij ligt hij nou stille,... 'k en heure 'k hem toch nie mier koarmen. 'K hê 'k hem woarkes 1) ingedekt en 't kijnkeetsen 2) 'n beetsen ingedroaid. 'K geleuf ik dat-ie hij nou sloapt. (*Tot de kinderen*): Hawel, hoeveel hêtte mee?

ZULMA (*gaat in haar zak en geeft geld aan vrouw Cloet*): Drei fran en twie en twintig cens, moeder.

(*Jan gaat, een deuntje fluitend, naar de haard*).

VROUW CLOET. Es 't al? Hêtte nie achterg'haûen? (*Zulma schudt het hoofd. Tot Jan, met nadruk*): Gij euk nie, Jan? (*Jan schudt fluitend zijn hoofd. Tot de buurvrouw*): 'K en betrauwe de keirel nie veele, moet-e weten. (*Tot Jan*): Ala, schiedt er nou uit mee schuifelen 3), hê, en komt eten. En van den oavend sloapt-e doar in de koamer, zulle! (*Gaat naar de haard, neemt er een paar schotels, en brengt die op tafel*). En omda ge nogal broaf hêt geweest, zal ek ulder ne kier wa gêen da goed es: 'n stikske van den buikschotel mee eirdappels en saveuien.

JAN en ZULMA. (*Te gelijk; verrukt*). Hm!...

JAN. 'T es dàt da hier zeu goe riekt!

(*Zij beginnen te eten, Jan gulzig, Zulma bedaarder*).

---

1) Warmpjes. 2) Quinquet. 3) Fluiten.

DE BUURVROUW. (*Lachend*). Dà es keunen eten, ewoar? 'T es plezierig om te zien!

VROUW CLOET. (*Loopt heen en weer in de keuken, een en ander schikkend*). 'T zoe nog al veel plezieriger zijn as 't zeuvele nie en kostte.

Jan. (*De mond vol; wijst met zijn vork naar de kamerdeur*). Moeder,... moeder,... woarom moên we doar sloapen van den nacht?

VROUW CLOET. Omda,... omda ulder bedden op de zolder moên gekuischt 1) worden.

ZULMA. En woar goat-e gij tons sloapen, moeder?

VROUW CLOET. G' 'n moet gij ou doar nie mee bekommeren; 'k zal ik wel 'n ploatse vinden.

JAN. (*Tot Zulma*). Ha!... woar zoe ze sloapen?... In voaders leeg bedde, natuurlijk.

DE BUURVROUW. Hum! hum!

VROUW CLOET. Chut!... Zwijgen en veurt eten. 'T wordt al loate. Ge moet gauwe noar ulder bedde.

JAN. (*Met volle mond*). 'T es het mij percies gelijk woar da 'k ik sloape as den bastoard mij moar nie en embeteert mee zijn ronken. 2) Hij kan ronken, die keirel!

ZULMA. En gij niet, zeker! As 't er ienen es die 's nachts laweid moakt ge zij 't gij wel!

JAN. (*Minachtend*). Verdome!... en gij dan! Ze ligt almets 3) te roepen lijk of ze vermeurd wierd!

VROUW CLOET. Wilde gulder ne kier beginne zwijgen en gedoan moaken mee eten! Den iesten die nog zijn smoel roert krijgt 'n koaksmeete.

(*Eenige oogenblikken stilte. Dan hoort men in de slaapkamer een geluid als 't kraken van een deur of raam. Allen wenden het hoofd om*).

---

1) Schoongemaakt. 2) Snurken. 3) Somtijds.

DE BUURVROUW. Wa was dat doar in de koamer? 't Was lijk of er iemand door 'n veister inbrak of wigliep.

VROUW CLOET. (*Angstig luisterend*). 'T en es niets, ... 't es de kleinen die hem in zijn bed ommekiert.

DE BUURVROUW. 'K en geleuft niet, ... 't was heul-degansch anders.

VROUW CLOET. 'T es meschien de regen, ... of de wind ... (*Men hoort het loeien van de wind*) urk 'ne kier wat 'n leulijk weere.

DE BUURVROUW. 'T en es tòch da niet, ... 't en es tòch da niet, — 't was heul anders.

(*Op dit oogenblik hoort men buiten het luguber huilend-blaffen van een hond*).

ZULMA. (*Houdt op met eten*). Moeder, 'k ben schouw ... d'r es doar iemand in de koamer.

De BUURVROUW. 'K geleuve 't euk, ... 'k word euk schouw.

VROUW CLOET. (*Hevig ontsteld en boos*). Ha, ge wor gulder zot, geleuve 'k ik! 'T es 't zieke kind, zeg ik ulder! 'K wee ik toch wel wa da 'k zegge!

JAN. 'K en ben-e 'k ik gien beetse schouw, ìkke! Ge meug gulder mij in 't midden van de nacht alliene loaten, 't es mij percies gelijk woar of wanniere.

(*Een oogenblik stilte. Allen blijven onbewegelijk en kijken luisterend elkander aan. Dan klinkt het eensklaps, buiten vóór de deur, melancholisch-slepend, zonder begeleiding van harmonica, en zonder dat men eenig voorloopig geluid van voeten-getrappel heeft vernomen*).

Het is van avond Driekoningen-avond
En 't is morgen Driekoningen-dag ...

ZULMA. (*In tranen losbarstend*). Moeder, ... 'k ben schouw! 'k ben wrie schouw! 'K en durve 'k ik in die koamer nie sloapen.

VROUW CLOET. (*Woedend*). Wàtte g' 'n durf gij niet!

Watte!... ge wil gij ons hier allemoal schouw moaken! We zillen 'ne kier zien wie dat er hier miester es.

(*Vrouw Cloet tracht Zulma vast te grijpen. Scherp-gillend vlucht het meisje door de keuken. Jan lacht haar uit. Aan de deur houdt het gezang plotseling op*).

DE BUURVROUW (*tot vrouw Cloet*): Tut, tut, tut,... loat heur g'rust. Wa es er doar aon te doen as ze schouw es. Loat ze van den nacht bij ons kome slaopen, d'r es ploatse.

ZULMA. O, joa, moeder, as 't ou belieft loat mij meegoan? 'K ben toch zeu schouw! 'K ben toch zeu schouw!

VROUW CLOET. Hawel!... moakt ou uit de voeten as 't azeu es, en 'n komt in m'n eugen nie mier!

DE BUURVROUW. Goa gij moar, Zulmatje,... 'k komme seffens achter.

ZULMA. Mag 'k alliene goan, buurvrauwe? Kan 'k alliene binnen?

DE BUURVROUW, Joa, jao, g... en zegt aan mijne man, da'k seffens achter kome.

ZULMA (*weggaande*): Sloap wel, moeder! Slaop wel, Jan!

VROUW CLOET. Sloap wel,... en hoast ou moar wig; ge moest er al zijn. (*Zulma af*).

JAN (*opstaande*): Slaop wel, allemoal. (*Gaat, zich uitkleedende, naar de kamerdeur*). Ge zult 'ne kier zien of da'k ik euk zeu schouw ben. Binnen vijf menuten lig ik te ronken lijk 'ne poater. (*Af.*)

VROUW CLOET. Ha! 'k miende dat-e gij nie 'n ronkte!

DE BUURVROUW (*lachend*): Dat es 'ne keirel, die Jan! Den dienen zal zijne wig wel moaken in de weireld. (*Kijkt naar de klok en staat op*). Joa moar, verdome, 'k moe-e 'k ik euk wig, zulle; 't es al over half acht en Cloet kan alle menuten komen. Ala! slaop wel, en veul leute.

VROUW CLOET. Ha moar toe, blijf nog 'n beetsen. 'K en ben weeromme gien beetsen op mijn gemak deur da spel doar mee Zulma. Ala toe toe, zet ou nog watte, nog 'n

poar menuutses, 't en zal doar nie op aankomen; we zillen te goare 'n dreupelke pakken. (*Haalt jeneverflesch en glaasjes uit de kast*).

DE BUURVROUW (*gaat weer zitten*): Joa moar, 'k ben-e 'k ik euk schouw, zulle! Mijne keirel die sloat t'hard as 't hij begint.

VROUW CLOET. (*Schenkt de glaasjes vol*). Ala, toe, toe, hij 'n zal hij nog nie thuis zijn.

DE BUURVROUW. (*Klinkt aan*). Ala! op ouw gezondheid.

VROUW CLOET. Op d' ouwe.... Nog 'n beetsen?

DE BUURVROUW. 'N klein beetsen,,.. nie nie,... nie vul, 'k zoe zat 1) zijn.

VROUW CLOET. Wa geeft datte!... ge goat sloapen.

DE BUURVROUW. (*Ondeugend*). En gij dan!... Sapristi!... Hoe lank es 't euk gelêen?

VROUW CLOET. Watte?

DE BUURVROUW. Ala toe toe,... 'n geboart ou nie onneuzel!... Vijf joar, hè?

VROUW CLOET. (*Ernstig*). Nou,... as ge gij peist da 'k doarom... 'K wil dat 't al lank veurbij woare....

DE BUURVROUW. 'T es het wel woar;... 'ne meinsch lacht er mee moar 't es het veur ons 'n heul affairen.... Verdome!... achter vijf joar!... 't es het firm gevoarlijk!... (*Slurpt haar glaasje leeg*). Ala! nou ben ik wig, zulle!

VROUW CLOET. (*Slurpt ook haar glaasje leeg*). Wacht 'n menuutsen. 'K goa nog 'n kier kijken in de koamer, en 'k goa tons toe aan den hoek van de stroate mee ou mee.

(*Zij gaat in de kamer. Terwijl zij er is hoort men weer in de verte het luguber huilend-blaffen van de hond. Een regenbui barst los; de wind doet deuren en vensters schudden en kraken*).

DE BUURVROUW. Br!... wat 'n weere!

1) Dronken.

VROUW CLOET. (*Komt weer in de keuken gehold, bleek, verwilderd, met schorre stem*). Buurvrauwe! buurvrauwe! Och Hier, och God kom toch zien! 'T es wried! 't es wried! Hij es snieuwwit en kaud! Hij es deud!

DE BUURVROUW. (*Schrikt verwilderd op*). Wat es 't er? Wa zegde? Wie es 't er deud?

VROUW CLOET. Hij! . . . hij! . . . de kleinen!

DE BUURVROUW. De kleinen! . . . Julken?

VROUW CLOET. Joa!

DE BUURVROUW. Ho!

VROUW CLOET. O! kom toch! . . . Kom toch kijken!

(*Beiden loopen naar de kamer. Op 't zelfde oogenblik komt Cloet langs de deur in den achtergrond binnen, een pakje in de hand, een spade dwars over de schouder. Even blijft hij onbewegelijk staan, als verbaasd daar niemand aan te treffen. Dan zet hij zijn spade in een hoek, legt zijn pakje op een stoel, aarzelt weer even, gaat naar de tafel, dan naar de haard, dan weer naar de tafel, als om zichzelf van eten te bedienen. Vrouw Cloet en de buurvrouw komen weer in de keuken. Bij 't zicht van haar man blijft vrouw Cloet plotseling stilstaan.*

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, CLOET.

VROUW CLOET. (*Tot Cloet, met schorre stem*). Hij es deud! . . . hij es doar pas gestorven! . . . Moar 't es woar, . . . g' 'n keun gij da nie weten, . . . g' 'n wis gij niet dat hij ziek was! . . . Ge zij welgekomen, . . . zet ou . . . Moar hij es deud! zulle! . . . Hij es doar pas gestorven.

CLOET. (*Kijkt haar strak aan, met harde, barsche blik. Een oogenblik volkomen stilte*). Wie? . . . wie es't er deud?

VROUW CLOET. (*Wijst naar de kamerdeur*). Hij! . . . hij! . . . de kleinen! . . . Julken! . . .

(*Roerloos, met gefronste, lage wenkbrauwen, blijft Cloet een*

oogenblik in 't midden van de keuken staan. Angstig wachtend op een antwoord staart zijn vrouw hem aan. Hij geeft geen antwoord. Schuins gaat zijn blik naar de haard. Eindelijk neemt hij een bord van tafel en gaat er mee naar de haard).

VROUW CLOET. (*Toeschietelijk*). Nie, nie, loat mij dat doen, en goa gij zitten. Ge zij gij moe. 'K zal-e 'k ik wel zurgen da ge gij niet te kurt en hêt. (*Zij bedient hem*). Kijk, doar es e scheun stik van den buikschotel mee eirdappels en saveuïen... En hier hêtte breud en koantjesseisse 1).

(*Sprakeloos gaat Cloet aan tafel zitten en begint te eten*).

DE BUURVROUW. (*Halfluid, tot vrouw Cloet*). Ik moe wig, zulle. 'K goa noar huis, moar as ge mij neudig hêt om hem t' helpen afleggen, en moete-e moar komen.

VROUW CLOET (*als boven*): Merci. Slaop wel. 'K zal ou meschien wel neudig hên.

DE BUURVROUW (*vertrekkend*): Hawel, ge moet moar komen. (*Tot Cloet*): Sloap wel, Cloet.

(*Zonder het eten te staken, knikt Cloet nauw merkbaar met het hoofd, en bromt iets als een doffe groet. De buurvrouw af. Een oogenblik stilte*).

VROUW CLOET (*gaat om de hoek der tafel zitten, 't gezicht naar de deur der kamer, waar het doode kind ligt. Met schorre, hortende stem*): Menier de paster hê hier geweest... (*Een oogenblik stilte. Cloet eet aldoor voort; haar angstige oogen staren op de kamerdeur*): Hij hê hier van den oavend geweest en hij hê gezeid... dat hij ou... in 't veurjoar... wirk kan geên... in zijnen hof... as ge doar veuren zijt.

(*Onduidelijk gebrom van Cloet, die aldoor eet, zonder het hoofd op te richten. Geluid van wind en regen buiten. Verwijderd gehuil van de hond*).

VROUW CLOET. Zeg,... nou dat hij deud es,... zille w'hem toch moeten afleggen, newoar?... 't Spijt mij da'k de buurvrauwe loate wiggoan hê... Wil ik ze weere goan hoalen?....

1) Kaantjessaus.

(*Cloet, de oogen op zijn bord, eet somber voort zonder te antwoorden. Dan klinkt opeens achter de deur, het lied, nu door één enkele, zwakke kinderstem, en zonder begeleiding van harmonica gezongen*).

Het is van avond Driekoningen-avend
En 't morgen Driekoningen-dag.
Enz. enz......

(*Beiden Cloet en zijn vrouw blijven even roerloos en sprakeloos. Maar Cloet, die gedaan heeft met eten, kijkt somber rechts en links over de tafel, als of hij iets zocht*).

VROUW CLOET. (*Voorkomend*). Wa zoekt-e? wa wilde?... Nog 'n beetsen van den buikschotel? Nog 'n beetsen eirdappels en saveuïen?

CLOET. (*Met holle, doffe stem*). Hê je nie wa te drijnken?

VROUW CLOET. (*Snelt naar de eetkast*). Och, Hiere! 'K hâ 't vergeten! 'K hê zuik 'n goe gloas bier! (*Neemt een kruik van de eetkast en schenkt er een glas bier uit*). Kijk,... proef'n kier van da bier!

(*In één lange teug drinkt Cloet het glas leeg. Dan staat hij op en gaat sprakeloos naar de zoldertrap. Vrouw Cloet, eerst roerloos van verbazing, volgt hem*).

VROUW CLOET. (*Met een snik*). Ho!... zeg,... moete w' hem nou toch nie afleggen?

CLOET. (*Reeds op de onderste treden, keert zich om*). 'T es mij gelijk,... doe d'r mee wa da ge wilt.

VROUW CLOET. (*Met een gebaar van schrik*). Ho!...

(*Zij werpt een laatste angstblik op de kamerdeur. Dan komt zij vastberaden naar de zoldertrap en begint er op te stijgen*).

CLOET. (*Houdt stil en keert zich om*). Wa goa je doen dan?

VROUW CLOET. (*Vastberaden*). Ou volgen,... de paster hêt 't mij g'hieten.

(*Met strakke oogen staart Cloet haar even aan. Dan haalt hij krachtig adem en stijgt verder op. Vrouw Cloet barst plotseling in hevig snikken los, en volgt hem langs de trap.*)

Gordijn.

TWEEMAANDELIJKSCH TIJDSCHRIFT VOOR LETTEREN, KUNST, WETENSCHAP EN POLITIEK

6e jrg. deel II - nov. 1900, afl. 6

MARIA

Drama in vijf bedrijven.

DOOR

CYRIEL BUYSSE.

PERSONEN:

REUS BALDUK.
BEERT.
SLIMKE SNOECK.
GUUSTJE MEULE.
DONDER DE BEUL.
BOEF VERWILST.
KLOD DE VOS.
SMUIK VERTRIEST.
HONDERD EN EEN.
BRADDEN D'HONDT.
CLEP SANDRIE.
HET SLIJPERKEN.
TJIEPKE BAERT.
SOEN.
EERSTE BURGER.
TWEEDE BURGER.
EERSTE GENDARME.
DE PASTOOR.
HET MANNETJE MET DE HONDENKAR.
MARIA.
LISATJE.
WITTE—MANSE.
STOUTE THRESE.
VROUW BEERT.
OELE FEEFFE
MAAIE TROET.
MUIJMME TAEY.
LUIZEMA.
VROUW TJIEPKE BAERT.

EERSTE BEDRIJF.

De Zijstraat, tegen den avond. Een bochtige, tamelijk breede straat, met lage, bouwvallige huisjes. In den achtergrond het open veld met boomen. Rechts, op den voorgrond, een uithangbord: »In de Gelapte Shako". Hier en daar kermiskramen. Er is ook een kleine mallemolen. Honderd en Een, Boef Verwilst, Donder de Beul, Clep Sandrie, Het Slijperken en meer andere mannen liggen rechts en links, enkelen pijpen rookend, vóór de eerste huizen in het zand neergevleid.

Eerste Tooneel.

HONDERD EN EEN, CLEP SANDRIE, MAAIE TROET, STOUTE THRESE, MUIJMME TAEY, DONDER DE BEUL, BOEF VERWILST, BRADDEN D'HONDT, GUUSTJE MEULE, SOEN, HET SLIJPERKEN, SMUIK VERTRIEST, KLOD DE VOS, OELE FEEFFE.

Bij het ophalen van 't gordijn levendige kermisscène. Geluid van draaiorgel en schietgeweer; gillende, lachende stemmen, draaiende mallemolen. In een hoek schieten kleine jongens naar kaarsjes. Opkomend links een harmonica-speler gevolgd door hossende, dansende koppels die zingen:

'K ben koperoal van 't ieste rezement,
Doar ben ik kontent
Doar mag ik commendeeren:
Marche en avant! formez la compagnie,
Par le flanc droit, pas militaire!

Mannen, vrouwen, kinderen loopen om de bende heen. Anderen verschijnen op de drempels der huisjes. Bij het eindigen van 't liedje wild gejuich en kreten. De harmonica-speler vangt een polka aan en de koppels gaan aan 't dansen.

HONDERD EN EEN (*neergevleid tegen de rij huizen links, tot een der dansende meiden*). Hè! Maaie Troet, ouw keissebanden vallen af! 'K zie ouw bluute bienen!

MAAIE TROET (*laat even haar danser los en neemt haar rok op*). O! gij leugenoare! (*Gelach onder de neergevleide mannen. De voortdansende koppels stooten haar ruw aan*). Verdome! es da hier nen boel!

STOUTE THRESE (*in 't deurgat van haar herbergje »De Gelapte Shako"*). O, gij dwoaze kalle, wa da ge geleuft! As 't woar was 'n zoedt Honderd en Ien ou nie zeggen! Hij zoe 'em plat op de grond leggen om d'r noar te kijken.

MAAIE TROET (*weer met haar danser in de ronde springend*). Dat hij noar zijn eigen bienen kijkt, die leulijke mankepeut! (*Gelach onder 't volk*).

CLEP SANDRIE (*rechts neergevleid*). Hij'n kan ze nie zien; zijnen buik es al te dikke!

(*Lawaai van kreten en gelach. De harmonica-speler haalt met zijn pet centen op*).

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, VROUW BEERT.

VROUW BEERT (*treedt langs den achtergrond op*). Es onz' Maria hier niet?

MUIJMME TAEY. Nie, w' hên ze mee Reus Balduk en Slim Snoeck en Witte—Manse in de »Gloeiende Koteroar" achtergeloaten.

VROUW BEERT. Verdome! Kon ze dan mee ulder nie meekomen?

DONDER DE BEUL (*liggend rechts*). Ha! wa keunt-e gij doar an doen, moederken, as de meiskes mee ulder lief uit zijn?

VROUW BEERT. Nou... ulder lief! 't Zijn mij de lieven die z' hier hên! Op heur smoel zal ze krijgen as ze thuis komt. (*Af*).

BOEF VERWILST (*links uitgestrekt, schreeuwt haar spottend na*). G' hêt gij toch euk jong geweest, moederken! (*Gelach*).

STOUTE THRESE (*vertrouwelijk, tot de troep neergevleide mannen*). 'T 'n es toch nie woar, zeker, da Reus mee heur vrijt? Z'es zij al t' heuveirdig om mee de jongens van onz' stroat omme te goan.

BRADDEN D'HONDT. Hêt-e gij meschien gepeisd dat hij mee ouw Witte—Manse vrijdde?

STOUTE THRESE (*woedend, de vuisten op haar heupen*). Verdome!... wa kan mij da schelen mee wie dat-ie hij vrijt! Onz' Manse hê woarachtig keure genoeg. Z' 'n hê moar heure vijnger uit te steken en g' hangt er allemoal an.

DONDER DE BEUL (*spottend*). Da es woar, Threse! 'K hê ze gisteren nog twie kiers tegen mijn onderveste getrokken.

STOUTE THRESE (*nijdig tot Bradden d'Hondt*). Verdome!... zoe-je nie zeggen dan....

GUUSTJE MEULE (*den arm om 't middel van een der vrouwen; tot Stoute Threse*). Ha moar ge moet de meinschen loaten klappen. Ge weet toch wel hoe dat da goat in de weireld. (*Tot Soen*). Ala, Soen, speelt ons e-kier 'n valsken.

Soen speelt de wals en de koppels gaan weer aan 't dansen, terwijl Stoute Threse nog even door blijft pruttelen.

HET SLIJPERKEN (*tot Muijmme Taey*). Muijmme!... Muijmme!... ouë rok valt af.

MUIJMME TAEY (*dansend*). Roapt 'em op.

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, LUIZEMA.

LUIZEMA (*komt gejaagd uit den achtergrond op*). Schiedt er ne kier uit mee dansen! Schiedt er ne kier uit mee dansen! (*Harmonica-spelen en dansen houdt op met kreten van protest*).

GUUSTJE MEULE (*zijn danseres nog vasthoudend*). Hawel, wat es er?

LUIZEMA (*hijgend*). Wilt-e nou ne kier wa weten.... Reus Balduk en Maria Beert hên te goar in 't keuren 1) gezeten!

Algemeen geschreeuw en gejouw. De langs de huizen neergevleide mannen staan op en komen in de drukke groep.

SMUIK VERTRIEST. Om veugels te zoeken? (*Gelach*).

LUIZEMA (*levendig buigend als om te groeten, terwijl ze met de beide handen op haar dijen slaat*). 'T es lijk of ik ulder zegge, zeu woar as

1) Koren.

da 'k hier op mijn billen sloa! (*Kijkt om*). Kijk, ze komen ginder, achter Witte—Manse en Slimke Snoeck. (*Verwarde uitroepingen. Allen kijken in de richting door Luizema aangeduid*).

Vierde Tooneel.

DÉ VORIGEN, WITTE—MANSE, SLIMKE SNOECK.

WITTE—MANSE (*komt driftig op, gevolgd door Slimke Snoeck*). Of ik het zal zeggen! of ik het zal zeggen!.... 'K zal 't zeker zeggen! 'K zal 't uitroepen veur al die 't heuren wilt! 't Es ne smeirlap, ne sloeber, die zijn leveng lang in 't kot moest zitten! Hij hêt heur mee geweld omverre gesmeten, 'k hêt gezien! (*Tot Slimke Snoeck*). En gij zij euk ne smeirlap. G' hêt mee mij euk wille probeeren! Ge woart mee mallekoar afgesproken! (*Verward geraas en kreten. De kleine jongens houden op met kaarsjes schieten om zich bij de drukke groep te scharen*).

SLIMKE SNOECK (*verontwaardigd*). Ik? Ik?

WITTE—MANSE. Joa, gij, ge weet het wel.

STOUTE THRESE (*driftig toesnellend*). Wa es dat hier? (*Tot Witte—Manse*). Waarom stoa-je doar azeu te tuiten? 1)

WITTE-MANSE. Da z' ons alle twieë mee geweld aangerand hên, (*Wijst naar Slimke Snoeck*) hij en Reus. Hij wilde ierst mee Maria beginnen, moar Reus hêt z' hem afgepakt en dan es hij op mij afgevlogen. (*Verward geraas en gegil*).

SLIMKE SNOECK (*woedend, tot Witte—Manse*). 'K zegge da g'r omme liegt! Reus hêt 't gedoan en 't es ne smeirlap, moar ik 'n hê niets gedoan.

DONDER DE BEUL. Ge zij gij nen ezel as ge 't nie gedoan 'n hêt. (*Wild gelach en schrille nabootsing van dierengeluiden. Vooral de kleine jongens maken scherp lawaai*).

STOUTE THRESE (*tot Witte—Manse*). G'n moet gij ou de smeirlapperije van anderen nie aantrekken. As ze mee ou wa willen doen dan ouw goeste 2) nie 'n es sloa ze nondedzju de kop in, en doarmee uit. (*Poogt Witte—Manse mee naar huis te krijgen.* Ala! noar ouw kot.

WITTE—MANSE (*zich heftig verdedigend*). Loat mij gerust, gij. Goa gij zelve noar ouw kot.

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, VROUW BEERT, LISATJE.

VROUW BEERT (*komt hollend op, links, gevolgd door Lisatje*). Wa goat er hier omme? Es da mijn slonse die hier al da laweid verwekt?

LISATJE. Ha moar, moeder, 'n roept toch azeu niet! Da jong 'n hê ou nie misdoan.

---

1) Toeten, brullen. 2) Zin.

Zesde Tooneel.

DE VORIGEN, REUS BALDUK, MARIA.

REUS BALDUK (*komt met Maria, die huilt en snikt, en zich haast voort laat sleuren, in den achtergrond op. Tot Maria.*) Moar, verdome, schiedt er nou toch uit mee janken. Es da nou de moeite weird? Wa goan de meinschen doarvan peizen?

VROUW BEERT (*snelt naar Maria, gevolgd door Lisatje*). Verdomde slonse! Zij-je doar eindelijk? (*Schudt haar met geweld*). Woar hêt-e zeu lang gezeten? Wa hêt-e gedoan?

WITTE—MANSE. Ze 'n hê zij niemendalle gedoan. 'T es Reus Balduk die heur mee geweld omverre gesmeten en verkracht hêt in 't keuren. (*Scherp geschreeuw onder de menigte*).

REUS BALDUK (*woedend; tot Witte Manse*). 't Spijt ou zeker dat-e gij in heur ploatse nie 'n woart?

VROUW BEERT (*tot Maria, die ze weer vastgrijpt en nog heftiger schudt*). O! gij schandoal! gij schandoal! (*Zij geeft slagen aan Maria, die wanhopig huilt*).

LISATJE (*snelt huilend Maria ter hulp*). Ha moar, moeder, loat heur toch gerust! G' heurt toch wel dat 't heur schuld nie 'n es! Wa kan ze zij doen, tegen die sloeber?

REUS BALDUK (*dreigend*). Sloeber! Sloeber! Es 't van mij da ge da zegt?

LISATJE. Joa 't, 't es van ou, sloeber!

Zevende Tooneel.

DE VORIGEN, BEERT; LATER DE GENDARMEN.

BEERT (*springt woedend toe, links*). Wa heur ik doar? Wa heur ik doar? (*Tot Reus, dien hij bij de keel grijpt*). Wa hêt-e gij nondedzju mee mijn dochter gedoan?

REUS BALDUK (*duwt Beert heftig van zich af*). Haudt ou 'n beetse stille, gij, zulle, ouwe zatlap.

BEERT (*komt razend terug*). Durft-e nog ne kier an mij komen, smeirlap? Durft-e nog ne kier, hê?

REUS BALDUK (*duwt Beert opnieuw met geweld achteruit*). Wilt-e mij verdome beginne g'rust loaten, gij!

BEERT. Nondedzju! (*Hij geeft Reus een vuistslag, en de beide mannen gaan aan 't vechten onder een oorverdoovend schreeuwen van het volk. Vrouw Beert slaat ook uit al haar macht op Reus. Huilend en gillend pogen Maria en Lisatje ze van elkaar te trekken.*

GUUSTJE MEULE (*poogt ze insgelijks te scheiden*). Ala, toe, toe, hier nie te vechten, zulle! Ge moet verdome broave zijn! (*Twee gendarmen in uniform, met het geweer over den schouder, komen haastig in den achtergrond op*).

BOEF VERWILST. Opgepast! de pandoeren! (*Dadelijk laten de vechters elkander los*).

EERSTE GENDARM. Wat es dat hier? Zijn d'r hier meschien die goest hên om in de kasse 1) te vliegen?

BEERT en VROUW BEERT (*te gelijk, wijzend naar Reus*). 't Es die smeirlap, doar, brugedier, die onz' dochter omverre gesmeten en verkracht hêt in 't keuren.

REUS BALDUK. 'T es amaol gebabbel, brugedier. Den ouwen stoa zat en 't wijf 'n weet nie wa da ze zegt.

WITTE—MANSE. Hij liegt, brugedier; hij hêt 't zeker gedoan. 'K hê 't gezien en 'k zal 't vertellen an de heule weireld. (*Wild gejoel onder de menigte. Scherpe nabootsing van dierengegil*).

BEERT en VROUW BEERT (*te gelijk*). Menier den brugedier die leelijke smeirlap durft zeggen da...

BEERT (*tot zijn vrouw; woedend*). Hou verdome ou smoel, gij. Loat mij alliene spreken!

VROUW BEERT. Hou gij verdome zelf ou smoel, ouwen dronkoard. (*Wild gelach en geschater*).

BEERT (*grijpt zijn vrouw bij de keel en geeft haar slagen*). Wa zegt-e daar! vuile slonse?

EERSTE GENDARME (*rukt met geweld Beert van zijn vrouw*). Beert, houdt ou stille, zulle! of 'k droai ou zelf in de kasse. (*Oorverdoovend geschater onder 't gepeupel*).

EERSTE GENDARME (*tot de menigte*). En gulder 2) doar euk, zulle! Of ge vliegt er euk bij!

BOEF VERWILST (*uitdagend*). We meugen toch wel lachen, zeker?

EERSTE GENDARME. Ge 'n hêt gij hier niemendalle te lachen.

BOEF VERWILST. 'K 'n zoe 't veur ou verdome toch nie loaten.

EERSTE GENDARME (*laat Beert los en komt dreigend af op Boef Verwilst*). Durft-e da nog ne kier zeggen?

BOEF VERWILST. Joa ik, 'k durve da nog ne kier zeggen.

EERSTE GENDARME (*grijpt Boef Verwilst bij den kraag. Tweede gendarme snelt zijn makker ter hulp*). Ge zil verdome mee mij meekomen! (*Hevig gevecht. Scherpe kreten en gejouw*).

BOEF VERWILST (*ontsnapt aan de gendarmen*). Ge 'n hêt mij nondedzju nog niet!

EERSTE GENDARME (*grijpt hem weer vast*). Zoe-je 't peizen!

(*Boef Verwilst verdedigt zich met razende woede. De twee gendarmen, gevolgd door het jouwend gepeupel, slepen hem met stooten en duwen naar den achtergrond*).

GUUSTJE MEULE, CLEP SANDRIE en DONDER DE BEUL (*Boef ter hulp snellend*). Loat 'em los, brugedier; loat 'em los! Die jongen 'n hê niets misdoan!

---

1) Gevangenis. 2) Jullie

EERSTE GENDARME (*Boef steeds voortsleurend*). Mee,... mee,... mee zal hij goan.

(*Het volk fluit, en jouwt de gendarmen uit, en gooit met steenen*).

EERSTE GENDARME (*trekt zijn revolver en keert zich dreigend naar de menigte*). Pas op, zulle! As er nog iene stien gesmete wordt schiet ik!

(*Enkele mannen en vrouwen vluchten rechts en links in de huizen. De anderen blijven voort jouwen en fluiten. Gendarmen met Boef af. Woester stijgt het lawaai weer op, en opnieuw worden hen steenen achterna gegooid*).

KLOD DE VOS (*holt even de gendarmen na*). Sloebers!... Sloebers! 'K weinsche da ge deud vielt!

DONDER DE BEUL (*als boven*). Smeirlappen! Smeirlappen! Past op as 'k ulder ne kier alliene tegenkome! 'K steek ulder alle twieë mee mijn mes de beulijngen 1) uit 't lijf!

OELE FEEFFE (*als boven; met gebalde vuist*). Nondedzju! Nondedzju!...

GUUSTJE MEULE (*tot Beert*). Stommerik! gij stommerik! Waarom moest-e doar die sandurms 2) tusschen brijngen?

OELE FEEFFE (*huilend*). E-woar! Hé-je da nog oeit geweten van azeu'n kalf? Wie weet veur hoe lang mijn lief alweer in 't kot 3) zal moete zitten! (*Verward geraas onder de menigte. Allen komen dreigend en verwijtend op Beert af*).

BEERT (*tot Guustje Meule*). Stommerik?... Stommerik, zegt-e gij! 'K zoe wel wille weten woarom da'k ik ne stommerik ben! 'K zoe wel wille weten wa dat-e gij zoedt doen as g'in mijn ploatse woart!

GUUSTJE MEULE. 'K'n zoe d'r verdome toch de sandurms nie tusschen brijngen.

ALLEN. Ewoar! Hé-je nog oeit azeu nen ezel geweten!

BEERT. Ha, joa moar, Sakerdzju!... as g' azeu den...

GUUSTJE MEULE. Ach! stopt ouw smoel! ge zijt 'n kalf!

BEERT (*huilend*). Nondedzju! Nondemilledzju! moet-e gulder nou amoal tegen mij zijn! (*Wijst naar Reus*). En dat te wille van die sloeber, die mijn dochter....

(*Luid gelach en gejoel onder 't volk*).

GUUSTJE MEULE. Ala, toe toe, schiedt er nou moar uit mee zieveren en drijnkt nog nen dreupel of zeven dat-e heul-de-gansch zat zijt. (*Tot Soen*), Soen, jongen, speel gij ons nog 'n deuntjen.

SOEN. Joa, joa, loat ons moar veurt leute moaken! (*Hij speelt en weldra zingen allen mee:*

'K ben koperoal van 't ieste rezement
Doar ben ik kontent
Doar mag ik commandeeren:
Marche en avant! formez la compagnie!
Par le flanc droit, pas militaire!

1) Ingewanden. 2) Gendarmen. 3) Gevangenis.

DONDER DE BEUL. Veuruit, Soen, we goan noar de »Pantalon Blanc."

CLEP SANDRIE. En alleman mee!

ALLEN (*juichend*). Alleman mee!

REUS BALDUK (*tot Maria, die hij poogt mee te krijgen*). Ala, toe, schiedt er nou uit mee schriemen, we goan euk mee.

MARIA (*snikkend; tracht zich los te wringen*). O, nie, nie, loat mij g'rust; as't ou blieft loat mij toch g'rust!

BEERT en VROUW BEERT (*toesnellend*). Hier zal ze blijven.

LISATJE (*tot Reus*). Loat ze g'rust, gij sloeber; g' het heur al kwoad genoeg gedoan!

DONDER DE BEUL, CLEP SANDRIE, BRADDEN D'HONDT, SMUIK VERTRIEST EN 'T SLIJPERKEN (*Reus, Maria Beert, Vrouw Beert en Lisatje omringend*). Nie, nie, ze moe mee! ze moe mee!

DONDER DE BEUL (*tot Maria*). Es da nou 't schriemen weird, gij dwoasheufd! Lacht er liever omme.

MUIJMME TAEY. E-woar!... 't moest het toch ne kier gebeuren.

MAAIE TROET. 'T 'n hê het mee mij zeu lang nie geduurd.

LUIZEMA. Verdome! mee mij euk nie, zulle!

BRADDEN D'HONDT. Ala toe toe, loat ons goan drijnken.

REUS BALDUK. 'K trakteere mee 'ne pot dzjenuiver.

ALLEN. Bravo...!

BEERT. Joa moar as't azeu es 'k goa ik euk mee.

VROUW BEERT (*tot Beert*). En mient-e gij meschien da'k ik hier alliene zal blijven! 'K goa ik euk meê! (*Lachend gejuich. Spelend gaat Soen naar den achtergrond, door de menigte gevolgd*).

STOUTE THRESE (*van op haar drempel*). 'T is hier euk nog hirbirge, zulle!

REUS BALDUK (*Maria, die steeds huilt, meeslepend*). We komen weere! 'K geef in ouw kot euk ne pot dzjenuiver!

(*Zingend en brullend allen af*).

TWEEDE BEDRIJF.

Een armzalig binnenhuisje. Rechts een deur en een raam met kleine ruitjes en gordijntjes. Links, tegen den muur, een ouderwetsche klok. In den achtergrond den haard. In 't midden een tafel. Aan beide zijden van die tafel zitten Maria en Lisatje bezig met kantwerk maken.

Eerste Tooneel.

MARIA, LISATJE.

Bij het ophalen van 't gordijn zijn de beide meisjes aan den arbeid, het hoofd over haar kantwerkkussen gebogen. Gedurende een paar minuten hoort men niets dan het eentonig rammelen der door elkaar geslingerde klosjes. Af en toe achter de schermen, verwijderd geluid van stemmen en gezang.

MARIA (*staakt even haar werk en richt zuchtend het hoofd op*). Ach...!

LISATJE (*kijkt insgelijks op, maar werkt door*). Goat 't nog nie 'n beetsen beter?

MARIA. Ach! 't es altijd da heufd, dat mij zulk 'n pijne doet. Ne meinsch zit 'em compleet zot 1) te peizen en te dubben 2).

LISATJE. Dat 't 'r nog moar mee 'n hielp! Moar, lachen of schriemen, 't blijft al 't zelfde.

MARIA. 't Zijn gelukkige meinschen die deud zijn.

LISATJE. Weet-e wie dat er gelukkige meinschen zijn in onze stand: de dieë die ulder mee niets te doen 'n moaken.

MARIA. Joa, joa, moar z'n zijn nie amoal zeu ongelukkig as ik.

LISATJE. Ah! bah toet 3) jong. 't Es het mee amoal al verre 't zelfde. Kijk ne kier rond ou en ge zil mij wel gelijk gêen... G' hêt gij doar Maaie Troet: z'n was nog gien zeventien joar as z'al heur ieste kind hâ, bij Guustje Meule. Z'es er nou vijf en twintig en z' hêt er al viere, bij drei verschillende mannen... G' hêt gij Oele Feeffe: as ze twintig joar was krieg ze 'nen twielijng, bij boer Van Heule, die zelve getreiwd was en vijf kinders hâ, en nou goa ze weere gruut, 4) den ienen zegt van Boef Verwilst, den anderen zegt euk al van Guustje Meule... G' hêt gij doar Muijmme Taey: z'n was nog moar veertien joar as ze bedorven wierd deur heur eigen voader, die d'r achttien moanden veuren in den bak 5) gezeten hêt; en nou es 't al heur derde kind bij Donder de Beul, zonder de dieë te rekenen die z'in tusschentijd van kant gemoakt hêt... Da es azeu mee ons. 't Mannevolk hê mier macht as-e wulder 6) en ze doen zulder 7) mee ons wa da ze willen.

MARIA. Ach Hier! ach Hiere! *Ik* 'n hâ toch nie gepeisd da 'k euk azeu zoe voaren. (*Gaat weer aan 't werk. Beiden werken een poos stilzwijgend door, in het eentonig gerammel der neervallende klosjes*).

LISATJE. As hij nou moar mee ou 'n wilde treiwen 't 'n zoe nog nie zijn. Hij wirkt te minsten. 'T 'n es toch gienen dief lijk al die andere. Da es euk 't ienigste goed dat er an es.

MARIA. Theofiel 'n es toch euk gienen dief....

LISATJE. Welke Theofiel?

MARIA. Theofiel Snoeck, Slimke Snoeck, lijk of d' ander hem hieten om mee hem te lachen.

LISATJE. Nien 't, 't 'n es gienen dief. 't Es nen broaven, nistige 8) jongen, moar as hij bij d' ander sloebers es loat hij hem meeslepen en 'n deugt hij euk nie mier.

MARIA. Ach! hij es nog zeu jong....

LISATJE. Hadt hij gedeugd of ou geiren-gezien 9), lijk as ge gij

1) Suf. 2) Tobben. 3) Toch wel. 4) Zwanger. 5) Gevangenis. 6) Wij. 7) Zij. 8) Vlijtig. 9) Liefgehad.

dacht, hij 'n zoe toch nie loate gebeuren hên wa da Reus mee ou gedoan hêt.

MARIA (*huilt*). Ach!...

LISATJE. Hij zal zeker oardig 1) opkijken as hij heurt in wa veur 'n pezitie da ge nou zijt. Hoe lang zoedt hij al wig zijn, ginder noar Frankrijk, om den oest 2) t' helpen doen?... Zeker al wel 'n moand of dreië. Hij kan alle doagen weere thuis komen.

MARIA (*neerslachtig*). Bah joa 't, 't es het al wel 'n moand of dreië.

(*Een lange poos stilte. Beiden, over haar kussen gebogen werken zwijgend door*).

MARIA (*zonder haar werk te staken noch op te kijken, met treurige, moedelooze stem*). Schiedt er nou moar uit, Lisatje, en goa gij ou buiten 'n beetsen amezeeren mee ouw kameroaden. G'n moet gij 's zondags azeu nie zitte wirken,... en dan nog veur mij....

LISATJE. Wa geeft datte? 'K doe 'k da geiren veur ou. En euk wa hê 'k doaraan om buiten te leupen, bij al die sloebers. (*Opstijgend geraas achter de schermen*). Hurkt 3), ze zijn weerom aan 't brieschen en aan 't schrieuwen lijk 'n bende wilde biesten....

MARIA (*angstig*). Vechten ze?

LISATJE (*kijkt naar het raam*). Dat 'n zoe mij nie verwonderen. (*Staat op en gaat naar 't raam*). 't Es altijd kijven en vechten. (*Een oogenblik stilte*). Nie, van deze kier 'n es 't moar kijven. Reus tegen voader, die natuurlijk alweer half zat stoat, en Guustje Meule doar tusschen in, die zeker aan alle twieë tracht gelijk te geên. Hij moet euk åltijd overal bij zijn, den dienen. (*Kort stilzwijgen*). Ge moet da zien; 't es compleet lijk of ze stokke-zot 4) woaren: Reus stoat tegelijkertijd te vloeken en te schriemen van colère. Moar 't es al geboaren, zulle; 't es 'ne smeirlap.... (*Toenemend lawaai achter de schermen*). Ah! Stoute Threse komt er euk al bij. 't Es percies 'n vischwijf, mee heur vuisten op heur heupen. En Witte—Manse, die slons, es doar euk, zulle. Die stoat er bij te spotten en te lachen....

MARIA (*met een zucht*). Ach!...

LISATJE. O! 't wordt hoe langer hoe scheunder 5). Donder de Beul en 't Slijperken zijn d'r nou euk al, mee Muijmme Taey en Oele Feeffe! En Boef Verwilst mee Moaie Troet, en Clep Sandrie en Bradden D' Hondt mee Luizema en Maffe Bieze!... O! en moeder smijt 'r nou euk heure snabel 6) in, die dwoaze konte! (*Kijkt met gespannen aandacht door 't raam*). Moar wie es dat doar, dien hiere?... Verdeeke! 't es Slim Snoeck! 't Es hem, zeu woar of da 'k hier stoa, mee 'n gouwene keting en nen hoed, geklied lijk nen hiere....

MARIA (*hevig ontsteld opstaande*). Es 't toch woar, onz' Lisa?

LISATJE. Woar?... Zeu woar of da 'k hier stoa, zeg ik ou. Kom

1) Vreemd. 2) Oogst. 3) Hoort. 4) Stapelgek. 5) Mooier. 6) Babbel.

liever kijken as ge mij nie 'n geleuft. (*Wild gejouw achter de schermen*). Hurkt, ze lachen hem uit omdat hij zeu scheune geklied es!... Och, God! hij moakt 'em kwoad! Hij wordt zeu reud as 'n kole vier. Och, Hiere, Maria, hij vliegt lijk 'n wilde biest op Reus af, ze goan vechten!...

MARIA (*Vliegt verschrikt op*). Och God! och God! och God!

LISATJE. 'T 'n doet 1), ze vechten niet. (*Minder heftig, maar naderend geluid achter de schermen*). Moar weet-e wat.... ...Och Hiere 'k worde schouw 2), ze komen noar hier toe. Slim wijst noar onz' deure en hij schijnt aon Reus te vroagen of hij mee hem mee durft komen.

MARIA (*gejaagd*). Sluit de deure, Lisatje! As 't ou b' lieft sluit de deur en steekt 'r de grendel op!

(*Lisatje vliegt naar de deur, maar op het oogenblik dat zij die op slot wil doen, wordt zij heftig geopend en komt Slimke Snoeck te voorschijn*).

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, SLIMKE SNOECK.

SLIMKE SNOECK (*houdt de deur nog vast en roept naar buiten*). Ne lafoard zij-je! Ne smeirige lafoard! Moar 'k zal 't heur zelve vroagen, aangezien dat-e te lafhertig zijt om mee te komen. (*Tot Maria*). Dag, Maria. (*Opgewonden, met gillende stem*). Joa of nien, Maria, es 't woar dat-e gij moet 'n kind krijgen en da 'k ik....

MARIA (*valt hem smeekend in de rede*). As 't ou b' lieft, Theofiel, as 't ou b' lieft doe toch de deure toe! As 't ou b' lieft 'n loat 'm toch nie binne komen!...

LISATJE (*vliegt naar de deur en roept naar buiten*). Smeirlap! Sloeber! (*Gejouw in de straat. Lisatje gooit de deur dicht en duwt er den grendel voor. Aftrekkend geraas in de straat*).

SLIMKE SNOECK. (*Opgewonden; tot Maria*). De sloeber zegt dat-e gij 'n kind moet krijgen en dat 't van mij es. (*Maria slaat huilend haar schort voor de oogen en zakt neer op haar stoel*). Es 't woar, Maria, da g'n kind moet krijgen? *Snikkend knikt Maria bevestigend met het hoofd*). Nondedzju!... en hij zegt dat 't zijne nie 'n es! Hij 'n wil mee ou nie treiwen!

MARIA. Nien hij.

LISATJE (*weer voor 't raam*). Ze goan wig, en Guustje Meule trekt voader en moeder euk mee. Hij zal ze deudzat 3) moaken! 'K 'n wil 't nie hên! (*Af*).

SLIMKE SNOECK. Nondedzju! Nondedzju! Nondedzju! Azeu ne smeirlap!

---

1) Neen. 2) Bang. 3) Stomdronken.

(*Een korte poos stilte. Maria veegt haar tranen weg en gaat zuchtend weer aan 't werk*).

MARIA (*stil*). Zet ou 'n beetsen, Theofiel;... hoe goat 't mee ou?

SLIMKE SNOECK (*neemt een stoel*). Nog al goed;... en mee ou?

MARIA (*speldewerkend*). Ha, slecht e-woar, lijk of ge ziet.

SLIMKE SNOECK. O, Maria, da es toch spijtig da ge mee die kuifel 1) begonne zijt. (*Ontroerd*). Ik,... ik zelve zag ou zeu geirn.

MARIA (*zuchtend*). Ach!...

SLIMKE SNOECK. Woarom hê-je da toch loate gebeuren?

MARIA. Hij hê mij mee geweld gepakt, ge weet het wel. En gij zelf 'n hêt ou noeit mee mij bemoeid.

SLIMKE SNOECK. 'K 'n durfde niet; 'k peisde da ge mij nie 'n zoedt gewild hên. 'K was schouw da ge mee mij zoedt gelachen hên, lijk of z' hier allemoal doen.

MARIA. Ach! ach! Ge weet toch wel da 'k ik nie 'n ben lijk al da ander volk van hier. 'K 'n zoe 'k toch noeit anders gevroagd hên as ierlijk mijn breud te verdienen mee wirken, en getreiwd te zijn mee nen ierlijke jongen, die gienen dief noch pensejoager 2) 'n was.

SLIMKE SNOECK. O, Maria, hâ 'k da toch geweten! Hâ 'k da toch geweten! 'K zoe ou zeu geirn gezien hên! We zoên zeu gelukkig geweest hên!... Wie weet?... 't 'n es meschien nog nie te loate. Meschien verandert da nog mee ou. (*Staat op en komt bij haar*). Kom loat mij ou 'n totse 3) geven, 'k zie ou toch zeu geirn...

MARIA (*weert hem af*). O, Theofiel, as 't ou blieft 'n doe mij toch zulk gien verdriet an. Ge weet gij wel dat da nie mier 'n kan veranderen.

SLIMKE SNOECK. 'K hê geld, Maria, we keunen treiwen as ge wilt. Moakt dat da kind d'r nie 'n komt, 't 'n es nog nie te loate. Muijmme Taey hêt er 'n flasselken 4) veur, 'k zal 't heur vroagen. Kom, loat ons mee mekoar gelukkig zijn....

MARIA (*weert hem nogmaals af*). Och, Theofiel, 'n doe mij toch al da verdriet nie an. 'K weinsche da 'k deud woare! 'K weinsche wel duuzend kiers per dag da 'k deud woare. (*Gaat hevig aan 't snikken*). Woarom 'n zij-je toch nie vroeger noar mij gekomen? Woarom toch nie vroeger, nie vroeger...

SLIMKE SNOECK (*plechtig*). Hawel, luister: 't gien da gebeurd es, es gebeurd en doar 'n es nie mier an te veranderen. Moar, 't 'n doet er nie toe: 'k wil al gelijk mee ou treiwen!...

MARIA (*houdt plotseling op met huilen en staart hem even, roerloos, in stomme verbazing aan*). Ho!...

SLIMKE SNOECK (*reikt haar de hand*). Wilt ge?

---

1) Schurk. 2) Wildstrooper. 3) Zoentje. 4) Fleschje.

Maria (*met doffe stem*). Onmeugelijk!... onmeugelijk, zeulang te minsten as 't kind nie geboren 'n es.

Slimke Snoeck. Moar da kind 'n kan mij nie schelen, zeg 'k ou.

Maria (*als boven*). Mij wel, ho! mij wel!

Slimke Snoeck. Hawel, 'k zal wachten totdat 't geboren es. Wiltge dan?

Maria (*als boven*). Joa ik, joa ik, (*aarzelend, met een gebaar naar de straat*). As-ie hij te minsten mee mij nie 'n treiwt. Hij es de voader, de voader... 'k moe hem nemen as hij wil.

Slimke Snoeck. Moar hij 'n wilt hij niet. Hij hêt 't doar nog in 't midden van de stroate stoan roepen, dat hij nie 'n wilt... Moar ien dijngen moet-e mij beloven: 't es dat hij an of omtrent ou nie mier 'n zal komen.

Maria (*als boven*). Da beloof ik ou; da zweir ik ou. As 't nog gebeurde zoe 'k mij liever goan versmeuren 1).

Slimke Snoeck. Ouw hand doarop.

(*Maria geeft hem de hand*).

Derde Tooneel.

De Vorigen, Lisatje.

Lisatje (*gejaagd binnen*). Maria! onz' Maria! Ze zijn weer al te goar en ze komen noar hier.

Maria (*verschrikt*). Wat! hier in huis?

Lisatje. Joa.

Slimke Snoeck. Smijt ze verdome buiten.

Maria. Moar wie dan?

Lisatje. Allemoal! Heul de bende! Voader, moeder, Reus Balduk Guustje Meule en al 't ander mannevolk en vreiwevolk.

Slimke Snoeck. Nondedzju!

Maria. Och Hiere Godheid toch, wa zal d'r nou gebeuren! Wa komen z' hier doen?

Lisatje. 'K 'n weet 't niet, moar 'k hê 't ulder heuren arranzeeren van te komen, en 'k ben veuruit geleupen om 't ou te zeggen. Ze woaren al te goar in de »Pantalon Blanc," moar ik 'n kon d'r nie binnen van al 't volk en 'k ben an de deure blijve stoan. Iest hên ze gekeven en gevochten om d'r roazend van te worden; moar allengerhand zijn ze weer overiengekomen, en al meẹ ne kier was 't uit, en heurde 'k voader zeggen: »hawel as 't azeu es, kom mee noar ons huis." Doarop ben ik wiggeleupen. Ze zillen alle menuten goan komen. (*Dof geraas achter de schermen*). Heurt!... ze zijn doar....

Slimke Snoeck (*tot Lisatje, terwijl hij wijst naar Maria*). As de

1) Verdrinken.

smeirlap hand of vijnger noar heur durft uitsteken sloa 'k hem de kop in.

MARIA. O, Theofiel, as 't ou belieft, 'n zij toch nie geweldig.

Vierde Tooneel.

DE VORIGEN, BEERT, VROUW BEERT, REUS BALDUK, GUUSTJE MEULE DONDER DE BEUL, BOEF VERWILST, KLOD DE VOS, SMUIK VERTRIEST, HONDERD EN EEN, BRADDEN D'HONDT, CLEP SANDRIE, HET SLIJPERKEN, OELE FEEFFE, MAAIE TROET, MUIJMME TAEY, LUIZEMA.

REUS BALDUK. Dag, Maria.

MARIA (*stil, met gebogen hoofd, zenuwachtig speldewerkend*). Dag, Reus....

(*Een oogenblik volkomen stilte*).

REUS BALDUK (*ontroerd*). Maria azeu 'n kan da tusschen ons nie blijven duren. 't Moe ien of ander worden. Hier, in presentie van ouw ouwers en van al onz' vrienden moet-e mij zeggen, joa of nie, of 't woar es 't gien da Stoute Threse en Witte-Manse van ou vertellen.

MARIA (*steeds doorwerkend, zich inspannend om kalm te spreken*). 'K 'n wete nie wa da ze van mij vertellen, moar wa da'k wel weet es da 'k mij niets te verwijten 'n hê.

REUS BALDUK. Ze zeggen da ouw kind van Slimke Snoeck zal zijn.

SLIMKE SNOECK (*woedend*). 'T es 'n leugen. verdome! en ge weet het wel.

GUUSTJE MEULE (*verzoenend*). Dat 'n moet-e nie zeggen, Slim. Reus 'n zegt niet dat 't van ou es; hij 'n zegt moar est 1) da Stoute Threse en Witte-Manse zeggen dat 't van ou es.

SLIMKE SNOECK. 'K zegge dat 't verdome leugens zijn! (*Met een woedend gebaar tot Reus*). En dat-ie hij giene lafhertige smeirlap 'n woare hij zoe 't euk zeggen.

REUS BALDUK (*minachtend, tot Slimke Snoeck*). Houdt ouw smoel, snotneuze!

SLIMKE SNOECK (*komt dreigend op Reus af*). Veur ou niet, nondedzju! Veur ou niet! Veur ou niet!

(*Maria scheidt uit met werken en begint te snikken*).

GUUSTJE MEULE (*duwt Slimke Snoeck met zachtheid terug*). Joa moar, Slim, azeu niet, zulle! azeu niet! We zijn hier gekomen om mallekoar te verstoan en nie om te kijven en te vechten. Loat Reus nou iest klappen, ge zilt tons 2) euk ouën toer 3) krijgen. (*Slimke Snoeck deinst brommend terug*).

DONDER DE BEUL (*schimpend tot Slimke Snoeck*). Nondedzju, Slim,

1) Enkel. 2) Dan. 3) Beurt.

gij hêt klappenantie 1) in vandoage! Es da in 't Fransche da ge da gelierd hêt? (*Gelach*).

REUS (*tot Maria*). Op ouw ier en geweten, Maria, es't van hem?

MARIA (*schudt snikkend het hoofd*). Nien't, ge weet gij da wel.

REUS BALDUK. Zweir mij dan dat 't van mij es; da g'ou noeit mee iemand anders bezig g'houên 'n hêt. (*Maria snikt heviger zonder te antwoorden*). Zeg het, Maria, veur al die meinschen die hier in huis zijn: es 't van mij?

MARIA. Ge weet 't gij wel,... g' hêt mij mee geweld gepakt.

REUS BALDUK. Hawel, 't es goed, 'k neem ou veur mij wijf.

SLIMKE SNOECK. Nondedzju!

(*Algemeen gejuich en bravo-geroep*).

REUS BALDUK (*gooit Maria een handvol vijffrankstukken in den schoot*). Neem, doar es al mijn geld. Anders gaf ik het an Witte—Manse en treiwde mee heur. Keupt er ons huishouên van.

MARIA. O! al da geld! al da geld! Wa moe'k ik doar mee doen!....

DONDER DE BEUL en BOEF VERWILST (*tegelijk*). Geef 't moar an ons as ge nie 'n weet wa mee gedoan. (*Algemeen gelach*).

VROUW BEERT. Ha, Maria, 'k hope toch wel da g'r mij 'n nieuw klied van zilt keupen veur ouw treiwfieste.

BEERT (*komt dansend naar voren gesprongen*). En mij 'n nieuwe broek! Kijk ne kier, kijk ne kier, da es mijn beste en z' es vol goaten. Mijn hemde zit er deur. (*Gelach*).

REUS BALDUK (*tot Maria*). Doet er mee wa da ge wilt, da zijn ouw affeirens. Zoekt ons 'n huis, keupt meubels en klieren, en zurg sitoe 2) dat 't nie te lang 'n duurt. (*Verward geraas en gejoel*).

GUUSTJE MEULE. Bravo! ik trakteere d'r op! 'K geve twie potten dzjenuiver! (*Algemeen gejuich. Tot Lisatje*). Neem, Liza, doar es geld. Goa d'r omme noar de »Pantalon Blanc". (*Lisatje af*).

BOEF VERWILST. En da Stoute Threse en Witte—Manse van jaloeschheid craveeren!

GUUSTJE MEULE. G'n meugt da nie zeggen, Boef. We moeten mee iederien trachten wel te stoan. Z'hên zij ulder fauten lijk of we wij d' onz' hên.

(*Reus gaat naast Maria zitten en begint vertrouwelijk met haar te praten*).

HONDERD EN EEN (*klopt Guustje Meule vriendelijk op den schouder*). Da es ne vent, e-woar, die Guust? As w' hem nie 'n hân 't 'n zoe mij 't leven nie mier weird zijn.

KLOD DE VOS. 't Es nondedzju ienen uit 'n duust. 3) Da es verdome ne meinsch die rijke genoeg es om te leven lijk nen baron, en hij

1) Gebabbel. 2) Surtout. 3) Duizend.

zit hier heule doagen in onz' Zijstroate. 'T 'n es moar hier dat hij 'em kan amezeeren.

GUUSTJE MEULE. Da es woar, da es woar, da mag gezeid zijn. K 'n ben nievers 1) zeu geirn as hier in de stroate.

MAAIE TROET. 'K moe 'em ne kier in mijn oarems pakken. (*Zij vliegt hem onder luid gejuich aan den hals*).

OELE FEEFFE. Ik euk! .... (*Als boven*).

MUIJMME TAEY. Ik euk, verdome! (*Als boven*).

GUUSTJE MEULE (*lacht*). O gie nondedzju! ge zoedt mij doen versmachten, gulder. 2)

BOEF VERWILST. Hij hê hij sakerdzju al onz' vreiwevolk op zijnen duime droaien. G'n moet gulder nie peizen da z' hij al nie amoal g'had 'n hêt! ....

GUUSTJE MEULE. Zoe-je 't gij nie doen, as ge de keur hêt!

BOEF VERWILST. Joa joa, ik, 'k zoe 't van eigen doen.

BEERT. Hij mag hij de mijne euk hên. 'K zoe 'k geboaren da 'k het nie 'n zie. (*Gelach*).

MARIA. Moar, voader, zij je toch nie beschoamd?

BEERT. Beschoamd? Bah verdome nien ik! 'K mient beter of da 'k het 'n zegge.

VROUW BEERT. Mient-e meschien da 'k noar ou permissie zoe wachten? (*Gelach*).

DONDER DE BEUL (*komt vlak voor Guustje Meule staan*). 'K weinsche da g'r wel tiene te gelijk koest pakken. 't Zoe veel wirk veur ons gespoard zijn. (*Toenemend gelach en geschater. Een kring wordt om Guustje Meule gevormd en luidkeels zingen allen 't liedje*):

Vivat onze Guust
En hij mag er wezen!
Vivat onze Guust
En hij mag er zijn!

Zonder onze Guust
'n Keunen wij nie leven,
Zonder onze Guust
'n Keunen wij nie zijn!
Hoera! Hoera!

(*Lisatje komt binnen met twee flesschen jenever onder den arm en een glaasje in de hand*).

ALLEN. Hââââ .... !

LISATJE (*schenkt het glaasje vol. Tot Guustje Meule*). As 't ou blieft, Guust!

GUUSTJE MEULE. Nie nie, ... iest de vrijers.

1) Nergens. 2) Jullie.

LISATJE (*Gaat met het glas naar Maria*). As 't ou b'lieft, Maria.

MARIA (*neemt het glas en proeft even van den drank. Haar gezicht vertrekt en zij rilt*). Pouah! Wa es da toch stirk! (*Wil het glas teruggeven*). 'K kan 't nie uit krijgen.

REUS BALDUK. Ala, toe toe, ge moet wel.

MARIA (*drinkt opnieuw, vol afkeer, met kleine teugjes*). Ha!.... (*Wil nogmaals het glas teruggeven*).

REUS BALDUK, DONDER DE BEUL en BRADDEN D'HONDT (*te gelijk*). Nie nie, 't 'n es nie uit! 't 'n es nie uit!

DONDER DE BEUL. Hoe es 't toch meugelijk dat er meinschen op de weireld zijn die da nie goed 'n vinden!

HONDERD EN EEN. Ze meugen hem mij loaten eten mee paplepels.

BOEF VERWILST. 'K weinsche da 'k er heul-de-gansch in stond, in den dzjenuiver, toe an mijn onderste lippe.

MARIA (*drinkt het overschot in eens op*). Ha!.... 't brandt op mijn herte.

LISATJE (*vult weer het glas en reikt het aan Reus*). As 't ou b'lieft, Reus.

REUS BALDUK (*drinkt het glas in één teug leeg*). Op 't mijn euk. (*Gelach*).

LISATJE (*Komt met het glas bij Guustje Meule*). As 't ou b'lieft, Guust.

GUUSTJE MEULE (*streelt haar onder de kin*). Doe 'n beetse mee, mijn zoetekind. (*Lisatje proeft even van den drank en geeft dan 't glas aan Guustje Meule, die het leeg drinkt*). Kijk zie, azeu smoakt da al veel beter.

KLOD DE VOS (*spottend*). Joa, joa 't, 't zal deugen. (*Gelach*).

LISATJE (*met het glas bij Beert*). As 't ou blieft, voader.

(*Beert drinkt het glas in één vlugge teug leeg, maar in plaats van het glaasje terug te geven, maakt hij zwijgend een gebaar om het nog eens gevuld te krijgen. Lisatje gehoorzaamt. Enkele mannen en vrouwen komen glimlachend om hem heen staan*).

SMUIK VERTRIEST. Verdome, Beert, 't smoakt geleuf ik?

BEERT (*drinkt het glas voor de tweede maal leeg en reikt het dan knipoogend aan Smuik Vertriest over*). Mijn wijf 'n drijnkt niet; 't es heur deel da 'k pakke.

VROUW BEERT (*naar voren dringend*). Zoe-je 't peizen? Wacht 'n beetsen.

(*Terwijl Lisatje met de flesch rondgaat, zit Reus nauw aangedrongen tegen Maria, die zich af en toe als bedeesd en gegeneerd, even van hem wegschuift. Slimke Snoeck staat alleen in een hoek, vertoornd starend op de vrijers. Aldoor is er beweging en verward geluid van gesprekken*).

HONDERD EN EEN (*tot Lisatje, die met het glas naar hem komt*). Wacht 'n beetse, Lisatje, mijn kind. (*Neemt zijn tabakspruim uit den mond en stopt die in zijn zak*). Azeu, zie, nou keune we wirken.

Schijnk gij hem moar scheune vul van boven, mij jongsken! Dat er van onder nie veul in 'n es 'n komt er nie op an, as hij moar goed vul 'n es van boven. (*Gelach*).

LISATJE (*schenkend*). Joa, joa, 'k ken ou toeren wel.

MUIJMME TAEY (*lachend*). Keunt 'em nie wa in mallekoar stampen, Liza?

GUUSTJE MEULE. (*grijpt Lisatje in 't middel vast terwijl zij schenkt*). Loat gij Lisatje moar begoan; ze zal zij da wel goed doen; nie woar, Lisatje?

LISATJE (*lachend*). 'K zal mijn beste doen.

HONDERD EN EEN (*zuchtend*). C'est ca!... azeu zie....

HET SLIJPERKEN. O, gie sakerdzju! ge sturt 'em. (*Bukt zich onder het glas om de druppeltjes op te vangen. Gelach*). Hij schriemt er van, de troanen vallen nondedzju! in mijn smoel. (*Toenemend gelach*).

HONDERD EN EEN (*keert het leege glas over 't Slijperken om*). Neem, wascht er ou in.

DONDER DE BEUL. Hoast ulder verdome watte! 'K stoa hier te woatertanden.

VROUW BEERT (*neemt het glaasje en drinkt*). Hêt moar 'n beetse patiëntie, ge zilt ouën toer wel krijgen. (*Tot Lisatje, die het glas terug wil nemen*). Zij-je nie wel dan? 'K neem ommers 't diel van mijne man; hij 'n drijnkt hij tòch niet! Ha! ha! ha!.... Sakerdzju!

DONDER DE BEUL. Verdome! 'K weinsche da 'k euk azeu getreiwd was! (*Tot Maaie Troet*). Wille w' euk al gauwe treiwen, Moaie?

MAAIE TROET. Ge zij gij al dikkels genoeg getreiwd; da gebeurt om de viertien doagen mee ou,... telkens mee 'n andere.

VROUW BEERT (*geeft het glas aan Donder de Beul en springt juichend op*). Vivat de leute, 1) jongens, vivat de leute!

DONDER DE BEUL (*tot Lisatje*). Veurzichtig, Lisatje, mijn jongske, as 't ou blieft toch veurzichtig. Vul, vul, zeu vul as 't moar 'n kan, moar nie sturten, zulle! O, gie sakerdzju g'n meugt toch nie sturten! Zeu zie, zeu.... (*Drinkt langzaam 't glaasje leeg. Begint eensklaps luidkeels te zingen*).

»Adzju! adzju! zeu zeg ik an al de jonkheid!
»Adzju! adzju! zeu zeg ik an vele rijken!
»Adzju! adzju! an mijn lief Belgenland!....

....Nondedzju, jongen, ik zoe zijngen as 'k er azeu 'n stik of tien in mijnen balg hâ!

GUUSTJE MEULE, BOEF VERWILST en SMUIK VERTRIEST (*te gelijk*). 'n Liedsjen! 'n Liedsjen! Donder de Beul moe ons 'n liedsjen zijngen!

ALLEN. Joa, joa! joa! 'n liedsjen!

1) Vreugd.

DONDER DE BEUL. As ge mij nog nen dreupel geeft.

GUUSTJE MEULE. Ge krijgt er nog twieë. (*Tot Lisatje*). Liza geef 'm' nog twie greute dreupels. (*Gejuich. Lisatje schenkt vlug aan nog enkele mannen en vrouwen een glaasje vol en komt weer bij Donder de Beul*).

DONDER DE BEUL (*het glas in de hand*). Wa moe 'k zijngen?

BOEF VERWILST. Oadam en Eva in 't Oardsch Paradijs!

MUIJMME TAAY en OELE FEEFFE (*te gelijk*). Nie! nie; de Konijnejacht! de Konijnejacht!

GUUSTJE MEULE. Donder, jongen, zijng gij wa da ge wilt. Zijngt den Harloeziestiel, doar!

ALLEN. Joa, joa! den Harloeziestiel! den Harloeziestiel!

DONDER DE BEUL. Iest nog nen dreupel! (*Drinkt. Dan treedt hij naar voren, de pet scheef op het linker-ooglid, in een canaille-houding, en zingt met brullende stem*):

»Komt vrienden al te goar,
Alsmede mijn geburen,
Ge zit doar allemoal
Euk ulder smoel te rueren.
G'oanziet er mij veur nen ambachtsman
En niemand 'n weet er wa dat ik kan
Moar habil!
Moar habil!
In dien harloeziestiel, in dien harloeziestiel!

ALLEN (*in koor het refrein herhalend*). G' oanziet er mij, enz...., (*Lisatje gaat voortdurend door met jenever schenken; komt bij Slimke Snoeck, die met een heftig gebaar weigert*).

LISATJE. Woarom niet? Pakt 'n beetsen.

SLIMKE SNOECK (*ruw*). Nien ik, zeg ik ou.

DONDER DE BEUL (*rechts en links de handen naar Maaie Troet en Oele Feeffe uitgestrekt. Zingt:*)

Wat vond ik an mijne zij
't Was 'n meisken met 'n harloezie!
Zij zeit er tegen mij:
Dat es 'n speelharloezie.
'K toucheerde an heur harloeziekas
Om te zien of mijn slijnger doar goed veure was
't Zal goan!
't Zal goan!
Mijne slijnger begon te sloan,
Mijne slijnger begon te sloan!

ALLEN (*het refrein herhalend*).

'K toucheerde enz.....

VROUW BEERT (*springt eensklaps hossend en zingend op*).

En al wie nog zal spotten
Mee de keuning zijn piotten (*scherp gelach onder de menigte*).
Zal den bak in goan
Zal den bak in goan!
En al wie nog zal spotten
Mee de keuning zijn piotten
Zal den bak in goan!

(*Toenemend gelach en geschater met scherpe kreten en nabootsing van dierengegil*).

BOEF VERWILST (*tot Slimke Snoeck*). Hè, slim, doe-je nie mee dan? Ge stoat door in ouën hoek te goapen lijk poater Aloijsius in zijne preekstoel. (*Gelach*).

SLIMKE SNOECK. Goat 't ou an? 'K doe 'k wa da 'k wille.

BOEF VERWILST. 'n Moakt ou nie kwoad, jongen, 'n moakt ou nie kwoad. We keune wij zonder ou wel veurt, zulle!

MARIA (*vriendelijk*). Ha pakt ten minsten toch 'n dreupelken, Theofiel.

REUS BALDUK (*ruw, tot Maria, met doffe stem*). Loat 'm leupen.

SLIMKE SNOECK. Nie, merci, 'k moe wig. (*Gaat plotseling midden in 't lawaai en de drukte naar de deur en vertrekt*).

BOEF VERWILST (*roept hem schimpend achterna*). Wel bekome 't ou! (*Tot de anderen*). Wa veur ne verdomden ezel es dàtte!

BEERT (*komt half uitgekleed, in broek en hemd en barrevoets, hossend en dansend, onder algemeen geschater en gejuich noar voren gesprongen*). Kijk, nondedzju! Kijk! Wilt-e gulder zijngen 'k zal ik ulder lieren dansen!

(*Algemeene beweging. De mannen grijpen naar de vrouwen, die gillend heen en weer hollen en wild meegesleept en gezoend worden*).

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, STOUTE THRESE, WITTE—MANSE.

(*Plotselinge stilte bij 't verschijnen der twee vrouwen.*)

STOUTE THRESE (*Onbeschroomd; tot Beert en Vrouw Beert.*) 'K hê doar zjuust vernomen woarom dat er hier al da plezier es in huis, en 'k kom ulder proficiat weinschen. (*Haalt een flesch jenever te voorschijn. Enkele hoera's! Anderen roepen »Chut! Nieuwe stilte*). Doarmee zillen de kwoaje tongen 'n beetsen in ulder smoel keunen blijven. 'K hê wel g'heurd wa dat er over ons gebabbeld es!

GUUSTJE MEULE. Tut! tut! tut! 't 'n es allemoal 't spreken nie weird! Kom hier: geef mij ouw flassche en pak nen dreupel of viere mee; 't zal al vergeten zijn.

STOUTE THRESE (*boos*). Zoe 't wel! 1) Zoe 't wel! 't 'n zal het nie vergeten zijn! Moar we willen ulder toch loate zien da we gien biesten 'n zijn; (*barst plotseling in woedetranen uit*) en da we, sakerdzju! nie schouw 'n zijn om in d' eugen van de meinschen te komen. (*Verwarde kreten en geraas*).

WITTE—MANSE (*insgelijks huilend*). Wa kan ons da schelen of da Reus mee ulder Maria treiwt! We zillen wij doar toch zeker gienen boterham te minder veuren eten. (*Toenemend geraas*).

GUUSTJE MEULE (*verzoenend*). Chut! Chut! hou ne kier amoal ulder smoel. (*Stilte. Tot Stoute Threse*). Threse, 't gien da ge doar doet es heul scheune; en, omda ge da gedoan hêt, goan we direct mee ou mee, en trekteer ik euk nog mee twie potten dzjenuiver in ouw hirbirge. (*Wild gejuich. Enkelen vliegen reeds naar de deur, luidkeels zingend:*)

Vivat onze Guust! en hij mag er wezen,
Vivat onze Guust! en hij mag er zijn!

BEERT. Joa moar, wacht ne kier! wacht ne kier! Loat ons hier iest heur flassche uitzuipen.

GUUSTJE MEULE. Nie nie, loat de dieë veur de vrijers. Allo kom, jongens, we goan mee mee Threse, noar de »Gelapte Shako."

DONDER DE BEUL, BOEF VERWILST en KLOD DE VOS (*te gelijk*). Wacht, nondedzju! wacht! we zillen d'r ou noartoe droagen! (*Zij tillen Guustje Meule op hun schouders en gaan zingend met hem weg:*)

Zonder onze Guustje 'n keune wij nie leven!
Zonder onze Guustje 'n keune wij nie zijn!
Hoera! Hoera!

BEERT. Joa moar 'k goa 'k euk mee.

VROUW BEERT. Verdome! as ge gij goat, 'k goa ik euk!

REUS BALDUK. Wij euk. Kom Maria.

MARIA (*tot Beert en Vrouw Beert*). Ach! voader, en moeder, loat ons liever thuis blijven.

BEERT (*verontwaardigd*). Thuis blijven! thuis blijven! as er nog zeuvele te drijnken es! Zij-je nie wel dan!

REUS BALDUK. Ala toe toe, kom mee.

MAAIE TROET (*spottend*). Verdome, Reus, g'n goat den boas nie zijn in ouw huis! Ouw wijf goat de broek droagen.

REUS BALDUK. Zoe-je 't peizen? Kijk zie, azeu goa ze mee. (*Tilt plotseling Maria op en draagt haar onder wild gejuich, naar buiten*).

1) In 't geheel niet.

DERDE BEDRIJF.

In de »Gelapte Shako." Een laag-gebalkte gelagkamer. Tegen den achterwand, links, een schenktafel en buffet. Daarnaast een klok en de kelderdeur. Rechts, een Vlaamsche kachel met lange, zwarte schoorsteenpijp. Links, op den voorgrond een deur. Hier en daar tafeltjes en stoelen. Alles ziet er slordig en onzindelijk uit.

Eerste Tooneel.

TJIEPKE BAERT, DONDER DE BEUL, BOEF VERWILST, KLOD DE VOS, SMUIK VERTRIEST, HONDERD EN EEN, BRADDEN D'HONDT, CLEP SANDRIE, HET SLIJPERKEN, STOUTE THRESE, WITTE—MANSE.

Bij het ophalen van 't gordijn zitten de mannen hier en daar verspreid rondom de tafeltjes, allen met leege bier- of jeneverglazen vóór zich. Achter de schenktafel zijn Stoute Threse en Witte—Manse bezig met glazen omwasschen en afdrogen.

DONDER DE BEUL. Threse, geef mij nen dreupel.

BOEF VERWILST. Mij euk ienen, Threse.

HONDERD EN EEN. Threse, mij 'n pijntje bier.

(*Stoute Threse en Witte—Manse doen alsof ze 't niet hoorden*).

DONDER DE BEUL. Hawel, Threse, woar blijft g'r mee?

STOUTE THRESE. Leupt noar den duvel!

BOEF VERWILST. Hoe dàtte: leupt noar den duvel! Moete we meschien noar d'helle?

STOUTE THRESE. Ge zoedt 't toch wel verdienen.

HONDERD EN EEN. Joa moar, sakerdzju! as-e we noar d' helle moeten, dan moete we zeker iest vele drijnken, want doar es 't woarm, zulle! (*Tot Witte—Manse*). Ala toe, Manske, geef gij ons 'n pijntje.

WITTE—MANSE. Moar nie nien ik!

STOUTE THRESE. 'T es het mij percies gelijk, jongens, wa dat-e gulder al roept of zievert; moar zeu lang of dat-e mij nie betoald 'n hêt 'n krijgt-e gienen drank mier.

BOEF VERWILST, HONDERD EN EEN, KLOD DE VOS, SMUIK en VERTRIEST (*te gelijk*). We zille wij ou betoalen.

STOUTE THRESE. Joa, joa g'... 'k peist euk!... mee koppekeien zeker...

DONDER DE BEUL. Verdome!... es da al zeu vele dan, wa da w' ou schuldig zijn?

STOUTE THRESE. Joa joa 't, 't es vele, 't es zeker vele. Wilt-e gij ne kier weten hoe vele? (*Neemt een lei uit een la en gaat aan 't optellen*). Gij, Donder de Beul, zij mij, mee da van gisteren meegegerekend, honderd vier en tzeventig dreupels en pinten schuldig.

DONDER DE BEUL. En woar zijn, Threse?... O, sakerdzju! woar es al die goên drank toch noartoe?

STOUTE THRESE. Joa,... woar noartoe!... Ge weet 't gij wel woar dat hij noartoe es!

BOEF VERWILST. En ik, Threse? hoevele ben d'r ik ou schuldig?

STOUTE THRESE. Gij?... (*Optellend*). Honderd vier en viertig!

BOEF VERWILST. Sakerr... nondedomme!

SMUIK VERTRIEST. En ik, Threse?

STOUTE THRESE. Gij!... ge zij nog de miesten dronkaard van allemoal, gij. Ge zijt er mij honderd en twie en tnegentig schuldig! (*Smuik Vertriest laat een lang en scherp dierengegil hooren*).

CLEP SANDRIE, BRADDEN D'HONDT, KLOD DE VOS en 'T SLIJPERKEN (*te gelijk*). En ik, Threse?

STOUTE THRESE (*gooit woedend de lei weer in de la*). Leupt noar den duvel, gulder!...

TJIEPKE BAERT (*tot Stoute Threse*). Da zijn toch stomme biesten e-woar? Ze zitten nou al weken lang in d'oarmoe, en as 'k ulder wille rijke moaken leupen z'r van deure.

STOUTE THRESE. E-woar?... Hè-je da nou nog oeit geweten?

HET SLIJPERKEN (*tot Tjiepke Baert*). Zoe-je gij meschien geirn in den bak goan zitten, mee al ouw geld?

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, GUUSTJE MEULE.

GUUSTJE MEULE (*komt langzaam binnen*). Elk ne goên dag. (*Glimlachend*). Scheelt er wa dan? Zij-je nie t' accoord? (*Tot Witte-Manse*). Manse, mij 'n pijntje bier.

DONDER DE BEUL (*staat op en komt bij Guustje Meule*). Ha! Guust, jongen, we zijn blije da w' ou zien, zulle! We zijn zeu ongelukkig!

WITTE-MANSE (*komt met een glas bier bij Guustje Meule*). As 't ou b'lieft, Guustje.

GUUSTJE MEULE (*tot Witte-Manse*). Merci. (*Tot Donder de Beul*). Hoe zeu dâtte? (*Proeft even van zijn bier*).

DONDER DE BEUL. Guust, jongen, we zijn oarm en Threse 'n wilt ons nie mier poeffen 1). (*Met een kringvormig gebaar*). Kijk ne kier hoe dreuge da w' hier amoal zitten.

STOUTE THRESE. 't Es ulder eigen schuld, z'n willen nie welvoaren. Ze keune geld verdienen lijk slijk mee Tjiepke Boart en z'n durven nondedomme niet! (*Verwarde protestkreten*).

GUUSTJE MEULE (*tot Tjiepke Baert; geheimzinnig*). Hoe zeu dâtte? Mee die vischpartije? durven ze niet?

TJIEPKE BAERT. Nie, verdome! Hê-je da nou nog oeit geweten van zulke keirels; mannen lijk reuzen!

---

1) Op crediet geven.

GUUSTJE MEULE. Ala, kijk, kijk, iederien moe zijn eigen zoaken kennen e-woar? 'K 'n kan ik doar al nie vele van zeggen. Ge moet mee mallekoar spreken, mallekoar trachten te verstoan. (*Tot Stoute Threse*). Weet-e wat, Threse: geef ze nog elk nen dreupel of 'n pijntjen op mijn kape 1); da zal ulder meschien kroaze 2) geên.

(*Algemeen geestdriftig gejuich. De beide vrouwen schenken glazen vol en komen er mee rond*).

TJIEPKE BAERT (*op een vleienden toon*). 't Es zeker, jongens, dat 't de moeite weird es. Nog noeit van ulder leven 'n zilt-e azeu·'n vangste gedoan hên. As g'n beetse slim te wirk goat durf ik wedden da ge te minsten zevenhonderd kilos visch uit de vijvers hoalt.

HET SLIJPERKEN. Nou!... Zeven honderd kilos!...

TJIEPKE BAERT. Dat 't nie woar 'n es! Doar 'n hêt-e gulder gien gedacht van, van wa dat er doar in zit. As 'k doar verlede weeke mee mijn kerre veurbij reed zag 'k er 't jongetje van den hovenier 3) ne snoek uithoalen die te minsten zeven kilos woog. Hij 'n kon 'em hoast nie boven trekken.

KLOD DE VOS. O! gie verdomde leugenoare!...

TJIEPKE BAERT. Dat 't nie woar 'n es! 'K mag hier sebiet deudvallen as ik liege!...

HONDERD EN EEN. Toet, toet 4), d'r zit heul veel visch in, 'k weet ik da euk wel. Moar da es 't irgste van al dat er doar zeu sakerdzju's vele gewoakt wordt.

TJIEPKE BAERT. Nou nie mier, nou al ne heulen tijd nie mier. Den b'ron es al vijf moanden mee zijn wijf op reize, en 't kastiel stoa gesloten. Doar 'n es verdome niemand anders mier dan dien ouwen boschwachter en hij ligt heule doagen zat as zijn miesters nie thuis 'n zijn.

GUUSTJE MEULE. Weet-e watte?... ge keunt het wel doen, en veur dien ouwen boschwachter 'n moet-e nie schouw zijn. Da es woar, lijk of Tjiep zegt, dat hij heule doagen zat ligt as zijn miesters wig zijn. Moar ge moet oppassen van d' honden. D'r zijn d'r dreië, en 't zijn dulle 5). As ze beginnen te bassen binst 6) dat-e bezig zijt mee visschen zijt-e verloren. Ge moet zurgen dat ge, of wel 'n hiet 7) teefken, of wa vliesch en bienen meê het.

STOUTE THRESE. Pak Klakke Moarschalksch's teefke mee, 't leupt percies hiet; d'r zaten gister achternoene 8) wel twintig honden achter.

DONDER DE BEUL. Drei bienen mee wa vliesch en zenuws an, firm in de muile van ne kloef 9) vastgebonden, es nog beter. Z' houên ulder doar lang an bezig.

---

1) Rekening. 2) Courage. 3) Tuinman. 4) Jawel. 5) Kwade. 6) Terwijl. 7) Loopsch. 8) Namiddag. 9) Klomp.

HET SLIJPERKEN (*staat op en gaat luisteren aan de deur*). Chut!... niet te luië! D'r zijn meschien pandoeren in de buurte.

TJIEPKE BAERT (*met gedempte stem*). Hawel, goat 't an? Zijn we 't accoord?

DONDER DE BEUL (*als boven*). Joa moar, verdome, Tjiep, wa es da nou veur 'n manier van affeirens doen? Zegt ons iest wa da w'r veuren krijgen.

STOUTE THESE. Joa joa, da es euk zjuust. Ne meinsch wil weten wa dat hij verdient.

TJIEPKE BAERT. Vijf en tzeventig centimen per kilo, al de soorten deur mallekoar, levend opgewegen.

(*Verwarde protestkreten*).

DONDER DE BEUL (*verontwaardigd*). Zij-je nie wel wijs dan Tjiep? Mient-e gij da we doarveuren ons vel goan riskeeren?

TJIEPKE BAERT. Joa moar, goed, ge meug vroagen, ge meug vroagen.

DONDER DE BEUL. Ne frank vijf en twintig per kilo. Veur min 'n doen we 't niet.

TJIEPKE BAERT. Dat'n kan nie zijn! Dat'n kan nie zijn! Zéúveel 'n kan ik er zelf nie van moaken. En al mijn moeite dan! En 't gevoar da'k zelve leupe! As de sandurms mij ne kier moeste pakken dan, binst da'k 's nachts mee de visch naor de stad rijje. (*Wil opstaan*). Nie nie, ge zij bedankt, zulle! 'K'n doe 't euk niet.

(*Verward geraas in de gelagkamer*).

GUUSTJE MEULE (*doet hem weer zitten. Tot de boeven*). Chut! chut! 'n beetse stiller, gulder! (*Tot Tjiepke Baert*). En gij, Tjiep, zet ou weerom neere. G'n moet hier nie zitte vitten en kijven, ge moet trachten van mallekoar te verstoan. Wa dat-e gij biedt, Tjiep, es te weinig, en wa da ze zulder vroagen es te veele. Ge moet ulder verschil dielen. Da'n kan mij nie schelen e-woar! 'K'n hê ik doar gien belang in. 'K'n zegge da moar omda ge zoedt overienkomen. Ne fran per kilo, alles deur mallekoar, levend opgewegen, es ne redelijke prijs.

STOUTE THRESE. Joa, 't, da es ne redelijke prijs; ge moet da aanveirden.

TJIEPKE BAERT. 'K'n zal d'r gien dreug breudjen an over hên; 'k'n zal d'r giene cens an verdienen.

DONDER DE BEUL, KLOD DE VOS en SMUIK VERTRIEST (*te gelijk*). O! gie nondedzju!

BOEF VERWILST (*tot Tjiepke Baert*). Ge zij verdome zeu glad as ne poalijnk, gij; 't'n es gien pakken an ou.

GUUSTJE MEULE. Ala! es 't accoord?

ALLEN (*staan op en slaan elkander in de hand*). Accoord!

STOUTE THRESE. Proficiat!

GUUSTJE MEULE. Threse geef nog 'n reiske dreupels en pinten.

(*Stoute Threse schikt glazen op een schenkblad, terwijl Witte—Manse met een groote kruik naar den kelder vliegt*).

DONDER DE BEUL (*tot Tjiepke Baert*). En wannier moet 't gebeuren?

TJIEPKE BAERT. Donderdag nacht. Vrijdag nuchtijnk vroeg moe 'k de visch in de stad keunen uitventen.

DONDER DE BEUL. 't Es goed! we zillen op onze post zijn. (*Tot zijn gezellen*). E-woar? 't es goed?

ALLEN. Jao joa 't!...

(*Witte—Manse komt met de kruik weer boven en vult de groote glazen met bier. Stoute Threse vult de borrels met jenever. Glimlachend komen zij er mee bij de mannen, die grapjes met haar maken en haar in 't voorbijgaan vastgrijpen*).

ALLEN (*hun glazen aanstootend*). Santus!

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, REUS BALDUK.

REUS BALDUK (*komt brommend binnen met een schop over den schouder en een pakje aan de hand. Gooit ruw de schop op den grond*). Doar, nondedzju! (*Gooit er het pakje naast*). En da de smeirlap stikt! (*Laat zich plomp neervallen op een stoel naast de kachel*). Geef mij nondedzju! nen dreupel!

DONDER DE BEUL. Hè, Reus, wa scheelt er dan, jongen? Van woar komt-e dan?

REUS BALDUK. Da 'k de smeirlap ne klets in zijn smoel gegeên hè, da scheelt er! (*Geeft een dreunenden vuistslag op de kachel*).

STOUTE THRESE. Reus, jongen, 'n sloa zeu hard niet, as 't ou blieft. Ge zoedt mijn stove kapot sloan en doarbij nog ou vijngers verbranden. (*Brengt hem een borrel*). Kom, pak liever 'n dreupelke mee ons zonder ou kwoad te moaken.

REUS BALDUK. (*Slaat in eens den borrel naar binnen, en zet het leege glas zóó ruw neer op het naast hem staande tafeltje, dat het breekt*). Verdome! (*Schopt de scherven weg*). 't 'n es niets, 'k zal 't betoalen. Geef mij nòg nen dreupel.

GUUSTJE MEULE. Moar, sakerdzju, Reus, wa scheelt er dan?

REUS BALDUK. Da 'k de surveillant ne slag in zijn smoel gegeên hè, dà scheelt er.

GUUSTJE MEULE. Ginder,... op ouw wirk?

REUS BALDUK. Joa, te midden in 't wirk; woar da z't allemaol gezien hên.

BOEF VERWILST. Woarveuren was datte?

REUS BALDUK. Woarveuren?... há! veur wa van niemendalle! Veur 'n schubbe die 'n beetsen in de wig lag.

GUUSTJE MEULE. Hoe zeu datte?

REUS BALDUK. Hawel joa! nondedzju! veur 'n schubbe die doar

lag. 'K 'n hâ 'k zefs nie gezien da ze doar lag, maar al mee ne kier komt de surveillant noar mij gevlogen. (*Doet de stem van den toeziener na*). »Balduk, as ik hier nog ne kier die schubbe vinde liggen wordt-e geboet!" Ge kent em wel, 't es die smeirigen dikke roste kop, mee zijn smoel vul puisten. Doarveuren alliene zoe 'k er al willen op sloan. Moar 'k hielde mij nog in, alhoewel da 'k wrie 1) kwoad was, en 'k zei azeu half al lachende: »O, g'n hêt er toch nog ouw peuten nie over gebroken!"... »Watte! gij sakernondedzju!" riep hij,... en ier da 'k den tijd hâ van mij omme te kieren, gaf hij mij mee zijne stok ne slag op den oarm. Moar 'k wil hâ-je die flitter 2) gezien die 'k hem in de ploatse gaf! Hij vleug omverre mee zijn pikkels 3) in de lucht en 't bloed sprong uit zijn muile. »Zoe-je, nondedzju! nog durve sloan mee ouë stok?" riep ik hem, en 'k was te weeg om d'r hem nog wa schuppen bij te geên, moar ze pakten mij mee dreien vaste en brachten mij bij den directeur.... Vijf menuten loater zat ik mee mijne kassoard 4) op stroate.

HONDERD EN EEN. Hawel! doar hê-je 't nou, zie! Azeu goat da zie, op die smeirigen »travaux!" Ge stoa gij doar van 's nuchtijnks te zessen tot 's avonds ten achten te wirken en te beulen lijk 'n bieste veur 'n dreug stik breud, en bij 't minste dat er gebeurt wordt-e gij, nondedzju! lijk nen hond an de deure geschupt.

BRADDEN D'HOND. Weet-e wa dat-e gij doet, Reus, jongen; kom gij donderdag aovend mee mee ons. Ge zil gij doar op ienen nacht mier verdienen as anders op 'n heule moand.

STOUTE THRESE. Verdome! da zoe 'k euk doen, zulle!

WITTE—MANSE. En ik dan, as 'k ne man was!

KLOD DE VOS. 't Vreiwevolk mag euk mee. We moên toch iemand hên die ons van tijd tot tijd nen dreupel of twieë schijnkt.

REUS BALDUK. Wa es er goande, donderdag aovend?

HET SLIJPERKEN. Chut!... nie te luie!

DONDER DE BEUL (*met gedempte stem*). De vijvers van Lauwegem-Kastiel leegvisschen. 't Kastiel es onbeweund en de visch leupt mallekoar builen van de veelte. Tjiep keupt ons hem amoal af, veur ne fran de kilo, levend opgewegen.

REUS BALDUK (*geeft een vuistslag op de kachel*). Goed, 'k goa nondedzju mee! (*Tot Witte—Manse*). Manske, geeft mij nog nen dreupel. En geeft euk nen dreupel of 'n pint aan al wie hier in huis es! 'T 'n komt er, nondedzju, van doage nie op an. (*Klopt op zijn vestzak*). 'K hê 't zitten! (*Geestdriftig gejuich*).

STOUTE THRESE. Zijn we d'r euk bij?

REUS BALDUK. Natuurlijk. Al wie hier in huis es, hê 'k gezeid.

---

1) Vreeselijk. 2) Oorveeg. 3) pooten, beenen. 4) met mijn heele boeltje.

STOUTE THRESE. Gij zij ne meinsch! (*Vult de glazen terwijl Reus Balduk, in druk gesprek, naast Donder de Beul, Klod Vos en Clep Sandrie, aan een tafeltje gaat zitten*).

Vierde Tooneel.

DE VORIGEN, LISATJE.

LISATJE (*steekt bescheiden 't hoofd naar binnen*). Es 't woar da Reus hier es?... (*Ziet Reus en komt geheel binnen*). Reus, onz' Maria hê heuren zeggen da g' hier woart en ze vroagt of ge noar huis wilt komen.

REUS BALDUK (*keert zich woedend om*). Zeg heur da ze noar den duvel leupt.

LISATJE (*beleedigd*). Joa moar, Reus, g'n moet gij tegen mij azeu nie spreken; dat 'n goa mij nie an, zulle! (*Huilt*). Moar 'k 'n zal ik de volgende kier zulke commissies nie mier doen.

REUS BALDUK (*opvliegend*). Zij-je verdome hoast wig?

LISATJE (*weggaande*). Smeirlap! (*Reus holt haar vloekend na tot aan de deur, die Lisatje vóór zijn neus dichtslaat*).

STOUTE TRHESE (*woedend*). Hawel! hawel! hawel! da es nou toch de moeite weird! Zoe-je verdome nie zeggen dat 't hier 'n slecht huis es! Reus 'n kan hier gien vijf menuten zijn, of zijn wijf of 't ien of 't ander van die smeirigen boel van Beerts komt hem op zijn hielen zitten! (*Staat te trippelen van woede*). Verdome! verdome! zijn we wulder meschien zeu ierlijk nie as zulder!

GUUSTJE MEULE. Ha moar da es zjaloesch zijn e-woar? 't Vreiwevolk bestoat azeu. Maria es nog altijd zjaloesch van Manse....

STOUTE THRESE. Verdome! zjaloesch! da es nou wat, e-woar? Ze krijg veel sloagen van da ze getreiwd es, moar ze moest er nog veel mier hên. Dat 't mijn wijf woare 'k sloeg ze de kop af!

REUS BALDUK. Threse, dat 'n goat ou euk nie an. As-e 'k ik mijn wijf sloagen geve 't es da ze 't verdiend hêt, en doarbij da zijn mijn affeirens...

STOUTE THRESE. 't Es woar, dat 'n goa mij nie an; moar 'k 'n kan 't sakerdzju! nie uitstaan da ne vent lijk gij hem azeu bij den neuze loat liên! (*Tot allen*). G'n moet gulder nie peizen da ze zij ons nie amoal 'n veracht, hier in de zijstroate. Z' aanzie zij heur eigen as 'n baronesse, en ons as 't schuim van de vuiligheid. As Reus almets 1) ne kier tegen onz' Manse stoat te klappen, ze vindt zij da zeker te gemiene,... nondedzju!

REUS BALDUK (*met een vuistslag op de tafel*). Sakernondedzju! d'r 'n es hier niemand die mij iets te zeggen of te commandeeren hêt. (*Gaat naar Witte-Manse, slaat haar den arm om het middel en drukt*

1) Somtijds.

haar tegen zich aan. Uitdagend). Kijk! hier stoa 'k nou bij Manse, en wie 't nie an 'n stoat 'n moet 't moar zeggen. (*Tilt haar in zijn armen op, en zoent haar hartstochtelijk*). Kijk, nondedzju! Kijk! 'k stoa d'r hiermee in mijn oarms. (*Wild gejuich en gelach*). Ge meugt 't an mijn wijf goan zeggen as ge wilt!

WITTE—MANSE (*Worstelt zich schaterlachend los*). Aïe! aïe! 'k ken kan hoast nie mier oasemen! 'K ben plat gedouwd!

SMUIK VERTRIEST. Hêt hij ou nie gekriebeld, 1) Manse? (*Gelach*).

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, MARIA.

MARIA. Och Hiere God, Reus, 't es tòch woar dat-e gij doar zijt! Van woar komt-e gij?

REUS BALDUK (*leuk*). Ha 'k komme 'k ik van mijn wirk, jong.

MARIA. Ha joa moar, zijt-e wiggezonden dan?

REUS BALDUK. Ha!... 'k geleuve 'k van joa. (*Verschrikt gebaar van Maria. Reus eensklaps ruw*). Ala toe toe, 'n stoat doar nie te goapen lijk of ge gien twieë mier 'n kon tellen. Zet ou neer en pak nen dreupel. (*Klopt op zijn vestzak*). 'K hê 't zitten van doage... (*Gelach*).

STOUTE THRESE (*komt met een stoel bij Maria*). Zet ou, Maria, zet ou, jong. G'n moet hier nie schouw zijn, zulle! G'n zijt hier in gien slecht huis.

MARIA (*blijft staan maar legt bevend de hand op de leuning van den stoel*). Och Hiere God, Reus, zijt-e gij wiggezonden! Wa goan we nou toch doen! Wa goan we nou toch doen!

REUS BALDUK (*spottend*). Nou?... Nou 'n doen we nie anders mier as gebroadte kiekens eten! We zillen d'r van donderdag aovend af al wa goan vangen. (*Gelach*).

GUUSTJE MEULE, TJIEPKE BAERT en CLEP SANDRIE (*te gelijk*). Chut! chut! stille, Reus, stille...

MARIA. Och, Reus, kom nou liever mee noar huis, en loat ons doar gerust over spreken. 't Kind hê weere heul den dag zeu lastig geweest, en 'k 'n voele mij nie wel.

REUS BALDUK (*tergend*). 'T es percies doaromme da ge moet nen dreupel pakken, lijk of ik ou zegge. (*Tot Witte—Manse*). Toe, Manse geeft ons wijf nen dreupel.

CLEP SANDRIE (*tot Maria*). Ha, pakt ienen, gie dwoazekonte! Hij 'n zoe 't hij mij gien twie kiers moeten prezenteeren.

MARIA (*huilt. Tot Reus*). Ach! hoe keunt-e toch azeu spreken, en weten da g'r mij zeuveel verdriet mee doet. 't Es nou al vier nachten achter mallekoar da 'k gien euge toe gedoan 'n hê deur 't schriemen van ons kind.

---

1) Gekitteld.

REUS BALDUK (*ruw*). Kan-e 'k ik da meschien helpen? Peist-e gij meschien da 'k ik verdome euk veur mijn plezier uit ben, as 'k van 's nuchtijnks te zessen tot 's aovends ten achten lijk 'n bieste stoa te wirken veur 'n dreug stik breud!... Loat, nondedzju! mijn heufd gerust, of 'k verzeker ou dat 't schief zal zitten. G'n moet mij verdome nie te noar aanspreken van doage! (*Een poosje stilte, waarin men Maria heviger hoort snikken. Tot Stoute Threse*). Geeft ons nog elk nen dreupel of 'n pinte, Threse. (*Gooit zijn geld over de tafel*). Den boel mag verdome op, vandoage! (*Maria snikkend af, met onverstaanbaar woordengemompel*).

REUS BALDUK (*holt haar woest na*). Wa zegt-e doar, verdomde slonse!... (*Scherpe kreten van Maria achter 't scherm*).

Zesde Tooneel.

DE VORIGEN, LISATJE.

LISATJE (*komt huilend binnengehold*). Och Hier! och God! Guust! Threse! Manse! helpt toch! helpt toch! Hij sloat heur deud!... (*Allen vliegen naar de deur*).

VIERDE BEDRIJF.

De dorpplaats. In den achtergrond de gevangenis, met betraliede deur en raampjes. Aan beide kanten van de deur een gendarme, die er de wacht houdt. Rechts een opgewonden, vijandig gestemde menigte. Links een drukke groep vrienden der gevangenen.

Eerste Tooneel.

REUS BALDUK, BEERT, GUUSTJE MEULE, DONDER DE BEUL, BOEF VERWILST, KLOD DE VOS, SMUIK VERTRIEST, HONDERD EN EEN, BRADDEN D'HONDT, CLEP SANDRIE, HET SLIJPERKEN, TJIEPKE BAERT, EERSTE BURGER, TWEEDE BURGER, EERSTE GENDARME, DE PASTOOR, HET MANNETJE MET DE HONDENKAR, STOUTE THRESE, WITTE-MANSE, VROUW BEERT, OELE FEEFFE, MAAIE TROET, MUIJMME TAEY, VROUW TJIEPKE BAERT.

Bij het ophalen van 't gordijn, levendige scène. Gehuil en gevloek in de groep links. Kreten, hoongelach en gejouw in de groep rechts. Achter de traliedeur en de raampjes der gevangenis ontwaart men gezichten. Tusschen de staven steken handen en gebalde vuisten, zwaaiend en dreigend naar buiten.

VROUW BEERT (*woedend, tot Eerste Gendarme*). Es da nou 'n maniere van handelen, mee meinschen, sloeber woar da ge stoat! 't Es irger as dat 't biesten woaren!

(*De gendarme blijft onbewegelijk en sprakeloos naast de deur der gevangenis staan*).

EERSTE BURGER (*tot Vrouw Beert*). Zoên ze meschien beter zijn as biesten! da dieveras! (*Geweldig gejouw, links, en in de gevangenis. Tegenstrijdig gejouw, rechts*).

GUUSTJE MEULE (*tot Eerste Burger*). Hou gij liever ouw smoel, jongen, anders zoedt ou loater nog keune spijten.

EERSTE BURGER. Mient-e meschien da 'k schouw ben van ulder?

BOEF VERWILST. (*Van achter de traliën. Spuwt naar Eerste Burger*). Sloat da virken de kop in! (*Dreigend geschreeuw in de gevangenis, en sidderend gebalde vuisten door de staven*).

EERSTE GENDARME. (*Stoot met de kolf van zijn geweer de vuisten en armen weer naar binnen*). Asa! 'n beetse stille doar binnen, hê! (*Razend geschreeuw en gevloek achter de traliën. Gebonk van voeten op den vloer*).

WITTE—MANSE (*tot de gendarmen*). Lafoars! Smeirlappen! As g' ienen van de dieë die doar in zitten tusschen vier eugen moest tegenkomen, zoedt 'r veuren vluchten lijk konijnen. (*Tegenstrijdig gegil en gejoel*).

GUUSTJE MEULE (*tot de gendarmen; driftig*). Witte—Manse hê gelijk. G'n moet op die meinschen nie sloan! 't Zijn meinschen lijk wij en 'n ander.

EERSTE GENDARME (*tot Guustje Meule*). Hêt-e gij hier meschien te commendeeren, boas Meule?

GUUSTJE MEULE. Nien ik, 'k 'n hê hier nie te commendeeren; moar 'k zegge da ge mee de kolf van ulder geweire op die meinschen's handen nie 'n moet sloan. (*Dreigend geschreeuw achter de traliën*).

EERSTE GENDARME. Dat 'n goat ou nie an! Da zijn mijn affeirens! Al wa dat er hier gebeurt neme 'k ik onder mijn verantwoordelijkheid. (*Verward geraas en geschreeuw in de gevangenis en onder de menigte*).

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, DE PASTOOR.

DE PASTOOR (*komt op, rechts*). Wel, wel, wat es dát hier? Wa gebeurt er hier?

EERSTE GENDARME (*zeer beleefd glimlachend*). Da zijn die broave jongens die van den nacht in de vijvers van 't kastiel gevischt hên, menier de paster. Ze zijn op hieterdoad deur ons betroapt, en nou zitten z'hier te wachten op 'n voiture om noar ulder logement in de stad gevoerd te worden.

DE PASTOOR (*slaat de handen in elkaar*). O, wat es dat toch verschrikkelijk! wat es dat toch verschrikkelijk!

TWEEDE BURGER. Dat es nou toch 'n schurkenbende, e-woar menier de paster?

DE PASTOOR. 't Es verschrikkelijk! 't Es verschrikkelijk! (*Spottend gelach onder de vrouwen, links*).

SMUIK VERTRIEST (*achter de tralien; bootst de stem van den pastoor na*). 't Es verschrikkelijk! 't Es verschrikkelijk! (*Toenemend gelach, links. Kreten van protest en ergernis, rechts*).

DONDER DE BEUL (*achter de traliën*). Menier de paster, zoedt onz' biechte nie willen heuren? We zijn amoal in stoat van deudzonde. (*Wild gelach, links. Gescandaliseeseerde kreten, rechts. De pastoor maakt een gebaar van schrik*).

EERSTE GENDARME (*keert zich naar de traliën om*). Wilt-e zwijgen, sloeber!

REUS BALDUK (*achter de traliën*). W'hên visch gevangen, menier de paster, moar z'hên hem ons afgepakt, omda ze zeiën dat 't den onzen nie 'n was. Meschien zilt-e gij hem krijgen, menier de paster; meschien eet g'r van den noen al van. Zilt g'ons ouw absolutie geên, menier de paster, as hij goed gesmoakt hêt? (*Wild gelach en protestkreten*).

DE PASTOOR (*links af*). O! 't es verschrikkelijk! 't Es verschrikkelijk!

EEN DRIETAL STEMMEN (*achter de staven*). 't Es verschrikkelijk! 't Es verschrikkelijk!

EERSTE GENDARME (*met gebalde vuist naar de traliën*). Wacht moar! 'k zal 't ulder verdome inpeperen op 't tribenoal!

REUS BALDUK. Keunt ge 't ons euk nie 'n beetse zouten, brugadier? Peper allien es zeu schirp bij de visch.

DONDER DE BEUL (*achter de traliën*). 'K begin ik, sakerdzju! honger te krijgen. Hê-j' ons doar nie ne koarpel of twieë, brugedier?

STOUTE THRESE. Hêt moar ne beetse patiëntie, jóngens, g'n zil gienen honger móeten lijen. Ze zijn ulder om 'n mande vul mee eten.

EERSTE GENDARME. Da zillen ze krijgen as ìk wille.

OELE FEEFFE. Moên ze meschien craveeren van den honger?

EERSTE GENDARME. Dat 'n goat ou nie an.

OELE FEEFFE (*komt dreigend op hem af*). Da goa mij zeker an! Mijn lief zit doar in, smeirlap woar da ge stoat!

EERSTE GENDARME (*duwt haar terug*). Wilt g'n beetsen achteruitgoan, joa?... of 'k steek er ou bij!

EEN DRIETAL STEMMEN (*in de gevangenis*). Loat ze moar komen! Kom, Oele, kom bij ons, kom, we zillen leute moaken!

EERSTE BURGER (*verontwaardigd*). Ha!... ha! wat 'n schurkenbende! Wat 'n schurkenbende! (*Wild gejouw uit de groep links*).

DONDER DE BEUL (*achter de traliën*). Sloat 'em zijne kop af en smijt hem hier binnen; wij zillen hem opeten!

STOUTE THRESE. Zijn smoel is er te smeirig veuren. Spouwt er liever op!

(*Allen spuwen door de traliën. Naderend geratel van een rijtuig achter de schermen*).

GUUSTJE MEULE (*tot de gevangenen*). Hêt moar kroaze, jongens, 'k zal twie avocoaten oanstellen om ulder op 't tribenoal te verdedigen.

EERSTE GENDARME (*tot de menigte, rechts en links*). Ala! achteruit! achteruit! de koets es doar! (*Wilde beweging en geschreeuw. In plaats van een rijtuig met paarden, komt een hondenkar. Scherp geschater, gejouw en gelach. De gevangenen bootsen schimpend het geblaf en het gehuil der honden na*).

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, HET MANNETJE MET DE HONDENKAR.

HET MANNETJE MET DE HONDENKAR (*houdt zijn gespan met honden voor de deur der gevangenis stil*). Verdome!... wa es da hier veur 'n spel! (*Zwaarder geratel van een rijtuig achter de schermen*).

EERSTE GENDARME (*woedend*). Ala! zij-je hier hoast uit de wig! (*Duwt onder geblaf en gejouw de kar op zij, terwijl de paardenkoets opkomt. Twee gendarmen springen van den bok. De deur der gevangenis wordt geopend. Enkele vrouwen beginnen te huilen*).

DONDER DE BEUL (*komt de eerste te voorschijn met een bebloede doek over het linkeroog. Zwaait uitdagend met de vuist*). Vivat ons jong leven! (*Wild zwaaien de overige gevangenen met de armen door de staven. Enkelen brullen de »Marseillaise". Gejouw onder de groep der burgers.*

MAAIE TROET (*komt snikkend op Donder de Beul afgevlogen*). Adzju, Donder, 'n vergeet mij niet.

DONDER DE BEUL (*neemt haar in zijn armen*). Noeit 'n zal ik ou vergeten, Moaie, en mijn ander liefs euk niet! (*Vaarwelkreten en geraas onder de menigte*).

EERSTE BURGER. Ala, sloeber, hoast ou moar in de dievekerre.

DONDER DE BEUL (*steekt dreigend de gebalde vuist naar hem uit*). Ou zal ik, nondedzju! vinden, keirel!

EERSTE GENDARME (*duwt Donder de Beul naar de koets*). Ala toe toe, 'n beetse rap! We 'n hên hier gienen tijd te verliezen!

DONDER DE BEUL (*stapt luidkeels brullend in de donkere koets*):

Adzju! adzju! zeu zeg ik oan al de jonkheid!
Adzju! adzju! zeu zeg ik oan vele rijken!
Adzju! adzju! oan mijn lief Belgenland!

(*Terwijl Donder de Beul zingt, wordt Boef Verwilst gehaald*).

BOEF VERWILST (*met gescheurde kleeren*). Oele! Oele! woar zij-je? (*Oele Feeffe komt snikkend naar hem toe gevlogen*). Adzju, Oele, houdt ou kloek, zulle! G'n moet verdome nie schriemen! As ik weere kome

zillen we zeuviel te mier leute moaken! (*Geraas, gejouw, gelach onder de menigte. Boef in de koets af. Voortdurend hoort men de anderen in de gevangenis en Donder de Beul in de koets zingen*).

HONDERD EN EEN (*hinkend, den linkerarm in een verband*). Adzju! Muijmme!... woar zij-je, Muijmme?... da'k ou nog ne kier tegen mijn onderveste douwe!...

MUIJMME TAEY (*vliegt naar hem toe*). Adzju! Honderd!... en houdt ou kloek, jongen! (*Honderd en Een af in de koets*).

TJIEPKE BAERT (*komt huilend en snikkend uit de gevangenis*). Verdome! Verdome!... En ik die niets gedoan 'n hê! Ik op 't tribenoal en in 't kot moete zitten!... (*Geweldig spotgelach onder de menigte*).

VROUW TJIEPKE BAERT (*komt woedend op hem afgevlogen*). Gij stommerik! gij stommerik! Woarom hêt euk zeu ne stommerik geweest! Ge loat ons nou verdome in d'oarmoe zitten! Stommerik! Stommerik! (*Wild gelach*).

TJIEPKE BAERT (*huilend*). Och Hiere da zijn dijngen! Och Hiere, da zijn dijngen! Noeit 'n zal 't mij mier gebeuren! (*Tot vrouw Tjiepke Baert*). Past op de kiekens en konijnen, zulle! (*Snikkend af in de koets*).

(*Clep Sandrie, Bradden d'Hondt, Smuik Vertriest, Het Slijperken en Klod de Vos, hun kleeren aan flarden, enkelen zonder pet en zonder vest, komen luidkeels brullend en uitdagend met de armen zwaaiend, uit de gevangenis. Zij weren de mannen en vrouwen, die naar hen komen gevlogen, van zich af, en verdwijnen in de koets*).

EERSTE en TWEEDE BURGER. Wat 'n bende! wat 'n bende!

STOUTE THRESE (*uitdagend tot de Burgers*). Da zijn keirels, hè? (*Slaat driftig op haar borst*). Da zijn verdome ònz' jongens. Die 'n hên verdome giene keirnemelkpap in ulder lijf in ploatse van bloed!

REUS BALDUK (*komt wild uit de gevangenis gesprongen*). Woar es de mijne? Woar es mìjn teeve, nondedzju! Es er hier, nondedzju niemand veur mij!

VROUW BEERT. Z' es ziek, Reus, jongen, z'n kan nie komen. Ge weet gij toch euk wel da ze nie komen 'n kan.

STOUTE THRESE. En euk, da es al te gemiene veur heur, om hier te komen.

VROUW BEERT (*tot Stoute Threse*). Hou gij moar uw smoel, da zal beter zijn.

STOUTE THRESE. Hou gij zelf ou smoel; 'k zeg ik wa da 'k wille.

EERSTE GENDARME (*tot Reus*). Alla, binnen, da moe hier gedoan zijn.

REUS BALDUK (*tot Witte—Manse*). Kom, Manske, kom gij bij mij. (*Witte—Manse snelt naar hem toe. Hij tilt haar in zijn armen op en zoent haar hartstochtelijk*). Ha! verdome! gij zij te minsten 'n vreiwe-

meinsch! (*Draagt haar naar de koets*). Kom mee! Kom verdome mee ons mee! (*Wild lawaai*).

EERSTE GENDARME (*snelt met twee andere gendarmen op Reus af en rukt hem Witte—Manse uit de armen*). Wilt-e ze verdome loslaten, schurk!

REUS BALDUK (*gillend, met breed-zwaaienden arm*). Adzju! adzju! allemoal!

(*Oorverscheurend gejuich in de koets, toen hij er binnen is en het portier gesloten wordt. Allen gaan weer luidkeels aan 't brullen, eerst allerlei liederen onder elkaar, en eindelijk de »Marseillaise."*)

EERSTE GENDARME (*tot den koetsier, terwijl hij achteraan op de platform springt.*) Veuruit!

GUUSTJE MEULE (*snelt toe met een korf*). Brugedier, hier es wa eten veur die meinschen; loat het ulder meenemen.

EERSTE GENDARME. 'K moet 't iest zien! 'k moe iets weten wa dat er in zit! Geef het an de koetsier!

(*Guustje Meule geeft de korf aan den koetsier, en onder oorverdoovend gezang, geschreeuw, gefluit en gejouw rijdt de koets weg*).

Vierde Tooneel.

DE VORIGEN, LISATJE.

LISATJE (*verwilderd hollend; rechts op*). O! moeder! voader! Zijn ze al wig? Es Reus al wig? O, komt toch gauwe mee mij mee! Maria ligt op stirven! Z' hê bloed gespouwen! (*Beert en zijn vrouw met nog enkele anderen hollend rechts af*).

VIJFDE BEDRIJF.

Een armoedige kamer. Links een bed. In den hoek, links, een deur, In den achtergrond een raam en een kast. Rechts, in den hoek, een deur. Hier en daar enkele stoelen en een tafel.

Eerste Tooneel.

LISATJE, MARIA.

Bij het ophalen van 't gordijn zit Lisatje te »speldewerken" naast het bed, waarin Maria ligt. Men hoort gedurende een poos niets dan het eentonig gerammel der door elkaar geslingerde klosjes.

MARIA (*met zwakke stem*). Lisatje.... (*Lisatje houdt even op met werken.*) Hoe loate zoe 't wel zijn?

LISATJE. Half viere, peis ik. Wil ik ne kier goan kijken?

MARIA. D'r 'n es nog gien hoaste mee, as ge 't moar nie 'n vergeet.

LISATJE. Ge meugt g' rust zijn. Wilt-e nog wa drijnken?

MARIA. Merci. (*Lange stilte. Lisatje gaat weer aan 't werk*).

MARIA. Lisatje....

LISATJE (*even haar werk stakend*). Wa es er?

MARIA. Hê-je Theofiel in de stroate nog nie gezien?

LISATJE. Nien ik, nog niet.

MARIA. En toch weet-e zeker dat hij weer in 't dorp es?

LISATJE. Joa ik; heul zeker. Hij es 'r al van iergisteren. Voader hê hem gezien, en hij zag er heul goed uit. (*Korte stilte*). Moar hij 'n blijft hier niet; 't schijnt dat hij veur goed noar 't Fransche goa weunen.

MARIA. Hij hê wel gelijk... wèl gelijk. (*Korte stilte*). Ach! 'k zoe 'em toch nog zeu geirn ne kier wille zien ier da 'k... ier... ier dat hij veur goed vertrekt.

LISATJE. Ge zil gij 'em nog wel ne kier zien; hij 'n zal hij toch zeu gauwe nog nie wig goan.

(*Verwijderd geraas en gelach achter 't scherm*).

MARIA (*richt zich verschrikt overeind*). Och Hiere! Liza! Liza! z'n zijn doar toch nog niet!

LISATJE (*loopt gejaagd naar het raam en kijkt naar buiten*). Ha! 'k 'n peist toch niet! Z'n keunen zij doar nog nie zijn! (*Gerustgesteld*). Nie, nie, 't 'n es niets. 't Es Stoute Threse, die kanoalde 1), die veurbij goat mee heur Witte—Manse en Guustje Meule. (*Opnieuw gelach en geraas achter 't scherm*). Heur mij da schandoal! Dat 'n es anders nie as om ons te ploagen da z' azeu leupen al schetteren. Da zijn verdome smeirige schandoalen, die twieë....

MARIA (*zinkt met een zucht weer op haar hoofdkussen*). Ach!...

LISATJE (*komt naar haar plaats terug*). Moar g'n keunt toch noeit weten, Maria,... meschien komen ze toch ier thuis as da g'n peist, en, da 'k lijk gij woare, 'k zoe mij nou moar weere die harloezie loaten hoalen.

MARIA (*kreunend*). Och nie! och nie! Och Hiere, Lisatje, 'n doe 't toch nog niet! Zeg mij liever hoe loate dat 't es. 'K 'n moe moar est weten hoe loate dat 't es.

LISATJE (*zacht-verwijtend*). Moar, Maria, wa zij-je gij toch zinnelijk 2). G'n keun nie verdroagen da d' harloezie hier op heur ploats hangt in de koamer, en van as ze wig es wilt-e stanvastig weten hoe loate dat 't es.

MARIA (*als boven*). 't Es het woar, 'k weet ik het wel, moar 'k ben ziek, o, 'k ben zeu ziek. Hoe loat es 't, Lisatje? Zeg mij hoe loate dat 't es; 'k weet dan hoe lange da 'k nog g' rust mag zijn.

LISATJÉ (*eventjes af door de deur rechts, en terug*). 't Es tien menuten veur de vieren.

MARIA. Merci, Lisatje, merci; we meugen nog wel 'n uurke g'rust zijn e-woar?

---

1) Canaille. 2) Eigenzinnig.

LISATJE. 'K peis 't ik toch, moar 't es gevoarlijk, zulle. (*Geluid van voetstappen achter het scherm. Lisatje verschrikt, met schorre stem*). Och Hier! och Hier! hij es doar!

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, SLIMKE SNOECK.

SLIMKE SNOECK (*komt links binnen*). Es er gien belet?

MARIA en LISATJE (*te gelijk, met een zucht van verlichting*) Ach!...

SLIMKE SNOECK. Wa scheelt er dan? Waarvan zij-je zeu schouw?

LISATJE. We dachten da Reus doar was.

SLIMKE SNOECK (*verwonderd*). En es 't van hem da ge zeu schouw zijt? 'K hê heure zeggen dat 't nou zeu goed gijng, dat hij zeu veel beter geworden was, sedert dat hij uit 't kot gekomen es.

MARIA (*diep zuchtend*). Ach!...

LISATJE O, Theofiel jongen, 't es toch zulk ne sloeber! In d' eugen van de meinschen houdt hij 'm nou wa stiller, omdat de burgemiester hem bedreegd hêt van 'em weer in 't kot te steken as hij Maria nog pebliek mishandelde, moar in huis es 't toch zulk ne schurk! g'n keun gij da nie geleuven wa veur ne schurk dat 't es! Op alle menieren ploagt hij da oarm jong, die doar nou al moanden lang ziek te bedde ligt.

SLIMKE SNOECK. O! da es toch 'n schande! da es toch 'n schande!

LISATJE. En da 'n es anders nie of die kanoalde van die Stoute Threse die 'em ophitst, azeu nog altijd uit zjaloeschheid omdat hij mee heur smeirige Witte—Manse nie getreiwd 'n es.

MARIA. Hij zal d'r wel hoast keunen mee treiwen; 't 'n zal hier nie lang mier duren mee mij.

SLIMKE SNOECK (*ontroerd*). Och, Maria, 'n spreekt azeu niet. 'K hê ou altijd zeu geirn gezien, en 't zoe mij toch zeu spijten as er ou moest 'n ongeluk overkomen. 'K goa weere noar 't Fransche, Maria, en meschien wel veur goed. 'K hê doar nou 'n scheune ploatse, bij ne greuten boer, as toeziender van zijn wirkvolk. 'K ben expres nog ne kier noar hier gekomen om ou goên dag te zeggen ier da'k wig goa...

MARIA. O, ge zij welgekomen, Theofiel, ge zij zeu welgekomen. Zet ou watte. 'K ben zeu blije da'k ou nog ne kier zie.

LISATJE (*tot Slimke Snoeck*). Blijft-e gij hier 'n beetsen, Theofiel? 'K zoe malgré ne kier moeten toe an huis leupen.

SLIMKE SNOECK. Joa ik, 'k zal blijven tot da ge weere komt. (*Neemt een stoel en gaat naast 't ledikant zitten*).

MARIA. G'n zilt toch nie te lang wig zijn, e-woar, Lisatje?

LISATJE Nien nien ik, ge meug g'rust zijn. Vijf menuutsjes. (*Slaat een wollen sjaal om, en af*).

SLIMKE SNOECK. Da es toch nog 'n geluk, Maria, da ge Lisatjen hier hêt; 't es 'n broaf, gedienstig meisken.

MARIA. 't Es zèker 'n broaf meisken. Wa zoe 'k ik doen as 'k heur nie 'n hâ! (*Korte stilte*). Zeu dat-e gij weere wig goat, Theofiel, en veur goed meschien?

SLIMKE SNOECK. Joa ik, wa moe 'k ik hier leupen al doen?

MARIA. G' hêt wèl gelijk; g' hêt wèl gelijk. O!... as ik euk moar wig 'n kón!... (*Een stilte, Maria snikt*).

SLIMKE SNOECK (*zucht*). O! da es toch spijtig, e-waar? Da es toch spijtig dat da amoal azeu gekomen es. W' hân te goare zeu gelukkig keune zijn.

MARIA. Och Hier! och Hier! och Hier! wa veur 'n leven hê 'k ik toch g'had! Woar hê 'k ik da toch verdiend!

SLIMKE SNOECK. 't Es mijn eigen schuld, mee indertijd zeu stom te zijn.

MARIA. O, zoe 't wel, 1) jongen; da moest azeu komen; d'r was doar nie an te doen.

SLIMKE SNOECK. We zoên toch zeu gelukkig geweest hên! We zoên hier te goar uit die smeirige stroate gevlucht hên! We zoên doar zeu scheun en zeu gelukkig geweund hên, in Frankrijk.

MARIA (*haast onhoorbaar; huilend*). O, zwijgt, zwijgt, 'k moe al genoeg lijen. (*Lange stilte, Slimke Snoeck zit ook, roerloos, in stilte te huilen*). En wannier vertrekt-e?

SLIMKE SNOECK. T' noaste weeke, peis ik. Mijn moeder es bezig mee mijn dijngen geried te moaken.

MARIA. Goa ze mee?

SLIMKE SNOECK. Nien z'. Z'es t' aud, zegt ze. Z' hê liever te blijven woar da z'es.

MARIA. Es 't nog verre van hier dat-e goat?

SLIMKE SNOECK. Bah joa 't, 't es het nog al verre. Nog boven P'rijs.

MARIA. En da es zeker al Fransch, da ze doar klappen.

SLIMKE SNOECK. Joa 't, anders nie as Fransch.

MARIA. Keunt-e da al 'n beetsen?

SLIMKE SNOECK. Da goa nog al. 'K verstoa 'k ulder toch, en ze verstoan zij mij euk.

MARIA. En zijn 't ginder nog broave meinschen?

SLIMKE SNOECK. Joa 't zulle! veel broaver as hier. En azeu gien vechters en lawijdmoakers.

MARIA (*peinzend*). G' hêt wèl gelijk; g' hêt wèl gelijk da g' hier wig goat. Ge moest 't al lang gedoan hên... Moar weet-e watte, Theofiel: allien es alliene, en da es triestig in 'n vremd land. Ge moest ou 'n meiske zoeken en d'r mee treiwen. Hêt-e ginder nog niemand?

---

1) Wel neen.

SLIMKE SNOECK, Nien ik, niemand. 'K hê altijd op ou gepeisd.

MARIA (*zucht*). Mee mij es da uit, Theofiel, jongen. Mee mij 'n es er nie mier te doen. (*Aarzelt*). Moar weet-e wie dat er 'n meiske zoe zijn veur ou: ons Lisatje; mee heur zoe je gelukkig zijn.

SLIMKE SNOECK. O, Maria, doar 'n kan ik nou nog nie op peizen; 'k 'n peize nog van heule doagen op niemand anders as op ou. (*Geluid van voetstappen achter het scherm*). 'K 'n zegge niet dat da mee den duur....

MARIA. Chut!... z'es doar weere.

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, LISATJE.

LISATJE (*tot Maria; opgeruimd*). Doar zie; mijn wirk thuis es gedoan en 'k kan nou heul den aovend bij ou blijven.

MARIA. Ge zij zeu broave, Lisatje. 'K ben zeu blije da 'k ou nog hê!... Hoe loat es 't al?

LISATJE (*ernstig*). 't Es zeker, Maria, da 'k in ouw ploatse woare, 'k zoe die harloezie hier nou weere loate komen. 't Es al kwoart over vieren, en 't kan gemakkelijk gebeuren dat hij ier thuiskomt of da g'n peist.., Mag ik ze goan hoalen?

MARIA (*wanhopig kreunend*). Och Hier 'n doe 't toch niet; we zillen 'em wel heure komen.

SLIMKE SNOECK (*tot Lisatje*). Wa es da van die harloezie?

LISATJE. Hawel, da es nou iene van die dijngen woar da de sloeber heur zeu schandelijk mee ploagt. Z'n kan d'r nie tegen da d' harloezie hier in de koamer hangt en omdat hij da weet verbiedt hij heur van ze wig te doen.

MARIA (*als boven*). Och! wacht toch nog 'n beetsen! wacht nog 'n beetsen!

LISATJE (*tot Slimke Snoeck*). Heurt-e gij datte? Da es honder kiers doags 't zelve spel, van as 'r kwestie es van die harloezie. 't Es het kinderachtig van heur. Da zoe mij gelijk zijn of dat die harloezie hier hangt of doarnevens in de keuken, moar *hij* es niettemin ne sloeber en 'n bieste dat hij heur wetens en willens doarmee verdriet an doet.

MARIA (*huilt*). 'K weet ik wel dat 't kinderachtig es, moar 'k 'n kan d'r nie an doen. 'K ben zeu ziek en zeu fleiw in mijn heufd. 'K 'n kan d'r nie tegen! 'K n kàn d'r nie tegen.

SLIMKE SNOECK. Hoe es 't toch meugelijk van doarmee iemand te wille ploagen!

LISATJE. Hij 'n doe nie anders as heur op alle maniere ploagen. 't Es percies 't zelve spel mee Witte—Manse: hij weet da Maria heur nie uit 'n kan stoan, en doar 'n goat toch hoast gienen dag veurbij

of hij komt er hier mee in huis! .... Moar 't irgste van al es toch nog altijd die harloezie. Zeu lang of dat de slijnger stil hangt goat da nog, moar van as d'harloezie begint te sloan es z'om zot te worden... Z'n kan zij eigenlijk tegen gien geruchte mier. W'hên heur kind euk moete wig doen, omdat 't te veele schriemde. 't Es bij moeder ....

MARIA (*met moedelooze stem*). Hoe gijng het er mee?

LISATJE. Heul goed; 't lag te sloapen lijk 'n ijngelken. Voader en moeder zillen allichte ne kier noar hier komen, van den achternoene .... (*Een poosje stilte*).

MARIA (*snikkend*). Ach! mijn kind, mijn kind, mijn oarm kind .... As 'k deud ben zal hij mee Witte—Manse hertreiwen en de dieë zal mijn kind mishandelen.

LISATJE. Ha moar zwijg toch, Maria, wie spreekt er hier van stirven.

MARIA. Joa, joa, 'k voel ik wel wa dat er in mij ommegoat. O, mijn kind, mijn kind, mijn oarm kind! Azeu 'n broaf ijngelken, zeu zacht en zeu scheune!

SLIMKE SNOECK. O! die sloeber! die sloeber! (*Tot Lisatje*). En 't es doarom da ge d'harloezie hier wig doet as hij nie thuis 'n es!

LISATJE. Joa 't. We nemen ze telkens wig van as hij uit den huize es, en tegen dat hij weere komt hangen we ze weer op. Hij 'n es gelukkig nie veele thuis.

SLIMKE SNOECK. Woar es hij nou, de sloeber?

LISATJE. Noar Gent. 't Es vandoage dat de loatste kuifels 1) uit 't kot geloate worden, ge weet wel, veur die nachtelijke vischpartije in de vijvers van 't kastiel; en hij es ulder te gemoet gegoan, mee nog ienig andere sloebers uit de stroate.

SLIMKE SNOECK. Hoe lang es 't nou al dat-ie hij uit 't kot gekomen es?

LISATJE. Vier weken. Hij en Tjiepke Baert hên 'n moand minder g'had as d'andere, omdat 't nog den ieste kier was dat ze veur stelen gecondeneerd wierden. (*Geluid achter het scherm*). Wa es dat doar! .... Ah! 't es moeder, 'k heur heur stemme. Z'es doar zeu geiwe. (*Toenemend lawaai*). Zoe d'r wa schelen, dan! (*Vliegt naar het raam*). Verdome! woarom moe ze zij zulk 'n lawijd moaken!

Vierde Tooneel.

DE VORIGEN VROUW BEERT.

VROUW BEERT (*komt met geweld binnengehold, links. Kijkt dadelijk naar de plek waar de klok moet hangen*). Verdome! hoast ulder! Hangt d'harloezie op heur ploatse! Hij es doar! 'K hê expres zeu luië in de stroate geroepen omda g'ons zoedt heuren komen hên

1) Schurken.

(*Slimke Snoeck springt op van zijn stoel en Lisatje holt rechts naar de deur om de klok te halen*; *maar te gelijk komen Beert en Reus Balduk links op. Lisatje blijft roerloos in den rechterhoek staan*).

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, BEERT, REUS BALDUK.

REUS BALDUK (*koel tot Slimke Snoeck*). Hè! wat doe-je gij hier?

SLIMKE SNOECK. 'K ben Maria goên dag kome zeggen. 'K vertrekke binnen ienige doagen veur goed noar 't Fransche.

REUS BALDUK (*spottend*). Ha ha! ç'è vou parlé françé! Veel geluk, zulle en de wind van achter. (*Wijst naar Maria*). Ons wijf es veele veranderd, hè? 'T 'n es nie mier lijk in den tijd da we te goare van de kirmesse kwamen, hè? (*Lacht nijdig*).

BEERT. Joa joa moar, da zal nog wel beteren. (*Kijkt ter sluiks, met een gebaar van schrik naar de plek waar de klok moet hangen. Maria blijft onbewegelijk liggen, met gesloten oogen, als een doode. Sprakeloos, met strakke oogen kijkt Slimke Snoeck Reus Balduk aan*).

LISATJE (*steeds roerloos als van schrik verlamd naast de deur rechts. Tot Reus*). Ge zij zeu vroeg thuis; ze zijn d'r zeker wel veur de vieren uitgeloaten?

REUS BALDUK (*opgewonden*). Joa joa z'! As 't viere was 'n hân w'al nie weinig dreupels in ons lijf. Hoe loat es 't nou,... rond den half vijven? (*Kijkt om naar de plek waar de klok moet hangen, terwijl Beert, vrouw Beert en Lisatje verschrikte gebaren maken*). Nondedzju! Nondemilledzju! Woar es d'harloezie? Wie hêt 'r nondedzju d'harloezie wiggedoan?

LISATJE. 'K hâ z'hier in 't koamerken g'hangen om z'n beetse te kuischen 1). 'K was zjuust te weeg om ze weere te goan hoalen.

REUS BALDUK. G'n hêt gij doar gien affeirens mee! G'n zij gij hier nondedzju den boas niet! (*Met een vuistslag op de tafel*). 'K ben-e 'k ik hier nondedzju den boas! En as-e 'k ik nondedzju zegge da d'harloezie doar moe hangen zal z'r blijven hangen! (*Maria keert zich kreunend en woelend om in haar bed. Al de anderen blijven roerloos. Korte stilte*). Wâtte, nondedzju! Ge zoedt gij mij hier wetten kome stellen! (*Af rechts, en dadelijk weer terug met de klok, die hij weer op de gewone plaats hangt*). We zillen ne kier zien wie dat er hier den boas es! (*Doet de klok sloan en tikken. Keert zich dreigend naar Lisatje om*). Durft 'r nou nog ne kier an komen, nondedzju!

MARIA (*kreunend en huilend*). O! doe ze toch wig! Doe ze toch wig!

VROUW BEERT (*tot Reus*). Ha joa, dòè ze wig. Es da nou nie gelijk of da z' hier hangt of in 't koamerken?

1) Schoon te maken.

Beert. E-woar, aangezien dat de jong heur doar zeu mee te doene moakt.

Slimke Snoeck (*tot Reus*). Wa kan ou da schelen woar da z' hangt?

Reus Balduk (*tot Slimke Snoeck; woedend*). Wa kan 't òù schelen? Hêt-e gij hier meschien te commendeeren?

Slimke Snoeck (*nijdig en ruw*). Nien ik, 'k 'n hê hier nie te commendeeren. (*Slaat met de vuist op de leuning van zijn stoel*). Maar 'k zegge dat 't verdome 'n schande es van da vreiwemeinsch azeu te tormenteeren! Ge zij nondedzju ne sloeber! 'K weinsche da ge wel duuzen kiers deud viel!

(*Terwijl Slimke Snoeck spreekt hoort men aanhoudend het klagend gekreun van Maria: »O, doe ze toch wig! doe toch die harloezie wig!" en af en toe een schorren angstkreet van de anderen*).

Reus Balduk (*komt met gebalde vuisten op Slimke Snoeck af*). O! gie nondedzju! Zij-je hier hoast wig, joa g'?

Maria (*richt zich huilend overeind*). O, Theofiel! as 't ou b' lieft! as 't ou b' lieft!...

Beert en Vrouw Beert (*te gelijk*). Goa wig, Theofiel; goa wig, goa gij wig, jongen. (*Lisatje begint luid te snikken*).

Slimke Snoeck (*met knarsende tanden en sidderend gebalde vuisten. Tot Reus*). Oôôô!... sloeber! sloeber! Dat 't nie 'n woare da 'k 't loate veur heur. (*Wijst naar Maria*). 'K wrong ou nondedzju de keele toe mee alle twie mijn handen!

Reus Balduk (*springt brieschend naar Slimke Snoeck*). Zij-je wig?

Slimke Snoeck (*links aftrekkend*). Joa ik, 'k ben wig; moar 't 'n zal dóármee nie gedoan zijn! 'K zal ou vinden, sloeber! Onthoudt dat: 'k zal ou vinden! (*Af. Reus vliegt hem vloekend en schreeuwend na. Maria zakt uitgeput neer in haar bed*).

Beert en Vrouw Beert (*met geweld Reus tegenhoudend*). Ala toe toe, loat 'em goan! loat 'em goan!

Reus Balduk (*laat zich slechts met moeite bedwingen*). Wàtte! 'k 'n zoe nie mier miester zijn in mijn eigen huis! Die smeirige snotneuze zoe mij hier de wet kome stellen! (*Met gebalde vuisten naar de deur*). Dat hij, nondedzju! onder mijn peuten nie 'n valt!

Beert en Vrouw Beert (*te gelijk*). Ala toe toe, 't es nou gedoan. Zij nou 'n beetse stille.

Reus Balduk. Wàtte, verdome! Al da spel veur die stomme harloezie! (*Tot Beert*). Zoe 'k ik meschien 't recht nie hên van in mijn eigen huis d' harloezie 't hangen woar da 'k wille!

Beert. Joa joa g'! G' hêt gij van eigen da recht, da es zeker.

Maria (*kreunend*). O! doe ze toch wig,... doe ze toch wig.

Reus Balduk (*tot Maria, ruw*). Z'n zal nondedzju nie wig goan!

Maria (*kronkelt zich snikkend in haar bed*). O! doe ze toch wig! as 't ou b' lieft doe ze toch wig!

VROUW BEERT (*tot Maria*). Ha moar zwijgt doar nou ne kier van; 'n zij ne kier zeu kinderachtig niet.

Zesde Tooneel.

DE VORIGEN, GUUSTJE MEULE.

GUUSTE MEULE (*komt langzaam binnen, links*). Es 'r gien belet? Wa es 'r hier gebeurd, dan? 'K hê doar Slim Snoeck uit ulder huis zien komen, en hij leupt al vloekend en al schriemend langs de stroate.

VROUW BEERT. Ha moar 't 'n es niemendalle. Hij hê hij doar wa woorden g' had mee Reus, te willen van die harloezie, doar....

REUS BALDUK. 't Es verdome zijn geluk dat hij op tijd wig was, of 'k sloeg 'em de kop in.

GUUSTJE MEULE. Veur die harloezie nog al! Hoe zeu dâtte?

BEERT. Ha moar omdat hij aan Reus vroeg om ze wig te doen. Da komt deur Maria die 'n beetse kinderachtig es. Z'n kan zij nie goed tegen da getik, zegt ze.

MARIA (*smeekend, met verzwakkende stem*). O, doe ze toch wig! As 't ulder b' lieft doe ze toch wig.

GUUSTJE MEULE (*kijkt meelijdend naar Maria om*). Ha 'k zọe z' 'k wig doen as da jong doar nie tegen 'n kan.

BEERT. E-woar? 't es 't gien da 'k euk zegge.

REUS BALDUK (*tot Guustje Meule; opgewonden*). Guust, gij die nou ne meinsch zijt die de weireld kent: ben-e 'k ik nou verdome nie miester van in mijn huis d' harloezie t' hangen woar da 'k wille?

GUUSTJE MEULE. Joa joa g', joa joa g'; ge zij doar zeker miester van, da es ou recht. Doar 'n es giene meinsch die da kan tegenspreken. Moar ala, 'k zoe z'k wig doen om heur plezier te doen.

MARIA (*met schorre, nog verzwakte stem*). Och Hier, as 't ulder b'lieft, doe ze wig, doe ze toch wig!

LISATJE (*tot Maria*). Wilt g'n beetsen drijnken hên, Maria.

MARIA. Joa ik. (*Lisatje haalt haar iets te drinken*).

REUS BALDUK. Hawel, nondedzju! woarom moet die smeirlap 'em hier mee mijn affeirens kome moeien?

GUUSTJE MEULE. Hij hê ongelijk! hij hê ongelijk! Dat 'n goat 'em nie an.

MARIA (*met scherp-kreunende stem*). Och Hier! och Hier! doe ze wig! doe ze toch wig!

REUS BALDUK (*woedend tot Maria*). Ge zie ze doar hangen e-woar?... Hawel, z'n zal d'r nondedzju nie ier wiggoan of da ge deud 'n zijt!

(*Plotseling schrikt Maria in haar bed overeind, als wou zij er uit springen, en even roerloos staart zij Reus aan met open mond en wild-*

uitgezette oogen. Dan valt ze stijfrecht met een schorren zuchtkreet achterover).

LISATJE (*toesnellend*). Maria!... Maria!... (*Hevig snikkend*). Och Hiere! z' es deud! z' es deud! Hij hê ze deudgedoan!

(*Gillend komen Beert en zijn vrouw naar 't bed gevlogen, gevolgd van Guustje Meule. Reus deinst schrikkend naar den achtergrond terug, en bonst aan tegen den slinger der klok, die even rinkelt en boven zijn hoofd blijft stilstaan*).

EINDE.

Groot Nederland. Jaargang 2. Letterkundig Maandschrift voor den Nederlandschen stam. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam 1904

DE LANDVERHUIZERS

Dramatische optocht in drie tafereelen

DOOR

CYRIEL BUYSSE.

Personen:

Vader BALCAEN 50 jaar.
Moeder BALCAEN 48 j.
GUUST 30 j. } hunne zonen en dochters.
ROZEKEN 25 j. } hunne zonen en dochters.
PHILOMENE 22 j. } hunne zonen en dochters.
ZIENEKEN 14 j. } hunne zonen en dochters.
BRUUNTJE 13 j. } hunne zonen en dochters.
Grootmoeder BALCAEN 80 j.
De Pastoor.
De Burgemeester.
FEELKEN.
LIESKEN.
Blinde PIER.
Zotte WANNE.
Eerste Landverhuizer.
Tweede Id.
Derde Id.
Vierde Id.
Eerste Buurvrouw.
Tweede Id.
De Buurman.
Eerste Burger.
Tweede Burger.
De Engelsche.
De Steward.
De Spioen.
De Kapitein.
De Chef.
De Dokter.
De Inspecteur.
Eerste Policeman.
Duitsche Landverhuizer.
Hongaarsche Landverhuizer.
De Vrouw van den Hongaarschen Landverhuizer.

EERSTE TAFEREEL.

Afscheid van 't geboortedorp

Een laaggebalkte boerenkeuken waaruit alle meubileering weggenomen is. Hier en daar verspreide koffers, manden, pakken. Rechts de haard. Een deur en twee ramen in den achtergrond. Door de ramen gezicht op de velden en op het dorpje met den kerktoren.

Bij het opgaan van 't gordijn zijn Guust en Rozeken druk bezig met nog een en ander in te pakken. Grootmoeder zit roerloos, met gevouwen handen, op een der koffers. Naast haar zit Philomene met haar zuigeling aan de borst. Moeder, midden in de kamer, naait iets vast aan Vaders binnenzak. Bruuntje zit naast den haard, met het huishondje tusschen zijn armen. Vlak bij hem staan drie vogelkooien, met vogels er in. In den linkerhoek zitten Zieneken en Liesken zacht en streelend met elkaar te praten.

BRUUNTJE (*zacht het hondje aaiend; met weemoedige stem*). Siesken,... Siesken,... zoete Siesken,... hm... zoete biestjen...

MOEDER (*tot vader*). Kiert ou ne kier 'n beetsen noar de lucht, 'k 'n zie nie goed.

VADER. Ah moar 't es al vet genoeg. 'T'n zal d'r nie mier uitvallen.

MOEDER. Joa moar, ge zegt datte. Ne meinsch moet toch zeuveel zurge droagen veur zijn geld. Wa zoên we wij ginder moeten doen da w'ons geld kwijt woaren.

VADER (*luchtig*). O!... 'k zoe 'k mee nen orgel rondgaan.

MOEDER (*met gewichtige stem; steeds zorgvuldig aan den binnenzak naaiend*). Joa joa, mee nen orgel rondgaan. God geve da we da noeit 'n moeten doen.

GROOTMOEDER (*met doffe, heesche stem*). Ik weet er nog heul goed van, al es 't wel tsjestig joar geleên, van ienen die deud lag in de snieuwe, op nen Dertienoavend.

VADER (*een beetje spottend*). Wie datte, moeder!

GROOTMOEDER (*met overtuiging*). Nen orgeldroaier! nen orgeldroaier! Hij 'n lag gien twintig stappen van ons hof en heul zijn wezen was zeu bleiw as 'n schoalde. Hij hâ hem doar geleid tegen d' hoage, mee 't heufd op zijn droaikasse om wa te rusten zeker,... en hij es 'r in sloap gevallen en versteven.

VADER (*spottend*). O joa moar, da es al weere zeu lank geleên, moeder. Tegenwoordig goa da amoal mee den electriek.

GUUST (*hard duwend aan het pak dat hij met behulp van Rozeken in elkaar werkt*). 'K peize... da w'in Amerika... wel wa anders zillen te doen hên... as mee orgels rond te leupen...

ROZEKEN. 'K peist euk; 't es mee wirken da Florimond ginder zijn cenzen verdient hêt...

GUUST (*met een blik op Philomene*). En mee spoaren...

PHILOMENE (*met een blik op Guust*) En mee zijn geld niet te verdrijnken...

GUUST (*met een blik op Philomene*) en... en mee gien jongens te keupen van zijn drijnkgeld...

MOEDER (*tot Guust*). Ala toe toe...

PHILOMENE (*veegt een traan weg*). Hij moe hij mij da altijd deure steken: da 'k nie 'n spoare en da 'k 'n kind hê.

GUUST (*kalm*). 'T 'n doet. 'K 'n mimmereer ik doar nie over. 't Gien da gebeurd es ès gebeurd en iederien hê zijn feiten. 'K 'n zegge da moar omda Philemiene altijd spreekt van drijnken... (*Harder duwend aan 't pak.*) Nondedzju da es toai om te vullen. (*tot Bruuntje en Zieneken*) Bruun, of Ziene, helpt-e kier, houdt da hier ne kier vaste.

(*Bruuntje maakt een beweging om te komen maar Zienken is hem voor.*)

BRUUNTJE (*zijn hondje streelend*). Siesken,... zoete biestjen...

GROOTMOEDER. Zeu bleiw as 'n schoalde zag hij, en zeu stijf of ne stok... Mijn voader en de knecht hên hem opgepakt en in de schuur op nen beunijnk streu geleid.

VADER (*lachend*). Moeder zit nog altijd in de ouën tijd, zilde. (*Ongeduldig tot zijn vrouw*) Ala toe, verdeeke, es 't nog nie gedoan? Hoast ou 'n beetsen. D' ander zillen doar goan zijn.

MOEDER. Ha moar 'n zij ne kier zeu onpesjentig niet. Keunt-e nou toch gien vijf menuten stille stoan; ge zij percies ne kleine jongen. Ala toe, nog 'n poar steekskes.

VADER (*trippelend van ongeduld*). 'K goa ou 'n tote geên. (*Poogt moeder te zoenen.*)

MOEDER (*hem geprikkeld afwerend*). Ge moet ou stil houen, zeg ik ou. Hou verdeeke e-kier ou menieren.

VADER (*lachend*). Da zijn mijn menieren. 'K 'n hê ik gien ander gelierd.

MOEDER. O gij zij nen babbeloare! Dien bek 'n stoa noeit stille.

VADER (*grappig*). Ha joa moar woarom 'n zoe 'k ik...

MOEDER (*boos*). Ala toe toe toe, zwijg nou.

GUUST (*tot Zieneken*). Doar, 't es goed, ge zij zoete. 't Es spijtig dat-e gij giene jongen 'n zijt en Bruun 'n meisken. (*Zieneken verheugd glimlachend terug bij Liesken, terwijl Guust wijst naar Bruuntje.*) Zie hem doar ne kier zitten met dien hond op zijne scheut, 't es lijk 'n kindermeissen. (*tot Bruuntje*) Verdeeke, jongen, da es 'n dijngen mee ou. Ge zilt er nog wa van krijgen, van dien hond.

(*Bruuntje begint in stilte te schreien.*)

ROZEKEN (*tot Guust*). Och, ... 'n ploagt hem niet. Hij hê toch zeuveel verdriet omdat hij zijn hondeken nie mee 'n mag nemen.

MOEDER (*opkijkend*). Zit hij doar al weere veuren te schriemen? En es Feelke Verploatse doar nóg niet om dien hond wig t' hoalen? (*ongeduldig tot Bruuntje*) Ha moar jongen 'n zij toch zeu onneuzel niet. D'r zillen in Amerika toch euk wel honden zijn. Spiegelt ou ne kier an Zieneken, die heur beste vriendinne goa verloaten. G'n zie ze gij doarveuren nie schriemen.

(*Bruuntje houdt met een drogen snik op te schreien. Zacht aait hij zijn hondje en geeft het ter sluiks een kus.*)

ZIENEKEN (*tot moeder*). Es 't gien woar, moeder, 'k mag alle moanden nen brief noar Liesken schrijven en ze moe mij euk alle moanden antwoorden.

LIESKEN (*tot Zieneken*). 'K zàl ou antwoorden, moar gij moet iets schrijven.

(*Geluid achter 't scherm. Een harmonica speelt en stemmen zingen :*)

Waar kunnen wij ook beter zijn
Waar kunnen wij ook beter zijn
Dan bij ons goede vrienden?
Laat ons in schenken,
Laat ons ...

VADER (*rukt van moeder weg*). Ala toe, Threse, 't es nou genoeg. Ze zijn doar.

MOEDER (*hem naloopend*). Nog ìen klein steeksken.

(*Al zingend komen de Landverhuizers, beladen met pakken, manden, arbeidersgereedschap, enz. op.*)

EERSTE LANDVERHUIZER (*met de harmonica*). Hier zijn we! Heul 't dorp es achter ons om ons te zien vertrekken. (*Door de ramen ziet men nieuwsgierig heen en weer loopende dorpelingen.*)

TWEEDE LANDVERHUIZER. Den burgemiester komt euk kijken!

DERDE ID. En de paster euk!

VIERDE ID. (*houdt eene flesch in de hoogte*). De secretoarus hê ons getrekteerd mee ne pot dzjenuiver. Vivan onze secretoarus! Vivan Amerika!

VADER (*juichend*). Bravo! Bravo!

Alle vier beginnen weer, met begeleiding van de harmonica te zingen:

Waar kunnen wij ook beter zijn
Waar kunnen wij ook beter zijn
Dan bij ons goede vrienden?

Laat ons schenken
Laat ons drinken
En laat ons vroolijk zijn!

Zij gaan op koffers zitten en drinken en lachen.

EERSTE BUURVROUW (*komt opgewonden binnen*). Och Hiere jongens, goa-je gulder nou oprecht amoal wig! (*Tot grootmoeder*) En es da nou toch woar, greutmoeder Rensken, dat-e gij euk mee goat? Ha moar da zijn toch dijngen! da zijn toch dijngen!

VADER (*juichend*). Of-e w'r noartoe goan! Joa w' zilde! Vivan Amerika!

DE LANDVERHUIZERS. Vivan Amerika! (*Zij omringen lachend Bruuntje en zingen:*)

Woarom hê den boer zijn hondeke verkocht?
Woarom hê den boer zijn hondeke verkocht?
Omdat 't te veele kost eten!

(*Bruuntje begint te schreien.*)

EERSTE LANDVERHUIZER (*spottend zingend*):

Omdat 't nie mee'n mocht noar Amerika!

ALLEN: Doarom hêt den boer zijn hondeke verkocht!
Laat ons schenken,
Laat ons drinken,
En laat ons vroolijk zijn!
Bravo! Bravo!

GROOTMOEDER (*tot Eerste Buurvrouw*). 'K'n wee 'k niet woar da 'k ik noartoe goa. 'K goa 'k mee mee ulder.

VADER. Wig van Belzeland! Wig uit d'oarmoe! Vivan Amerika woar dat d'oarme meinschen rijke worden!

TWEEDE BUURVROUW. Ha moar goa da ulder toch nie spijten, zeu verre en zeu vremde, en amoal anders as da g'hier geweune zijt.

GUUST. Moar nie nien 't; 't goe leven zij-je al geiwe geweune.

MOEDER. 't En es het veur ons plezier nie da we goan; moar wa moet-e doen os g'in ou land gien eten mier 'n hêt!

EERSTE BUURVROUW. De kobbelementen an onze Soarlewie os g'hem ginter ziet. (*tot Rozeken*) En wannier treiwt-e, Rozeken? G' hêt 'r zeker moed op?

ROZEKEN. Van as-e w' angekomen zijn. Florimond zal ons ginter afwachten.

EERSTE BUURVROUW (*lachend*). Hawel, ier da g'r mee treiwt,

moet 'm van mijn poart 'n totse geên. 'K hê hem euk nog 'n beetse geire gezien indentijd. (*Algemeen gelach.*)

ROZEKEN (*ook lachend*). 'K zal 't doen; 'k beloof het ou.

EERSTE BUURVROUW. Hoevele verdient hij ginter al?

ROZEKEN. Tsjestig frank in de weeke.

EERSTE BUURVROUW. O!... da is veele! O gij zij gelukkig zilde! Gij zil rijke zijn! En wij die hier in d'oarmoe blijve zitten!...

EERSTE LANDVERHUIZER. Hawel? goa mee ons mee.

EERSTE BUURVROUW. En mijne veint?

TWEEDE LANDVERHUIZER. Loat hem zitten! (*Algemeen gelach.*)

MOEDER. 'T 'n es gie woar jong, 'n loat gij hem nie zitten, blijf gij hier, zeu lank of da g'r an de kost keun komen.

VADER. 't Es mij de kost: pap en eirdappels! Buufstikken zillen we ginter eten, zeuvele of da we willen. Joa joa, buufstikken, nondedzju! buufstikken! En bovendien gien kleine, moar firme gruete. Keirels comme ça... nondedjiè! (*Gelach.*)

GROOTMOEDER. In 't joar 48, 't joar van d'eirdappelploage 'n aten de meinschen nie anders of roapen.

VADER. Moeder zit al weer in den ouën tijd.

GROOTMOEDER. En z'n hân nog nie amoal roapen, want d'oarme meinschen 'n mochten ze van 't land nie hoalen of ze wierden deur de boeren en de sandurms mee stienen en mee soavels wiggejaagd. D'oarme meinschen lagen van den honger op stroate te stirven.

EERSTE LANDVERHUIZER. Heul 't dorp zal eindigen mee wig te goan. Heul 't dorp. Al d'oarme meinschen.

EERSTE BURGER (*met nieuwsgierig gezicht binnenkomend*). Es 'r gien belet? Meugen we ne kier kome kijken?

VADER. Joa joa g', kom moar binnen.

EERSTE BURGER. Hààà!... Zeu 't es toch woar da g'amoal wiggaat?

EERSTE LANDVERHUIZER. Joa joa 't, 't es zeker woar.

TWEEDE BURGER. En zeu verre!... Hààà!... zij-je gulder toch nie schouw van die reize, en al da woater, en da scheep!

GUUST. Zoên we wel; 't zijn d'r al zeuvele noartoe.

EERSTE BURGER. Hààà!... Ge moet toch couroage hên, zilde! Ge moet toch couroage hên!

ZOTTE WANNE (*aan de deur*). O, meinschen, o meinschen! Wa goa-e gulder doen?

ALLEN. Ha! Wanne! Zotte Wanne!

ZOTTE WANNE. En al die kleine kinderkes! En al die scheune jonge meiskes die 't mannevolk zeu geiren zien. O die schoapkes! O die oarme schoapkes (*Algemeen gelach.*) 'K zal nen Onze Voader en 'n Wees Gegroet veur ulder lezen, omda ge toch nie 'n zoedt verongelukken.

EERSTE LANDVERHUIZER. Gee heur nen dreupel.

MOEDER. 'T'n es gie woar, ze zoe zat zijn. Gee heur liever 'n oalmoesse. (*Geeft haar iets.*) Neem, Wanne, doar es vijf cens.

ZOTTE WANNE. Merci mijn schoapkes, merci mijn kinderkes, merci mijn scheune meiskes. God bewoar ulder! 'K zal ne hiele poaternoster veur ulder lezen. (*Af.*)

BLINDE PIER (*Steunend op een stokje, aan de deur, met iemand die hem leidt. Tranerige stem*):

Onze Voader die in de Hemelen zijt
Geheiligd zij uw naam
Ons toekome uw Rijk
Geeft ons heden ons dagelijks brood
enz. enz. (*Hij bidt door.*)

ROZEKEN. 't Es blende Pier. Moeder gee hem euk watte. Wacht, 'k hê hier zelve nog een kluite. (*Geeft hem iets.*) Neem, Pier, en stel het al wel, jongen.

BLINDE PIER (*zijn gebed onderbrekend*). Ge zij bedankt. God zal 't ou leunen. God bewoare ou dat ge noei nie blend 'n wordt. (*Met zijn leidsman af.*)

TWEEDE LANDVERHUIZER (*met de flesch in de hoogte*). Ala, we goan nog eentje pakken.

(*zingend*) En we gaan nog eentje pakken
Boemlala! Boemlala! } *Bis.*

AL DE LANDVERHUIZERS (*zingend*):

Napoléon! Napoléon!
'n flassche zonder bomdebomdebom
Napoléon! Napoléon!
'n flassche zonder bom!
Waar kunnen wij ook beter zijn?
Waar kunnen wij ook beter zijn
Dan bij onz' goede vrienden?
Laat ons schenken
Laat ons drinken
En laat ons vroolijk zijn!
Hoerah! Hoerah! Hoerah!
Vivan Amerika!...

DE BUURMAN (*vlug binnenkomend*). Menier den bùrgemiester kom t doar, mee menier de paster! (*Schièlijke stilte. Enkelen staan op.*)

VADER. Hawel, 't es het goed. Ze meugen zij binnenkomen. Da es hier den bùrgemiesters huis en 'k zal hem mee ienen de sleuter afgeven.

TWEEDE LANDVERHUIZER (*spottend*). Hij kom meschien kijken of da ge zijn huis nie mee 'n pakt noar Amerika. (*Kort gelach.*) (*Pastoor en Burgemeester komen glimlachend binnen.*)

PASTOOR (*vriendelijk*). De goên dag, meinschen, de goên dag.

ALLEN. Dag menier de paster, en menier den bùrgemiester.

BURGEMEESTER. Elk ne goên dag.

PASTOOR. We komen ulder nog ne kier bezoeken, ier da ge wig goat.

VADER. Ge doe gulder wel, menier de paster, en menier den bùrgemiester. 'K zoe zeggen: zet ulder watte, moar we'n hên gien stoelen mier. (*Wijst naar een koffer.*) Wilt 'n beetsen op die koeffer zitten, menier de paster, of menier den bùrgemiester?

PASTOOR. Nie nie, merci, 'n geeft ulder gien moeite. We zillen wel blijve stoan.

MOEDER. Lijk of ge wilt, menier de paster en menier den bùrgemiester. (*Tot burgemeester.*) Wilt-e gij soms de sleuter van 't huis meenemen, menier den bùrgemiester?

BURGEMEESTER. Joa ik, binst da 'k hier toch ben. G'n moet hem dan nie achterzenden. (*Rondkijkend.*) Doar 'n es toch gien schendijng an 't huis? Gien dijngen uitgebroken die moeten blijven?...

MOEDER. Ha moar wa peist-e toch, menier den bùrgemiester!

BURGEMEESTER. Joa joa moar, 'k wee ik wel dat-e gulder da nie espres 'n zoedt doen. Moar ne meinsch zoe hem keune missen, e-woar?

VADER. Ge meug gerust zijn, menier den bùrgemiester; ge zilt ou huis weere vinden lijk of ge 't ons verpacht hêt.

PASTOOR (*tot vader*). En ge hêt 'r moed op, voader, om noar Amerika te goan?

VADER. Joa ik zilde, menier de paster, 'k hê d'r zeker moed op.

PASTOOR (*tot moeder*). En gij euk, moeder?

MOEDER. Ik zoe liever in mijn land blijven, menier de paster; moar wa moe ne meinsch doen, e-woar? os g'an de kost nie mier 'n komt?

PHILOMENE. Och hiere ik euk, zilde; 'k zoe veel liever hier blijven.

PASTOOR (*ziet hoofdschuddend Philomene aan*). Hm!... (*tot

Rozeken) En gij, jonge dochter, goat er noartoe om te... (*met nadruk*) treiwen, e-woar?

ROZEKEN. Joa ik, menier de paster; Florimond zal mij ginter afwachten.

PASTOOR (*tot grootmoeder. Klopt haar gemoedelijk op den schouder*). En gruetmoeder goa euk mee, ne-woar? Zij-je nie schouw van de zee, gruetmoeder Rensken?

GROOTMOEDER (*gejaagd opstaande*). Wa b'lieft er ou, menier de paster?

PASTOOR (*doet haar weer zitten*). Blijf moar zitten, gruetmoeder. (*Harder sprekend.*) Of da ge nie schouw 'n zijt van de zee, vroag ik ou?

GROOTMOEDER (*hoofdschuddend*). 'K 'n wee 'k nie wat dat da es, menier de paster. 'K 'n hê ik da noeit gezien.

PASTOOR. 't Es ne gruete plas woater, moederken. (*Grootmoeder schudt het hoofd.*) Joa joa. (*Tot de landverhuizers.*) En gulder goat euk allemoal wig, hé? Allemoal ulder land, ulder scheun Vloanderland verloaten, hè? Ja ja ja.

EERSTE LANDV. 't Es ginter goed en hier 'n deug het niet, menier de paster.

TWEEDE LANDV. (*maakt het gebaar of hij met zijn wijsvinger eten naar binnen werkte*). W'n krijgen hier nie genoeg mier van den dienen, menier de paster.

BURGEMEESTER (*wijst naar de jeneverflesch en maakt dan een gebaar met de hand alsof hij dronk*). Moar 'k zie da ge toch nog altijd van den dienen krijgt. (*Spotgelach van pastoor en burgemeester.*)

DERDE LANDV. Weinig, menier de burgemiester. Veel min of da ge misschien 'n peist.

PASTOOR (*eensklaps ernstig*). Meinschen, gij zij allemoal mijn parochioanen, en 'k'n wil ulder noar Amerika nie loate vertrekken, zonder iest nog ne kier 'n loaste serieus woord mee ulder te spreken. Ge verloat ulder land en da recht hêt-e, al vind ik het euk jammer da g'hier nie 'n blijft. Want zie ne kier: Wie zal d'r 't wirk hier doen os ge gulder amoal wiggaat? Hêt-e doar wel op gepeisd? (*Korte pauze.*)

BURGEMEESTER. 't Es nou al heul moeielijk, veur boeren en neirijngdoende meinschen, om wirkvolk te krijgen! Wa zal 't worden as ze den ienen achter den anderen noar Amerika goan?

PASTOOR (*plechtig-verwijtend*). Jaaa... wa zal 't worden! Nie nie, 't 'n es nie heul-de-gansch lijk of 't zijn moet dè g'azeu amoal

wiggoat. G'n volbrijngt uldere plicht niet als weirdige mannen en vreiwen van ulder voaderland. Moar... 't leulijkste van al zoe nog zijn as ge moest probeeren van nog mier landgeneuten tot navolgijnge van ulder veurbeeld uit te lokken. 't Es spijtig, 't es heul spijtig da ge nie al gedoan 'n hêt wat da ge kost om hier te blijven. De weireld es slecht, de godsdienst wordt vervolgd. Peis moar op die verschrikkelijke dijngen die gebeurd zijn in Frankrijk, woar 'n goddeleus gouvernement al die ongelukkige dutsen van poaters en nonnen uit het land verjoagd hêt!... Aáah!... w' hên al onz' krachten neudig om 't geleuve te verdedigen! (*Tot vader.*) Es 't almets nie 'n beetsen ou schuld, voader Balcoan, os g'hier van oarmoe wiggedreven wordt? Hêt-e wel altijd christelijk geleefd? Hêt-e noei gedronken? Noeit ou zoaken nie verniglezjeerd? Hêt-e wel altijd gelet op 't gedrag van ou kinders? Hê ouë zeune Guust noei zat geleupen? En es 't nie 'n beetsen ou schuld, de schuld van ou slecht voaderlijk toezicht dat (*wijst naar Philomene die beschaamd haar hoofd bukt*) dat ou twiede dochter 'n onwettig kind hêt? (*Wijst naar grootmoeder.*) En kijk ne kier noar die ouë sleure van ou moeder? Es 't niet droevig da ze zij op heuren ouderdom heur land nog moe verloaten? Spijt het ou nou niet da ge nie wa gespoard 'n hêt om heur ne gelukkigen ouën dag te bezurgen?

VADER (*deemoedig*). De tijen zijn slecht en de pachten zijn heuge, menier de paster. W'hên veel tegenspoed en ongelukken g'had.

PASTOOR (*hoofdschuddend*). De tijen 'n zijn nou niet slechter dan over 50 joar, moar de meinschen vertéiren te veel geld, dâ es d' eurzoake van den ondergank. Hààà!... 't Geld! Altijd altijd 't geld!... 't Geld hê miljoenen en miljoenen meinschen in 't verdirf gebracht, en de meinschen zijn de woorden van Christus vergeten: Zoalig zijn degene die oarm van giest zijn, want het rijk der Hemelen beheurt hun toe.

(*Tot allen*). Niettemin weinsch ik ulder veurspoed en geluk in 't nieuwe leven da ge te gemoet goat; moarrr... 'n peist toch niet dat 't geld, da ge ginter in Amerika goat zoeken, ulder 't gruetste geluk in de weireld zal brijngen. Geld 'n es moar goed os g'r goe gebruik van moakt. Peis veural op ulder ziele, beminde parochioanen! In 't land woar da g' ulder goat vestigen zijn de vijanden van 't woar geleuf ontelboar. Ketters, schismatieken, joden, protestanten; verdorven, onzedelijke schepsels, die den noame van meinschen nie mier 'n verdienen, joa, monsters onder meinschelijke gedoante

(*met nadruk*) Mormonen genoemd, die tot twie en dreiё en zelfs tot vier wijven hên!.,.

MOEDER (*verschrikt*). Ha moar Hiere toch!

PASTOOR. 't Krioelt er van. Vlucht ulder gezelschap. Blijft woare, geleuvige, katholieke christenen. Beloof mij da g' uldere godsdienst noeit 'n zilt verleuchenen, en os ge ginter rijke wordt, da ge d' oarme parochioanen van ulder geboortedorp nie 'n zilt vergeten.

ENKELE STEMMEN. We beloven 't ou, menier de paster.

PASTOOR. Allemoal. Ge moe 't mij allemoal beloven.

ALLEN (*met nadruk*). We beloven 't ou, menier de paster.

PASTOOR. Beloof mij da g' iets zilt doen veur de oarme kirke van ulder dorp, zeu gauw of da ge keunt.

ENKELE STEMMEN. We beloven 't ou, menier de paster.

PASTOOR. Allemoal. Ge moe 't mij nog ne kier allemoal beloven.

ALLEN (*met nadruk*). We beloven 't ou, menier de paster.

PASTOOR. Onz' oarme kirke es 'n veurwirp van spot veur al de vrendelijngen die hier komen. Menier den bùrgemiester hê d'r veuren gedoan (*goedkeurend hoofdgeknik van den burgemeester*) wat dat hij kon, moar de gemiente es euk oarm en d'r es zeuvele te doen. Onzen toren stoa op 't invallen, de communiebank es te kurt en te kleine, de mantel van Onze Lieve Vreiwe es versleten, en onzen orgel 'n speelt hoast nie anders mier as valsche noten. Beloof mij da ge iets zilt bijdroagen om dien droevigen, schandelijken toestand t' helpen verbeteren zeu gauw of da ge keunt.

ALLEN (*met nadruk*). We beloven 't!

PASTOOR. Loat ons doar 'n gebed op zeggen, alseuk op ulder veurspoedige reize en gelukkig leven. Zeg mij noar. (*Knielt op een koffer, maakt een kruis en bidt plechtig, met gevouwen handen:*)

Onze Vader die in de Hemelen zijt
Geheiligd zij uw naam...

ALLEN (*neergeknield, met gevouwen handen en gebogen of ontbloote hoofden*): Onze Vader die in de Hemelen zijt
Geheiligd zij uw naam...

PASTOOR. Ons toekome uw Rijk

ALLEN. Ons toekome uw Rijk

(*Grootmoeder's stem galmt boven al andere uit. De andere stemmen galmen verward en stotterend door elkaar.*)

PASTOOR. Uw wil geschiede op Aarde als in den Hemel.

ALLEN. Uw wil geschiede op Aarde als in den Hemel.

PASTOOR. Geef ons heden ons dagelijks brood
En vergeef ons onze schulden
ALLEN. Geef ons heden ons dagelijks brood
En vergeef ons onze schulden
PASTOOR. Gelijk wij vergeven onze schuldenaren.
ALLEN. Gelijk wij vergeven onze schuldenaren.
PASTOOR. Leid ons niet in bekoring
Maar verlos ons van alle kwaad,
Amen.
ALLEN. Leid ons niet in bekoring
Maar verlos ons van alle kwaad,
Amen.

(*Enkele vrouwen snikken in stilte.*)

PASTOOR. Wees gegroet, Maria vol van gratie,
De Heer is met u.
ALLEN. Wees gegroet, Maria vol van gratie,
De Heer is met u.
PASTOOR. Gebenedijd zijt gij onder alle vrouwen
En gebenedijd is de vrucht uws lichaams: Jezus.
ALLEN. Gebenedijd zijt gij onder alle vrouwen
En gebenedijd is de vrucht uws lichaams: Jezus.
PASTOOR. Heilige Maria Moeder Gods, bidt voor ons arme
Zondaars. Nu en in de uur onzer dood. Amen.
ALLEN. Heilige Maria Moeder Gods, bidt voor ons arme
Zondaars. Nu en in de uur onzer dood. Amen.

PASTOOR (*maakt zijn kruis en staat op*). In den naam des Vaders,... en des Zoons,... en des Heiligen Geestes. Amen.

(*Geratel van een rijtuig achter 't scherm.*)

ALLEN (*hun kruis makend en opstaande*). Naam des Vaders, s' Zoons, 's Heiligen Geestes amen.

DE VOERMAN (*komt in 't deurgat staan, met zijn zweep in de hand*). Alo, jongens, os ge geried zijt...

ENKELE STEMMEN. We zijn geried. (*Voerman af. Allen tillen koffers, pakken, gereedschap, enz. op armen en schouders en brengen het buiten. Gejoel van menigte achter 't scherm.*)

VADER (*tot grootmoeder*). Kom, moeder, 'k zal ou helpen; gij moet iest op de woagen. (*Grootmoeder staat op.*) Rozeken, helpt euk ne kier 'n beetsen.

(*Talrijke nieuwsgierigen verschijnen buiten achter de raampjes.*)

PASTOOR (*tot grootmoeder*). Kom, gruetmoeder Rensken, 'k zal ou mijne zegen geven. (*Hij zegent haar met de hand.*)

GROOTMOEDER (*met bibberende stem*). 't Es lank gelêen da... da...

PASTOOR. Wat zegt-e, gruetmoeder?

GROOTMOEDER. Da mijn moeder mij veur de loaste kier 'n kruiske gegeên hêt. 't Was... op heur stirfbedde... (*Zij weent.*)

ROZEKEN (*troostend*). Joa moar doar 'n spreken we nou nie van, gruetmoeder. We goan nou noar Amerika.

(*Sukkelend geraakt grootmoeder tusschen vader en Rozeken buiten.*)

EEN VROUWESTEM BUITEN. Och Hiere kijk toch ne kier! die ouwe sleure die euk nog mee goat!

DE LANDVERHUIZERS. Vivan Amerika! Vivan Amerika! (*Zingend met begeleiding van de harmonica:*)

Waar kunnen wij ook beter zijn
enz. enz.

(*Vader en Rozeken weer binnen. Zij scharrelen met behulp van Guust en moeder het laatste bij elkaar. Al de anderen, behalve burgemeester, pastoor, Zieneken, Liesken en Bruuntje, die zich met zijn hondje en zijn vogelkooien achter den hoek van den schoorsteen gaat verbergen, dringen juichend en zingend naar buiten in het gejoel der nieuwsgierige menigte die vóór deur en vensters staat.*)

ZIENEKEN (*tot Liesken*). Ala Liesken, stel het al wel, zilde, en alle moanden schrijven e-woar?

LIESKEN. Joa ik, 'k belove 't ou Zieneken. De goe reize zilde, en ge moet zien da ge mij altijd antwoordt op mijn brieven.

ZIENEKEN. Joa ik. Van as-e we ginter angekome zijn zal ik ou ne langen brief schrijven. (*Zij zoenen zacht elkaar, en beiden af. Luid opstijgend gezang der landverhuizers.*)

BURGEMEESTER (*hoofdschuddend tot de pastoor*). Dat es 'n leven e-woar, menier de paster.

PASTOOR. 't Es curieus! Altijd moar leute moaken! àltijd moar leute, 't zij dat 't te passe komt of niet. Gien zurgen, op gien toekomste peizen.

(*Guust en Rozeken met de laatste pakken af.*)

VADER (*tot moeder, rondkijkend*). We zijn d'r, geleuf ik. W'hên 't al.

MOEDER. 'K 'n zie 'k toch niets mier.

VADER (*den burgemeester een sleutel aanreikend*). Kijk, menier den bùrgemiester, hier es de sleuter van ou huis. (*Reikt hem de hand.*) Stel het al wel, en de gezondheid.

BURGEMEESTER. Merci, Balcoan, en vreiwe (*geeft moeder ook de hand*) de goe reize, en veel geluk.

VADER (*tot de pastoor*). Menier de paster...

PASTOOR. Alo, Balcoan, en vreiwe, de goe reize zilde, en 'n vergeet ulder belofte niet.

VADER en MOEDER (*samen*). Ge meug gerust zijn, menier de paster.

ROZEKEN (*van buiten*). Moeder! voader!...

VADER. Joa joa, we komen.

ROZEKEN (*in 't deurgat*). Voader en moeder, woar és onzen Bruun toch! Hij 'n es hij op den woagen niet en we moeten veurt.

VADER. Es hij op de woagen niet!

ROZEKEN. Ha bah nien hij, hij 'n es er niet. (*Roept naar buiten*) Bruun! Bruun! woar zit-e dan? We moeten veurt!

MOEDER. Hij es hij zeker zijnen hond aan Feelke Verploatse goan geven. (*Roept ook naar buiten.*) Ala toe, Bruun, waar blijft-e dan?

VADER (*ontdekt Bruuntje achter den schoorsteen*). Ha nondedzju! hij zit hier achter de scheiwe. (*Vertoornd tot Bruuntje.*) Zij-je zot dan, jongen, of zij-e deuf geworden! Heurt-e niet da we wig goan dan! Ha nondedomme! Hij zit doar woarachtig nog mee zijnen hond en mee zijn veugels.

BRUUNTJE (*schreiend uit zijn schuilhoek komend met zijn hondje in de armen en zijn drie vogelkooien over rug en schouders*). Voader,... moeder,... loat het mij meepakken.

VADER (*verontwaardigd*). Watte! dien hond! Wilt hem e kier sebiet aan Feel goan geên. (*tot Rozeken*) Rozeken, roept-e kier Feel, dat er hij seffens omme komt.

ROZEKEN (*roept op straat*). Feelken! Feelken? Ala toe, hoast ou watte! Ge moet om den hond komen! (*Hevig gesnik van Bruuntje.*)

MOEDER (*boos. Tot Bruuntje*). Ha gie leulijke loeder die ge zijt ge zoedt gij ons zonder ou loate wiggoan geleuf ik om bij die smeirigen hond te blijven! Es 't nog nie genoeg da w'ou ou veugels loaten? (*Tot pastoor en burgemeester.*) Ha ge meug mij woar geleuven, menier de paster en menier den bùrgemiester, 'k stoa compleet van altroassie op mijn bienen te beven. 'K miende dat er hem 'n ongeluk overgekomen was.

PASTOOR en BURGEMEESTER (*lachend samen*). Ha! da es de moeite weird!

PASTOOR (*tot burgemeester*). 't Es toch curieus hè, mee dat volk.

BURGEMEESTER (*hoofdschuddend*). Oo!...

STEMMEN BUITEN. Ala toe, verdeeke, hoast ulder watte! We goan den trein mankeeren! (*Bruuntje snikt al door. Gejoel en zang buiten.*)

FEELKEN. Es 't te wille van den hond?

MOEDER (*ongeduldig*). Joa joa 't, 't es van eigen te wille van den hond. Ge woar zeker mee mallekoar afgesproken van d'r nie omme te komen. (*Tot Bruuntje*) Ala toe, 'n beetse rap, gee hem hier.

BRUUNTJE (*snikkend zijn hondje streelend*). Siesken,... Siesken... (*Moeder neemt het hem ruw uit de armen en geeft het aan Feelken.*)

MOEDER. Ala toe toe, al da beslag niet.

FEELKEN. 'n Schriem nie, Bruuntsjen, 'k zal d'r heul goe veure zurgen, en os ge weere komt zal 't ik ou seffens weeromme brijngen. (*Af met het hondje.*)

VADER (*duwt Bruuntje met zijn vogelkooien voort*). Ala veuruit! snotneuze! lanterfanter!

(*Bruuntje hevig snikkend met zijn vogelkooien af.*)

STEMMEN BUITEN. Vivan Amerika! Vivan Amerika!

EENE STEM (*zingend*):

Adzju! adzju! zeu zeg ik aan al de jonkheid!
Adzju! adzju! zeu zeg ik aan vele rijken!
Adzju! adzju aan mijn lief Belzeland.

(*Gejoel en kreten, geratel van rijtuig.*)

ALLEN (*in het aftrekkend geratel van 't rijtuig en het gejoel der menigte zingend*):

Waar kunnen wij ook beter zijn
Waar kunnen wij ook beter zijn
Dan bij onze goede vrienden?
enz. enz.

(*Langzaam sterft het gezang weg.*)

PASTOOR. Allo! ze zijn wig, zilde. D'r zal ruste komen op 't dorp.

BURGEMEESTER (*hoofdschuddend*). O, 't es toch zuik 'n dijngen mee da oarm volk! Ne meinsch helpt ze, zeuveel of da ge keunt, mee road en doad, moar 't es amoal lijk boter aan de galge; dat 'n gee nieverst om, gien zurge, gien dankboarheid, gien beleefdheid, niets... (*Kijkt om zich heen*) Zie me dat hier liggen. 't Es lijk ne koestal zeu vuil. (*Op veranderden toon*) We goan wij zeker euk wig! menier de paster?

PASTOOR. O joa w' e-woar. W'hên wij hier onze plicht gedoan.

BURGEMEESTER (*aanmoedigend glimlachend*). Zeg,... 'k hê doar

van den uchtijnk 'n gedielte van mijne wijnkelder, da al 10 joar toegemesteld was, doen openbreken. Hê-je gien goest om e-kier te kome kijken?

PASTOOR (*glimlachend*). Kijken?...

BURGEMEESTER. En ne kier proeven, natuurlijk.

PASTOOR (*heimelijk*). Wa es 't?

BURGEM. (*als boven*). Richebourg 78.

PASTOOR. Psss!...

BURGEM. Goa-je mee?

PASTOOR. Joa ik zilde.

BURGEM. (*presenteert zijn sigarenkoker*). 'n Sigaarken opsteken?

PASTOOR. Bah joa. Woarom niet?

(*De burgemeester geeft hem vuur en hij steekt aan, genoeglijk smakkend. Dan geeft de pastoor op zijn beurt vuur van zijn sigaar aan den burgemeester.*)

BURGEM. (*laat de pastoor door*). As 't ou belieft, menier de paster.

(*Hij volgt den priester naar buiten, en sluit met den sleutel de deur waarvan men 't slot hoort knakken. Gezellig pratend en dampend gaan ze samen langs het rechter raampje voorbij, en langzaam daalt het gordijn op het leege tooneel.*)

Einde van het Eerste Tafereel.

TWEEDE TAFEREEL.

Op zee.

Het tusschendek der stoomboot. In 't midden een langwerpige tafel met houten banken er omheen. Rechts en links, en in den achtergrond, de slaaphokken, met stroozakken plat op den grond. Midden in den achtergrond een houten trap, die naar het bovendek leidt. Door de opening van het trapluik ziet men een schoorsteen, een mast met touwen, en een hangende reddingsboot. Af en toe loopen wandelaars, dames, heeren, landverhuizers in pittoreske plunje, en ook bedienden van het schip vóór die opening heen en weer.

Bij het ophalen van 't gordijn zitten enkele landverhuizers pratend om de tafel. Anderen loopen heen en weer. Grootmoeder ligt links en Rozeken rechts in hun slaaphok op een stroozak. Philomene voedt

haar kind, aan den linkerhoek der tafel gezeten. Bruuntje's vogelkooien hangen aan een balk.

EERSTE LANDVERHUIZER (*tot tweede*). Da we nou nen dreupel hân, hè?

TWEEDE LANDV. (*neerslachtig*) Ge keunt er gij nog omme lachen geleuf ik.

EERSTE LANDV. Lachen of schriemen, we zitten d'r nou op en we moeten d'r deure. 'T es t' hopen dat 't ginter beter zal zijn. (*Luchtig*) Och, doaromme nie getreurd. Zie, ik zoe nog gemakkelijk keunen 'n liedje zijngen. (*Neemt de harmonica en begint te neuriën:*)

Waar kunnen wij ook beter zijn
Waar..,

MOEDER. Och Hiere schiedt er toch uit, 't es veel te triestig. (*Eerste landv. houdt op.*)

DERDE LANDV. (*klagend*). Hâ 'k 't geweten! Ho!... ha 'k 't moar geweten! Wa zoe 'k in mijn landeke gebleven zijn.

VIERDE LANDV. Twie vijngers van mijn rechterhand zoe 'k geên om weer in Belzeland te zijn! En noei mier kloagen, al hâ ik nog wel tien kiers mier oarmoe of da 'k er g'had 'n hè!

MOEDER (*klagend*). 't Zijn toch zuik 'n gelukkege meinschen die in ulder land meugen blijven! Och Hiere 't zijn toch zuik 'n gelukkige meinschen!

PHILOMENE. O, da es nou zeker scheun in Vloanderen! Da moe nou volop den tijd zijn dat de kerseloars bloeien, en da kan toch zeu goe rieken.

BRUUNTJE. 't Es den tijd dat de miezekes beginnen te brôen. Den dag ier da we wiggegoan zijn wist er Feelke Verploatse eentje weunen mee zeven eiers.

ZIENEKEN. Mee zes eiers, hê Lieske mij gezeid.

BRUUNTJE. 'T 'n es gie woar, 't hâ d'r zeven.

MOEDER. Joa joa, gìsteren over 'n joar dee Zieneken heur ieste communie. En nou amoal zeu verre wig, en al de woater rondom ons.

PHILOMENE. Oo!... d' ieste communie van de meiskes, da zoe 'k toch nog ne kier wille zien! Al die witte moadekes mee ulder scheune voolen en uldere kirkeboek in d' hand! En d' ijngelkes mee ulder gauwen vleeren die ze noar de communiebank brijngen! O, en de knechtejongentjes zijn almets toch euk zeu scheune, azeu heul-de-gansch in 't zwart, mee verlakte schoentjes, en ronde

hoedjes en witte kroagskes!... Ginter in Amerika 'n doen ze zij zeker ulder ieste communie niet?

ZIENEKEN. Lieske Verploatse was de scheunste van al d' ieste communiekanten, passeerde joare.

GROOTMOEDER. De ketters,... de dieë 'n doen ulder ieste communie niet. 'K 'n hê d'r noeit van mijn leven moar ienen gekend, die heule doagen vloekte en noar kirk of kluis 'n gijng... Hij 'n es nie oud geworden.

PHILOMENE (*droevig*). O,... 'k weinsche da 'k toch nog ne kier 't klokske van ons kirke mocht heuren. 't Es almets percies lijk of ik het heurde kleppen veur de messe, en da pak mij compleet an de keele, en as ik tons wakker worde lig ik in mijn bedde te schriemen.

GUUST (*komt langs de trap beneden*). Woarom 'n komt-e nie boven? 'T es zuik 'n scheun weere. (*Lachend*) 'K zoe mij deud lachen om voader. Hij stoa doar weere boven te parlesanten tegen al die vrende luizen, en 't 'n es gien ienen die d'r 'n woord van verstoat.

MOEDER (*boos*). O dien dwoaze loeder, es hij doar weerom al an 't zieveren! Hij klapt zeker stanvastig zijnen neuze veurbij?

GUUST. Doar 'n es moar ienen bij die van al zijn getoater wa verstoat. Ge weet wel, die Vloamijnk doar, die al zeu lank in Amerika weunt.

MOEDER (*wantrouwig*). Joa,... da ziet er ne valschoard uit; 'k 'n zoe hem nie vertreiwen.

EERSTE LANDV. Ik euk niet; 't es ne loensche piketter.

GUUST. O, hij 'n kan hij doar al nie veel kwoad mee doen, moar 't es onneuzel van doar azeu te stoan zieveren. (*tot Rozeken*) Hoe goat 't mee ou? Es 't nog nie 'n beetse beter?

ROZEKEN (*diep gedrukt, met zwakke stem*). Nien 't; 'k 'n kan giene wig. O,... da rollen en da sloan van 't scheep, en die stank hier, en die slechte kost die we moeten eten, en al die vuiligheid!... Pouah! mijn herte kiert er van omme.

GUUST. Hê de garçon ou vandoage nog nie wa gebracht? (*ondeugend plagend*) Joa... 'k geleuve dat hij ou 'n beetse geiren ziet. 't Es wel da Florimond hier nie 'n es. Hij zoe sjaloesch zijn!

ROZEKEN (*nurksch*). Da es zijn affeiren, ziet-ie hij mij geiren. Da moet hij weten. 'K 'n zit-e 'k ik mee hem nie in. 't Ienigste da 'k vroag es hier zeu gauwe meugelijk wig te zijn, uit da smeirig hol.

GUUST. Hawèl, kom mee noar boven zeg ik ou, en ge zil genezen zijn. (*Tot allen.*) Da es e-kier oardig dat-e gulder zeu koppig zijt, en da ge mij nie 'n wilt geleuven. 'K zegge dat 't scheunste weere van de weireld es. (*Wijst naar boven.*) Kijk ne kier noar al de volk die doar wandelt.

(*Terwijl Guust deze laatste woorden uitspreekt slaat een golfslag over 't dek. Scherp geschreeuw en gegichel daarboven van wegvluchtende wandelaars. Straaltjes water komen langs de trappen naar beneen gesijpeld.*)

EERSTE LANDV. (*lachend*). Ha joa 't 't dijnke mij euk dat 't scheun weer es. De zee valt tot op onze kop.

GUUST. 't Es wel 't spreke weird veur 'n ijnkel boare die 'n beetsen oversloat. (*Boven op 't dek galmt luid een bel.*)

TWEEDE LANDV. Heurt! de belle van de slechte kost!

DE STEWARD (*daalt vlug de trappen af met een stapel blikken kroesen op den arm*). Alo, jongens, ge goat nog ne kier an de fricot liggen. (*Hij schikt de kroesen vlug op tafel.*)

DERDE LANDV. 't Es zeker weeromme vurt vliesch en gloazen eirdappels lijk gisteren?

VIERDE LANDV. De virkens 'n zoên 't bij ons nie willen eten.

STEWARD. Heur ne kier, meinschen, ik 'n hê 't nie gemoakt, zulle. Ik geef het ulder lijk of ik het zelf krijge. (*tot Rozeken aan wie hij heimelijk twee sinaasappels in de hand stopt*) Neem, da es veur ou, moar an d' ander nie zeggen, zulle. Hoe goat 't er mee?

ROZEKEN. Merci. Stillekes.

STEWARD. 'K zal ou t' oavend 'n beetse dessert mee brijngen van boven. (*Vlug langs de trap af.*)

VADER (*boven op den trap, tot iemand dien men niet ziet*). Yes sir, yes sir; toe van den oavend zilde. Yes sir, good bye. (*Komt lachend beneen.*)

MOEDER (*tot vader*). O gien dwoazerik! Tegen wie stond-e doar nou al weere te babbelen? Doar 'n es hier God noch ziele die ou kan verstoan.

VADER (*opgewonden*). Mij nie verstoan! Gij zijt er wel mee da ze mij nie 'n verstoan! 't Es euk ne Vloamijnk, moar die al lank in Amerika weunt. Hij 'n klapt bijkans gien Vloamsch mier. Moar ik spreek al firm goed Engelsch weet-ge? (*Schimpgelach van moeder en de landverhuizers.*) Dat 't gien woar 'n es! Yes sir, good bye, sir; how do you do! All right! and you! (*Toenemend gelach.*) 't Es

bovendien ne firmen broave veint; en... en hij kent Florimond, weet ge?... en en hij goa mee mee ons noar die plaatse... hoe hiet dat doar euk?... woar da Florimond weunt?

GUUST. Noar Rock Island?

VADER. Percies. Hij vroeg mij of da we ginter al geëngageerd woaren om te wirken, en ik hê hem gezeid van joa. 'K hê hem gezeid da we drei dolloars doags gijngen verdienen.

PHILOMENE. O gie leugenaere! (*Gelach.*)

VADER. O, dat 'n es moar wa klappen, e-woar, om den tijd te passeeren. Hij liegt hij euk. Hij zegt dat hij vier dolloars verdient. Zij liegen zij allemoal om te miest, doar boven. (*De Engelsche komt langs de trap beneden.*)

EERSTE LANDVERHUIZER. Hola! doar es weere die Engelsche, die ons wil bekieren. (*tot vader*) Ala Balcoan, aangezién dat-e nou toch zou goed Engelsch keunt, 'n moet er gij moar tegen spreken.

VADER. Joa moar gie vuilkleut!...

DE ENGELSCHE. Goed dag, menschen, hoe gaat het met u? IJk kom u nog eens spreken.

EENIGE STEMMEN. Goên dag, ieffreiwe.

MOEDER. Och Hiere, 't goa het azeu stillekes, ieffreiwe.

ENGELSCHE. IJs de eten nog altijd slecht?

MOEDER. Bah joa 't, ieffreiwe. We spraken d'r doar zjuust van. 't Es almets te slecht om an de biesten te geên.

PHILOMENE. 't Es 'n schande, ieffreiwe, wat da z' ons hier geven. 'K 'n krijge zelfs gien beetse melk mier veur mijn kind.

ROZEKEN (*klagenden toon*). 'K ben d'r ziek van, ieffreiwe. 'K 'n kan op mijn bienen nie mier stoan van fleiwte.

ENGELSCHE. Ooh! ijk geloof het wel. IJk zal zorgen dat gij beter eten krijgt als gij maar naar mij wijlt luisteren. (*Algemeene stilte.*) Wijlt gij doen wat ijk verlang, dan zult gij allen veel gelukkiger zijn? (*Algemeene stilte.*)

MOEDER. Ha moar wa zoên we moeten doen, ieffreiwe?

ENGELSCHE. Gij zoudt moeten protestanten worden. (*Algemeene stilte.*)

VADER. Protestanten?... wa... wa zijn dat, ieffreiwe.

ENGELSCHE. Dat zijn de vijanden der katholieken.

MOEDER (*droevig*). Ha moar, ieffreiwe, we zijn wij katholieken: goeje, geleuvige, godvruchtige katholieken.

GROOTMOEDER. Gien ketters, gien geuzen, we lezen ier da w' an toafel goan.

ENGELSCHE. Oàh, dat weet ik wel, moar gij moet protestanten worden om gelukkig te zijn.

MOEDER. Ha moar ieffreiwe toch!

VADER (*krabt in zijn haar*). Verdeeke da es 'n dijngen! W'n wete wij zelfs nie wat dat da es.

ENGELSCHE. IJk zal het u zeggen en ijk zal u helpen. Gij kent niet de ware God en ijk ken hem wel.

MOEDER. Aa moar iefer toch!

ENGELSCHE. Oah yes, zoo moet het gaan. Beloof mij dat gij wijlt protestanten worden en ijk zal direkt voor u zorgen.

VADER. Ha moar, ieffreiwe, w'n keunen of w'n meugen wij da niet doen. W'hên nog veur da we vertrokken an menier de paster beloofd da w'altijd getreiwe en godvruchtige katholieken zoên gebleve zijn.

ENGELSCHE. Uwe pastor weet niet wat de ware God is. Beloof mij nu direct dat ge wilt protestanten worden.

EERSTE LANDV. (*tot de anderen*). Wille we 't moar doen? Wa reschieren-we doaraan? De paster 'n zal da toch nie weten.

ENGELSCHE. O, ja maar, de pastor moet dat weten. Zoodra gij protestant geworden zijt, schrijf ijk hem dat hij u uit de katholieke kerk moet schrappen.

VADER (*krabt in zijn haar*). O joa moar joa moar, Sakerdeeke!... (*tot moeder*) 't Denke mij da we doar nie 'n meugen an beginnen zilde! Doar zoên we te veel vuil keune mee vangen!

MOEDER (*angstig*). O nie nie zilde! Op die manier 'n meugen we zeker niet. Zie-je gij ons loater meschien weer op 't dorp komen. 't Zoe wa zijn! Ze zoên mee stienen achter ons smijten.

TWEEDE LANDV. (*tot derde*). Moar nondedzju wa zijn da, protestanten? Weet-e gij doar wa van?

DERDE LANDV. Ah zoe 'k wel. Da es al verre lijk de geuzen en de fra-messons, geleuve 'k ik... 'K geleuve 'k da ze zij almets theupe moete komen om te vloeken.

ENGELSCHE (*tot Philomene*). Wijlt gij het doen? en ook uw kind?

PHILOMENE (*verschrikt*). O neen ik, ieffreiwe. 'K 'n durve nie, jonk. (*Streelt haar kind.*) Och Hiere nien ik zilde en da oarm schoapken die noar d' helle zoe gòan.

ENGELSCHE. De hel bestaat niet.

PHILOMENE. Joa joa, ieffreiwe, ge zeg gij da wel...

MOEDER. Nie nie, ieffreiwe, w'n goan onz' ziel an den duvel nie verkeupen.

ENGELSCHE. De duuvel bestaat niet.

MOEDER. Joa joa, ge zijt er wel mee, dat hij nie 'n bestoat. Ze zoên 't ons wijs moaken. Nie nie: goe verloren vele verloren; moar ziele verloren alles verloren.

ENGELSCHE. Gij kent dat niet en ijk ken het wel. (*tot Rozeken*) Wijlt gij het doen?

ROZEKEN. O, nien ik, ieffreiwe, 'k 'n durf euk niet; 't zoe ons te doanig schande gesproken worden, ginter.

ENGELSCHE (*tot Bruuntje*). Wijlt gij het doen? IJk zal u nieuwe schoone vogels geven.

BRUUNTJE (*tot moeder*). Wa es da, moeder? Wa moe ze zij hên?

MOEDER (*tot Engelsche*). Hij 'n verstoa hij nie wa da ge gij hem vroagt, ieffreiwe; moar hij 'n mag hij da toch euk niet doen, zilde. Ala, 't spijt het ons, moar...

ENGELSCHE (*tot grootmoeder*). Wijlt gij het doen?

(*Grootmoeder houdt zich of ze niet begrijpt.*)

MOEDER. Z'n heurt niet goed, ieffreiwe. Z'es 'n beetse deuf.

ENGELSCHE (*tot moeder*). Vraag gij het haar dan.

MOEDER (*tot grootmoeder*). Gruetmoeder, die iefer vroagt of dat-e gij protestant wilt worden.

GROOTMOEDER. Of dat 'k... wa zegt-e?

MOEDER (*luider*). Of dat ge protestant wil worden.

GROOTMOEDER (*hevig verschrikt*). Och Hier es da 'n protestante? Och Hiere jongens doe ze toch wiggaan! G'n meug toch ulder ziel an den duvel niet verkeupen! (*maakt bang een kruis*). Och Hier och God, we zillen allemoal noar d' helle goan!

MOEDER (*tot Engelsche*). Z'n durf zij euk niet, ieffreiwe. 't Spijt ons doanig, moar...

ENGELSCHE (*tot Zieneken*). Wijlt gij het doen?

ZIENEKEN. O nien ik zilde, ieffreiwe, en nog moar mijn ieste communie gedoan hên.

ENGELSCHE. Oah! dan kan ik u ook niet helpen. Gij kunt er u nog eens over bepeinzen. Good bye. (*Af.*)

MOEDER (*weenend*). Och Hiere da ès toch 'n dijngen! Wulder worden hier toch getormenteerd.

STEWARD (*vlug beneden komend met een groote kom*). Allo, jon-

gens, valt er moar an! (*Hij vult de kroezen met eten. Allen komen naar de tafel toe.*

VADER. 'K 'n zal nie wachten geleuf ik, want 'k zie ze vliegen. Nog liever slechte kost en mijn ziele dan goeje kost en gien ziele.

MOEDER (*tot grootmoeder, die zij helpt opstaan*). Kom, gruetmoeder, we gòan eten.

GROOTMOEDER. Watte!... onz' ziele verkeupen! Loat ons allemoal ne goejen Onze Voader lezen jongens. (*Zij maakt een kruis en gaat, halfluid gebeden prevelende, naar de tafel. Ook de anderen maken een kruis en doen een kort gebed.*)

EERSTE LANDV. Pouah! Alweere die smeirige stijnkende biestekost van gisteren. (*Gooit met walging zijn lepel weg.*)

STEWARD (*tot Rozeken, die hij haastig een stuk taart in de hand stopt*). Neem.

ROZEKEN. Merci. (*Steward haastig af.*)

TWEEDE LANDV. (*gooit ook met walging zijn lepel weg*). Whààà!... die biesten! die smeirige biesten!

EERSTE LANDV. En boven doar, in d' ieste klasse, smijten ze mee heul iemers scheun goe eten in de zie. 'K hê 't nondedzju gezien, nie langer of gisteren nog. 'n Heul kieken, nondedzju! 'n Kieken woar dat er nog gien halve vleere van gesneên 'n was! En ne rosbuuf, zeu gruet of mijn heufd, nondedzju! 'K hê 't ulder zien in 't woater smijten, mee mijn eigen eugen gezien, nondedzju! binst da we wulder hier van den honger liggen te craveeren.

VADER. Z'n keunen den overschot van d' ieste klasse nie rechveirdig verdielen zeggen ze, en bovendien 't zoe ulder te veel wirk geên; doarom smijten ze 't liever moar allemoal wig.

VIERDE LANDV. 't Es 'n schande! 'n schande!

MOEDER (*weenend*). 'K 'n kan da euk nie eten! 'K 'n kàn 't nie eten! 't Es te wrie slecht vandoage! Mijn herte kiert er van omme.

GUUST (*woedend opspringend*). 'K 'n kan 't goddome euk nie eten. (*Balt zijn vuisten.*) 'K zoe d'r compleet... (*Steward terug op.*) Nondedzju! garçon, hêt-ons nie wa anders. Dat 'n es nou toch gien meinschelijk eten mier! De zwijnen 'n zoên 't nie willen!

STEWARD. Meinschen, 'k 'n kan...

PHILOMENE (*schreiend*). Brijng mij te minsten 'n beetse melk veur mijn kind. (*Boos, met gillende stem.*) Moet da oarm schoap hier nou craveeren van den honger!

EERST LANDV. (*woedend opvliegend, met gebalde vuisten*). W'n zijn nondedzju toch gien biesten! Woarom 'n geven z' ons den overschot van d' ieste klasse niet, in ploatse van al da goe eten in de zee te smijten! (*Gooit met geweld zijn kroes tegen den grond.*) Verdome!...

STEWARD (*met een blik naar boven*). Ch...tt! Pas op! pas op! de kapitein es doar, mee den dokteur en de chef. Ze doen ulder doagelijksche ronde.

(*Plotselinge stilte, terwijl kapitein, dokter en chef naar beneden komen. Eerste landverhuizer raapt haastig zijn kroes weer op.*)

KAPITEIN (*met korte bruske stem*). Good day. Alles goed, hè! (*Kijkt langzaam rondgaande, over tafel waar allen in stilte weer probeeren te eten.*) Eten all right. (*Kijkt naar de slaapplaatsen.*) Ook het beddegoed in orde? Maar 'n beetje meer luchten, hè? Het ruikt hier niet goed. (*ziet Rozeken*) 'n Beetje ziek, hm? Zeeziek? (*Tot dokter*) Nothing, hè?

DOKTER (*hoofdschuddend*). Nee, niets, kapitein, heelemaal niets.

KAPITEIN (*tot Rozeken*). 'n Paar dagen vasten, hè! Alles weer in orde. (*Ziet de vlek van het gemorste eten op den grond. Met gefronste wenkbrauwen tot eerste landverhuizer.*) Niet morsen met het eten, hm? Netjes weer opdrogen. (*Gaat langzaam, rechts en links inspecteerend met dokter en chef naar de trap.*) Allo, good day.

EERSTE LANDV. (*opstaande; met bedeesde stem en houding*). Menier de kapetein as 't ou belieft, zoe 'k ou nie 'n woordeke meuge spreken?

KAPITEIN (*keert zich barsch om*). Wat is er?

EERSTE LANDV. Menier de kapetein, as 't ou belieft, zoe 't toch nie meugelijk zijn van ons 'n beetsen beter eten te geên? We 'n kéúnen die slechte kost nie mier eten, menier de kapetein. Dat 'n es gien meinscheneten.

CHEF (*woedend, tot eerste landverhuizer*). Wa mankeert er aan?

VADER. 't Stijnkt. 't Es bedorven, menier de kapetein!

GUUST (*ruw*). 't Vliesch es vurt; riekt er an. (*Steekt zijn kroes uit naar den kapitein. Verontwaardigde beweging van kapitein.*)

PHILOMENE (*schreiend*). 'K 'n krijge zelfs gien beetse melk veur da schoapke van da kind.

KAPITEIN (*gezagvoerend*). Ch...tt! (*Neemt de kroes, ruikt er aan, geeft hem terug.*) Dat vleesch is goed. Daar mankeert niks an.

CHEF. Dat tuig is nooit tevreden, captain. Geef ze...

GUUST (*gooit plotseling brullend zijn kroes op den grond*). Nim goddome! Eet het zelf op.

KAPITEIN (*tot chef en steward*). Chef,... steward, arresteer die kerel! (*Chef en steward springen toe en grijpen Guust bij den kraag. Algemeen angstgekreet.*)

GUUST (*als razend zich verdedigend*). Nondedzju! Goddome! Nondedzju!

MOEDER, PHILOMENE, ROZEKEN (*te gelijk*). Och Hier, och Hier! 'n doe hem toch gien kwoad!

(*Bruuntje en Zieneken beginnen luidkeels te huilen.*)

GROOTMOEDER. O! o! o!

VADER en EERSTE LANDV. (*woedend, trachten Guust te verlossen*). Loat hem los! Die jongen 'n hê ulder nie misdoan. 't Es nen broave jongen. 't Es den broafste jongen van de weireld.

KAPITEIN (*trekt zijn revolver*). Weg!... of 'k schiet!

(*Verschrikt-gillend deinzen allen achteruit terwijl chef en steward Guust, die zich steeds woedend en vloekend verdedigt, over de trap naar boven sleuren, waar vele nieuwsgierigen staan te kijken. Kapitein en dokter insgelijks vlug naar boven.*)

MOEDER (*huilend*). Och Hiere, voader, wa goan ze toch mee hem doen? (*Wil ook mee naar boven hollen.*)

ENGELSCHE (*naar beneden komend, tot moeder*). Wéés gerust, wéés gerust. IJk heb de captain gesprowke en er zal hem geen kwaad gebeuren,

GROOTMOEDER (*verschrikt*). O; doe de dieë wiggaan, doe ze wiggaan! (*Maakt een kruis.*)

MOEDER (*weenend*). Och Hier, ieffreiwe, helpt ons toch! Och Hiere da es toch 'n dijngen! Azeu nen broave jongen! Hadt hij hem toch zeu kwoad nie gemoakt veur da slecht eten.

ENGELSCHE. Als gij wilt protestanten worden zal ijk hem wel uit de gevangenis helpen.

MOEDER (*snikkend*). Ha moar ieffreiw os 't ou belieft 'n spreekt doar nou toch nie mier van, en helpt ons liever zònder dat w' ons ziele verkeupen. (*tot vader*) Kom voader, loat ons goan kijken wat da ze mee onze Guust gedoan hên. 'K vreeze da z' hem toch zeuveel kwoad zillen doen.

ROZEKEN (*snikkend uitgestrekt op haar bed*). 't Zijn meurdenoars! meurdenoars!

PHILOMENE (*weenend*). W'n zillen ginter noeit levend ankomen.

VADER (*opgewonden*). Da z' ulder nondedzju oppassen van hem kwoad te doen! (*tot allen*) Kom? we goan d'r allemoal noartoe. We moên hem weer hên. We zille roepen en tieren tot da z' hem losloaten. 'K zal... (*eensklaps verrukt als door een goede ingeving*) 'k zal 't an die Vloamijnk vroagen die mee ons meegoat, den dienen zal ons wel helpen!

AL DE LANDVERHUIZERS. Joa, joa! we moên hem weer hên! (*Allen de trap op en af, uitgenomen de Engelsche, grootmoeder en Rozeken.*)

PHILOMENE (*tot Rozeken*). Kom, Roze, goa euk mee.

ROZEKEN (*weenend en zuchtend*). 'K 'n kàn niet, 'k ben te ziek; 'k 'n kan op mijn bienen nie stoan. (*Philomene af. Een oogenblik stilte.*)

ENGELSCHE (*tot grootmoeder*). Wijlt gij het mij nu beloven, grootmoeder?

(*Grootmoeder gaat met verschrikt gelaat, kruisteekens en afwerende handgebaren makende, links naar haar slaaphok eu kruipt er in weg. Boven op het dek loopen vroolijk pratende en lachende passagiers en passagiersters wandelend heen en weer.*)

ROZEKEN (*uitgestrekt op haar stroobed rechts*). Och ieffreiwe, loat ons nou toch gerust. Greutmoeder es schouw van ou en ik voele mij toch zeu ziek.

ENGELSCHE (*trotsch heengaande*). Gij moet het weten. Good bye.

STEWARD (*verwonderd*). Kijk kijk, ze zijn amoal wig geleuf ik. (*Ruimt de tafel op.*) Ge zoedt toch lijk zeggen dat 't ulder nie gesmoakt 'n hêt. (*Ziet Rozeken.*) O, zij-je gij doar nog? (*Zet de kroezen weer op tafel en komt bij haar.*) Hoe goat 't er mee?

ROZEKEN (*richt zich zuchtend half overeind*). O,... slecht. 'K ben toch zeu ziek. Wa hên ze nou mee onze Guust gedoan?

STEWARD. Niemendalle. Ze zillen zij hem 'n uur of twie in 't prison houen en hem dan losloaten. Moar 't es spijtig dat da percies mee de kapetein gebeurd es.

ROZEKEN (*klagend*). Woarom geven z' ons toch euk zuik 'n doanig slecht eten?

STEWARD. Da es op alle schepen gelijk. 't Es het op de landverhuizers dat de compagnies 't mieste geld verdienen. An d' ieste klasse 'n hên ze zij nie veel over. D'r goat doar al te veele verloren.

ROZEKEN. Ho!... al da goe eten da z' over beurd smijten binst

da we hier van den honger craveeren! Woarom 'n geven z' ons dien overschot niet?

STEWARD. Ha moar ze 'n keunen zij da nie doen. Da zoe al te veel tijd en moeite kosten om da amoal te verdeelen. (*streelend*) Moar weet-e watte... (*hurkt bij haar neer*) 'k zal ik ou van den oavond nog 'n scheun stikske visch brijngen uit d' ieste klasse; moar g'n meug het an d' ander nie zeggen, zilde.

ROZEKEN (*walgend*). Pouah!... 'K 'n kàn hier niet eten. Mijn herte kiert er van om as ik er op peize. Hoe lank moet da nou toch nog duren ier da w' in Amerika zijn?

STEWARD. Nog drei doagen, as-e we gien slech weer 'n krijgen. (*Kijkt naar het luchtgat boven de kop.*) Moar ik vrees er veuren; 't weere betrekt. (*Het tooneel verduistert.*)

ROZEKEN. Och Hiere! 'k zal deud zijn ier da 't zeu ver es.

STEWARD (*fleemend*). Zoe-je wel. Van as ge ginter zijt es 't àl vergeten; en zeu lank as da g' hier zijt zal ik scheune veur ou zurgen. (*tracht haar hand te nemen*) 'K zal ou àl brijngen da g' hên wilt.

ROZEKEN (*trekt haar hand terug, met tranerige stem*). Och!... en die troebels mee onze Guust! As ze hem moar gien leed 'n doen...

STEWARD (*geruststellend*). Wa zoên ze. t' Oavend loaten z' hem al los.

ROZEKEN. Voader en moeder en al d'ander zijn d'r noartoe om hem los te krijgen. Voader kent hier ne Vloamijnk die in Amerika weunt, en hij goa vroagen of hij hem wilt helpen om Guust los te krijgen.

STEWARD. Dat 'n zal nie lukken. Ze moên ulder stil houen. En ge moet euk an ou voader zeggen dat hij oppast mee die Vloamijnk die altijd tegen hem komt klappen. Dat 'n ès giene Vloamijnk; 't es nen Amerikoansche spioen die de landverhuizers tracht uit te hurken om te weten of da z' onder kontrakt noar Amerika nie 'n komen.

ROZEKEN (*verschrikt*). Och Hiere! mag da niet?

STEWARD. Nie nien 't, 't en mag zeker niet. Van as ze weten da g' onder kontrakt noar Amerika komt houen z' ou ginter tegen en zenden ze ou bij d' ieste occoasie weeromme. Ge zilt er doar wel zien zitten as w' ankomen. Ze steken z' in kotten apoart percies lijk wilde biesten, en mee den iesten beut die vertrekt moên ze

weere wig. Ze doen dat om de vrendelijngen te beletten in Amerika de leunen te bedirven.

ROZEKEN. Och Hier en voader die toch zeu onvoorzichtig es! Hij leupt heule doagen al babbelen mee die veint.

STEWARD. Komt-e gulder meschien onder kontrakt noar Amerika?

ROZEKEN (*wantrouwig*). Zoên we wel, moar...

STEWARD (*lachend*). Van mij 'n moet-e niet schouw zijn, zilde. Ik 'n ben gienen Amerikoanschen spioen en 'k 'n zal ulder nie beklappen.

ROZEKEN. W'n zijn wulder hoegenoamd onder gien kontrakt, moar voader es azeu 'n beetse van nen blagueur, en hij zoe hij da almets keune zeggen om te boffen. We wete wij nog niet wat da we ginter zillen doen.

(*Lachend en gillend loopen passagiers op het dek voorbij het luchtgat. Een windvlaag slaat een golf over de railing en water sijpelt langs de treden van de trap. Het tooneel wordt nog donkerder.*

STEWARD (*even opkijkend*). 'K geleuve da we weer 'n beetse zillen dansen van den nacht. (*tot Rozeken vertrouwelijk*) Enne... es er ginder niemand die ge kent?

ROZEKEN (*gegeneerd*). 't Doet... d'r es ginter iemand.

STEWARD (*vleiend insinueerend*). 'n Beetse van 'n lief meschien? (*Rozeken buigt schuchter het hoofd.*) Hm?...

ROZEKEN (*bedeesd*). Joa 't... mijn lief weunt ginter.

STEWARD. Hoe hiet hij?

ROZEKEN. Florimond.

STEWARD (*jaloersch*). En goat-e ginter noartoe om mee hem te treiwen?

ROZEKEN. 't Es het toch azeu geschikt.

STEWARD (*grijpt plotseling driftig haar hand*). Rozeken, 'k zie ou toch euk zeu geiren. Treiw liever mee mij.

ROZEKEN (*trekt verschrikt haar hand terug*). O, wa peist-e? Wa mient-e wel dan?

STEWARD (*hartstochtelijk*). Loat mij ou te minsten 'n totse geên. (*Dringt naar haar toe.*) Toe!... hij 'n zal hij da toch nie weten.

ROZEKEN (*heftig achteruitdringend, zoodat zij bijna, op het half-duister tooneel, niet meer zichtbaar is*). Nie nien ik! Wa miende gij wel dan! (*dringend*) Ge moet ou stil houen! Gruetmoeder ligt doar!

STEWARD (*even omkijkend, minachtend*). Peuh!... de die 'n zal

d'r nie vele van vertellen! (*komt weer tot Rozeken*) Toe, Rozeken, toe, os 't ou belieft.

ROZEKEN (*zich verdedigend*). Ge moet mij gerust laten. (*plotseling gillend*) Loat mij gerust zeg ik ou of 'k goa roepen! (*Joelende en pretmakende passagiers boven op 't dek. Rozeken nog luider gillend.*) O gie sloeber die ge zijt! Voader! Moeder! Guust! Gruetmoeder! Gruetmoeder! (*Steward verdwijnt naast Rozeken. Beiden onzichtbaar geworden.*)

GROOTMOEDER (*kruipt half uit haar bed, schor gillend*) Och Hier! Och Hier! Och Hiere!

ROZEKEN (*met versmoorde gilstem*) Gruetmoeder! helpt mij! Gruetmoeder! Meurd! Meurd! Meurrrd!...

Het gordijn valt snel.

Einde van het Tweede Tafereel

DERDE TAFEREEL.

De Aankomst.

Een ruime, halfronde zaal. Rondom hokken van houten latwerk, door houten beschotten van elkaar gescheiden. In enkele van die hokken zitten menschen opgesloten als wilde beesten in kooien. Midden in de zaal het bureau van den Inspecteur der Landverhuizing. Rechts een uitgang. In den achtergrond een hellend bruggetje, toegang gevend tot het schip, dat men op het uiterste plan ziet liggen. Op dat bruggetje en op het scheepsdek waar groote bedrijvigheid heerscht, staan de landverhuizers, in allerlei pittoreske kleederdracht, beladen met pakken, manden, koffers, arbeidersgereedschap enz. in dichte drommen geschaard. Twee matrozen houden rechts en links van 't bruggetje de wacht. Naast het bureau van den inspecteur staan twee policemen.

Bij het ophalen van 't gordijn komen de landverhuizers in dichte groep over het bruggetje in de zaal. Men ziet Bruuntje met zijn vogelkooien over rug en schouders.

INSPECTEUR (*luid roepend naar den achtergrond*). Even tegenhouen! Niet allemaal te gelijk! (*tot Duitsche landverhuizer*) Hoe is uw naam?

DUITSCHE LANDV. (*met spade en bijl over den schouder*). Karl Werlemann.

INSPECTEUR. Uw nationaliteit?

DUITSCHE LANDV. Duitscher.

INSPECTEUR. Wat voor ambacht of werk oefent gij uit?

DUITSCHE LANDV. Aardewerker.

INSPECTEUR. Komt gij onder arbeidskontrakt naar Amerika?

DUITSCHE LANDV. Neen.

INSPECTEUR (*hand in de hoogte*). Uw eed daarop.

DUITSCHE LANDV. (*als boven*). Ik zweer het.

ROZEKEN (*tot vader, boven op het bruggetje. Snikkend, op driftigen toon*). 'K zal 't zeker zeggen! 'K zal 't an heul de weireld zeggen! 'K zal bij de politie goan, tot dat de sloeber veur zijn leven lang in 't kot gesteken wordt!

VADER (*dreigend*). Zwijg, zeg ik ou. 't Es òns die g' in 't kot zilt doen steken.

ROZEKEN (*wanhopig*). O?... da Florimond hier toch woare! Woarom 'n es Florimond toch op zijne post niet. O! o! o!

INSPECTEUR (*omgekeerd naar 't bruggetje*). Ch... tt! Zwijgen daar! en uw beurt afwachten! (*tot Duitsche landv.*) Waar gaat ge naar toe?

DUITSCHE LANDV. Naar Chicago.

INSPECTEUR. Wat gaat ge daar doen?

DE ENGELSCHE (*boven op 't bruggetje, tot Rozeken. Haar woorden smoren het antwoord dat de Duitsche landv. aan den inspecteur geeft*). Als gij wijlt protestant worden zal ijk maken dat de misdadiger gestraft wordt.

INSPECTEUR (*keert zich woedend om*). Zwijgen, goddem! (*tot Duitsch landv.*) Wat zegt ge? (*Rozeken blijft snikken.*)

DUITSCHE LANDV. Werk zoeken.

INSPECTEUR. Met hoevelen zijt ge!

DUITSCHE LANDV. (*omkijkend naar zijn familie, die hem volgt, beladen met pakken en valiezen*). Met ons zeven. Ik, en mijn vrouw, en vijf kinderen.

INSPECTEUR. Hebt ge middelen van bestaan om intusschen van te leven.

DUITSCHE LANDV. Ja.

INSPECTEUR. Hoeveel?

DUITSCHE LANDV. Dertig dollars.

INSPECTEUR. Laat zien. (*Duitsche landv. haalt zijn geld te voorschijn.*) All right! Ga.

DUITSCHE LANDV. (*schuchter*). Mogen w' in 't land binnen, meneer de inspecteur?

INSPECTEUR (*ongeduldig*). Ja, zeg ik. Ben je dan doof? Allo! maakt spoed! (*Duitsche landv. en familie rechts af.*)

ROZEKEN (*hevig snikkend*). O! o! o!...

VADER (*woedend*). Ha moar zwijg toch, zeg ik ou.

MOEDER. Houd ou stille tot da we binnen zijn.

ROZEKEN. O! o! o!

INSPECTEUR. Ch...tt!... (*tot Hongaarsche landv.*) Hoe is uw naam?

HONGAARSCHE LANDV. (*in lompen, een grauw vuil pak op den schouder*). Roedi Razi.

INSPECTEUR. Uw nationaliteit.

HONG. LANDV. Hongaar.

INSPECTEUR. Wat voor ambacht of werk oefent gij uit?

HONG. LANDV. Daglooner.

INSPECTEUR. Komt gij onder arbeidskontrakt naar Amerika.

HONG. LANDV. Neen.

INSPECTEUR (*rechterhand in de hoogte*). Uw eed daarop.

HONG. LANDV. Ik zweer het.

INSPECTEUR. Waar gaat ge naartoe?

HONG. LANDV. (*aarzelend*). Ik... ik weet het niet. Daar waar ik werk kan vinden.

INSPECTEUR. Met hoevelen zijt ge?

HONG. LANDV. (*kijkt om naar zijn familie die hem volgt*). Ik, mijn vrouw en drie kinderen.

INSPECTEUR. Hebt ge middelen van bestaan om intusschen van te leven?

(*Hong. landv. begint plotseling te schreien en stamelt onverstaanbaar klanken.*)

INSPECTEUR (*ongeduldig*). Wat? wat?... wat zegt ge? Duidelijk spreken.

HONG. LANDV. (*steeds schreiend*). Dat ik iets had, meneer, maar dat het mij op 't schip gestolen is.

INSPECTEUR. Door wie? Wie heeft het gestolen?

HONG. LANDV. Ik weet het niet, meneer. Het is gestolen terwijl we sliepen.

INSPECTEUR. Leugens! Ik ken die histories! Gij hèbt geen geld, dàt is de waarheid! (*tot de politie-agenten naast hem*) Allo, neem die kerels mee en (*wijst naar de hokken links*) berg ze daar op. (*De policemen maken zich van den Hongaar en zijn familie meester.*)

HONG. LANDV. (*smeekend tot inspecteur*). Och meneer, ik smeek u, doe dat niet. Wij zijn eerlijke menschen. Laat ons in het land binnen.

INSPECTEUR (*ruw*). Geen kwestie van. Wet is wet. (*Wijst naar de hokken links.*) Dáár gaat ge binnen, en met de eerste gelegenheid naar Europa terug.

DE VROUW VAN DEN HONGAAR (*wanhopig schreiend*). O asjeblief, doe het voor onz' arme kinderen. Wij zijn toch zoo arm en zoo ongelukkig. Er is geen bestaan voor ons in ons land. Wij moeten er van ellende sterven.

INSPECTEUR. Neen, zeg ik, neen, duizendmaal neen! De wet verbiedt het! Meent gij misschien dat ik 'n wet voor u apart kan laten maken? (*driftig*) Meent gij misschien dat ikzelf aan de wet niet moet gehoorzamen? Of dat ik mij hier voor mijn plezier sta heesch te schreeuwen, den ganschen dag, van 's ochtends tot 's avonds! Allo, hop! Ik kan niets voor u doen. Ge moest u maar in regel stellen. (*Luid schreiend worden Hong. landv. en zijn familie in het hok geduwd. Policemen terug bij 't bureau.*)

VADER (*bevend van schrik tot Rozeken, terwijl Hong. landv. en familie worden weggebracht*). Past op, zilde! Zie wat da ge doet! Da g' ons hier euk niet 'n doet te vurte steken. (*tot de andere landverhuizers*) We moeten broave zijn, zilde! Zien dat w' onze Guust los krijgen en dat w' hier al t'heupe wig geroaken. (*Kijkt angstig naar den uitgang rechts*). Nondedzju! da es toch 'n dijngen da Florimond doar nog nie 'n es.

ROZEKEN (*snikkend*). 'K zal 't tòch zeggen! 'K zal 't tòch zeggen! Al moest het mijn leven kosten! En gruetmoeder hêt er bij geweest en ze zal 't euk zeggen!

MOEDER (*angstig en dringend*). G'n meug nie, Roze, g'n meug nie.

GROOTMOEDER (*hoofdschuddend*). O! o! zulk 'n vrieë dijngen! Zulk 'n vrieë dijngen!

VADER (*dreigend tot Rozeken*). Past ou op! Nondedzju!

PHILOMENE (*tot Rozeken*). Ha moar 'k zoe 'k zwijgen, Rozeken. 't Es het nou tòch gebeurd.

ROZEKEN (*koppig*). 't Es gelijk! 'K zal 't doen! 'K zàl 't zeggen!

INSPECTEUR. Ch... tt!... al dat lawaai niet daar. (*tot vader*) Hoe is uw naam?

VADER (*beleefd en vriendelijk glimlachend*). Koarel, menier den inspecteur, 'k hiet-e 'k ik Koarel Balcaen, en 'k ben van Lauwegem,

doar, ge weet wel, uit Belzeland. We goan wulder al te goare, mee ons wijf en ons jongens en kameraden noar...

INSPECTEUR (*hem in de rede vallend*). Ja maar, ja maar, al dat gebabbel niet. Antwoordt eenvoudig en duidelijk op mijn vragen.

VADER (*voorkomend*). Joa ik, menier den inspecteur, joa ik, 'k beloof het ou. We zijn wulder...

INSPECTEUR (*ongeduldig*). Van welk land of ge zijt? vraag ik u.

VADER. Van Belzeland, menier den inspecteur, van Belzeland.

INSPECTEUR. Wat voor ambacht of werk oefent ge uit?

VADER. We woaren wij ginter boeren, kleine boeren, kurtweunders, menier den inspecteur, en we weunden zelfs in 'n huis van den búrgemiester. Moar de stiel 'n gijnk nie mier, en en Florimond van Loake, die mee mijn dochter goa treiwen...

INSPECTEUR (*hem driftig onderbrekend*). Dat moet ik allemaal niet weten. Waar gaat ge naartoe?

VADER. Noar Rock Island, menier den inspecteur. 'K 'n wee 'k nie woar dat da ligt, moar 'k peize dat Florimond hier alle menuten zal goan zijn en dat hij...

INSPECTEUR. Komt gij onder arbeidskontrakt naar Amerika? (*Verbaasd gezicht van vader*) Weet gij hoeveel gij in Rock Island gaat verdienen?

VADER. Bah nien ik, menier den inspecteur. We 'n wete wij nie anders as da Florimond... (*Terwijl vader spreekt treedt de spioen van rechts naar voren.*) Ah kijk, doar is mijne kameroad van 't scheep. Hij goat euk noar Rock Island. (*Plotseling ontsteld en stotterend.*) W'hên w'hên wij te goare wa gebabbeld, moar 't 't 't en was maar om te te te lachen, menier den inspecteur, (*nog meer ontsteld en bang*) 't 't 't 't en was moar 'n beetse blageeren, menier den inspecteur, om den tijd te te te passeeren.

DE SPIOEN. Meneer den inspecteur, ik teeken klacht aan tegen den landverhuizer Karel Balcaen en zijn familie, alsook tegen de vier landverhuizers die hem vergezellen. Die lui zijn onder arbeidskontrakt naar Amerika gekomen. (*Verschrikte gebaren van familie Balcaen en landverhuizers.*)

INSPECTEUR (*triomfant*). Hahaaa!

VADER (*bevend van schrik*). O moar, menier den inspecteur, 't en es gien gedach van! 'K 'n hê 'k da moar gezeid om te lachen, om 'n beetse te te te blageeren, zeg ik ou, om om omdat-ie hij (*wijst naar spioen*) euk altijd stond te blageeren over al da geld da

da da dat hij in Amerika verdiende. (*tot spioen*) Ah gie gie gie leulijke valschoard woar da ge stoat!

MOEDER (*schreiend tot vader*). Ge zie 't nou, wat dat er van komt, mee noeit ou smoel te keunen houen.

VADER (*angstig*). Zwijg, nondedzju!

SPIOEN. Meneer de inspecteur, hij heeft mij bekend dat hij achttien dollars in de week zou verdienen.

VADER (*wanhopig*). Ha moar 't was al blageeren, zeg ik ulder. (*tot de landverhuizers*) Es 't gien woar, gulder die mij kent? (*kijkt wanhopig naar rechts*) Verdome da es toch 'n dijngen da Florimond op zijne post nie 'n es! Hij zoedt 't ulder toch amoal zeu scheune keunen uiteen doen.

INSPECTEUR. Ja ja, 't is al goed, we weten al genoeg. Wacht 'n beetje. (*Spreekt tot policemen en spioen.*)

MOEDER (*schreiend*). O, da es toch 'n dijngen! (*Plotseling woedend tot vader*) Gien dwoazerik, gie stommerik! mee al ou beslag moaken!

VADER (*ook boos*). Ha moar zwijg ne kier, gie dwoazekonte! (*kijkt reikhalzend naar rechts*) Help mij liever kijken of da ge Florimond nie 'n ziet, ginter onder al da volk.

EERSTE LANDV. Doar 'n es gien ienen van ons die weet wat dat hij ginter goa verdienen. Doar 'n es zelfs gien ienen die weet woar da we noartoe goan.

SPIOEN (*spottend*). Ik weet het, ge gaat naar Rock Island.

TWEEDE LANDV. We 'n wete wij nie woar dat da es.

ROZEKEN (*schreiend tot inspectenr*). Menier den inspecteur, ik hê 'n ànder klacht te doen.

PHILOMENE (*dringend*). Ha moar zwijgt toch, Roze.

VADER (*woedend*). O gie nondenonde!

INSPECTEUR. Wacht 'n beetje. (*Spreekt nog even door met de policeman, die dan haastig over het bruggetje naar het schip loopt.*)

GROOTMOEDER (*onnoozel hoofdschuddend*). O! o! o!... zuik 'n vrieë dijngen! zuik 'n vrieë dijngen! (*Maakt een kruis, vouwt haar handen en begint luidop te bidden.*)

Onze Vader die in de Hemelen zijt
Geheiligd zij uw naam
Ons toekome uw Rijk
(*het gebed gaat door.*)

INSPECTEUR (*tot allen*). Ga eens even op zij. (*De policeman komt

terug in de zaal en spreekt tot der inspecteur.) Allo, allo, allen op zij.

(*Boven op het bruggetje verschijnt Guust tusschen twee matrozen, die hem met boeien om de polsen vasthouden. De kapitein volgt.*)

MOEDER (*schreiend*). Och Hier! onze Guust! onze Guust!

PHILOMENE. O dien duts! Wa ziet er hij slecht uit! Ze 'n hên hem zeker gien eten gegeên.

VADER (*tot allen*). Past op zulle! Ziet da g' oppast!

KAPITEIN (*kalm*). Inspecteur, hier is 'n brave jongen, die geprobeerd heeft oproer aan boord te verwekken.

INSPECTEUR. Zoo! zoo...

KAPITEIN (*glimlachend*). Wilt u asjeblieft goed voor hem zorgen?

INSPECTEUR. Wees gerust, captain. (*Tot spioen, terwijl hij wijst naar vader en de anderen.*) Hij behoort ook tot dit troepje, niet waar? Nette familie! haha!

GUUST (*probeert zich los te worstelen. Gillend*). Sloebers! schurken! meurdenoars! (*De politie-agenten springen toe, grijpen hem vast en sleuren hem met duwen en stooten naar de hokken rechts.*)

MOEDER en PHILOMENE (*huilend, te gelijk*). Och Hier! 'n sloa hem toch gien leed!

EERSTE POLICEMAN. Aie, schelm! Hij bijt in mijn hand! (*Hij slaat er ruw op los. Guust wordt met woest geweld, onder geschreeuw en gehuil, in een der hokken neergesmakt.*)

ROZEKEN (*driftig optredend, tot kapitein, met gejaagde, door hikken en snikken onderbroken stem.*) Kapetein,... iene van de knechten van 't scheep,... hê mij mee geweld...

VADER (*valt haar wild in de rede*). Zwijg!...

ROZEKEN (*nog driftiger*). Nien ik!... 'k en zàl nie zwijgen! Veur niemand! veur niemand! al moesten ze mij vermeurden. (*tot kapitein*) De knecht van 't scheep... die ons beneen gediend hêt... hê mee geweld mijn iere gereutd... binst da 'k alliene was,... mee gruetmoeder... en ziek te bedde lag! Vroag het an gruetmoeder,... z' hê 't g'heurd en gezien!... De sloeber hê mij...

PHILOMENE (*strak kijkend naar rechts, met een gil*). O!... zwijg! Doar es Florimond! 'K zie hem! en hij zie ons euk! Hij zwoait mee zijnen neusdoek!

ROZEKEN (*huilend*) 't Es gelijk! 'K zal 't roepen! Hij hê mij mee geweld...

KAPITEIN (*dreigend tot Rozeken*). Dat zijn mijn zaken niet. Dien 'n klacht in bij de politie; maar hier moet ge stil zijn, en geen spektakel maken, of anders... (*wijst naar het hok waar Guust in opgesloten zit.*)

GUUST (*achter de staven van het hok*). Sloebers! meurdenoars! dieven!

ROZEKEN (*driftig opgewonden*). Gruetmoeder! gruetmoeder! zeg gij het! G' hê 't geheurd! G' hê 't gezien!

VADER (*dreigend tot Rozeken*). Zwijg, zeg ik ou. (*tot inspecteur*) Menier den inspecteur, de man die weet woarveuren da we noar Amerika gekomen zijn es doar. (*wijst naar rechts*) Loat hem hier komen, menier den inspecteur, en hij zal 't ou amoal zeggen.

ROZEKEN (*snikkend en smeekend tot kapitein, die wil weggaan*). O, as 't ou belieft, menier de kapitein, aanheur mij en straft de misdoadiger die in ou macht es.

VADER. Moar zwijg toch, nondedzju! nondedzju! (*roept naar rechts*) Florimond! Florimond!

PHILOMENE (*reikhalzend*). Hij wil noar hier komen, moar z' houen hem tegen. (*tot inspecteur*) O, menier den inspecteur, os 't ou belieft, loat hem toch komen.

ROZEKEN (*tot kapitein die over het bruggetje weggaat*). Os 't ou b'lieft, menier de kapitein, 'k smiek ou... (*Kapitein af. Rozeken wanhopig snikkend*) O! o! o! (*Verwijtend tot grootmoeder*) Gruetmoeder, woarom 'n spreekt-e toch niet! woarom 'n helpt-e mij toch niet, gij die alles g'heurd en gezien hêt.

MOEDER (*schreiend*). Ha moar zwijgt toch, Roze; wilt g' ons nou amoal in 't ongeluk dompelen!

GROOTMOEDER (*verwilderd*). O Hiere! onze lieven Hiere! onze lieve Vrouwe!

(*Rozeken valt plotseling hardop aan 't gillen en aan 't huilen, in een zenuwcrisis.*)

INSPECTEUR (*loopt naar rechts en roept naar buiten toe*). Laat die man daar door! Laat hem hier komen!

(*Rozeken bedaart een weinig.*)

VADER (*dreigend tot Rozeken*). Zwijg zilde! 'n zeg niets tegen Florimond!

ROZEKEN (*schreiend*). O! o! o!

VADER. 'n Zeg nondedzju! gien woord! Hij 'n zoe van ou nie mier wille weten, en ons hier amoal loate zitten.

MOEDER en PHILOMENE (*samen*). Hij komt doar! hij es doar!

MOEDER (*tot Rozeken*). Toe Roze, houdt ou goed.

ROZEKEN (*zakt midden tegen 't bureau ineen)* O! o! o!...

VADER (*trekt haar weer recht*). Ala toe, nondedzju! Loater, os ge getreiwd zijt, keunt 'm zeggen wat da ge wilt! moar nou moet-e zwijgen!

MOEDER (*met smeekend-uitgestrekte armen*). Kom Florimond, kom jongen, hoast ou, helpt ons, helpt ons...

ROZEKEN (*vliegt plotseling wild op, naar rechts*), Florimond! Florimond! O o o o o!...

Gordijn valt snel.

Einde van het derde en laatste Tafereel.

Groot Nederland, 1921 , XIX jrg. Deel II, blz. 237 - 267

JAN BRON.

Objectief tooneelspel in vier tafereelen

door

CYRIEL BUIJSSE.

VOORWOORD.

Dit tooneelstuk werd ter opvoering gezonden aan den bestuurder van den Koninklijken Vlaamschen Schouwburg te Antwerpen en door hem geweigerd.

Dit is op zichzelf niets bijzonders. Wat echter wel bijzonder mag heeten, zijn sommige feiten, die met deze weigering gepaard gingen.

In den brief, die de terugzending van het manuscript vergezelde, schreef de Antwerpsche directeur onder meer:

„Nu kan u begrijpen hoezeer het mij spijt u het stuk terug te moeten sturen. De dialoog is prachtig, mooie taal, kortom het is van Buysse; maar het onderwerp.... het publiek is hier van oorlogstukken beu. Toen de geallieerden nu twee jaar geleden België binnenkwamen waren de oorlogstukken aan de orde van den dag, ik heb er toen te Brussel twee gespeeld en goede zaken mee gemaakt, nu zou zulk stuk het publiek niets meer interesseeren, al wat er in betoogd wordt heeft men honderde malen in de kranten gelezen; en men zou er niet meer naar luisteren."

Dit alles leek mij zeer aannemelijk. Het geldt hier wel geen oorlogstuk in den eigenlijken zin van 't woord; maar 't houdt er toch verband mee. Ik was dus gansch bereid om het als ongeschikt op te bergen, toen ik, tot mijn diepe verbazing, twee dagen nadat het stuk weer in mijn bezit was, een kort artikeltje aantrof in het Amsterdamsche dagblad De Telegraaf, waarin, onder den opvallenden titel: Een geweigerd tooneelstuk van Cyriel Buysse, het volgende te lezen stond:

„Cyriel Buysse heeft aan den heer van Kerckhoven, directeur van den Nederlandschen Schouwburg, een stuk aangeboden dat „Jan Bron" heet en waarin hij beweert een objectief beeld te geven van den Vlaamschen strijd onmiddellijk na den oorlog. De directeur heeft

echter gemeend, dat het activisme in dit stuk te gunstig wordt voorgesteld en ook omdat hij het stuk technisch zeer zwak vindt „Jan Bron" geweigerd."

Hoe had ik het nu? En wat moest ik gelooven? Talrijke vragen drongen zich aan mij op. De directeur vond de dialoog „prachtig" en de Antwerpsche Telegraaf-correspondent noemde het stuk technisch zeer zwak! Was dat met elkaar te rijmen? Misschien wel. Maar het bezwaar van den directeur, dat zulk een stuk het publiek niets meer zou interesseeren, was dan toch van gansch anderen aard, dan het door den Tel.-correspondent aangehaalde, waar deze beweerde dat het stuk geweigerd was omdat, onder een schijn van objectiviteit, de activistische beweging er te gunstig in voorgesteld werd. Wie sprak nu waarheid: de directeur of de correspondent? En hoe en waarom werd die correspondent zoo dadelijk op de hoogte gebracht van wat er tusschen directeur en mij was afgehandeld? Het gold hier toch een zaak tusschen directeur en auteur, waarmede een dagblad-correspondent vooreerst niets te maken had! Waarom die derde daar dus mee gemoeid en hoe kwam het dat hij, eenmaal, en, m. i. ten onrechte, er zich mee bemoeiende, zijn betoog zoo gansch anders liet luiden dan wat de directeur mij als reden voor de weigering aangaf? Wie van die twee, — ik vraag het nog eens, — sprak hier waarheid, en wie niet? Of spraken ze soms beiden half-waarheid en half..... niet-waarheid? En zou dan per slot van rekening de grond-oorzaak der weigering wellicht toch gelegen zijn in het door den directeur niet-vermelde, maar door den correspondent wèl uitgesproken bezwaar, dat het activisme in dit stuk, naar hun meening, te gunstig wordt voorgesteld!

Hier kan mijn werk voor zichzelf spreken. Uitdrukkelijk, en niet zonder reden, heb ik het als een *objectief* tooneelspel betiteld! — Ik sta vóór een geval; ik zie; ik hoor; ik teeken op. De feiten gebeuren; de personen handelen en spreken; de toeschouwer of lezer maakt zelf zijn conclusies. Meer heb ik niet bedoeld. Ikzelf sta achter geen enkel van mijn personages; poog niet, aan een van hen, mijn eigen meening op te dringen. Het is een schilderij. Leeft ze naar waarheid; dan is ze goed. Leeft ze niet, of leeft ze valsch, dan is ze slecht.

De lezer oordeele.

Een laatste woord: Tusschen het activisme te gunstig voorstellen en zelf als activist te worden uitgescholden ligt er maar een kleine afstand. Ik ook dus,.... activist? Sta mij toe dat ik glimlach. De heeren activisten-zelven zullen 't zeker niet gelooven! C. B.

EERSTE TAFEREEL.

Personen van het Eerste Tafereel:

Jan Bron.
Berthier.
Tijmans.
Van Veerdeghem.
Maclou.
Verghinst.
Verwee.
Ondereet.
Irma.
Mannen en Vrouwen.

Het tafereel stelt een kleine meeting-zaal voor. Een twintigtal mannen en vrouwen hier en daar verspreid. De meeste mannen dragen volle baarden. Enkelen baardeloos en heel jong. Een paar geestelijken. De vrouwen doorgaans zonder sierlijkheid gekleed. Een deur links. Een deur rechts. Tegen den achtergrond ontplooide leeuwenvlag met stok. Een kellner bedient als in een koffiehuis. Velen hebben glazen bier of kopjes koffie voor zich staan op tafeltjes. Op een verhoog een groote tafel, waar omheen Jan Bron met nog twee mannen en een vrouw. Bij het ophalen van 't gordijn rumoer van stemmen. Berthier staat, bij een der kleinere tafeltjes, overeind en zet, met nu en dan groote gebaren, zijn rede voort.

Berthier (*spreekt met eenige moeite nederlandsch*) Iek herhaal het nog eens, dames en heeren, iek bijn kontent en dankbaar, dat mijnheer de president

Maclou (*aan een der tafeltjes*). Voorzitter!

Berthier (*glimlachend*). Best. Voorzitter. Dank u.... Iek bijn kontent, zeg ik, dat mijnheer de voorzitter hier volle vrijheid van spreken heeft verloofd....

Maclou. Verleend!

Berthier (*ietwat kregel*). Ja maar, meneer Maclou, als ge mij voortdurend onderbreekt, dan komt er ook van die geroemde vrijheid niets terecht. Gij belet mij van te zijggen wat ik nog te zijggen heb.

Verwee. (*spottend*). Zijg het dan maar. (*Gelach*).

Verghinst. (*idem*). Of zijg het liever niet; zwijg het! G'hebt al lang genoeg gezijijgd. (*Gelach*).

Verwee. Gezaagd! (*Bulderend gelach*).

Tymans. (*met verwoeden blik naar de verstoorders*). Taisez-vous donc, nom d'un chien; laissez le parler!

Stemmen. Alij, alij!.... (*jouwend*) Hoe-oe!... Hoe-oe! In Vlaanderen Vlaamsch!

Tymans. (*als boven. In plat vlaamsch*). In Vloanderen vrijheid!

Verghinst. Weg met de franskiljons!

Verwee. Vliegt de blauwvoet?

Stemmen. (*brallend*). Storm op zee!

Verwee. In Vlaanderen....?

Stemmen. (*krachtig*). Vlaamsch.

Verwee. In Vlaanderen Fransch?

Stemmen. (*iouwend*). Hoe-oe! Hoe-oe!

Jan Bron. (*opstaande; ernstig; gezagvoerend*). Laat den heer Berthier uitspreken. Onderbreek niet meer. Wie wenscht te antwoorden zal zijn beurt krijgen. (*Gaat weer zitten. Gehoorzame stilte*).

Berthier. Laat ik dus met enkele woorden besluiten.... Die vrijheid van spreken dus, waarvoor ik den heer voorzitter zeer dankbaar ben, heeft mij de gelegenheid gegeven hier in volle oprechtheid uit te drukken wat ik voel en meen. Men heeft mij, en de partij waartoe ik behoor, afgeschilderd en zelfs uitgescholden als vijanden van alles wat Vlaamsch is. Dat is niet waar. Dat is niet rechtvaardig. Iek bijn immers Vlaming van geboorte en....

Verghinst. En franskiljon in de ziel!

(*rumoer. st! st!*).

Berthier. (*met nadruk*). Vlaming van geboorte, zeg ik, maar vriend van Frankrijk; (*met moed*) Franskiljon, als ge wilt, zooals die meneer mij daar verwijt (*rumoer; st.... st....*) omdat ik de grootheid van Frankrijk en de schoonheid van de fransche taal en van den franschen geest bewonder; omdat ik weet wat wij, Vlamingen, aan Frankrijk, als algemeene ontwikkeling te danken hebben. Frankrijk staat hoog in mijn waardeering, héél hoog, daar kom ik rond voor uit; en ik zou het als een wereldramp beschouwen, een ramp voor heel de wereld en voor Vlaanderen in 't bijzonder, indien Frankrijk en de fransche beschaving moesten ten onder gaan.

(*Geweldig rumoer. Gezwaai van knuppels en armen. Stemmen heffen den „Vlaamschen Leeuw" aan. De vlag wordt heen en weer gezwaaid*).

Jan Bron. (*verzoekt gebiedend om stilte*). Verlangt ge nog iets meer te zeggen, meneer Berthier?

Berthier. (*gaat zitten*). Neen, meneer de president. Iek heb gezegd wat iek te zeggen had.

Jan Bron. Dan neem ik even het woord.

Maclou. Leve Jan Bron!

Talrijke stemmen. Leve, lang leve Jan Bron!

Jan Bron. Ik zal kort zijn. (*Haalt even zijn horloge uit*). Het is laat geworden. De tijd dringt. — De heer Berthier heeft ons daar gesproken over zijn liefde en bewondering voor Frankrijk en de fransche geest. Ik zal niet zeggen, dat ik onvoorwaardelijk zijn „liefde" voor Frankrijk deel; maar wel deel ik zijn bewondering voor heel veel van wat de fransche geest in den loop der eeuwen heeft voortgebracht, voor heel veel schoons en groots in de fransche cultuur. Ik geloof, als ik Franschman was, dat ik, alles bij elkaar genomen, het goede en het slechte door elkaar, wel trotsch zou zijn op mijn volk en mijn land, in vergelijking met veel andere volken en landen.

Ondereet. De revolutie van 1789!

Stemmen. St....! Laat spreken!

Jan Bron. Maar ik ben geen Franschman;.... ik ben Vlaming....

Handgeklap, gejuich, gezwaai met leeuwenvlag, gezang: „Zij zullen hem niet temmen...."

Stemmen. St....! St....! Laat spreken!

Jan Bron. Ik ben Vlaming, en, als zoodanig, kan ik ook niets meer voor Frankrijk voelen, dan wat ik voel voor onze andere groote buren: Engeland, Duitschland. En, ik voeg er onmiddellijk aan toe: als goed en rechtschapen Vlaming moet ik voor Frankrijk minder voelen dan voor welk ander land ook (*langzaam, met nadruk*) omdat Frankrijk hier, in ons land, invloeden laat gelden, die van aard zijn ons bestaan als zelfstandig volk te ondermijnen. (*Applaus*).

Berthier. (*heftig*). Volstrekt niet! Volstrekt niet!

Tymans. C'est ridicule! C'est idiot!

(*rumoer; protesten*).

Jan Bron. De heer Berthier heeft het gewaardeerd, dat men hem hier vrijuit heeft laten spreken. Hij zal het ook wel willen goedvinden, dat ik van diezelfde vrijheid gebruik maak om, van mijn kant, ook ronduit mijn meening te verkondigen. Welnu, ik meen, en ik beweer, dat menschen als de heer Berthier en zijn partij, — met andere woorden: de Franskiljons, — een slechten dienst bewijzen èn aan Frankrijk, èn aan Vlaanderen.

(*Applaus. Heftig protest van Berthier en Tymans*).

Tymans. Ça c'est trop fort! (*Rumoer; Hoeh-geschreeuw*).

Jan Bron. Zij zijn, als ik het zoo mag uitdrukken, nationale bastaards.... (*Geweldig applaus*).

Berthier (*verontwaardigd*). Meneer!....

Tymans. Vous nous insultez! (*Geschreeuw; handgeklap*).

Jan Bron. Zij trachten, bewust of onbewust, ons gansche volk te verbasteren; en verwekken daardoor, onder de bewuste Vlamingen, een wantrouwen en zelfs een haat ten opzichte van Frankrijk, die Frankrijk-zelf niet eens verdient. Het gevolg daarvan is, dat Frankrijk van zijn kant ons wantrouwt en minacht, terwijl het ons ook, van wege die halfslachtigheid, als een karakterloos en minderwaardig volk, ja, eigenlijk als geen volk beschouwt. De Franschen drijven den spot met ons. Zij spotten met onze onbeholpen naaperij, met het slechte Fransch dat wij spreken en dat zij te nauwernood verstaan.

Berthier. Dat is schromelijk overdreven. De Franschen verstaan ons heel goed. Spreken wij misschien slechter dan de Marseillais en de Auvergnats!

Jan Bron. (*glimlachend*). Ik constateer dat de heer Berthier zijn taalambities niet hooger stelt dan tot het peil waarop de Marseillais en Auvergnaten staan. (*Gejuich; gelach*). In zooverre moet ik toegeven dat de vlaamsche Franskiljons over het algemeen voor die beide stammen niet behoeven onder te doen (*heftig*). Maar dat voldoet ons niet als Vlaming! (*donderend en langdurig applaus. De vlag wordt heen en weer gezwaaid. Gezang: „Zij zullen hem niet temmen."*) Wij willen ons zelf zijn. Wij willen, Fransch kunnende spreken zoo ongeveer als een Marseillais of een Auvergnaat, toch eerst en vooral Vlaamsch kunnen spreken als een Vlaming. Vlaamsch denken en Vlaamsch voelen, Vlaamsch zijn, met een woord, zooals de Franschman Fransch is, de Duitscher Duitsch, de Engelschman Engelsch.

(*Geweldig applaus en lawaai*).

Van Veerdeghem. Meneer de voorzitter, ik vraag het woord.

Berthier (*heftig gebarend*). Goed. Heel goed. Maar in name der duizenden en duizenden vrienden van Frankrijk hier, in Vlaanderen, vragen wij, eischen wij van onzen kant het recht op Franschgezind te mogen zijn, zooals ook onze voorouders in Vlaanderen dat waren, eeuwen lang, daarvan getuigt onze geschiedenis. Vlaanderen is een tweetalig land, dat is zoo waar en zoo sterk als een muur. Dat is door niets omver te redeneeren.

(*Lawaai; hoongeschreeuw*).

Tymans. Il n'y a pas moyen de causer raisonablement avec de pareils énergumènes. Je m'en vais. (*Hij wil weg*).

Berthier (*woedend*). Mais, reste donc, nom de Dieu! Ne me laisse pas seul dans cet antre. (*Tymans blijft*).

Maclou (*uitdagend*). In Vlaanderen Vlaamsch.

Tymans (*insgelijks uitdagend*). We zillen de toale klappen die we willen.

Maclou. A la porte de Franskiljons! Aan de deure! Vliegt de Blauwvoet?

Stemmen. Storm op zee!

Maclou. In Vlaanderen?

Stemmen. Vlaamsch!

Maclou. In Vlaanderen Fransch?

Stemmen. (*jouwend.*) Hoe...oe! Hoe....oe!

Jan Bron. Dames en heeren....

Van Veerdeghem. Meneer de voorzitter, ik vraag voor de tweede maal het woord.

Jan Bron. Het woord is aan den heer Van Veerdeghem.

Van Veerdeghem. Dames en heeren, ik hoor hier voortdurend spreken van Vlaanderen en Frankrijk, maar nooit van België. Bestaat België misschien niet meer?

Tymans. Vive la Belgique!

Stemmen. Leve Vlaanderen! Leve Vlaanderen!

Verghinst. Het begrip België berust op een ethnographische dwaling.

(*Geweldige opschudding. Handgeklap; protestkreten*).

Tymans. Vous êtes des anti-patriotes. C'est une honte!

Jan Bron. (*gedecideerd*). Het Belgisch patriotisme heeft hier voor 't oogenblik met onze discussie niets te maken.

Van Veerdeghem. Pardon, meneer de voorzitter; ik protesteer zeer beslist. De algemeene politieke toestand in Europa is tegenwoordig van dien aard, dat wij geen dag verzekerd zijn van wat er 't volgend uur gebeuren kan. Ieder oogenblik kan een wereldoorlog uitbreken. Zullen wij daar buiten blijven? Zal België zich niet met alle krachten aaneen moeten sluiten om zijn bestaan als onafhnakelijke staat tegen een of andere partij te verdedigen? Is het nu wel het meest geschikte oogenblik om besprekingen te houden over wat ons van elkander scheidt en verwijdert, in plaats van pogingen aan te wenden om de banden te versterken, die als Belgen ons vereenigen? Ik ben Vlaamsch-gezind in de

ziel, meneer de voorzitter, maar ik zie met angst en leed, dat onze nationale eendracht gevaar loopt.

(*Gebrom, gemurmel*).

Ondereet (*in plat dialekt*). Os er nen oorlog uitbreekt, 't zal de schuld zijn van 't kapitalisme.En 't kapitalisme zal deur den oorlog vernietigd worden, eerst in de landen die de nederloage zullen lijen en doarachter in de landen die zullen overwonnen hen. En heul ulderen toalstrijd zal in de verwarringe als. 'n streutjen in den eurkoan meegesleept worden. (*Handgeklap en luid protest*).

Jan Bron. Dat zullen we zien. Dat zullen we afwachten. Intusschen zetten „wij" onvermoeid „onzen" strijd voort. Die strijd is onbaatzuchtig, zuiver en heilig. Het is de strijd om 't zijn of niet zijn van een volk. Dames en heeren, verlangt er nog iemand het woord? (*Dof rumoer*). Niemand meer? Dan verklaar ik de meeting gesloten.

Voorafgegaan door hun vlag, zingend en armenzwaaiend, verlaten de vlaamschgezinden de zaal. Irma klimt op het verhoog en spreekt met Jan Bron.

Berthier (*apart met Tymans naar den uitgang*). C'est du temps perdu, que de parler avec ces gens-là.

Tymans. Je te l'ai dit d'avance, n'est-ce pas!

Berthier. Tout ça c'est de la rhétorique, du romantisme, du sentimentalisme.

Jan Bron. (*die onder het stille praten met Irma naar het gesprek der twee aftrekkende Franskiljons geluisterd heeft; op hen afkomend; in zeer mooi Fransch:* De la rhétorique, très peu, messieurs. Du romantisme, peut être. (*Met trots*) Du sentimentalisme, ou, plutôt, du sentiment.... de l'amour.... énormément! J'aime, j'adore mon pays, ma belle et forte et malheureuse Flandre. J'idolâtre son étendard, son lion noir sur champ d'or, que j'embrasse parfois avec passion, avec des larmes de tendresse dans les yeux, comme on embrasse une femme. J'aime son sol (*stampvoet*) son terreau fertile, où je me sens comme une plante vivace, nourrie dans son sein, gouflée de son suc, ne pouvant vivre et fleurir et porter des fruits que lá-même où la nature l'a fait naître. Un arbre flamand, messieurs, flamand jusqu'à la moëlle et non pas une plante de serre-chaude française. Adieu, messieurs! (*Opgewonden terug bij Irma*).

Berthier (*verbaasd*). Il es fou!

Tymans. Un fou dangereux!

Berthier. Mais il parle bien le français, ce cochon!

Tymans. Comme tous les flamingants outrés.

Berthier. Ah! non de Dieu, comme on voit que tout ça c'est du bluff, du chiqué, de la comédie! Viens, nous allons prendre un verre au Bodega. (*Beiden af*).

Irma (*tot Jan Bron*). Ach, man, wat hebt ge mooi gesproken! Wat hebt ge 't hun goed gezegd! (*omhelst hem*).

Jan Bron. (*als 't ware geinspireerd*). Mijn hart, mijn ziel heeft gesproken. Kom, laten we nu samen naar buiten gaan wandelen. Ik moet Vlaanderen zien, Vlaanderen ruiken, Vlaanderen omarmen!

Irma (*streelend*). Ge moogt mij ook wel eens omarmen. Ben „ik" nu heelemaal niets meer voor u?

Jan Bron (*omhelst haar*). Gij zijt àlles voor mij. Gij zijt de schoonheid van mijn ziel, de essentie van mijn liefde. Gij zijt Vlaanderenzelf voor mij!

DOEK.

TWEEDE TAFEREEL.

Personen:

Jan Bron.
Berthier.
Tymans.
Van Veerdeghem.
Ludwig Werlemann.
De Ordonnans.
Irma.
Else.
Het dienstmeisje.

De studeerkamer van Jan Bron. Deur en ramen achtergrond. Deur en schoorsteen links. Boekenkasten rechts; tafel, stoelen, fauteuils. lessenaar.

Bij het ophalen van 't gordijn zit Jan Bron met inspanning in een courant te lezen. Roerloos, met den angst op het gelaat, staan Irma en Else naar zijn voorlezing te luisteren. Af en toe dreunt dof, heel in de verte, het kanon. Soms rinkelen de ramen.

Jan Bron. (*van het blad opkijkend: op bitteren toon*). Onze goede vrienden, onze vaste en trouwe bondgenooten, die ons tegen den vijand zouden beschermen: de Engelschen en de Franschen wijken

langzaam maar zeker, steeds verder terug. De Duitschers dringen op, steeds feller en sneller; het zal mij verwonderen als ze hier, binnen een paar dagen, niet vóór ons staan.

Irma. (*doodsangstig*). Och God! Och God!

Jan Bron (*geagiteerd*). Wat moeten we nu doen: vluchten of hier blijven? Ik haat vluchten. Ik vind het laf te vluchten. Maar ik ben angstig voor u en Else.

Irma. Plegen de Duitschers nog steeds zulke gruwelen?

Jan Bron. Helaas!.... 'n Schande! 'n Walgelijke, wraakroepende schande! De mannen als schild vooruitgedreven; vrouwen en meisjes mishandeld,.... door dronken soldeniers overweldigd....

Irma. (*rillend*). Hooo!.... Maar is het wel waar! Overdrijven die gazetten niet? Liegen ze niet?

Jan Bron. (*heftig een courant verfrommelend*). 't Zijn smerige bladen; ze hangen aan elkaar van leugens. Nooit of nooit zeggen zij ons de waarheid, geheel de waarheid! Maar toch.... ik vrees.... ik ben bang, doodsbang voor u beiden.... Laat ik hier blijven. Maar gij moet met Else weg.... gij moet vluchten.... naar Holland.

Irma. (*handenwringend*). Neen; dat doe ik niet. Ik laat u hier niet alleen in het gevaar achter. Ik blijf bij u op leven en dood. Maar Else zal weggaan. Ik zal haar morgen over de grens brengen.

Else. Waarom? Ik heb niets geen zin. Ik ben niets bang.

Jan Bron. (*gebiedend*). Gij moet. Ik wil het. Ik laat u niet weerloos aan de liederlijkheid van dronken schurken over. (*Heftig, met bijtende bitterheid*). Schurken! Schurken! Een volk van onzen stam, dat ons als wilde beesten behandelt! Wie had er ooit zoo iets monsterachtigs kunnen uitdenken? Zij drijven ons, zij dwingen ons, hun verwanten, hun natuurlijke vrienden, hun broeders, in de armen onzer traditioneele vijanden. (*Het kanon dreunt, de ramen trillen, allen schrikken*). Hoort ge dat? Daar zijn ze. Ze komen. Dat zijn Germaansche kanonnen, die Germaansche stamgenooten, die Germaansche broeders doodschieten! Vervloekt! De stommerikken! De schurken!

Irma. (*schreiend*). Man, wind u toch niet zoo op. Gij maakt ons zoo bang, zoo ongelukkig!

Geklop aan de deur.

Jan Bron. (*opschrikkend*). Binnen.

Het Dienstmeisje (*met een presenteerblad*). Meneer, daar zijn drie heeren, die u dringend wenschen te spreken. Hier zijn hun kaartjes.

Jan Bron. (*neemt zenuwachtig de kaartjes*). Berthier.... Tymans...

Van Veerdeghem.... (*verwonderd*) Die drie te zamen!.... Verlangen ze samen mij te spreken?

Het Dienstmeisje). Ja, meneer.

Jan Bron. Laat ze binnen komen. (*Dienstmeisje af*). (*Tot Irma en Else*). Ik begrijp er niets van dat ze samen komen. Schuif wat stoelen bij.

Berthier, Tymans en van Veerdeghem binnen).

Berthier, (*gejaagd*). Excuseer, mevrouw, en mejuffrouw, dat wij u zoo laat komen storen. (*Tot Jan Bron*) Maar onze boodschap is dringend. Wij zijn bij u afgevaardigd in naam van de partijen die wij vertegenwoordigen.

Jan Bron. Gaat zitten, heeren.

Berthier, Tymans en Van Veerdeghem nemen plaats. Van Veerdeghem (*bleek, angstig, gejaagd*). Gij hoort het kanon, de vijand staat vóór de poort. Onze legers trekken terug. Morgen, overmorgen op zijn laatst is de stad ingenomen. Wij komen u vragen, in name van onze verschillende partijgenooten, een gezamenlijke, zuiver vaderlandslievende gedragslijn vast te stellen. Geen innerlijke verdeeldheid noch twisten meer onder het oog van den vijand, geen politieke strijd, geen taalstrijd, geen strijd op gebied van religie: de aaneengesloten, waardige, onverbreekbaar-vaderlandsche eendracht tegen den overweldiger. Gaat ge daarin met ons mee, Jan Bron, en zijt ge bereid, bij uw aanhangers en volgelingen, zooals wij doen bij de onze, al uw invloed tot het bereiken van dit doel te gebruiken? Kunt ge, zooals wij, tijdelijk het heil van België boven alles stellen?

Jan Bron. (*na een korte aarzeling*). Ja.

Van Veerdeghem. Wij staan geen lettergreep van onze verschillende en, zooals ge wel weet, zeer uiteenloopende beginselen af voor later. Wij leggen dat enkel op zij, en zwijgen daarover, tot het vaderland verlost is. Gaan we accoord?

Jan Bron. (*Na hen alle drie om beurten met aandacht in 't gezicht gepeild te hebben*). Ja.... Als gij die gedragslijn volgt, zal ik ze, van mijn kant, ook volgen.

Berthier. Wij danken u. Wij hadden niets anders van uw vaderlandsliefde verwacht.

Tymans. Nous n'avons tous qu'un seul et même ennemi: le Boche exécré.

Stilte. Jan Bron kijkt Tymans strak aan. Verwijderd kanongebulder en gedreun van ramen.

Irma. (*tot Berthier*). Crelooft ge werkelijk, meneer, dat ze hier zoo spoedig zullen zijn.... morgen.... overmorgen?

Berthier. Ik vrees het wel, mevrouw. Ze staan op minder dan vijftien kilometer afstand en onze troepen trekken terug.

Jan Bron. (*bitter*). Onze troepen!... En de troepen van onze bondgenooten: de Engelschen, de Franschen.... (*Opgewonden*) Maar waar zijn die? Waar blijven die? Ze zouden ons helpen.... ons verlossen... den vijand terugdrijven! Hebt gij er al één enkele gezien?

Berthier. Ze komen.... ze zijn onderweg.

Tymans. Il faut leur laisser le temps d'arriver.

Jan Bron. Maar vóór dien tijd zijn we vernietigd en dood. Begrijpt ge dat niet....? Wat doet gij? Blijft gij hier of gaat ge vluchten?

Berthier en Tymans. Wij blijven.... wij blijven.... wat er ook gebeure.

Van Veerdeghem. Ik blijf ook, maar mijn vrouw en dochters vertrekken vanavond om elf uur, met een rijtuig, over de grens.

Jan Bron. Vanavond nog! Morgen ochtend vertrekt mijn vrouw, met Else.

Else. Nee....! Nee....!

Jan Bron. (*gebiedend*). Ge zult! (*tot de heeren*) Zou morgen niet te laat zijn? Zouden ze niet beter ook vanavond gaan?

Van Veerdeghem. Morgen zal het nog wel gaan, denk ik. De meeste onzer kennissen vertrekken pas morgen. Mijn familie reist enkel vanavond omdat haar toevallig een plaats werd aangeboden in dat rijtuig. Ik had het zelfs liever gehad als ze maar morgen ochtend gingen. Het lijkt me minder gewaagd dan deze avontuurlijke nachttocht.

Irma. (*wanhopig*). O! Wat 'n tijden toch! Wat 'n tijden!

(*Rumoer buiten*).

Jan Bron. Wat is dat?

Allen luisteren.

Berthier. (*Gaat bij een der ramen staan en kijkt naar buiten*). 't Is een soort van optocht. Ik zie niet goed; 't is te donker in de straat. Toch zie ik iets als uniformen.

Tymans. (*aan 't andere raam*). Ce sont des cavaliers. (*Eensklaps geweldig ontroerd*) 't Zijn uhlanen! Ce sont des Boches! omringd door een enorme menigte. (*plots jubelend*) Weet ge wat het zijn! 't Zijn krijgsgevangenen! Je pense qu'on les conduit à la prison. Da moet ik zien, zulle! (*Grijpt naar zijn hoed; holt buiten*).

Berthier. Wacht! 'K ga mee! (*af*)

Van Veerdeghem. Zou het waarachtig....! (*af*).

Else. (*rent naar de deur*) O, maar, dat moet ik toch ook....

Jan Bron. (*verspert haar den weg*). Gij blijft hier.

Irma. (*snikt*). 'K ben bang. 'K ben toch zoo angstig!

Stilte. Allen staan te luisteren naar het geluid daarbuiten. De huisbel gaat over).

Jan Bron. (*schor*). Wat is dat?

Allen staan roerloos. Opnieuw wordt gebeld).

Irma. Ze zijn daar!

Jan Bron. (*als boven*). Wie?

Irma. (*doodsangstig*). Ik weet het niet.

Het Dienstmeisje. (*gejaagd binnen*). Meneer!.... Meneer....!

Jan Bron. Wat is er?.... Spreek.

Het Dienstmeisje. (*hijgend*). Meneer.... daar zijn beneden twee soldaten.... Duitschers.... en de een vraagt om u te spreken.

Jan Bron. Wat....? Krijgsgevangenen?

Het Dienstmeisje. (*verbluft*). Geen krijgsgevangenen, meneer... soldaten.... gewapend.

Jan Bron. (*met schrik*). Gewapend!

Jan Bron. (*tot Irma en Else*). Ga weg... verstopt u! (*Irma en Else links af. Tot Dienstmeisje. Met inspanning koelbloedig*).

Laat ze binnen. (*Dienstmeisje af*).

Een pauze. In 't open deurgat verschijnt een Duitsch cavalerie-officier, die militair aanslaat. Vriendelijk gezicht, Innemende glimlach.

Ludwig Werlemann. (*op den drempel*). Mijnheer Jan Bron.

Jan Bron. (*stug*). Om u te dienen, meneer.

Ludwig. (*spreekt zuiver nederlandsch*) Mag ik zoo vrij zijn binnen te komen?

Jan Bron. (*als boven*) Komt u binnen, meneer.

(*Ludwig treedt binnen, gevolgd door zijn ordonnans, die stram in zijn plaats op den drempel der kamer blijft staan.*

Ludwig. (*innemend glimlachend*). Ik heb het voorrecht met mijn ordonnans bij u ingekwartierd te zijn. Het spijt mij zeer dat wij zoo laat bij u moeten aankomen. Ik hoop u zoo weinig mogelijk last te veroorzaken.

Jan Bron. (*geschokt, verbaasd*) Bij mij ingekwartierd! Is.... is u dan geen krijgsgevangene!

Ludwig. (*insgelijks zeer verbaasd*). Krijgsgevangene...! (*half-lachend*) Nn.... ee.... nnee.... zeker niet. (*ernstig*) De stad is ingenomen.

Jan Bron. (*geschokt*). Is de stad ingenomen!

Ludwig. Nog geen uur geleden. Ik ben van de voorhoede. Morgen komt het heele legerkorps.

Jan Bron. Is.... de.... stad.... ingenomen! (*ongeloovig*) Maar onze troepen, meneer;.... de Franschen.... de Engelschen!

Ludwig. (*ernstig; bezadigd*). Uw troepen, meneer Bron, zijn teruggetrokken; en Franschen of Engelschen hebben wij niet gezien.

Jan Bron. (*bitter*). Te laat.... te laat! Altijd en overal te laat!

Ludwig. Niet te laat, maar totaal afwezig.

Jan Bron. (*slaat de handen aan zijn hoofd*). Ach!... Maar komt u binnen, meneer. Neemt plaats. Zeg mij wat ik voor u moet doen.

Ludwig. (*beleefd*). Voor mij „moet" u niets doen, meneer Bron. Ik kom u alleen maar vragen of ik tijdelijk bij u mijn intrek „mag" nemen.

Jan Bron. U noemt mij bij den naam. Kent u mij dan?

Ludwig. (*voorkomend*). Of ik u ken? Zeker ken ik u. Ik heb u meermalen ontmoet.

Jan Bron. (*verbaasd*). Waar?.... u spreekt voortreffelijk nederlandsch. U is dus toch geen vijand; geen Duitscher?

Ludwig. Ik ben wel een Duitscher, maar beschouw mijzelf niet als een vijand der Vlamingen. Wel integendeel. Waar ik u ontmoet heb? Op taalcongressen, hier, in Vlaanderen, en ook in Nederland. Ik heb in Utrecht gestudeerd. Herinnert u zich Ludwig Werlemann niet? (*Neemt glimlachend zijn helm af*).

Jan Bron. (*roerloos van verbazing*). Ludwig Werlemann...! Dat wij elkaar in zulke omstandigheden moeten terugzien! Gaat u zitten, meneer.

Ludwig. (*neemt plaats*). Gelooft u maar dat ik liever anders was gekomen. Maar wij zijn er toe gedwongen geweest.

Jan Bron. (*gaat ook zitten*). Gedwongen! (*Na een aarzeling; met inspanning*) Gedwongen te handelen zooals u te Visé, te Dinant, te Leuven, te Dendermonde met ons gehandeld hebt! Ik.... ik.... neemt u mij niet kwalijk.... ik mag misschien niet zoo spreken.... het kan gevaarlijk zijn voor mij.... voor mijn gezin.... maar ik begrijp niet.... ik begrijp niet hoe het Godsmogelijk is geweest dat Duitschland....

Ludwig. (*zegt enkele woorden in 't Duitsch tot de ordonnans, die, na stram gegroet te hebben, weggaat*).

Spreekt u maar vrij uit, meneer Bron. Mij moogt ge àlles zeggen. Ik zal u niet verraden.

Jan Bron. (*geagiteerd*). Ik dank u. Wat ik zeggen wil is dit: Hoe is het Godsmogelijk dat Duitschland van ons aartsvijanden heeft gemaakt in plaats van de goede vrienden die wij waren.

Ludwig. (*even naar de dichte-deur in den achtergrond omkijkend*). Wij moesten.... wij moesten door België. Het was voor ons een kwestie van leven of dood. (*aarzelend*) Maar de manier waarop.... (*met droefheid in de stem*) die zal ik niet probeeren goed te praten.

Jan Bron. Gij hebt ons vermoord, fyziek en moreel!

Ludwig. Ik niet....

Jan Bron. Gij niet. Ik geloof u. Maar zoo niet gij, dan toch uw volk, dat bijna ons volk was.

Ludwig. (*gedecideerd*). En dat het, ondanks alles, weer zal worden.

Jan Bron. Hoe zoo? Wat meent u?

Ludwig. Wij zullen den oorlog winnen en Vlaanderen uit de klauwen van de Fransche overheersching redden. Er zijn gruwelijke misgrepen gepleegd....

Jan Bron. Noemt u dat misgrepen: Leuven? Dendermonde?

Ludwig. Gruwelijke misgrepen. Maar nu wéét men. De oogen zijn opengegaan. Het zal niet meer gebeuren.

Jan Bron. Het is gebeurd!

Ludwig. Het is gebeurd, helaas! Honderdmaal, duizendmaal helaas! Ons werk nu, mijn werk hier, zal voortaan zijn dat weder goed te maken.

Jan Bron. Uw werk?

Ludwig. Ja, mijn werk. Ik blijf hier. Ik ga niet verder. Ik ben hier om Vlaanderen met Duitschland te verzoenen.

Jan Bron. Onmogelijk! Er is te veel gebeurd!

(*Pauze. De beide mannen kijken elkaar recht in de oogen aan. Een licht gerucht achter deur links. Beiden kijken om: Ludwig wantrouwig; Jan Bron schrikkend*).

Ludwig. Is daar soms iemand die ons kan afluisteren?

Jan Bron. Niemand anders dan mijn vrouw en dochter. Ze zijn daarheen gevlucht toen ze u hoorden boven komen.

Ludwig. (*gerustgesteld*). Laat ze toch binnenkomen; ik zal haar meteen volkomen geruststellen.

Jan Bron. (*gaat naar de deur*). Irma.... Else.... kom binnen.

Moeder en dochter aarzelend op.

Ludwig. (*staat op, gaat naar de dame toe, buigt diep*). Mevrouw... Mejuffrouw....

Benauwd en bevend staan Irma en Else voor hem. Irma snikt. Else kijkt hem aandachtig aan.

Jan Bron. Dit is meneer Ludwig Werlemann, die ik vroeger op taalcongressen ontmoette. Ge weet wel, ik heb u nog over hem gesproken.

Irma. (*opgelucht maar nog diep ontroerd*). O, jaja, ik herinner mij goed. Aangenaam, meneer.... ach, wat zeg ik.... excuseer mij, wij zijn zoo geschokt. Hoe vreeselijk, dat wij zoo met elkander moeten kennis maken. (*Reikt hem bevend de hand*).

Ludwig. (*handkussend*). Gnädige Frau....

Jan Bron. (*naar Else wijzend*). Mijn dochter.

Ludwig. (*handkussend*). Gnädiges Fraulein....

Irma. Spreekt meneer geen nederlandsch?

Jan Bron. Zoo goed en wellicht beter dan wij. Meneer heeft in Utrecht gestudeerd.

Irma. Ach, zoo! Gaat u zitten, meneer. Wat mag ik u aanbieden? U hebt zeker honger.... dorst?

Ludwig. (*glimlachend*). Geen honger, mevrouw, maar wel dorst.

Irma. Dan zal ik al gauw iets gaan halen.

Jan Bron. (*tot Irma, bij deur achtergrond*). Meneer Werleman blijft hier, is hier met zijn ordonnans ingekwartierd.

Irma. Ja, ja, ik weet het al; ik zal goed voor alles zorgen. (*af*).

Jan Bron. (*tot Ludwig*). Gaat u zitten. (*Ludwig neemt plaats alsook Jan Bron en Else*). 'n Sigaar?

Ludwig. Gaarne.... dank u. (*tot Else*) Hindert het rooken u niet, mejuffrouw?

Else. (*opgewekt*). Integendeel. Ik rook ook wel eens.

Ludwig. (*verrast*). Werkelijk! (*Hoffelijk*) Mag ik u dan misschien 'n sigaret aanbieden?

Else. (*verlegen glimlachend*). O, meneer.... (*Jan Bron kijkt haar heel streng aan*). Nee.... heusch.... dank u.... liever nu niet.

Af en toe hoort men nog, doch minder zwaar, het gedreun van het verre geschut.

Jan Bron. (*diep ernstig*). Meneer Werlemann, twee dingen zou ik u heel gaarne willen vragen.

Irma op met wijnflesch en glazen. Else staat op om haar te helpen. Ludwig staat eveneens hoffelijk op.

Irma. Blijft u als 't u belieft toch zitten, meneer. (*Ludwig gaat weer zitten*). Mag ik u een glas Rijnwijn aanbieden?

Ludwig. (*dadelijk weer op*). Heel gaarne, mevrouw.... Dank u zeer.

Irma. U ook, man?

Jan Bron knikt zwijgend.

Irma. U ook, Else.?

Else. 'n Klein beetje, moeder.

Irma schenkt ook voor zichzelf in.

Ludwig. Prosit, mevrouw. Prosit mejuffrouw. Prosit, meneer Bron.

Allen. Prosit. Prosit. (*Gaan zitten*).

Ludwig. (*tot Jan Bron*). U wou mij twee dingen vragen, meneer Bron.

Jan Bron (*somber*). Ja.... Eerstens of u denkt dat de stad gebombardeerd zal worden?

Ludwig. Zeer zeker niet door ons, aangezien wij erin zijn. En waarschijnlijk ook niet door de Belgen, omdat ze morgen aan den dag reeds verre zullen weg zijn. Hoort u wel: het gedreun der kanonnen neemt af.

Jan Bron. (*langzaam hoofdknikkend*). Hm.... 't Zal waarschijnlijk gaan zooals u zegt.

Ludwig. (*beleefd*). Enne.... de tweede vraag?

Jan Bron. Of mijn vrouw en mijn dochter hier wel in veiligheid zijn?

Ludwig. (*verwonderd*). Waarom niet? Wat meent u? Wat vreest u?

Jan Bron. Die gruwelijke verhalen, waarvan wij in de couranten hebben gelezen....

Ludwig. (*langzaam; ernstig*). 't Is mogelijk dat er hier en daar, als uitzondering, als groote uitzondering, op dat gebied een misdaad gepleegd is. 't Is oorlog en de oorlog ontketent soms de laagste driften. (*heftig en plechtig*) Maar ik beloof u, ik zweer u, dat er hier, in dit huis met uw vrouw en dochter niets zal voorvallen, zoolang ik nog een enkel woord te zeggen heb; zoolang ik nog een adem heb.

Jan Bron. U vindt het dus niet noodig dat ik mijn dochter naar Holland stuur, zooals ik van plan was?

Ludwig. Absoluut niet noodig. Ik sta er voor in voor alles wat ik bezit.... voor alles wat mij lief is.... voor mijn leven-zelf.

Else. (*jubelend*). Goddank.

Jan Bron. (*ontroerd*). Ik dank u.

Irma. Ik dank u, meneer; ik dank u.

Else kijkt Ludwig lang en zwijgend aan.

Ludwig. (*opstaande*). En nu, mevrouw, vraag ik u permissie om mij

terug te mogen trekken. Ik ben vermoeid en moet morgen vroeg op.

Irma. Ik heb uw kamer laten in orde brengen. Het meisje zal u den weg wijzen.

Ludwig. Ik dank u ten zeerste, mevrouw. Wel te rusten, mevrouw. (*Handkus*).

Irma. Wel te rusten, meneer.

Ludwig. (*handkus Else*). Goede nacht, mejuffrouw. Wees u maar niet angstig.

Else. Wel te rusten, meneer. O, ik ben heelemaal niet bang.

Ludwig. Goede nacht, meneer Bron.

Jan Bron. Goede nacht. (*Aarzelt even; reikt hem de hand*) Goede nacht. (*Ludwig af. Pauze*).

Irma (*met gedempte stem*). Hij is beleefd.... hij is vriendelijk.... hij heeft mij gerustgesteld. Ik ben zoo bang niet meer.

Jan Bron. Waren ze maar allen zooals hij is.

Irma. Hij zal ons tegen de slechten beschermen. Hij heeft het zoo eerlijk en plechtig beloofd. Ik heb vertrouwen in hem.

Jan Bron loopt neerslachtig heen en weer.

Else. Hij heeft fijne manieren. Hij is zeker wel van goede familie. Ik vind dat wel aardig die handkus geven. Hebt ge gezien welke mooie laarzen en beenstukken hij draagt? En die oranje kraag met gouden sterretjes. Ik vind het wel een mooi uniform. Goddank dat ik niet naar Holland moet!

Jan Bron. (*zakt op een stoel neer. Somber, den elleboog op de tafel geleund*). De vijand! De vijand! Ik begrijp het niet.... Ik begrijp het niet!

Dof bromt in de verte het kanon. Even rinkelen de ramen. Het doek zakt langzaam.

DERDE TAFEREEL.

Personen:
Jan Bron.
Ludwig.
Van Veerdeghem.
Irma.
Else.
Ordonnans.

De eetkamer van Jan Bron. Aan tafel Jan Bron, Ludwig, Van

Veerdeghem, Irma, Else. Deur achtergrond.. Vier jaar tijdverloop tusschen tweede en derde tafereel.

Irma. (*voorkomend; tot Ludwig*). Neemt u toch nog een stukje, meneer Ludwig; een klein stukje. U eet niets.

Ludwig. (*gedrukt*). Heusch, mevrouw, ik dank u, ik heb heel weinig trek vanavond.

Irma. (*bezorgd*). Het is niet fijn, helaas; maar 't wordt u gaarne gegund. Wij hebben niets anders in deze treurige tijden.

Ludwig. O, mevrouw....

Irma. (*aandringend*). Toe, nog een heel klein stukje, om mij pleizier te doen.

Ludwig. Ik zou niet kunnen, mevrouw.

Else. (*pruilerig gebiedend*). U moet. Ik wil het!

Ludwig. (*gedwongen glimlachend*) Als ik dan toch absoluut moet! Ce que femme veut.... (*Bedient zich*).

Else. Zoo.... En eet het nu ook op.

Ludwig. Ik zal probeeren. (*Eet lusteloos*).

Jan Bron. Wat voor nieuws vandaag?

Ludwig. Niet veel bijzonders. Aldoor dezelfde misère!.... Ja, toch iets.... iets vervelends.... Berthier en Tymans zijn naar Duitschland gedeporteerd.

Van Veerdeghem (*opschrikkend*). Zoo?.... Waarom?

Ludwig. (*met een soort weerzin*). Wegens hun aanhoudende kuiperijen tegen de bewuste Vlamingen. (*tot Jan Bron*) Wegens hun gemeen gelaster ook ten opzichte van u.

Jan Bron. (*haalt minachtend zijn schouders op*). Pfeu....! Wat hebben ze van mij gezegd?

Ludwig. Ze noemen u een landverrader.... een werktuig van den vijand.... wat weet ik al.

Jan Bron. Juist. Vlaming zijn.... het recht der Vlamingen verdedigen, dat is voor zulke menschen landverraad. (*tot Ludwig*) Heeft ù ze doen deporteeren?

Ludwig. (*verontwaardigd*). Ik!.... Ik heb er mij met al mijn kracht tegen verzet, hoewel ze zeer onhebbelijk tegen mij zijn geweest. Maar 't heeft niets mogen baten. 't Is aan Maclou en Verghinst dat ze hun deportatie te danken hebben. (*Heftig*) Ik ben tegen deportaties, dat weet u wel. Ik heb dit trouwens nooit onder stoelen of banken gestoken en 't is mij ook genoeg kwalijk genomen. (*bitter*) Ik sta in de gratie niet meer.

Jan Bron. (*als geinspireerd*). De liefde voor mijn land,.... de liefde voor Vlaanderen is ten slotte sterker in mij geworden dan al het andere. (*tot Ludwig*) Ik heb het eerste optreden van uw volk alhier verfoeid en gehaat en gelaakt en ik haat, verfoei en laak het nog zooals den eersten dag. Maar toen ik zag hoe Vlaanderen ook van andere kanten aangevallen werd, hoe het veracht werd in zijn taal en mishandeld in zijn zonen, die voor de verdediging van het gemeenschappelijk vaderland in de afschuwelijke loopgrachten stierven (*heftig*) toen ben ik in opstand gekomen.... toen heb ik niet meer één vijand, maar àl de vijanden van Vlaanderen gehaat en gezworen, dat ik aan mijn ongelukkig en geliefde land al de krachten mijns levens zou wijden, tot den Dood....!

Irma. En gij hebt wel gedaan.

Jan Bron. Ik weet het niet. Ik heb gedaan wat mijn geweten mij beval, wat ik doen moest.... wat ik niet laten kon.

Van Veerdeghem. Ik vrees.... ik vrees voor u, dat gij u zult vergist hebben, Jan Bron. (*Plots opgewonden*) Wij zijn hier gewend ons vrij uit te spreken en ik heb geen angst dit ook te doen in tegenwoordigheid van den heer Werlemann die, nationaal gesproken, een vijand van ons is en dien wij toch niet als vijand kunnen beschouwen (*Ludwig bukt het hoofd; Else staart hem angstig aan*) omdat wij weten dat hij zich in onzen toestand kan verplaatsen en heel veel voelt van wat wij zelven voelen. (*Tot Jan Bron*). Ik haat en ik veracht zoo sterk als u, Jan Bron, al dezen die ons Vlaamsche volk en onze vlaamsche taal bespotten en vernederen; maar.... ik heb het u wel honderdmaal gezegd en ik herhaal het nog eens, wij mogen... juist om ons volk te verheffen en te redden, niets uit de hand van den vijand aannemen, ook al was die vijand eerder een vriend, zooals de heer Werlemann voor ons is,... ook al bracht hij ons dàt, waar wij het volste recht op hebben. Wij moeten wachten, wachten, wachten, hoe lang het misschien ook nog duren zal.

Jan Bron. (*bitter*). Wachten.... en lijden.... en onrecht dulden... en bukken onder den smaad.....

Van Veerdeghem. Ja. Eerst en vóór alles weer vrij zijn. Denkt aan hen die op de slagvelden voor onze vrijheid sterven.

Jan Bron. (*heftig*). Wachten.... tot de langzame verwording.... tot de totale vernedering.... tot den finalen ondergang.... tot den Dood!

Van Veerdeghem. (*fier*). Een volk sterft niet. Een volk zal niet ver-

gaan. Wij slapen nu, maar wij zullen weer opstaan en fier ons recht doen gelden.

Jan Bron. (*met een vuistslag op de tafel*). Maar ik wil niet slapen; ik wil mijn volk zien strijden en zien leven, léven, in zijn volle kracht leven, volgens zijn aard, volgens zijn recht, nu, zonder nog langer te talmen. Begrijpt ge, voelt ge dat dan niet! Ik wil niet meer wachten; er is te lang gewacht. Er komt een oogenblik dat wachten lafheid wordt.

Irma. (*smeekend*). Ach, man, wind u toch niet zoo op. (*tot Van Veerdeghem*). Laten we liever over iets anders spreken. Het doet hem zooveel kwaad, weet u. Nu zal hij weer van heel den nacht niet slapen.

Van Veerdeghem. Het spijt mij, mevrouw. — Toch moest ik het zeggen. Ik voel het als een heilige plicht. — (*tot Jan Bron en de anderen*) Ik heb mij daar straks, in 't naar hier komen, weer dood geërgerd in drie van uw partijgenooten: Maclou, Verwee en Verghinst. Zij waren grof-onbeleefd tegen een dame, omdat die in 't Fransch antwoordde aan iemand die haar in 't Vlaamsch iets vroeg. Laat dat nu verkeerd zijn, ik geef het toe, al is 't ook mogelijk dat die dame geen Vlaamsch kende. Maar is dat nu een reden om met hun drieën die dame op straat te omringen en haar uit te jouwen met de kreten „In Vlaanderen Vlaamsch, madame," — zij riepen „madam" en niet „mevrouw" — en „Vliegt de Blauwpoot, storm op zee? Dat is immers kwàjongens en schoelie-werk. Dat doet onze goede zaak kwaad!

Jan Bron. (*ernstig*). Blauw*voet* als 't u belieft.

Van Veerdeghem. (*kregel*). Blauwvoet.... blauwpoot.... 't kan me niet schelen.... 't Is allemaal onzin en 't komt niet te pas. Het publiek durfde natuurlijk niets zeggen, uit vrees voor duitsche wraakneming, maar de oogen laaiden; de menschen zouden die kerels verscheurd hebben hadden ze gedurfd. Is 't zoo dat men onze beweging sympathiek zal maken onder 't volk? Is 't zoo dat Vlaanderen moet ontwaken? Met beleedigingen tegenover vrouwen.... onder bescherming der duitsche punthelmen? Ik moet u zeggen: 'k heb mij geschaamd.

Ludwig. (*somber*). 't Is die oorlog.... die ellendige, eindelooze oorlog, die ons allen van streek heeft gebracht.... die ons allen doodt of dooden zal.

Van Veerdeghem. (*tot Ludwig*). Hebben wij, Vlamingen, dien oorlog gewild?

Ludwig. (*als boven*). Heb ik hem gewild?.... Ach!....

Else. (*op 't schreien af*). U mag zoo niet spreken. Ik vind u zoo gedrukt vanavond.

Ludwig. (*als boven*). Dat ben ik ook. En niet zonder reden. *Allen kijken hem verwonderd en ondervragend aan.*

Else. (*angstig*). Wat is er toch?

Ludwig. Er is.... er is.... ja, ik moet het u tòch zeggen.... Er is, dat k hier weg ga, dat ik opgeroepen ben.... naar 't front!

Allen. Ach!....

Else. (*heftig opschrikkend*). Nee!.... Dat is niet mogelijk!

Ludwig. Helaas....! Ze hebben mannen noodig.... Ze hebben álle mannen noodig.

Else. (*hartstochtelijk*). Nee.... nee.... nee.... dat is niet mogelijk! (*Barst plots in tranen uit*). Je gaat niet.... Ik wil het niet!

Algemeene ontzetting.

Jan Bron. (*dreigend*). Else!... Else.... wat beteekent dat!

Irma. (*hevig ontdaan*). Maar Else!.... Maar Else!....

Else. (*snikt; klampt zich aan den arm van Ludwig vast*). Nee!.... Nee!.... Hij mag niet.... Ik wil het niet! Ze zullen hem doodschieten!

Jan Bron. (*brullend*). Else!....

Ludwig. (*zacht-smeekend*). Stil, Else.... ik smeek u.... ik smeek u.... (*staat op*) Laat me gaan.... Ik moet.... ik moet.... (*Wringt zich van haar los*).

Else. (*klampt zich weer aan hem vast*). Je gaat niet....! Je gaat niet!

Geklop aan de deur. Plotse stilte.

Jan Bron. Binnen.

De deur gaat open en de Ordonnans verschijnt, militair-groetend, op den drempel.

De Ordonnans. Herr Leutnant....

Ludwig. Ja.... Een oogenblik. Ik kom terug.

Else. (*holt hem na*). Ik moet weten....!

Irma. (*volgt haar*). Else!.... Else....! Else....!

Somber, als gebroken, zakt Jan Bron met een gebaar van wanhoop op een stoel ineen.

Van Veerdeghem. (*dringend*). Mijn goede, oude, trouwe vriend, nog eens, ik smeek u.... ik smeek u.... zie de waarheid in, laat u niet verblinden door hersenschimmen.... herzie uw meening.... verander van denkwijze en gedragslijn.... het is misschien nog niet te laat.

Jan Bron. (*somber; toonloos*). Hebt ge dat daar gezien... gehoord? Zij is verliefd op hem! Wat nu, mijn God? Wat nu?

Van Veerdeghem. Dat is een ramp, maar nog niet eens de ergste. De ergste is uw verblinding, uw waan, uw verkeerd inzicht van den

waren toestand. Voelt ge dan niet.... ziet ge niet.... merkt ge niet aan alles dat het einde komt.... dat het zoolang verwachte uur der verlossing nadert? De verlossing, Jan Bron, de weergekregen vrijheid.... de herleving van ons gemeenschappelijk vaderland! Zegt u dat niets.... en moet ge dat niet bijwonen, en mee jubelen en juichen.... gij.... onze ziel en ons hoofd.... gij.... het krachtig-levende symbool van 't vlaamsche volk, dat weer verrijzen gaat!

Jan Bron. (*na een lange pauze*). Ik.... ik weet het niet.... Ik ben geknakt, gebroken. Ik kan niet meer jubelen.

DOEK.

VIERDE TAFEREEL.

Personen:
Jan Bron.
Van Veerdeghem.
Irma.
Eerste Belgische soldaat.
Tweede Belgische soldaat.
Eerste Hollandsche soldaat.
Tweede Hollandsche soldaat.
Het vrouwtje.
Het mannetje.

De Hollandsch-Belgische grens. Een gesloten hek met rasterwerk dwars over den weg. Aan beide zijden een klein, houten optrekje. Aan de eene zijde de Hollandsche wacht. Aan de andere zijde de Belgische. Het najaarslandschap daar omheen.

Bij 't opgaan van 't gordijn staan twee Hollandsche soldaten kalm bij hun huisje te rooken en te praten. Van de Belgische soldaten marcheert de een met geweer en helm heen en weer, De tweede zit bij zijn huisje op een omgekeerde houten kist op een klein blaas-instrumentje te spelen.

Eerste Belgische soldaat. (*steekt een sigaret in zijn mond, zoekt in zijn zakken naar lucifers. Tot tweede Belgische soldaat*). Allumetses 'n hedde gij natuurlijk weere niet, e-woar?

Tweede Belg. soldaat. (*houdt even op met spelen*). Gij euk niet, denke mij.

Eerste Belg. soldaat. Doarveuren vroag ik t'ou.

Tweede Belg. soldaat. Ge weet wel da k'ik nie 'n reuke. (*gaat weer aan 't spelen*).

Eerste Belg. soldaat. Ne militair die nie 'n reukt! Doar moest 'n straf op stoan! (*Tot Eerste Holl. soldaat*) Hè!.... Kameroad.... kaaskoppie....

Eerste Holl. soldaat. (*goedgehumeurd omkijkend*). Wat is er, zotte Bels?

Eerste Belg. soldaat. (*toont zijn sigaret*). Hedde gij gien allumetse veur mij.... 'n stekske.... 'n lucifertje?

Eerste Holl. soldaat. Wou je vuur hebben? (*Reikt hem zijn brandende sigaar over het hek*) Asjeblief....

Eerste Belg. soldaat (*steekt aan*). Merci, zulle. Dank je wel, kaaskoppie.

Eerste Holl. soldaat. Tot je dienst, zotte Bels. (*Keert terug bij zijn makker*).

Het Vrouwtje. (*Links op, met een lijvig pak onder den arm. Wil door het hek*). Woarom stoat dat hekken hier?

Tweede Belg. soldaat. (*opstaande*). Wa hedde doar in da pak?

Het Vrouwtje. (*nijdig*). 't Waschgoed van mijn dochter.

Tweede Belg. soldaat. 't Waschgoed van ou dochter! Wa moe-je doarmee in Oland doen?

Het Vrouwtje. Heur brijngen. (*Wijst voor zich uit*) Ze weunt ginter, in da huizeken.

Tweede Belg. soldaat. Loat ne kier zien.

Het Vrouwtje. Kijk moar.... doar 'n zit geen smokkelwoar in.

Tweede Belg. soldaat. Hedde nie anders op ou? Ge ziet er mij zeu dik uit veur iemand die uit 't land van den hongersneud komt. (*Betast haar*)

Het Vrouwtje (*verontwaardigd*). Zij-de gij nie beschoamd van 'n vreiwemeinsch azeu t'overtasten!

Tweede Belg. soldaat. (*schertsend*). Alij.... alij, moederken, wa meende wel dan! He-je 'n paspoort?

Het Vrouwtje. Hier.... Woarveuren zij-je gulder zeu lastig? 'K hè hier heul mijn leven over end weere geleupen.

Tweede Belg. soldaat. (*opent het hek*). Awèl, moederken, leup gij nog moar ne keer.

Eerste Holl. soldaat (*dadelijk bij 't hek*) Paspoort.

Het Vrouwtje (*verbaasd*). Ha 'k 'n hè 't hem doar moar loate zien!

Eerste Holl. soldaat. Doet er niet toe. Ik wil het ook nog wel eens zien. (*Wijst naar het pak*) Wat zit daarin?

Het Vrouwtje. (*nijdig*). Ha da es nou nog beter! G'heurt het mij doar zeggen! Waschgoed veur mijn dochter, zeg ik ou, die ginter weunt, in da huizeken.

Eerste Holl. soldaat. Is uw dochter met een Hollander getrouwd?

Het Vrouwtje. (*nijdig*), Joa z'.... al meer dan vijftien joar.

Eerste Holl. soldaat. Hoe komt het dat zij haar goed in België laat wasschen?

Het Vrouwtje. Veur de goekeup.

Eerste Holl. soldaat. Ja maar, dat was immers niet mogelijk tijdens de Duitsche bezetting. Jij kon toch niet heen en weer over de grens.

Het Vrouwtje. Nien ik.... moar da goed hè vier joar in de grond gezeten.

Eerste Holl. soldaat. Zoo! En nog niet eens zoo geel geworden! Mijn kompliment, hoor; 't is goed gewasschen. Nou, vooruit dan maar. (*Lachend*). Zeg, moedertje als je dochter al dien tijd haar vuile wasch voor je bewaard heeft, dan zal jij hier straks wel met een aardig stapeltje terugkeeren.

(*Het vrouwtje pruttelend af en Holl. en Belg. soldaten lachend*).

Het mannetje. (*op Hollandsch gebied, rechts op. Opvallend zwaar rookend*). G'n avend, heeren.

Eerste Holl. soldaat. G'n avend.... Paspoort.... Waar ga je heen? Wat moet je in België uitvoeren?

Het Mannetje. (*zwaar dampend*). Trachten mijn broodje te verdienen. Eens kijken of ik iets of wat kan inkoopen.

Eerste Holl. soldaat. Wat heb je daar in dat pakje?

Het Mannetje. (*als boven*). 'n Paar sigaren, meneer. Ik ben een verslaafd rooker.... eigenlijk 'n ondeugd van mij.... Ik denk enkele dagen weg te blijven en heb 'n klein voorraadje meegenomen.

Eerste Holl. soldaat. (*kijkt naar het pakje*). Hou ons niet voor den gek, zeg. Goed voor één keer, hoor. Denk er om.

Het Mannetje. (*diep groetend*) Ik zal er wel aan denken, heeren. Dank u wel, heeren. Dank u wel.

Eerste Belg. soldaat. (*toeschietend*). Sigaren?

Het Mannetje. (*uiterst beleefd*) Mag ik er u soms een aanbieden, meneer?

Eerste Belg. soldaat. Joa, zulle, en meer of een euk (*Neemt enkele sigaren*).

Het Mannetje. (*lichtelijk onthutst; tot tweede Belg-soldaat*). U ook eentje, meneer?

Eerste Belg soldaat. Die reukt niet. 't Zoe verkeerd zijn veur zijn muziek-spel. 'K zal d'r ik nog eentsjen in zijn ploatse nemen. (*Neemt nog twee sigaren*).

Het Mannetje haast zich weg.

Eerste Belg. (*hem nahollend*). Hè.... zeg...!

Het Mannetje. (*met ontsteld gezicht even weer op*) Wat belieft er u, meneer?

Eerste Belg-soldaat. Hedde gien allumetses bij ou.... lucifertjes?

Het Mannetje. Wel zeker, meneer. Als 't belieft. (*Geeft hem een doosje*).

Eerste Belg. soldaat. Kijk ne keer... die sigaar es gebroken. Mag ik 'n ander in de ploatse nemen?

Het Mannetje. (*eenigszins onwillig*). Jawel, meneer.

Eerste Belg-soldaat. (*neemt een sigaar zonder de gebrokene in de plaats te leggen*). C'est ça.... merci, zulle.

Het mannetje zoo spoedig mogelijk af.

Een pauze. Eerste Belg-soldaat patrouilleert lustig rookend heen en weer. Tweede Belg-soldaat speelt op zijn muziekinstrumentje. Hollandsche soldaten in rustig gekavel.

Jan Bron. (*Komt langzaam, over Hollandsch gebied op. Ziet er verouderd,en zwaar gedrukt en somber uit. Bij de wachtpost blijft hij staan.*

Eerste Holl. soldaat. Paspoort, meneer.

Jan Bron. Ik ga niet over de grens.

Eerste Holl. soldaat. O, zoo. Mag ik u dan vragen wat u hier komt doen?

Jan Bron. (*spreekt langzaam*). Ik moet hier wachten op iemand, die straks aan de andere zijde van de grens zal komen.

Eerste Holl. soldaat. (*onverschillig*). Wacht u dan maar, meneer. (*Gaat terug bij zijn makker. Jan Bron loopt met gebogen hoofd heen en weer*).

Eerste Belg. soldaat (*tot tweede Belg. soldaat, terwijl hij Jan Bron observeert*). Nen Bels....

Tweede Belg. soldaat. Zoe-je 't peizen?

Eerste Belg. soldaat. Joa, zulle! Gewed veur 'n sigare? Wil ik het hem ne kier vroagen? (*tot JanBron*) Hè... meniere... meniere, zij-de gij gienen Bels?

Jan Bron. Ik ben Vlaming.

Eerste Belg-soldaat. (*verwonderd*). Tiens.... en ge spreekt Olandsch!

Jan Bron. Ik spreek nederlandsch.

(*Holl-soldaten luisterend belangstellend*)

Eerste Belg-soldaat. (*tot Tweede Belg-soldaat*). 'T'n es moar nen halven Bels.

Eerste Holl. soldaat (*tot Tweede Holl. soldaat. Geheimzinnig*). Ik denk dat het een verbannen activist is.

Tweede Holl. soldaat. 't Is wel mogelijk. 't Schijnt dat je ze kunt herkennen aan hun volle baarden.

Irma en Van Veerdeghem (*links op*).

Irma. God!.... Daar loopt hij. Ik zie hem! (*diep ontroerd*) O,.... wat is hij veranderd.... verouderd! (*schreit*).

Van Veerdeghem. (*tot Irma*). Houd u goed.... (*roepend*) Jan Bron....!

Jan Bron. (*zich met een ruk omkeerend*) God!... zijn jullie daar! (*Komt gejaagd naar het hek*).

Eerste Belg. soldaat (*tot Van Veerdeghem en Irma*). Paspoort, meniere. Paspoort, madammeke.

Van Veerdeghem. (*haalt zenuwachtig enkele sigaren te voorschijn*). We gaan eigenlijk niet over de grens. We zouden even die meneer daar willen spreken.... Een sigaar?

Eerste Belg.-soldaat. Joa moar, meniere, as ge soms peist da we mee sigaren om te keupen zijn....

Van Veerdeghem. (*schrikkend*). O, ja moar, vriend, ik denk er niet aan u om te willen koopen.... 't Is maar uit vriendelijkheid.

Eerste Belg. soldaat. Dat es 'n ander geval, meniere.... merci.... 'k neem het wel in dank.

Van Veerdeghem. (*tot Tweede Belg-soldaat*) Ook een?

Eerste Belg-soldaat. Hij 'n reukt nie, meniere; 'k zal z'in zijn ploatse nemen.... Merci.... merci.

Eerste Holl. soldaat (*Lachend; tot Tweede Holl. soldaat*). Wat 'n schoelje!

Van Veerdghem. (*Tot Eerste Belg-soldaat*). Mogen we dus 'n woordje met die meneer daar spreken?

Eerste Belg-soldaat. Spreek moar op, meniere. 'K zal geboaren da 'k 't nie 'n heure.

Beide Belg-soldaten houden zich op een afstand. Ook Holl. soldaten trekken zich bescheiden terug.

Jan Bron (*zenuwachtig*). Hoe gaat het, Irma? Hoe gaat het, Van Veerdeghem? Welk nieuws ginder?

Irma snikt, kan niet spreken.

Jan Bron (*schrikkend*). Irma.... Irma, wat scheelt er?

Van Veerdeghem. Niet zeer opwekkend, het nieuws.

Jan Bron. Is 't waar, zooals ik hier in de couranten gelezen heb, dat

mijn huis verwoest, geplunderd is? Dat ze mijn meubels en boeken hebben verbrand?

Irma. (*in hortende, afgebroken woorden*). Verwoest.... is.... te veel... gezegd.... 't Huis is.... nog bewoonbaar.... hoewel... zwaar gehavend... Maar.... uw boeken en papieren zijn verbrand.

Jan Bron. (*maakt een gebaar van machtelooze woede*). De schurken!.... Is 't waar dat Berthier en Tymans de brandstichters en plunderaars naar mijn huis hebben geleid?

Van Veerdeghem. Berthier niet; maar wel Tymans.

Jan Bron. De schurk!.... De schurk! (*hevig ontsteld*) En Else.... Else....? Is 't waar hebben ze haar de haren van het hoofd geknipt?

Irma knikt bitter schreiend van ja.

Jan Bron. Ghooo!.... Had ik de bandieten hier onder mijn knuisten? Is 't arme kind er ziek van?.... Lijdt ze?

Irma. Ze heeft geleden.... gruwelijk.... Nu gaat het langzaam beter.

Jan Bron. En Ludwig....? Is er nieuws van hem?

Irma. (*met trage, sombere stem*). Ludwig.... is aan den Yser gesneuveld.

Jan Bron maakt een gebaar van schrik. Pauze. Irma snikt.

Jan Bron. En nu....?

Van Veerdeghem. Nu....? Nu gebeurt er wat ik u altijd voorspeld heb. — De wraak.... de blinde wraak.... meedoogenloos en dikwijls onrechtvaardig. Veel onschuldigen zijn reeds het slachtoffer geworden — Ik zal u maar geen verdere verwijten naar het hoofd slingeren. Jan Bron; maar gij, en zij die met u meededen, hebt u leelijk vergist en Vlaanderen een bitter-slechten dienst bewezen.

Jan Bron. (*opgewonden*). Ik heb gehandeld uit liefde, uit louter, onbaatzuchtige liefde.

Van Veerdeghem. Ik weet het. En toch was het verkeerd.

Jan Bron. Waar zijn de anderen: Maclou.... Verwee.... Verghinst?

Van Veerdeghem. Allen gevlucht, zooals wel te verwachten was van zulke kerels. Alleen Maclou is kranig geweest. Die stond roerloos en uitdagend, met gekruiste armen, vóór zijn deur te wachten. Daar hebben de gendarmen hem opgepakt en meegenomen.

Jan Bron. Dat is mooi.... dat is prachtig.... dat is 'n kerel! (*met zelfverwijt*) Maar ik.... ik ben niet kranig geweest.... Ik ben een lafaard.

Irma. (*schreiend*). Maclou is niet getrouwd.... heeft geen kinderen. „Ik heb u immers gesmeekt om te vluchten.

Jan Bron. (*hard*). Gij hadt het niet mógen doen.

Irma. Ik heb 't gedaan om wel te doen. Wij zijn zoo ongelukkig.... zoo ongelukkig.... En hoe hebt gij het hier?

Jan Bron. (*somber*). Ik....? Oo.... ik kàn hier niet aarden.

Irma. (*smeekend*). Houd toch moed.... houd toch moed!

Eerste Belg-soldaat. Madammeke, en meniere.... ge'n meugt hier toch niet te lange blijven, zulle. 't Wordt stillekes aan oavend en den officier zou keune komen. 'K zoe op mijne kop krijgen, zulle!

Van Veerdeghem. We gaan zoo meteen weg. We mogen nog wel eens terugkomen, niet waar, as we mekaar iets te zeggen hebben?

Eerste Belg-soldaat. Van mij meugt-e zeu dikkèls komen of da ge wilt en 'k zal de kameroaden die ons remplaceeren euk woarschuwen.

Van Veerdeghem. Dat is braaf. Kijk, hier zijn nog enkele sigaren voor uw kameraden.

Eerste Belg-soldaat. Merci, meniere, 'k neem het wel in danke.

Van Veerdeghem. (*tot Irma*). Komaan, mevrouw; we moeten afscheid nemen.

Irma. (*snikkend, over het hek*). Jan,.... mijn goeje,.... mijn brave,.... (*zij omhelst hem hartstochtelijk*) Houd moed. Tot binnen kort.

Jan Bron. (*diep ontroerd*). Irma... tot later. En zoen Elsje voor mij.

Irma. Ik zal het doen; 'k beloof het u.

Holl. en Belg. soldaten komen nader en kijken met stille belangstelling).

Van Veerdeghem. (*drukt Jan Bron de hand*). Jan.... heb moed.

Jan Bron. (*met een snik*). Hendrik....

Irma snikkend en Van Veerdeghem gedrukt af. Jan Bron staart hen langdurig na. Dan bukt hij zich eensklaps, steekt zijn hand onder 't hek en bevoelt met bevende vingers den grond).

Eerste Holl. soldaat. (*wantrouwig toesnellend*). Wat doet u daar, meneer?

Jan Bron. (*langzaam zich oprichtend; met trage, bevende, als 't ware geïnspireerde stem*). Wat ik doe.... Ik voel.... Ik bevoel, met mijn vingers, den hartstochtelijk-beminden, den gebenedijden Vlaamschen grond. (*Gaat langzaam heen*).

Eerste Holl. soldaat. (*verbaasd hem nastarend*). Da's 'n rare sinjeur, zeg.

Tweede Holl. soldaat. (*onder het hek voelend*). Wat te drommel mag hij daar gevonden hebben?

Eerste Belg. soldaat. (*met zijn voet over de plek heen en weer schui-*

vend). D'r ligt niets. (*tot Tweede Holl. soldaat*), Zeg, kaaskoppie, wilt-e mij nen borrel verkeupen veur 'n sigare?

Tweede Holl. soldaat. Wou je soms 'n slokkie hebben?

Eerste Belg-soldaat. Joa, zulle!

Tweede Holl. soldaat gaat in zijn huisje; komt er weer uit met flesch en glaasje.

Eerste Holl. soldaat. (*tot Eerste Belg. soldaat*). Zeg, zotte Bels, hoeveel sigaren heb je de menschen nu al afgetroggeld?

Eerste Belg. soldaat. (*met gemaakte verontwaardiging*) Afgetroggeld!

... G'hebt gij „mooi praten" (*wijst naar Tweede Belg. soldaat*). Ik moet immers zurgen veur ons alle twieë. Mee dat hij nie 'n reukt 'n krijgt hij noeit iets as ik er nie bij 'n ben.

Eerste Holl. soldaat. Jij bent er een, hoor!

Tweede Holl. soldaat. (*schenkt een borrel in*). Hier.... zuiplap.

Eerste Belg.soldaat (*drinkt smakkend*). Verdeeke, da es goen! 't Es kaptein, zulle! Santus, kaaskoppie....

Tweede Holl. soldaat. (*tot Tweede Belg. soldaat*) Jij moet er zeker geen hebben?

Tweede Belg.soldaat. (*schertsend*). 'n Klein beetje moar, van boven in 't gloazeken. Wat er van onder in es 'n kan mij nie schelen. (*Drinkt*) Ooo,.... da es goed! 't Es lijk suiker!

Jan Bron. (*komt eensklaps gedecideerd, met vlugge schreden, bij het hek terug. zenuwachtig opgewonden*). Doet u dat hek asjeblief voor mij open.

Eerste Holl. soldaat. Uw pas, meneer.

Jan Bron (*als boven*). 'n Pas!.... Waar ik naar toe ga kom ik ook wel zonder pas. (*dringend*) Doet u het asjeblief voor mij open.

Eerste Holl. soldaat. (*hem den weg versperrend*) Als u mij uw pas laat zien, meneer.

Jan Bron. (*eensklaps woedend*). Wat!.... (*duwt met geweld Eerste Holl. soldaat op zij, schopt het hek open. Tot Eerste Belg. soldaat*). Hier ben ik! Houd mij aan!

Eerste Belg. soldaat. (*hem insgelijks den weg versperrend*). Joa moar, meniere, wa beteekent datte?

Eerste Holl. soldaat. (*het hek weer sluitend. Boos*). Je komt er niet meer in, hoor!

Jan Bron. (*uiterst heftig*). Ik wil er niet meer in....! Ik wil niet meer, begrijpt u! Ik ga daar waar ik voel dat ik wezen moet. (*tot Eerste Belg.*

soldaat) Ik kom mij aangeven, zeg ik u! Ik kom mij gevangen geven. (*Steekt zijn handen uit*). Sla mij de boeien om!

Eerste Belg. soldaat. Joa maor, meniere, loat ons ne kier serieus zijn, e-woar. Wie zij-de gij?

Jan Bron. (*fier*). Ik ben Jan Bron.

Eerste Belg. soldaat. (*tot Tweede Belg. soldaat*) Weet-e gij wie dat dat es?

Tweede Belg. soldaat. Nee, zulle!

Eerste Holl. soldaat. (*verontwaardigd*). Een gek is 't!

Jan Bron. Ik wil in de gevangenis....! Voor mijn geloof, voor mijn liefde.... voor Vlaanderen.

Eerste Belg. soldaat. Joa moar enfin, meniere....

Jan Bron. (*gaat opgewonden naar het houten huisje*). Waar is je telefoon? Ik zal me zelf aangeven.

Eerste Belg. soldaat. (*volgt hem*). Loat da gerust. Da zal ik wel doen. (*Neemt het telefoon-apparaat. Gebiedend tot Jan Bron*). Goa doar binnen. (*Jan Bron gaat binnen*).

Eerste Belg.soldaat. (*telefoneert*). Allo!.... Hoofdwacht.... Ja.... allo, zeg.... Zeg, 'k zit hier mee ne zot aan de grens.... hij hè hier al eirde opgeroapt van de grond.... hij komt hem als gevangene aangeven... Wa moe 'k doarmee doen?.... Hij heet Jan Bron, zegt hij,.... hij hè doar.... Wat?.... Hè....? Jan Bron, ja.... Jan Bron.... Ja.... Ja.... Ja....

Terwijl Eerste Belg.soldaat telefoneert gaat Tweede Belg. soldaat in de dalende schemering weer op zijn houten kist zitten en speelt er op zijn instrumentje de Brabançonne. De Holl. soldaten trekken zich terug in hun hokje en steken er een lichtpitje aan.

Het gordijn daalt langzaam.

EINDE.

Groot Nederland, 1921 , XIX jrg. Deel II, blz. 451 - 455

VLAAMSCHE ÉÉNAKTERS.

I.

Susususut!

Voor Emile Claus.

Personen:

Uleken.	Algoet.	De Ontvanger.
Tante.	Stien.	Valère.
Eduard.	Honoré.	Iepliet.
De Notaris.	De Zjuge.	

Het tafereel stelt een deftige dorpsherberg voor. Links, voorgrond, een deur. Rechts een vensterraam. Tafeltjes en stoelen hier en daar. Achtergrond, middendak, schenktafel met flesschen, glazen, enz. Tegen den wand, achter de schenktafel, een spiegel tusschen twee tuilen van artificieele bloemen. Links, achtergrond, een deur. Rechts, in den hoek, een ouderwetsche horlogekast.

Bij het opgaan van 't gordijn is Uleken achter de schenktafel bezig met glazen omspoelen en afdrogen.

TANTE. (*met struikelgang door achterdeur links op*). Hoe loat es 't al?

ULEKEN. (*wringt zich voorover om op de klok te kijken*). Vijf menuten veur den elven, Tante.

TANTE. (*bezorgd*). Vijf menuten veur den elven! Ha, da es oardig da Edewoard hier nog nie 'n es mee den trekker van de pompe. 'K zoe malgré moeten mijn petoaders opzetten. We 'n zillen te noene geen eten hên.

ULEKEN. Hij zal wel goan komen, Tante. (*Eduard links voorgrond met pomptrekker op*). Ha, kijk, da es de moeite weird. (*Lacht*). Tante kwam zjuust vroagen woar datte bleef. Ze begost al schouw te worden da we van den noene geen eten 'n zoen hên. (*Beminnelijk*). Daag. Wilt g' iest 'n dreupelken hen?

EDUARD. (*knikt haar vriendelijk toe*). Ba joajik.

TANTE. (*spreekt langzaam*). 't Es woar. 'K zeije zjuust tegen Ule-

ken: 'k ben verwonderd da Edeweoard mee den trekker van de pompe nie 'n komt; 'k zoe malgré moeten mijn petoaders opzetten.

ULEKEN (*presenteert Eduard een borrel*). Os 't ou blieft, Edewoard.

EDOUARD.Doe-je nie 'n beetse mee? (*Uleken steekt eventjes haar lippen aan het glas*). Merci. (*tot Tante*), 'T 'n es mijn schuld niet, Tante; 'k zoe hier al geweest hen, moar 'k hè sitoe tot aan den burgemeesters moete goan veur 'n gote die lekte. (*Drinkt zijn glas leeg*). Joa, zillen we ne keer goan kijken, Tante?

TANTE. Joa w'. (*Beiden achtergrond af*).

DE NOTARIS. (*Links op, rookt een pijp; doet druk,*) Haa!.... dag Uleken. Hoe goat 't mee ou?

ULEKEN. (*vriendelijk*). Ha goed, lijk of ge ziet, meneer de notoaris. En mee ou euk, denke mij. Pak ne stoel en zet ou.

De notaris vliegt onstuimig op Uleken af en tracht haar te omhelzen.

ULEKEN. (*hem zonder geweld afwerend; fluisterend*) Sussusususut! Ge 'n meug niet! Ge 'n meug niet! (*Wijst waarschuwend naar deur achtergrond*).

DE NOTARIS. (*eveneens fluisterend*). Es er belet?

ULEKEN. (*krachtig hoofdknikkend*). Joa 't. Joa 't.

DE NOTARIS. Wie datte?

ULEKEN. Tante.

DE NOTARIS. Tante....! O! as 't moar dàt 'n es! (*Vliegt haar weer zoenend aan*).

ULEKEN. (*hem afwerend*). Sussusususut! Ge' n meug niet, zeg ik ou. Sussusususut! Ge 'n meug niet. Ze zoen 't keunen heuren?

DE NOTARIS. (*verwonderd*). Ze....! Es er meer of een Tante dan? (*Laat haar los*).

Eduard en Tante, onder elkaar pratend, achtergrond op).

EDUARD. Afin.... dat er nog iets aan moest mankeeren, ge 'n moet het mij moar loate weten, moar 'k peize wel dat 't nou zal hêwen. (*Ziet notaris*). Dag meneer de notoaris.

DE NOTARIS. Dag Edeweoard.

TANTE. Ha, 'k hoop het toch dat 't nou zal hêwen. 'T es toch 'n eeuwig dijngen as ne meinsch geen woater 'n hêt.... Dag meneer de notoaris.

DE NOTARIS. Dag Tante. (*plagerig*). Koest-e geen woater krijgen, Tante?

TANTE. Neen ik.. . en 'k moest malgré mijn petoaders opzetten.

DE NOTARIS. (*als boven*). 'T zal nou wel goan.... 'k weet ik datte.

TANTE (*ernstig*). 'T es 't hopen e-woar. (*achtergrond af*).

ULEKEN. (*tot Eduard*) Zoe je nie nog eentje pakken, Edewoard?

EDUARD. Ha.... eene soldoat 'n vecht niet, zeggen ze. (*Uleken schenkt in*) Merci. (*Drinkt ineens leeg.*) Ala tot ziens, Uleken, Meneer de notoaris...

ULEKEN (*gaat een eindje met hem mee*). Tot ziens, Edewoard. (*Eduard links af*).

DE NOTARIS. Edewoard. (*Tot Uleken, na een pauze; plagerig; halfluid*) Hahááá....! Hahááá....! Dà was de tweede Tante! (*Vliegt op haar af en zoent haar*). Nou moe 'k toch euk mijn poart hên!

ULEKEN. (*hem afwerend*). Susususususst....! Sususususut....! Tante zoe 't heuren!

DE NOTARIS. Tante es wig!

ULEKEN. Nie nie.... sususususut.... susususususuet.... (*De Notaris laat haar los*).

DE ZJUGE. (*links op*). Bonjour, notaire. Dag Uleken.

DE NOTARIS. Bonjour, juge.

ULEKEN. Dag meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. Uleken, gee mij nen dreupel.

DE NOTARIS. Gee mij euk ienen, Uleken.

DE NOTARIS. (*met gewichtigen ernst tot den Zjuge*). Vous n'avez pas rencontré Algoet ce matin?

DE ZJUGE. Je viens de le quitter. Hij zit bij Manse.

DE NOTARIS. Het hij nie gezeid dat hij alhier kwam?

DE ZJUGE. Non, il n' a rien dit.

DE NOTARIS. Je dois absolument le voir. (*Schertsend*). Uleken, hèw mijnen dreupel woarm; 'kome seffens weere.

ULEKEN. (*ook schertsend*). C'est ça, meneer de notoaris, 'k zal hem op de stove zetten.

Notaris vlug links af.

ULEKEN (*met een borrel op een presenteerblad*). Os 't ou b'lieft, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. Doe 'n beetse mee.

ULEKEN (*zet even haar lippen aan het glas*). Op ou gezondheid, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE (*ineens leegdrinkend*). Santé, Uleken. (*Hij betaalt meteen*).

ULEKEN. Merci, meneer de Zjuge.... D'r es hoaste bij, geleuf ik, mee de notoaris.

DE ZJUGE. (*geringschattend*). 'N beetse van zijnen neuze moaken.... 'n beetse beslag moaken.

ULEKEN. 'K zoe 't ik wel geleuven. 'T 'n spant er zeker zeudoanig niet.

DE ZJUGE. (*als boven*). Ne notoaris die heule doagen tijd hèt om in d' hirbirgen te zitten....! Gee mij nog nen dreupel, Uleken.

ULEKEN (*inschenkend*). Os 't ou b'lieft, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE (*Vliegt haar plots om den hals*) Uleken!.... Uleken....!

ULEKEN. Sussususut!.... Susususususut....! Wa peist-e meneer de Zjuge.... ge 'n meug niet.... ge moet veurzichtig zijn.... Sususust! Tante zoe 't keunen heuren, Sussususut!.... 't Zal alle menuten volk goan binnen kòmen.

De Zjuge laat haar los.

STIEN. (*Links op. Vuurrood. Stokstijf, met een buikje en stramme armen. Spreekt stotterend en onduidelijk*). Dag meneer de Zjuge. Dag Uleken.

DE ZJUGE EN ULEKEN. Dag Stien.

ULEKEN. Zet ou 'n beetsen.

STIEN. (*brabbelend*). Uleken, wilt-e mij nen dreupel bitteren geven?

DE ZJUGE. (*tot Stien*). Goe weer hè, Stien?

STIEN. (*als boven*). 'N beetse te veel natte, meneer de Zjuge. Nie goed veur de petoaders.

ULEKEN. Os 't ou b'lieft, Stien.

STIEN. Doe 'n beetse mee.

(*Uleken proeft even. Stien gaat met zijn borrel zitten*).

DE ZJUGE. (*insgelijks plaats nemend*). Uleken, gee mij nog 'n dreupelken.

ULEKEN. Joa, meneer de Zjuge.

(*Stien brabbelt tegen de Zjuge iets onverstaanbaars.*

DE ZJUGE. Wa b'lieft er ou?

STIEN. (*zich inspannend om iets duidelijker te spreken*). Hoe dat 't stoat mee mijn proces.

DE ZJUGE. (*eenigszins onwillig*). Wel.... da ligt doar op zijnen toer te wachten.

ULEKEN (*met een presenteerblad*). Os 't ou b'lieft, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. Merci, Uleken. (*Betaalt*).

ULEKEN. Merci, meneer de Zjuge.

STIEN (*Klinkt met zijn glas tegen dat van de Zjuge aan*). Santus, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. Santus.

Opnieuw brabbelt Stien iets onverstaanbaars.

DE ZJUGE. Wa zegt-e.... 'K 'n verstoa ou niet.

STIEN. (*zich inspannend*). Of ik ou ne keer 'n menuutsen zoe keunen alleene spreken, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. Over ou proces?.... Keunt ge 't mij hier nie zeggen?

Stien brabbelt onverstaanbaar.

ULEKEN. (*wijst naar deur achtergrond*). Goa doar in 't koamerken nevens de keuken, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. (*met eenigen tegenzin*). Joa moar niet te lang trekken, zille, Stien. (*Lacht*). Ala, we goan nou ne keer, tribunaal hèwen in 'n hirbirge.

ULEKEN. (*ook lachend*). Ba joa.... 't es ne keer 'n veranderijnge.

STIEN. Ge meug gerust zijn, meneer de Zjuge.... 't 'n es moar veur 'n menuutsen. (*Beiden achtergrond af*).

Pauze. Uleken droogt met een handdoek glazen af achter de schenktafel.

HONORÉ. (*links op*). Dag Uleken.

ULEKEN. Dag Honoré.

HONORÉ. Goe weer, hè! (*Komt glimlachend naar Uleken toe*).

ULEKEN. (*steeds afdrogend*). Joa 't.... 't es oprech goe weere. Zet ou 'n beetsen.

HONORÉ (*plots Uleken pakkend en zoenend*) Uleken....! Uleken....!

ULEKEN. (*hem afwerend*). Susususut.... Sussusususut....! Ge 'n meug niet.... ge 'n meug niet.... Susususut! (*Wijst naar achterdeur*) 't Es doar volk.

HONORÉ. Wie datte?.... Ala toe toe ge wil mij wa konten ophangen. (*Omhelst haar opnieuw*).

ULEKEN. Susususut!.... Ge 'n meug niet.... Sususut.... 't es zeker, zeg ik ou! Wacht: 'k zal ou goan kriebelen. 'K weet da ge doar nie tegen 'n keunt. (*Kittelt hem geweldig*).

HONORÉ. (*wegspringend*). Huij!.... Huij!.... Ge 'n meug niet! Ge 'n meug niet! Toe, gee mij nen dreupel.

ULEKEN. (*grappig dreigend*). Ou koest héwen, zille, of anders.... (*Doet of ze hem weer gaat kittelen*).

HONORÉ. (*wegspringend*). Huij!.... Ge' n meug niet!

DE NOTARIS. (*links op*). Es mijnen dreupel al goe woarm, Uleken? (*ZietHonoré*) Haa!.... Stoa-je gij hier alleene mee Uleken te vrijen! Wacht! (*Wil hem kittelen*).

HONORÉ. (*Wegspringend*). Huij! Huij! Ge 'n meug niet! (*Uleken lacht hardop*).

DE NOTARIS. Woar es de Zjuge dan?

ULEKEN. (*knipoogend*). Hij es doar achter in 't koamerken, mee Stien, meneer de notoaris.

DE NOTARIS. (*slaat zijn handen ten hemel*). Sap.... risti! Da zal 'n zoage zijn!

De Zjuge en Stien pratend door achterdeur op, gevolgd door Tante, die op een stoel naast de klok gaat zitten.

DE ZJUGE. (*tot Honoré*). Kijk kijk..... zij-je gij doar euk! (*Steekt zijn hand uit om hem te kittelen*).

HONORÉ. (*Wegspringend*). Huij!.... Ge 'n meug niet!

Allen gaan zitten. Stien brabbelt nog even tegen de Zjuge door.

DE ZJUGE. (*ongeduldig*). Joa moar, Stien, nou es 't tribenoal afgeleupen, zille. We goan over wa anders spreken. Uleken, gee mij nog 'n dreupelken. (*tot Notaris*). Hedde Algoet gevonden?

DE NOTARIS. Joajik.... hij kom noar hier. (*Algoet links op*). Kijk, hij es doar!

ALGOET. (*grappig doende*). Dag meneers. Uleken, gee mij nen dreupel Beunekamp. Hè-je da g'heurd van mevreiw de baronesse van 't kasteel?

Allen. (*nieuwsgierig*). Watte?

ALGOET. Da ze van den baron geschied es.

Allen. O, gie leugenoare!

ALGOET. Dat 't geen woar 'n es?

ULEKEN. 'T 'n es van eigen geen woar en nog moar zes weken getreiwd zijn!

ALGOET. En 'k ben ze doar alleene tegen gekomen!

ULEKEN. Hawèl..... wa wilt da zeggen?

ALGOET. Ha da ze van hem geschied es!

ULEKEN. (*lachend*). O, gie loeder! En ne meinsch stoat doar nog serieus noar te luisteren euk!

Algoet heeft zulk een genot van zijn eigen grap, dat hij, schaterlachend van uitbundige pret, met beide handen op zijn knieen slaat.

DE ZJUGE. Algoet.... weet-e gij wa veur 'n verschil dat er es tusschen nen baron en 'n baronesse?

ALGOET. (*even ernstig nadenkend*). Neen ik.

DE ZJUGE. (*tot de Notaris*). Weet-e gij 't verschil, notoaris?

DE NOTARIS. (*Opsnijerig*). Joajik, zille!

DE ZJUGE. (*tot Honoré*). En gij, Honoré?

HONORÉ. Ha 'k peis 't toch, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. (*tot Stien*). En gij, Stien?

Stien stottert lachend onduidelijke brabbelklanken uit.

ALGOET. (*als in plotseling begrijpen*). Ha joa joa moar, azeu weet ik het euk wel! Ha gie sakkerdeeke!

Allen proestlachen, slaan van de pret op hun knieën).

De ontvanger en Valère samen links op. De ontvanger bleek, ernstig gezicht, netjes gekleed. Valère vriendelijk type maar ietwat verboerscht.

DE ONTVANGER. (*Beleefd*). Dag, meneer de Zjuge. Dag heeren. Dag Uleken.

Allen. Dag meneer den ontvanger.

DE ONTVANGER. Uleken, wilt-e mij 'n glas bier geven.

ULEKEN. Joajik, meneer den ontvanger. Pakt ou ne stoel en zet ou 'n beetsen.

VALÈRE. Uleken, mij nen dreupel.

ULEKEN. Joa, meneer Valère.

Beiden gaan bij de anderen zitten.

DE ZJUGE. Ontvanger, weet-e gij wa veur 'n verschil dat er es tusschen nen baron en 'n baronesse?

De ontvanger glimlacht gegeneerd en eenigszins wantrouwig.

ALGOET. Past op, Ontvanger, wat da g' antwoordt.

DE ONTVANGER. 'K zal d'r ne keer goed op peizen, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. Hij 'n weet het niet! (*tot Valère*). Weet-e gij het, Valère?

VALÈRE. (*leuk*). 'K weet het wel, meneer de Zjuge, moar 'k 'n durf het nie luie zeggen. 'K zal 't ou aan ou eure vertellen. (*Fluistert iets aan 't oor van De Zjuge. Allen lachen uitbundig*).

ULEKEN. (*met een presenteerblad*). Os 't ou b'lieft, meneer den Ontvanger. Da zijn amoal deugnieten e-woar? (*tot Valère*). Os 't ou b'lieft, meneer Valère.

DE ZJUGE. (*plagerig*). Ontvanger, 'k geleuve da ge 't hier nog nie goed geweun 'n zijt op de gemeente.

DE ONTVANGER. (*ietwat gedrukt*). 'K Hope dat 't zal komen, meneer de Zjuge.

ALGOET. Ge 'n zilt het hier noeit geweune worden zuelank of da ge 's nuchtijnks pinten bier blijft drijnken. Pouah! Hoe keunt ge 't in ou vel krijgen! Ge moet dreupels drijnken, gelijk wij. Uleken, gee mij nog nen Beunekamp.

ULEKEN. Joa, meneer Algoet.

DE ONTVANGER. Jenever es te stirk veur mij. 'K 'n kan d'r nie goed tegen.

DE ZJUGE. Ik euk niet. Uleken, gee mij nog nen dreupel.

Algemeen gelach.

HONORÉ. (*wijst naar Tante, die naast de klok in slaap gevallen is*).

Kijk ne keer noar Tante; ze zit nevens d'horloge te sloapen; heur eirdappels zillen aanbranden. (*Algemeen gelach*).

ULEKEN. (*bezorgd*). O, jongens, da zijn toch dijngen! Azeu altijd sloapen! (*Tot Honoré*) Ge zeg het gij om mee te lachen, moar 't zoe het wel keune gebeuren dat heur eirdappels aan 't aanbranden zijn. (*Haastig achtergrond af*).

DE NOTARIS. Es da nou nie precies d'horloge-zelve, lijk of ze doar zit? (*Algemeen gelach*).

DE ZJUGE. Vroagt heur ne keer hoe loate dat 't es.

ALGOET. (*gillend*). Tante!

TANTE. (*Wakkerschrikkend*). Wie es er doar? Wa scheelt er? (*Algemeen gelach*).

HONORÉ. Ou petoaders branden aan, Tante!

TANTE. (*opstaande*). O, jongens, da zijn dijngen!

ULEKEN. (*hijgend door achterdeur op*). Ha moar, Tante, wa peist-e gij toch van azeu altijd binst den dag te zitte sloapen! Hoa 'k er nie opgekomen de ketel was aan 't overleupen!

Tante pruttelend achterdeur af. Algemeen gelach.

ULEKEN. Zwijg mij van die ouwe meinschen: t' zijn zjuust kleine kinders. Ge 'n keun ze geene menuut alleene loaten.

DE ZJUGE. En waar blijf mijnen dreupel, Uleken?

ULEKEN. Och Hiere, mee al dien boel hè 'k hem vergeten. As 't ou b'lieft, meneer de Zjuge.

DE ZJUGE. Doe 'n beetse mee.

Uleken proeft even.

STIEN. Uleken, wilt-e mij nog nen.... (*het vervolg vergaat in onverstaanbaar gebrabbel*).

ULEKEN. Nog nen dreupel bitteren, Stien?

Stien knikt bevestigend.

IEPLIET. (*links op*). Elk ne goen dag. Uleken gee mij 'n pijnstje.

ULEKEN. (*aarzelend*). 'n Pijntsje bier, meneer Iepliet?

IEPLIET. Och!.... 't bier es toch zeu slecht. Gee mij liever nen dreupel.

ULEKEN. (*die alvast ingeschonken heeft*). Os 't ou b'lieft, meneer Iepliet.

IEPLIET. (*na in een teug zijn borrel naar binnen geslagen en betaald te hebben*). Goen dag, heeren. (*Haastig links af*).

Stemmen. Dag meneer Iepliet.

ALGOET. (*lachend*). Hij hè hem weere mee, zille!

ULEKEN. Die meinsch drijnkt toch geiren dzjenuiver, e-woar?

DE ONTVANGER. Hij 'n doet er nie veel tijd af.

VALERE. Da es azeu stanvastig van d'een hirbirg in d'ander. Wilt-e wedden dat hij van hier noar Manse goat? (*Kijkt door het raam*). Zie-je wel? Zie-je hem zeilen? (*de anderen kijken insgelijks door het raam*).

ULEKEN. (*ook kijkend*). En overal 't zelfde spel, zille! Iest 'n pinte bier bestellen, om te zeggen, alij, 'k en ben geenen dronkoard; en as ge te wege noar de kelder goat, ou weere roepen om te zeggen dat 't bier nie 'n deugt en dat hij liever nen dreupel zal pakken. Moar doar 'n es gienen danger dat er hij mij nog zal aan vangen. Van os ik hem zie binnenkomen, pak ik noar mijn dzjenuiverflasche.

DE ONTVANGER, Moar diene meinsch zal hem deuddrijnken! Hij zie bleiw!

VALÈRE. Zoed-hij wel. Hij kan hij doar tegen.

HONORÉ. Kijk.... hij hè den dienen van Manse euk al binnen. Zie-je hem goan? Dwis over de stroate noar Seelevie. Hij schiet er hem binnen.

DE ONTVANGER. 't Es schrikkelijk!

DE NOTARIS. (*Honoré kittelend*). Woar schiet hij hem binnen?

HONORE. (*Wegspringend*). Huij!.... Ge 'n meug niet!

Stien brabbelt glimlachend iets tegen den Ontvanger.

DE ONTVANGER. (*tot Valère*). Qu'est-ce qu'il chante?

VALÈRE. Je ne sais pas. (*tot Stien*). Wa zegt-e gij, Stiene?

STIEN. (*zich inspannend*). Dat den ontvanger hier nog al wa zal heuren en zien eer dat hij hier geweun es.

ALGOET. (*door het raam kijkend*). Kijk, ontvanger, 't geen dat doar aankomt zoe ou beter gelijken. De drei iefers Dufour. Jeunes filles à marier. En van den dienen, zille! (*Wrijft duim en wijsvinger over elkaar*).

DE ONTVANGER. Zijn dat de dochters van de vroegere notoaris?

ALGOET. Joa 't. Dewelke wilt-e? Ge meug kiezen.

ULEKEN. 'T 'n es geen woar, meneer den ontvanger. Ze zijn veel te stijf. Dat 'n gelijkt ou niet.

DE NOTARIS. (*Honoré kittelend*). Moet-e gij doar geene van hên?

HONORÉ. (*wegspringend*). Huij!.... Huij!....

De Zjuge, die zich achter Uleken geschoven heeft, knijpt haar heimelijk in de lenden.

ULEKEN. (*onwillekeurig*). Sususu.... (*Schrikt. Allen kijken verbaasd om*).

DE NOTARIS. Haha!.... Es 't alweer Honoré!

HONORE. Nien 't. Nien 't! 'T es de Zjuge!

DE ZJUGE. 'T 'n es geen woar. Hè 'k ik iets gedoan, Uleken?

ULEKEN. (*lachend*). Ge zij al theupe deugnieten.

ALGOET. (*Langzaam hoofdschuddend, terwijl hij door het raam blijft kijken.* Oooo.... azeu 'n leven! 'K zoe liever deud zijn!

ULEKEN. Ge zeg gij dàtte, meneer Algoet. Die meiskes hên misschien toch euk ulder plezier.

ALGOET. Wa zoen ze! Heule doagen in de kirke zitten! Ze 'n zillen noeit geene veint krijgen.

ULEKEN. Ze 'n hèn zij doar woarschijnlijk geen goeste noar.

DE NOTARIS. 'T es spijtig dat de pàsters nie 'n meugen treiwen.

DE ZJUGE. De protestantsche pàsters meugen treiwen.

ULEKEN. O, gie leulijke leugenoare!

DE ZJUGE. Dat 't geen woar 'n es? (*tot Notaris*) Notoaris, zeg gij ne keer....

DE NOTARIS. Natuurlijk meugen ze treiwen.

ULEKEN. Oo.... zij-je gulder toch nie beschoamd!

TANTE. (*achtergrond op*). Hoe loat es 't al?

Algemeen gelach.

ULEKEN. Ha moar Tante, wa kan ou dat toch schelen hoe loate dat 't es. We 'n keunen wij toch moar eten as ons volk wig es.

TANTE. Da es gelijk. 'K mag ik toch wel weten hoe loate dat 't es.

DE ZJUGE. Tante, weet-e gij dat, dat de protestantsche pàsters meugen treiwen.

TANTE. Joa....? Ha ze zillen zij rechte noar d'Helle goan os ze dat doen.

Stien brabbelt lachend onverstaanbare klanken.

DE NOTARIS. (*Honoré kittelend*). Dat-e gij protestantsche pàster woart, hè!....

HONORÉ. (*wegspringend*). Huij!.... Huij!.... Ge'n meug niet!

VALÈRE. (*tot Ontvanger*). Comment trouver-vous la conversation?

DE ONTVANGER. Incroyable....

DE ZJUGE. (*tot Ontvanger*). Voilà notre vie, mon cher; il faut s'y faire. (*Opstaande*). Ala, ik goa veurs, zille! Meneers, gesmoakelijk eten.

A l l e n. Van 's gelijke, meneer de Zjuge. (*De Zjuge links af*).

DE NOTARIS. Uleken?

ULEKEN. Wa b'lieft er ou, meneer de notoaris?

DE NOTARIS. Hoeveel dreupels hè de Zjuge hier nou gedronken?

ULEKEN. Zoe-je wille geleuven da 'k 't zelve nie 'n wete, mee dat hij altijd effen aan betoalt.

DE ONTVANGER. Woarveuren doet hij datte?

VALÈRE. (*lachend*). Ge verstoat da wel. Omdat den heup anders te greut zou zijn. Veronderstel ne keer dat hij moar 'n betoalt bij 't wiggoan en os hij zijn schuld vroagt da Uleken hem moe antwoorden: Zeventien dreupels, meneer de Zjuge! Dat 'n kan toch nie zijn veur ne Zjuge.

DE ONTVANGER. O.... o.... nou overdrijft-e toch wel.

HONORÉ. Zij moar zeker dat hij hem stekken kon, dien elixer de vie! Te minsten zeuveel as Iepliet.

DE NOTARIS. Méér as Iepliet.... méér as Iepliet.

ULEKEN. Joa moar.... en ge zie het niet aan hem. Hij zit hij doar altijd moar te bleuzen lijk 'n krieke.

Stien brabbelt onverstaanbare klanken.

ALGOET. (*opstaande*). Joa, ik schiet er mij euk van onder, zulle! 'K goa ne keer firm hutsepot goan eten.

ULEKEN. Nou al hutsepot! O, meneer Algoet 't es toch nog veel te vroeg op 't seizoen. 't Moet toch eerst ne keer goe gevrozen hèn!

ALGOET. Tuttuttut.... hutsepot es altijd goed. 'K zoe d'r mij deud in eten. (*Smakt met de tong*). Meniers. 'k weinsch het ulder. (*Links af*).

A l l e n. Salut, meneer Algcet.

ULEKEN. Die meinsch spreekt toch geiren van eten, e-woar?

HONORÉ. Hij doet 't nog liever.

ULEKEN. Dàtte!.... En da es hem al percies gelijk, os 't moar eten 'n es! 'K hé hem hier toch ne keer zien eten, e-woar, op ne souper van de koarters.... Kijk, kijk.... 'k 'n kost het nie meer zien. 'K wierd er compleet ongemakkelijk van. 't Vet liep azeu langs zijne kin af. Hij zegt dat hij hem deud zoe eten; moar 't zal wel ne keer woar zijn euk.

STIEN. (*opstaande*). Joa, 'k goa euk ne keer goan kijken. Ala. meneers, Uleken.

Allen. Stien.... gesmoakelijk. (*Stien links af*).

DE NOTARIS. Stien 'n eet nie vele, geleuf ik, moar....

ULEKEN. Oo!.... da veintsjen ziet toch reud, e-woar! 'K ben ik almets schouw dat hij zal bersten.

VALÈRE. Da ge moest in zijn koakskes stekken mee 'n spelle doar zoe azeu 'n scheun fonteintsjen zuiveren alcool uit speiten. (*Gelach*).

ULEKEN. Bitteren!.... En stijf dat hij leupt, e-waar? Ooo....

DE NOTARIS. (*Stien nadoende*). Kijk.... azeu leupt hij.... mee zijn oarms stijf veuruit lijk in ne kurtewoagen (*Bootst Stien's brabbeltaal na*). Beuweuweu.... beuweuweu.... Uleken wilt-e mij nen dreupel bitteren geven.... Doe's beetse mee.... doe 'n beetse mee....

Allen proestlachen.

HONORÉ. Ge keun gij da goed, zille, notoaris. 't Es percies Stien. (*Plots wegschrikkend van den notaris die hem wil kittelen*) Huij.... ge 'n meug niet! Ala, 'k ben weg, zille! Meneers.... Uleken.

DE NOTARIS. Wacht 'k goa mee.

HONORÉ. Joa, maar.... ou manieren hèwen op stroate, zille!

DE NOTARIS. (*hem kittelend*). Wa zegt-e doar!

HONORÉ. (*wegspringend*). Huij!.... Huij!.... *Beiden links af.*

ULEKEN. Da zijn deugnieten e-woar?

DE ONTVANGER. Joa 't zille!

VALÈRE. 'T es zuk ne schavuit, die notoaris!

ULEKEN. O.... lijk dàtte, meneer Valère....! Moar alij 'k zeg het rechtuit: 'k zie Honoré toch liever.

DE ONTVANGER. Es die meinsch zeu zenuwachtig of doet hij da moar uit zottigheid?

ULEKEN. O, meneer den ontvanger.... hij zoe deur 'n vier sprijngen os g'hem kriebelt.

VALÈRE. (*plagerig*). Ha ge weet gij da nog goed, Uleken. Het-e gij hem euk almets gekriebeld?

ULEKEN. Moar nie nien ik, zij-je nie wijs dan! K' zie ik da van d'andere. De notoaris hè hem hier overloast gekriebeld binst dat hij zijn glas bier dronk. Hij hè 't loate vallen. 't Lag wel in duuzend stikken!

EDUARD. (*links op*). Goen dag, heeren....

DE ONTVANGER EN VALÈRE. Dag Edewoard.

EDUARD. (*tot Uleken*). Hawèl, Uleken, goat de pompe nou?

ULEKEN. Ba joa z' geleuf ik; goa kijk ne keer.

Eduard achterdeur af door Uleken gevolgd.

DE ONTVANGER, (*tot Valère. Geheimzinnig*). Zeg....?

VALÈRE. Ja....

DE ONTVANGER. (*naar de achterdeur wijzend*). L'amant de coeur?

VALÈRE. Yes, sir.

DE ONTVANGER. Gelukkig!

VALÈRE. (*verwonderd*). Waarom gelukkig?

DE ONTVANGER. Omdat er hier dan toch nog iets gezond en natuurlijk es.

VALÈRE. Ach, ge zil zien.... ge zilt dat hier allemoal geweune worden. In 't begin was ik hier zjuust zeu ongelukkig as gij. 'K hè soms van miserie in mijn bedde liggen schriemen. Moar aangezien da 'k hier nou toch moest leven hè 'k mij aan d'omstandigheden aangepast. 'K hè hier 's morgens mijn dreupels leeren drijnken en 's oavens mijn pinten.... 'k hè Uleken gepakt os er occoasie was en....

DE ONTVANGER. (*verwonderd*). Uleken gepakt!

VALÈRE. Wel joa.... woarom niet! Hedde gij Uleken nog nie gepakt?

DE ONTVANGER. En z' hè 'n lief!

VALÈRE. Wa geeft datte! Ne keer pakken en wa totses geven. Kende gij de Sussusususut nog niet?

DE ONTVANGER. (*verbaasd*). De Sussusususut....!

VALÈRE. Hè-je 't heur doar straks nie heuren doen. Ze was 't kwijt zonder da ze 't wist, binst dat de Zjuge heur langs achter pakte. Ze verscheut er van.... Sussusususut.... ze doet dat altijd os ze gepakt wordt. Probeer moar ne keer, ge zilt het direkt heuren. Da wil zeggen: schiedt er uit moar doe toch veurt!

DE ONTVANGER. En Edewoard, wa zegt-ie hij doarvan?

VALÈRE. Dat 'n kan hem nie schelen, as de stamenee moar goed 'n marcheert. En hij marcheert, zille, principoal deur de Sussusususut. Loater zal Edewoard hier intreiwen en dan zal 't uit zijn mee de Sussusut!

DE ONTVANGER. (*moedeloos*). Ik vind het hier 'n droevig leven. 'K 'n geleuve niet da 'k 't hier oeit zal keunen geweune worden. Leest-e gulder noeit geenen boek? Gaat-e gulder noeit ne keer in de stad, noar 'n concert, noar den theoater?

VALÈRE. 'K hè da amoal gedoan; w'hèn da allemoal gedoan, moar we zijn amoal gëeindigd mee hier weere te komen en te blijven. La force de l'habitude, mon cher! 'K geef ou zes moanden tijd om te worden gelijk wij: 's morgens ou dreupels, 's oavens ou pinten,

de conversoatie lijk of da ge z'hier g'heurd het en Susususut os er occoasie es.

Uleken met Eduard achterdeur op.

EDUARD. Hawèl, ze steek zij nou goed. 't Es 't hopen dat 't azeu zal blijven. (*Kijkt naar de klok*) Joa, 't es bij den twoalven. 'K goa ne keer goan zien of da onz' eirdappels zochte zijn. Dag meneers.

ULEKEN. (*hem tot deur links vergezellend*). Hawèl joa. 'T zal het al stillekes aan beginne smoaken. Dag Edewoard.

EDUARD. Dag Uleken. (*af*).

VALÈRE. Uleken?

ULEKEN. Wa b'lieft er ou, meneer Valère.

VALÈRE. (*plagerig*). Den ontvanger 'n geleuft niet dat hij ou euk zoe meugen 'n totse geven.

ULEKEN. O gie zot!

VALÈRE. Zoed- hij nie meugen?

ULEKEN. 'n Tode es 'n kaf. Wilt ge 't niet veeg het af!.... zegt 't spreekwoord.

VALÈRE (*tot den Ontvanger*). Zie-je wel da ge meugt!

DE ONTVANGER. Mais enfin, Valère....!

VALÈRE. 'K zal 't hem woarachtig nog moeten veuren doen! (*Vliegt plots op Uleken af, pakt en zoent haar*).

ULEKEN. (*hem zwak afwerend*). Ha moar, meneer Valère toch! Susususut.... ge 'n meug niet.... Seusususut.... Tante zoe 't keunen heuren.

De ontvanger barst in een zenuwachtig lachen uit, dat eensklaps in hikken en snikken van droefheid overslaat.

VALÈRE. (*Uleken loslatend*). Verduuveld! Wa krijgt-e gij!

ULEKEN. (*schrikkend*). Och Hiere toch! Meneer den Ontvanger....!

DE ONTVANGER. 'T 'n es niets.... 'k 'n wee nie wat dat 't es.... 't es lijk of ik mij verslikt ha.... 'T zal wel passeeren.... 't es al gepasseerd.... 'K ben hier nog te kort.... 'k 'n ben da allemoal nog nie geweune.... Weet-e wàtte.... gee mij nen dreupel, Uleken.... 't zal d'r mee gedoan zijn!

VALÈRE. Bravo! Azeu zie 'k ou leven! Ge zilt het hier nog eer geweune zijn of da 'k gepeisd 'n ha.

TANTE. (*achterdeur op*). Ha moar, jongens, es da nou nog geen twoalve!

Terwijl Tante spreekt slaat het twaalf uur en begint de klok van den dorpskerktoren te luiden.

ULEKEN. (*lachend*). Ha Tante gij keunt/het passen, zille!

VALÈRE. E-woar! 'T 'n es niet te verwonderen os de meinschen zeggen dat Tante's gezicht op heur harloezie lijkt. Ala, Uleken, gesmoakelijk, zille!

ULEKEN. (*Valère en den Ontvanger tot aan de deur vergezellend*). Van 's gelijke, meneer Valère en meneer den Ontvanger. Tot ulderen dienst, zille!.... Os ge wilt....!

DOEK.

CYRIEL BUYSSE.